

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KIRŞEHİR FOLKLORUNDA TOY

Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

DOKTORA TEZİ

KIRŞEHİR-2024

©2024-Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KIRŞEHİR FOLKLORUNDA TOY

TOY IN KIRŞEHİR FOLKLORE

Hazırlayan

Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

DOKTORA TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

KIRŞEHİR-2024

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi, Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ tarafından hazırlanan “*Kırşehir Folklorunda Toy*” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

ÖZET

KIRŞEHİR FOLKLORUNDA TOY

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan: Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2024– xii+221

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

Doç. Dr. Ezgi METİN BASAT

Doç. Dr. Cavit GÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi Meltem YILMAZ

İnsanoğlu, tarih sahnesinde yer aldığından beri hayatın dönüm noktalarına erişmeyi kutlamış, bereketi temin etmek için doğa ve ruh ilişkisini ön planda tutmuş, kötü ve olumsuz durumlara maruz kalmamak için bazı kaçınmalarda bulunmuştur. Pek çok ritüeli belirli amaçlar doğrultusunda yerine getirmiştir. Bu bağlamda toylar, geçmişin kalıcılığını artırırken geleceğe de yön veren kültürün en ayrıcalıklı alanı olmuştur. Hiçbir kültür ögesi, tek başına çıkıp gelişmediği gibi toylar da birdenbire meydana gelmemiştir. Türk kültüründe her ritüelin, her törenin bir uygulanış şekli ve söz konusu uygulamaları belirli bir çerçevede devam ettirme gayesi vardır.

Küreselleşmenin ve tek tipleşme tehdidinin en fazla görüldüğü alan törenlerdir. Milletler, kendi kültürel kimliğini bırakıp dünya üzerindeki diğer insanlarla aynı şekilde evlenmeye, aynı şeyleri beğenmeye, aynı amaçlar doğrultusunda bir araya gelmeye başlamıştır. Popüler kültürün etkisiyle günümüzde görülen cinsiyet partisi, baby shower, bekarlığa veda partisi gibi pek çok kutlama, törenlerdeki değişim ve dönüşümün ne denli hızlı ve etkili bir biçimde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu değişimin ve dönüşümün etkisinde kalan insanlar, zamanla kendi kültürel mirasını yaşayamaz hâle gelmiştir. Başta dil olmak üzere birçok değer yok olduğu görülmüştür. Bu çerçevede çalışmamızın amacı, çağa uygun olarak evrilmeye çalışılan toyların Türk kültür tarihindeki yerini, uygulamalardaki değişim ve dönüşümleri tespit ederek bunların yaşatılması hususunda yapılabileceklere katkı sağlamaktır.

Çalışmamızın araştırma alanı olan Kırşehir’de toyları yerinde araştırırken insanların bir araya gelme sebepleri ve törenlerdeki uygulamalar tespit edilmiştir. Toyların geçmişten günümüze kadar olan süreçte ortaya çıkan değişimlerin yansımaları açıklanmıştır. Ayrıca toyların bünyesinde barındırdığı ritüellerin, eğlencelerin, sözlü ürünlerin insan ve toplum üzerindeki etkisine değinilmiştir. Kültürün aktarımı ile eğitime, eğlendirme, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve politik işlevleri dile getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kırşehir, toy, ritüel, şölen, bayram.

ABSTRACT

NAME OF THESIS

Ph. D. Thesis

Preparer: Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

Advisor : Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2024 – xii+221

**Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences Turkish Language
and Literature Department**

Jury

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

Doç. Dr. Ezgi METİN BASAT

Doç. Dr. Cavit GÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi Meltem YILMAZ

Since its emergence on the stage of history, human beings have celebrated reaching the turning points of life, prioritized the relationship between nature and spirit to ensure abundance, and made some avoidances to avoid being exposed to bad and negative situations. He performed many rituals for certain purposes. In this context, toys have become the most privileged area of culture that increases the permanence of the past and directs the future. Just as no cultural element emerged and developed on its own, novices did not emerge suddenly. In Turkish culture, every ritual and ceremony has a way of implementation and the aim of continuing these practices within a certain framework.

The areas where globalization and the threat of uniformization are most visible are ceremonies. Nations have begun to abandon their own cultural identities and marry in the same way as other people around the world, like the same things, and come together for the same purposes. Many celebrations such as gender parties, baby showers and bachelorette parties that are seen today under the influence of popular culture show how quickly and effectively the change and transformation in ceremonies takes place. People affected by this change and transformation have become unable to enjoy their own cultural heritage over time. It has been observed that many values, especially language, have disappeared. In this context, the aim of our study is to determine the place of the buddies, which are tried to evolve in accordance with the age, in the history of Turkish culture, the changes and transformations in practices, and to contribute to what can be done to keep them alive.

While investigating the wedding ceremonies on site in Kırşehir, which is the research area of our study, the reasons why people came together and the reflections of the changes that occurred in the process from the first form of ceremonial practices to the present day were identified. In addition, the effects of the rituals, entertainments and oral products that

the buddies contain on people and society are mentioned. The transfer of culture, education, sociological, psychological, entertainment, economic and political functions have been mentioned.

Keywords: Kırşehir, toy, rituel, festival, celebration.

ÖN SÖZ

Türk kültüründe köklü bir geçmişe sahip olan toy, devlet ve toplum hayatının önemli bir parçasıdır. Toyların uygulanma şekilleri tarihi süreç içerisinde birtakım değişikliklere uğrasa da siyasi ve sosyal açıdan aynı amaca hizmet etmişlerdir. Bu amaçlardan en önemlisi de halkın birlik ve beraberlik içerisinde huzurla yaşamasına katkıda bulunmaktır. Ayrıca toy, insanın kendi hayatını düzenlemesine fırsat tanıyan bir olgudur. Örneğin evlenmek isteyen biri evliliğini tertip ettiği tören vasıtasıyla topluma duyurur, bereket dileyen bir kimse sunacağı kurban ile kendini Tanrı'ya onaylatır, kötü ve olumsuz durumlara maruz kalmak istemeyen, kriz anlarında yaptığı kaçınmalar ile kendini korumaya alır.

Toylar, Türklerin Tanrı'yı ve doğayı algılayış biçimlerini, eğlenme şekillerini, takvimsel bilgilerini, önemli günleri anma isteklerini, bereket temennilerini, sosyal ve beşerî ilişkilerini açık bir şekilde yansıtır. Bütün bu unsurlar, kültürel kimliğin oluşmasını sağlayan en önemli yapı taşlarıdır. Toylar, belirli bir kültür ya da toplum içerisindeki bireyin kendini var eden evreni daha iyi anlamlandırmasını ve biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp bu evrende uyum içerisinde yaşamasını sağlar.

Araştırma alanı olarak seçilen Kırşehir; alperenler, Ahiler ve ozanlar diyarı olarak bilinir. Anadolu'da Türklük ve İslamlık tohumunun atıldığı ilk şehirlerden olan Kırşehir; Şeyh Edebali, Yunus Emre, Ahi Evran, Süleyman Türkmani, Aşık Paşa, Gülşehri gibi pek çok kişiyi yetiştirmiş ve onların ahlak ve yaşam felsefesiyle yoğrulmuş bir Türkmen şehridir. Dolayısıyla Kırşehir'de düzenlenen tüm toylar eski Türk kültürünü ve felsefesini ortaya koyacak niteliktedir.

Çalışma Giriş, üç bölüm, Sonuç ve Kaynakçadan oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı, yöntemi, sınırlılıkları açıklanarak çalışmanın genel çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca araştırma alanımızın tanıtılması doğrultusunda Kırşehir'in tarihi, coğrafi özellikleri, sosyo-kültürel hayatı, idari ve nüfus yapısından bahsedilerek Kırşehir'in kültürel kimliğinin oluşmasına zemin hazırlayan özellikler açıklanmıştır.

“Kavramsal Çerçeve” başlığındaki birinci bölümde tören, merasim, toy, şölen, potlaç-yağma kültürü gibi kavramlar ve bu kavramların tarihî süreç içerisindeki gelişiminden bahsedilmiştir. Halk felsefesinin zeminini oluşturan bu unsurların kökeni ortaya konulmaya çalışılmıştır.

“Kırşehir'in Toyları ve Anlamsal Boyutları” başlığını taşıyan ikinci bölümde şehrin geleneksel yapısını ortaya koyan bereketi temenni eden, doğanın müjdeleyici yönünü ön

plana çıkaran, sosyal dayanışmayı kuvvetlendiren, dinî ve resmî konuları ele alan ve hayatın dönüm noktalarına değinen toyların Türk dünyasındaki yeri ve Kırşehir’deki uygulanış biçimleri hakkında bilgi verilmiştir. Kırşehir’deki toyların kaynağı, kültürel bellekteki gelişimi ve değışimi ele alınmıştır.

“Toyların İşlevleri” başlığını taşıyan üçüncü bölümde ise Somut Olmayan Kültürel Miras ve Sözleşmesi hakkında bilgiler verilir ve toyların bu sözleşmedeki yerine değinilmiştir. Ayrıca toyların geçmişten günümüze kadar kültürel aktarıma hangi ölçüde katkı sağladığı üzerinde durulmuş ve toyların kültürel aktarım, eğitim, eğlence, sosyal, psikolojik, politik ve ekonomik işlevlerine de değinilmiştir.

Genel bir değerlendirmenin yapıldığı “Sonuç” bölümünden sonra ise faydalanılan kaynakların listesi verilmiştir.

Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

Kırşehir-2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin başından beri desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, hep daha fazlası için beni cesaretlendiren, hayatımın her alanında örnek aldığım, bilgi ve birikimleriyle çalışmama yön veren kıymetli hocam Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ'ye çok teşekkür ederim.

Değerli katkıları için Tez İzleme Komitesi üyesi hocalarım Prof. Dr. Veli ÜNSAL ve Doç. Dr. Ezgi METİN BASAT'a, tezimi değerlendirme lütfunda bulunan Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ, Doç. Dr. Cavit GÜZEL ve Dr. Öğr. Üyesi Meltem YILMAZ hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmanın kaynak kişilerine ulaşmamı sağlayan ve engin bilgilerinden yararlandığım İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Eyüp TEMUR'a, Kırşehir halk kültürüyle büyüüp bildiğini ve gördüğünü kayıt altına alarak ölümsüzleştiren Boztepe Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürü Gürsel SEÇİLMİŞ'e, öğretmen ve yazar kimliğiyle içtenlikle bana yardımcı olan Mümtaz BOYACIOĞLU'na, her zaman bir telefon uzağında olan yol arkadaşım Dr. Dicle DEMİRBAŞ olmak üzere çalışmama katkı sağlayan tüm Kırşehirlilere çok teşekkür ederim.

Doğduğumda tuttıkları eli bugüne dek hiçbir zaman bırakmayan, içimdeki gücün kaynağı canım annem Emine ALTUNTAŞ'a ve altı kızını büyütüp okutmak için hayatı boyunca çalışan emektar babam Metin ALTUNTAŞ'a, hayatımı paylaşmaktan büyük mutluluk duyduğum, bana olan inancını hiç kaybetmeyen, her zorlukta yanımda olan kıymetli eşim Alperen Osman GÜRBÜZ'e, varlığıyla hayatımızı anlamlandıran ve güzelleştiren minik yavrum Erenalp GÜRBÜZ'e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	3
ARAŞTIRMANIN KURAM VE YÖNTEMİ	3
KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	4
ARAŞTIRMA ALANININA GENEL BİR BAKIŞ.....	7
BÖLÜM I	13
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
1.1. TÖREN	13
1.2. MERASİM	13
1.3. RİTÜEL.....	14
1.4. ŞÖLEN.....	16
1.5. POTLAÇ, YAĞMA, ZİYAFET	17
1.6. TOY	19
BÖLÜM II.....	24
2. KIRŞEHİR'İN TOYLARI VE ANLAMSAL BOYUTLARI	24
2.1. BEREKET TOYLARI	24
2.1.1. Tarıma Dönük Bereket Toyları.....	24
2.1.1.1. Yağmur Duası.....	24
2.1.2. Hayvancılığa Dönük Bereket Toyları.....	30
2.1.2.1. Koç Katımı ve Saya Gezme Toyları.....	30
2.2. ZAMANA VE MEVSİME DAYALI TOYLAR	35
2.2.1. Nevruz	35
2.2.2. Hıdırellez	39

2.3. GELENEKSEL SOHBET TOPLANTILARI	45
2.3.1. Köy Odalarında Yapılan Sohbetler	46
2.3.2. Helebiş ve Ferfene Eğlenceleri.....	49
2.4. FESTİVAL, ŞENLİK VE ANMA PROGRAMLARI.....	54
2.4.1. Festivaller	54
2.4.1.1. Kaman Ceviz Festivali.....	54
2.4.1.2. Özbağ Halı, Kültür, Sanat ve Çirleme Festivali	55
2.4.1.3. Çiçekdağı Geleneksel Bulgur Festivali	55
2.4.1.4. Kurancılı Kültür, Sanat ve Haside Festivali	56
2.4.1.5. Boztepe Hasat Festivali	56
2.4.1.6. Mucur Köme ve Flamingo Festivali.....	56
2.4.1.7. Kortulu Köyü Pekmez Festivali	57
2.4.1.8. Akpınar Geleneksel Kültür, Sanat ve Hedik Festivali.....	57
2.4.1.9. Akçakent Meşe Palamudu Festivali	57
2.4.1.10. Akçakent Tanışma ve Kaynaşma, Dayanışma Festivali.....	57
2.4.1.11. Kırşehir Lavanta Bahçesi Festivali.....	58
2.4.2. Şenlikler.....	58
2.4.2.1. Kırşehir Geleneksel Çocuk ve Uçurtma Şenliği.....	59
2.4.2.2. Kırşehir Gurbetçi Şenliği.....	59
2.4.2.3. Yağmurlu Köyleri Şenliği	59
2.4.2.4. Geleneksel Karacakurt Türkmenleri Şenlikleri	59
2.4.2.5. Dalakçı Köyü Geleneksel Kültür Şenliği	60
2.4.3. Anma Programları	60
2.4.3.1. Atatürk'ün Kırşehir'e Gelişini Anma Programı	60
2.4.3.2. Ahilik Haftası ve Esnaf Bayramı.....	65
2.4.3.3. Neşet Ertaş'ı Anma Programı.....	67
2.4.3.4. Yunus Emre'yi Anma Programı	69
2.4.3.5. Kaman Dadaloğlu'nu Anma Programı	69
2.4.3.6. Uluslararası Âşık Paşa Şiir Şöleni	70
2.5. RESMİ GÜNLER VE BAYRAMLARLA İLGİLİ TOYLAR.....	70
2.5.1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları	71
2.5.2. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları	71
2.5.3. 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlamaları.....	72
2.5.4. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları.....	72
2.5.5. 10 Kasım Atatürk'ü Anma ve Yas Günü	73

2.6. MEZUNİYET TOYLARI VE BAHAR ŞENLİKLERİ.....	73
2.6.1. Resmi Mezuniyet Törenleri	73
2.6.1.1. Üniversite Geneli Mezuniyet Törenleri.....	74
2.6.1.2. Fakülte ve Bölüm Törenleri.....	74
2.6.2. Gayrı Resmi Mezuniyet Törenleri.....	75
2.6.2.1. Mezuniyet Partileri	75
2.6.2.1. Mezuniyet Kınaları	75
2.6.2. Bahar Şenlikleri	76
2.7. AKADEMİK TOYLAR.....	76
2.7.1. Doktora ve Yüksek Lisans Savunma Toyları.....	76
2.7.2. Doçentlik ve Profesörlük Sınavları.....	76
2.7.3. Kongre, Konferans ve Bilgi Şöleni.....	77
2.7.4. Üniversite Açılış Törenleri	77
2.8. BİREYSEL TOYLAR.....	78
2.8.1. Piknikler	78
2.8.2. Evlilik Yıl Dönümleri.....	78
2.9. Eğitim Toyları.....	79
2.9.1. Okul Gezi ve Piknikleri	79
2.9.2. Sınıf Gezi ve Piknikleri	79
2.10. DİNİ TOYLAR.....	79
2.10.1. Dini Bayramlar	79
2.10.2. Hac Toyları.....	80
2.10.3. Cem Ritüelleri	82
2.11. GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ TOYLAR.....	90
2.11.1. Doğum Toyları	90
2.11.1.1. Doğum Öncesindeki Toylar	91
2.11.1.1.1. Kısırlığı Giderme.....	91
2.11.1.1.2. Kaçınmalar.....	95
2.11.1.1.3. Cinsiyet Belirleme	98
2.11.1.2. Doğum Esnasındaki Toylar	100
2.11.1.3. Doğum Sonrasındaki Toylar.....	102
2.11.1.3.1. Göbek Bağı.....	102
2.11.1.3.2. Ad Toyu.....	103
2.11.1.3.3. Tuzlama	105
2.11.1.3.4. Lohusalık ve Alkarısı/Albasması.....	105

2.11.1.3.5. Kırklama	109
2.11.1.3.6. İlk Diş Töreni/İlk Tırnak ve Saç Kesimi	112
2.11.1.3.7. Köstek Kesme.....	112
2.11.1.3.8. Doğumla İlgili Popüler Kutlamalar	113
2.11.1.3.8.1. Doğum Günü Kutlamaları	113
2.11.1.3.8.2. Bebek Mevlidi	114
2.11.1.3.8.3. Baby Shower	114
2.11.2. Sünnet Toyları	114
2.11.3. Askerlik Toyları.....	117
2.11.4. Düğün Toyları	119
2.11.4.1. Düğün Öncesindeki Toylar.....	122
2.11.4.1.1. Kısmet Açma Ritüelleri	122
2.11.4.1.2. Eş Seçme.....	123
2.11.4.1.3. Evlenme İsteğinin Belirtilmesi	125
2.11.4.1.4. Kız İsteme ve Söz Kesimi	126
2.11.4.1.5. Nişan Toyu	130
2.11.4.2. Düğün Esnasındaki Toylar	134
2.11.4.2.1. Oku Dağıtma.....	135
2.11.4.2.2. Hazırlıklar ve Toy Aşısı	136
2.11.4.2.3. Gelin ve Damat Hazırlığı.....	137
2.11.4.2.4. Bekarlığa Veda Partisi	138
2.11.4.2.5. Bayrak Dikme.....	139
2.11.4.2.6. Asdabcı Gitme	141
2.11.4.2.7. Kına Toyu	144
2.11.4.2.8. Kayın Gitme ve Dan Pilavı.....	153
2.11.4.2.9. Çeyiz Serme.....	154
2.11.4.2.10. Gelin Alma	155
2.11.4.2.11. Gelin İndirme.....	157
2.11.4.3. Düğün Eğlenceleri	159
2.11.4.3.1. Kelle Atma.....	159
2.11.4.3.2. Sin Sin.....	161
2.11.4.3.3. Tura.....	162
2.11.4.3.4. Güreş Tutma	163
2.11.4.3.5. Cirit Atma	164
2.11.4.3.6. Kelle Oyunu.....	165

2.11.4.3.7. Deve Oyunu	165
2.11.4.3.8. Yorgan Çevirme	166
2.11.4.3.9. Bıçak Oyunu	166
2.7.4.3.10. Köse Oyunu	166
2.11.4.4. Düğün Sonrasındaki Toylar	167
2.11.4.4.1. Resmi ve Dini Nikâh	167
2.11.4.4.2. Gerdek Etrafında Şekillenen Toylar	168
2.11.4.4.3. Kekil Kesme Töreni.....	169
2.11.5. Ölüm Toyları	170
2.11.5.1. Ölüm Öncesindeki Toylar	172
2.11.5.1.1. Ölümü Çağrıştıran İşaretler ve Kaçınmalar.....	172
2.11.5.2. Ölüm Esnasındaki Toylar	174
2.11.5.3. Ölüm Sonrasındaki Toylar	175
2.11.5.3.1. Ölünün Temizlenmesi ve Kefenlenmesi.....	177
2.11.5.3.2. Defin	180
2.11.5.3.3. Defin Sonrası	181
2.11.5.3.4. Yas Tutma, Başsağlığı Dileme ve Ağıt Yakma Ritüelleri.....	182
BÖLÜM III	187
3. TOYLARIN İŞLEVLERİ.....	187
3.1. TOYLARIN İŞLEVLERİ.....	187
3.1.1. Kültürel İşlevi	187
3.1.2. Eğitim İşlevi.....	190
3.1.3. Eğlendirme İşlevi.....	192
3.1.4. Psikolojik ve Sosyolojik İşlevi	195
3.1.5. Politik İşlevi.....	199
3.1.6. Ekonomik İşlevi.....	200
3.2. KÜLTÜREL MİRAS OLARAK TOY	202
KAYNAKÇA.....	210
ÖZGEÇMİŞ	221

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Resim 2.1. Merkeze bağlı Ulupınar köyünde yapılan bir yağmur duası.	26
Resim 2.2 Çömçe gelin uygulaması	28
Resim 2.3. Kaman/Başköy’de koç katımı geleneğini devam ettirmek isteyen bir çiftçinin koyunları.....	31
Resim 2.4. Akçağıl köyünde saya gezme geleneğini yaşatmak isteyen gençlerin ayı kılığına girip ev ev gezmeleri.....	33
Resim 2.5. Nevruz ateşi.....	37
Resim 2.6. Demir dövme	38
Resim 2.7. 1964 yılında Kırşehir Üçgöz mevkiinde Hıdırellez pikniği.....	43
Resim 2.8. Aydınlar köyünde yapılan Hıdırellez kutlamaları.....	44
Resim 2.9. Hıdırellez ’de yapılan yoğurt yeme yarışması	44
Resim 2.10. Kırşehir Mucur ilçesinde 2020 yılında köy odası sohbetlerini yaşatmak adına yöneticilerin ve halkın bir araya gelmesi	48
Resim 2.11. Helebiş gecesinin önemli isimlerinden Mehmet Civelek ve Şemsi Yastıman..	50
Resim 2.12. Helebiş gecesinden bir hatıra fotoğrafı	52
Resim 2.13. Helebiş gecesinde Abdalların kaşık oyununu icra etmesi.....	53
Resim 2.14. Lavanta Bahçesi Festivali.....	58
Resim 2.15. Atatürkevi önünde Atatürk’ün Kırşehir’e gelişini anma programı.....	64
Resim 2.16. Mehter yürüyüşüyle Ahilik Kutlamaları	66
Resim 2.17. Ahilik Haftası ’nda yapılan şed kuşatma töreni.....	67
Resim 2.18. Unesco Uluslararası Müzik Festivali ’nde Abdalların Davul Şovu	69
Resim 2.19. 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında görevli olan bando takımı	72
Resim 2.20. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mezuniyet Töreni	74
Resim2.21. Mezuniyet kınasında çekilmiş bir hatıra fotoğrafı.....	75

Resim 2.22. 2 Eylül 1983 tarihli bir gazete haberi: “Hacı Adayları Dün Törenlerle Uğurlandı”	81
Resim 2.23. 1998 yılında yapılmış olan Hac toyu	81
Resim 2.24. Popüler kültürde kırk uçurma töreni	111
Resim 2.25. 2018 yılında Kırşehir Belediyesi tarafından düzenlenen sünnet şöleni.....	116
Resim 2.26. Söz kesme merasimi	129
Resim 2.27. Nişan toyu	132
Resim 2.28. Gelin indirme	158
Resim 2.29. Kelle atma	160
Resim 2.30. Sin Sin oyunu	162
Resim 2.31: Alişar köyünde oynanan kelle oyunu	165
Resim 2.32. Kaman ilçesinde oynanan deve oyunu.....	166
Resim 2.33. Kekil kesme töreni.....	170

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur:

C.: Cilt

Çev.: Çeviren, çevirenler

Ed.: Editör

E.T.: Erişim Tarihi

Haz: Hazırlayan

K.K.: Kaynak Kişi

MÖ : Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization)

vd.: Ve diğerleri

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

Yay. y.y.: Yayım yeri yok

GİRİŞ

Geçmişle gelecek arasında bir köprü vazifesi gören toy, toplumun var olma sürecine katkıda bulunur ve karakteristik yapısının oluşmasına zemin hazırlar. Toy, maddi manevi tüm değerlerin ortak paydasıdır. Toylar, milletlerin halk felsefesini, dünyayı algılayış biçimini, doğayla mücadelesini, Tanrı ve ruhlarla ilişkisini ve beşeri faaliyetlerini ortaya koyarken aynı zamanda sözlü kültür ürünlerinin de yaşamasına fırsat tanır. Bu bağlamda kültürün hiçbir ögesi, bir toplumun geleneksel kimliğini oluşturan toylar kadar etkili değildir.

İnsanlar tek başlarına var olamazlar. Dayanışma, hoşça vakit geçirme, dönemsel birtakım olayları anma gibi pek çok amaç doğrultusunda bir araya gelirler ve bu bir araya gelmeler, rastgele değil kendi içerisinde belirli bir sisteme ve düzene bağlı olarak gerçekleşir.

Geçmişle ilişki kurup bugünü anlamlandırma adına araştırma alanı olarak seçtiğimiz Kırşehir'in kültürel kimliğine destek olacak bu çalışmamızda, Kırşehir'de düzenlenen bereket toyları, zamana bağlı toylar, festival ve şenlikler, doğum ve ölüm ritüelleri, düğün, sünnet, askere gitme, hacca gitme gibi beşeri olgular ele alınmıştır. Bir insanın hayatındaki en önemli aşamalar bu törenlerle gerçekleşmektedir.

Kırşehir'de yaşatılan ve uygulanan inanç, gelenek ve törenlerin pek çoğunun kaynağı kadim Türk kültürümüzün izlerini taşır. Kimisi açık bir şekilde kimisi İslami geleneklerle sentezlenmiş biçimde bireysel ve toplumsal yaşamda kendine yer bulmaktadır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Binlerce yıllık deneyim ve birikimin neticesi olan kültür, milletleri kimlikli hâle getiren en önemli sosyal unsurdur. Geçmişini yaşatarak geleceği inşa etmek, millet ve medeniyetlerin dünyayı algılamalarını kolaylaştıracak, küreselleşme ve tek tipleşme süreci yaşayan milletlerde kültürel belleğin sürekliliğini koruyarak insanların benliğini kaybetmemesini ve kendini tanımlamasını sağlayacaktır.

“Kırşehir Folklorunda Toy” başlığını taşıyan çalışmanın konusu, Türk kültürünün birçok unsurunu bünyesinde barındıran, toplumsal yaşamın her alanıyla ilgilenen, birtakım simgesel anlamlara sahip olan bir araya gelmelerdir. Her türlü insan faaliyetini toplumsal ve bireysel boyutta inceleme fırsatı yaratan toyları saha çalışması yoluyla elde edip kayıt altına almak, yapılaş amaçlarını tespit etmek, geçmişten günümüze kadar ulaşırken geçirdiği değişimleri analiz etmek, bünyesinde var olan sözlü ürünleri ortaya koymak çalışmamızın

kapsam alanını teşkil etmektedir.

Toyu Türk Dil Kurumu sadece “ziyafet” olarak tanımlamaktadır. (URL-25) Toy, bütün Türk lehçelerinde ve Türkçeden intikal ettiği diğer dillerde “meclis, toplantı” manalarına gelmektedir. Türkler, toya katılmak hakkına sahip olanlara “toygun” demektir. Bu kullanım, toyun bir devlet meclisi olduğu düşüncesini kuvvetlendirir. Ancak hükümdarın aldığı kararları büyük bir ziyafet eşliğinde duyurması toyun devlet meclisi olma özelliğini zamanla kaybetmesine sebep olmuştur ve toy kelimesi büyük ziyafetleri, eğlenceleri, düğünleri karşılayacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Kafesoğlu, 2010: 251- 252). Toyun daha eski ve köklü bir geçmişe dayalı olması sebebiyle çalışmamızın adlandırılmasında “toy” kelimesi kullanılmıştır. Toy, sözlü kültürün tüm öğelerini kapsayacak genişliktedir. Halkın farklı amaçlarla bir araya geldiği, temelinde paylaşmanın, dayanışmanın, beşerî ilişkileri artırmaya yönelik unsurların bulunduğu kutlama veya anmaların tümü “toy” adı altında toplanabilir.

Kırşehir, geçmişten günümüze pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve Türk kültürünün yaşatıldığı merkezlerden olmuştur. Bu kültürel zenginlik de halk bilimi ürünlerine yansımaktadır. Türk dilinin öncüsü Âşıkpaşa, Gökbilim Medresesi’nin kurucusu Cacabey, Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran Veli, Türk-İslam mutasavvıflarından Süleyman Türkmani, Ahmedî Gülşehri, Hacı Bektaş Veli, Abdallık geleneğinin zirve şahsiyeti Neşet Ertaş gibi Türk dünyasının önemli isimleri Kırşehir topraklarında yetişmiştir. Ahilik ve Abdallık geleneğiyle yoğrulmuş, ahlâk, bilim ve sanatla beslenmiş olan Kırşehir’de toplumsal yaşamda uyumu sağlayan, birlikteliği pekiştiren ve dayanışmayı artıran pek çok eğlencenin, yardımlaşma ve bereket törenlerinin örneklerine rastlamak mümkündür.

1924’te il olan Kırşehir, 1954 yılında ilçe yapılarak Nevşehir iline bağlanmış, 1957’de yeniden il olmuştur. Kırşehir’in Kaman, Mucur, Boztepe, Akpınar, Akçakent, Çiçekdağı olmak üzere toplam yedi tane ilçesi, 3 beldesi, 252 adet de köyü vardır. 2022 verilerine göre 244.519 nüfusu ile kültür, turizm ve sanayi alanlarında Türkiye’nin önemli şehirlerindedir (URL-22).

İnceleyemeye tabi tutduğumuz konu şüphesiz burada ele alınandan çok daha fazla genişlikte ve derinliktedir. Her bir başlığın kendi içerisinde ayrı ayrı çalışma konusu olması bazı sınırlıklara gitmemize neden olmuştur. Hem gelenekselliğin hem de popüler kültürün etkisiyle geçmişte ve günümüzde varlığını sürdürmüş tüm bir araya gelmelerin daha çok

uygulanış biçimlerine ve işlevlerine değinilmiş ve zaman içerisindeki gelişimi karşılaştırılarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Halk kültürü, bir milletin kimliğini belirleyen en önemli unsurdur ve toplumun yaşayış ile düşünüş biçimine özgü geleneğin ürünüdür. Halk kültürünün sürekliliğini sağlamayan ve onu korumayan her millet yok olmaya mahkumdur. Tarih sahnesinde var olmak isteyen her milletin geçmişle ilişki kurup geleceği inşa etmesi gerekir.

İçinde bulunduğumuz zaman, bilim ve teknoloji dünyası olarak ifade edilmektedir. Hızlı değişim ve gelişim nedeniyle toplumun yapı taşı olan halk kültürünü olumsuz etkileyecek pek çok şey yaşanmaktadır. İnsanların iletişim şekli değişmiş ve böylece geleneksel değerlere verilen önem azalmıştır. Oysa halk kültürünün insanları birleştirici, toplumsal düzeni sağlayıcı ve milletlerin farklılıklarını ortaya çıkarıcı ya da gözler önüne serici özellikleri vardır. Bu özellikleri sayesinde milletler varlığını sürdürmektedir. Buradan hareketle çalışmamızda kültürün en ayrıcalıklı alanlarından olan, insan hayatının her alanıyla yakından ilgilenen toylar ele alınacaktır. Toylar, Türk kültür evreninin yıllar boyu süren birikim ve deneyiminde süzülerek günümüze kadar gelmiştir. Geçmişle gelecek arasında ilişki kuran ve bu doğrultuda yaşama yön veren törenler, toplumların kimliğini oluşturur. Bu kimliği gelecek kuşaklara aktarabilmek, çalışmamızın en önemli çekirdeğini oluşturur.

ARAŞTIRMANIN KURAM VE YÖNTEMİ

Araştırma alanımızda veri toplama süreci 2020-2023 yılları arasında gerçekleşmiştir. Araştırmanın yapıldığı sahada öncelikle halk yaratmalarının nasıl meydana geldiğini anlamak ve anlatmak, anlatıcıların icra esnasındaki tavırlarını görebilmek ve kaydetmek amacıyla gözlem tekniğinden faydalanılmıştır. Daha sonra mülakat tekniği ile kaynak kişiler ile önceden hazırlanmış sorular çerçevesinde karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Görüşme sırasında toyların ne zaman başlayıp ne zaman bittiği, günümüze evrilmiş şekilleri, popüler kültürün etkisiyle ortaya çıkan Batı kaynaklı kutlamaların uygulanış biçimleri ele alınmıştır. Ayrıca toylar bir bütün olarak incelenmiştir ve toy kapsamına girmeyen ancak toyların alt yapısını oluşturan inanmalara da yer verilmiştir.

Yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Özellikle kadın kaynak kişilerimizin ses kayıt cihazlarına sıcak bakmadığı durumlarda not alma tekniği tercih edilmiştir. Gerek yazılı kaynaklar gerekse ses kayıt cihazlarındaki görüşmeler metin içerisinde İstanbul Türkçesi ile yorumlanmıştır.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde Kırşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün daha önce yapmış olduğu çalışmalara yön veren kişilerle görüşülmüş, araştırma alanına hakim olan kişilere tavsiye yöntemiyle ulaşılmıştır. Ayrıca bu süreçte yerleşim birimlerindeki yöneticiler, şube müdürleri ve köy muhtarlarıyla iletişime geçilerek bilgilerine başvurulmuştur. Yörede insanların toplu olarak bulunduğu kurslar, dernekler, sosyal medya sayfalarının kurucuları da kaynak kişilere ulaşmamızda yardımcı olmuştur. Kaynak kişilerin uzmanlık alanları dikkate alınarak görüşmenin içeriği belirlenmiştir. Örneğin, doğum konusunda bilgisine başvurduğumuz kişiler çoğunlukla kadın kaynak kişilerken düğünlerde yer alan köy seyirlik oyunlarının tespiti için görüşülen kişiler oyunların bizzat icracısı olan erkek kaynak kişilerdir. Resmi bayramların ve festivallerin içeriğinin düzenlenmesinde ise programları tertip eden görevlilerin bilgilerinden faydalanılmıştır.

32 yıldır Kırşehir'de ikamet etme sonucunda araştırma alanında bizzat tecrübe sahibi olmamızı göz önüne alarak yerleşim yerlerinin nüfus yoğunluğu, sosyal, kültürel yapısının geleneklere etkisi dikkate alınmıştır ve bu doğrultuda veri toplanmıştır. Örneğin Kırşehir Bağbaşı Mahallesi'nde ve Kaman'da ikamet eden Abdallar ile Çiçekdağı Çepni köyünde yaşayan Alevi Bektaşî zümreye ait insanların geleneklerinde diğer yerleşim yerlerine göre ufak farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ve çalışma içerisinde ilgili bölümlere kendilerine ait tören ve ritüeller ayrı başlıklarda ele alındığı gibi ortak uygulamalardaki değişiklikler belirtilmiştir. Kırşehir'in diğer ilçelerinin mesafe olarak da birbirine yakın olması ve etnik yapısının benzer olması sebebiyle toyları icra etme biçimlerinde çok büyük değişiklikler olmadığı saptanmıştır.

Gözlem ve görüşme tekniklerinin dışında ikinci elden veri toplama araçları olan kitaplar süreli yayınlar (gazete ve dergi), tezler, başvuru eserleri (ansiklopediler vd.), resmi yayınlar (istatistikler), özel belgeler (hatıralar vd.) vasıtasıyla literatür ve arşiv taraması yapılmıştır. Çalışmada ayrıca işlevsel halk bilimi ve yapısalcı kuram tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu teknikler çalışmada tespit edilen toyların Türk kültür tarihindeki yerinin ortaya konulmasında ve sözlü kültür ortamının değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Toy ve özellikle geçiş dönemi törenleriyle ilgili çalışmamıza yön veren bazı kaynaklar vardır. Ancak Kırşehir'in toy, tören ve ritüelleriyle ilgili daha önce kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır.

Çalışmalardan ilki Mehmet Surur Çelepi (2017) tarafından yayımlanan "Türk Kültür

Evreninde Toy Denizli Örneği” adlı kitaptır. “Kırşehir Folklorunda Toy” başlıklı çalışmanın hazırlanmasında içeriğin düzenlenmesi, kavramsal çerçevenin çizilmesi ve böyle bir çalışmanın Kırşehir’deki eksikliğini hissettirmesi bakımından kaynaklık eden bu çalışma bir ön söz, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde toyun tarihsel süreç içerisindeki gelişiminden bahsedilmiş ve toyu tam olarak karşılamayan fakat şekil ve içerik açısından benzerleri olan tören, şölen, ziyafet gibi konulara değinilmiştir. İkinci bölümde “Berekete, Zamana ve Mevsime Bağlı Toylar, Festival ve Şenlikler, Milli Mücadeleyi Anma Törenleri, Dini Toylar ve Ömrün Toyları” olmak üzere altı başlıkta toyun önce Türk kültür evrenindeki gelişiminden bahsedilmiş, sonra da Denizli’deki uygulanış biçimlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise toy kavramının “Somut Olmayan Kültürel Miras” içerisindeki yeri açıklanmış ve toyların kültürün aktarımı, yerel kimliği koruması, bereket inancı ile ilişkisi, eğitime, eğlendirme ve politik açıdan işlevleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bir kaynak ise Nebi Özdemir (2005) tarafından yazılmış olan “Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü” adlı kitaptır. Çalışma bir ön söz, giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde Türk sözlü gelenek kültürü hakkında çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir, eğlence kavramı üzerinde durulmuştur ve Türk halk eğlenceleriyle ilgili çalışmalara değinilmiştir. Birinci bölümde Türk halk eğlencelerinin sınıflandırılması yapılmıştır. İkinci bölümde eğlenceler, biçim ve içerik bakımından değerlendirilmiştir. Eğlencelerde yer alan zaman, mekân, hazırlık, yiyecek içecek, oyun, müzik, dans gibi unsurlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde eğlencelerin ekonomik, siyasal, sosyal ve psikolojik, kültürel işlevleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamıza kaynaklık eden bir başka çalışma da E. L. Lvova, I.V. Oktyabrskaya, A.M. Sagalayev ve M.S. Usmanova (2013) isimli Rus Bilim Akademisi’ne mensup araştırmacıların 3 cilt halinde hazırlamış oldukları, Metin Ergun’un Türkiye Türkçesi’ne çevirdiği “Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri” adlı çalışmadır. Araştırmamızda söz konusu eserin ilk iki cildinden faydalanılmıştır.

Çalışmanın Kâinat ve Zaman ve Nesnelere Dünyası adlı 1. cildinin ilk bölümünde dünyanın başlangıcı, yer-su, yer-zaman ve ev unsurlarına; dağ, orman ve su ruhlarına değinilmiştir. İkinci bölümde ise Güney Sibiry Türk kültüründe tören kökenli âdet ve inanmalara yer verilmiş ve günlük hayatta kullanılan nesnelere mitolojik anlamlarından

bahsedilmiştir.

Çalışmanın İnsan ve Toplum adlı ikinci cildinde insanın yaşam şekilleri, rüzgar, ateş ve suretle ilgili mitolojik unsurlar hakkında bilgi verilmiş ve evlilik olgusu açıklanmıştır.

Çalışmamıza kaynaklık eden bir başka çalışma ise Rahime Deveci tarafından (2021) yapılmış olan “Amasya Yöresi Geçiş Dönemi, Takvim ve Bereket Ritüelleri” adlı doktora çalışmasıdır. Çalışma giriş, beş ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, sınırlılıkları ve amacı gibi husulara değinilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde ritüel kavramının günümüze kadarki bilimsel serüveninden bahsedilmiştir. İkinci bölümde doğum, evlenme ve ölüm ritüellerinden oluşan geçiş dönemi uygulamaları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde takvim ritüellerine yer verilmiştir. Takvim ritüelleri mevsimsel döngüye dayalı ve anma esasına dayanan ritüeller olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmıştır. Dördüncü bölümü bereket ritüelleri oluşturmuştur. Bereket ritüelleri; birincisi tarımsal, ikincisi hayvansal bereket ritüelleri olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. Tarımsal bereket ritüeli olarak Yağmur Yağdırma ritüelleri; hayvansal berekete dayalı olarak da Koç Katımı, Saya Gezme ritüelleri ele alınmıştır. Ritüellerin Yapısal Unsurları adını taşıyan beşinci bölümde de zaman, mekân, ritüel kişileri ve rolleri, ritüel nesnelere gibi ritüel unsurları birer gösterge olarak ele alınarak ritüelin işleyişine yer verilmiştir.

Çalışmamıza kaynaklık eden bir başka çalışma Yılmaz Yeşil tarafından (2012) yapılmış olan “Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri ve Bu Ritüellerde İcra Edilen Türler” adlı doktora çalışmasıdır. Çalışma, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde tezin kavramsal çerçevesi çizilmiş ve araştırmanın konusuna dair bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde doğum ve doğum etrafında gerçekleşen ritüeller üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise evlenme ve onun etrafında uygulanana ritüellere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise ölüm etrafındaki inanç ve pratikler açıklanmıştır. Hayatın diğer alanlarıyla ilgili geçiş dönemi ritüelleri adlı dördüncü bölümde ise ritüeller esnasında icra edilen ritüellerde tür örneklerine yer verilmiştir.

Genel çalışmalardan sonra çalışma alanımızla ilgili olarak Gürsel Seçilmiş ve Mehmet Atılgan (2006) tarafından Kırşehir Valiliğinin öncülüğünde hazırlanan “Anadolu Kültürünün Nazar Boncuğu- Kırşehir’in Gelenek ve Göreneklere” adlı kitap hazırlanmıştır.

Çalışmada Kırşehir’in tarihi ve coğrafi özelliklerine değinildikten sonra Kırşehir halk dilinin söz varlığından bahsederek Kırşehir’e özgü atasözleri, türküler, beddualar gibi sözlü kültür ürünlerine yer verilmiştir. Ayrıca yöresel yemeklerden gelenek ve göreneklere,

seyirlik oyunlardan yöresel giysilere kadar birçok kültürel malzeme hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırma alanımızla ilgili bir başka kaynak da Saim Ayata tarafından (2006) yapılmış olan “Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora çalışmasıdır. Çalışma giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın konusu, problemi, amacı ve öneminden bahsedilmiş ve Abdalların tarihi süreç içerisindeki yerleri, tasavvufî anlamda kullanımına değinilmiştir. Birinci bölümde Abdalların Anadolu’daki coğrafi dağılımına ve Kırşehir Abdallarının yerleşim birimleri, ekonomik ve eğitim durumları gibi hususlarda bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Kırşehir yöresi Abdallarının inanç sistemine değinilmiştir. Üçüncü bölümde Kırşehir Abdallarının ibadet örenlerine, dördüncü bölümde ise geçiş ritüellerinden bahsedilmiştir. Beşinci bölümde ise yağmur, ağaç, su gibi tabiatın unsurlarına dair Kırşehir Abdallarının inançlarına değinilmiştir.

ARAŞTIRMA ALANININA GENEL BİR BAKIŞ

Tarih Boyunca Kırşehir

Kırşehir eski bir yerleşim yerine ve köklü bir tarihe sahiptir. Anadolu topraklarında bir bütün halinde yer alan Kırşehir ilk olarak Hitit İmparatorluğu’nun sınırları içerisinde kalmıştır. Hititlilerle aynı ırktan olan Frigyalılar, M.Ö. XIII. yüzyılda hudutlarını doğuya doğru genişleterek Komana, Mazaka (Kayseri), Tiana gibi şehirlerle birlikte Kırşehir’i de ele geçirmiştir. Kırşehir’in adı bu dönemde Parnasos olduğu düşünülmektedir. M.Ö. VI. yüzyılda Anadolu’nun tamamı gibi İran (Pers) İmparatorluğu’na katılan Kırşehir, M.Ö. IV. yüzyılda Büyük İskender’in Pers İmparatorluğu’nun tamamını ele geçirmesiyle birlikte Makedonya Devleti’ne katılmıştır (Aktuğ, 2013: 371). Ancak kısa süre sonra Kırşehir’e Kapadokya Krallığı hakim olur. Uzun bir süre Kapadokya Krallığı’nda kaldıktan sonra Doğu Roma İmparatorluğu’nun hakimiyetinde kaldı. Bu hakimiyet Türklerin Anadolu’ya girmelerine kadar devam eder (Şahin, 2011: 32).

Roma ve Bizans Dönemi’nde Kırşehir kent görünümünü almış, ticarî ve kültürel anlamda önemli gelişmeler olmuştur. 1071’de Bizans yenilgiye uğratılmış ve Anadolu Türk yurdu haline gelmiştir. Kırşehir’e de IX. yüzyıldan sonra Orta Asya’dan gelen Türklerin yerleştiği bilinmektedir. Cevat Hakkı Tarım, Kırşehir’in Türkleşmesinde, bölgeye gelen Oğuz boylarının etkili olduğunu ifade etmiştir. Kırşehir içinde kasaba ve köy adı olarak Oğuz boylarından “Çepni, Bayındır, Buğduz (Büğdüz), Kargın, Yazır, Kınık, Avşar”

boylarının adları ile oba, oymak ve diğer Türkçe adlar yaşatılmaktadır (1960: 3).

Haçlı seferleri sırasında Orta Anadolu toprakları istilaya uğramıştır. Kırşehir'i 1120'de önce Danişmentliler almıştır, 1174'te de II. Kılıçaslan yeniden Selçuklu Devleti'ne bağlamıştır. II. Kılıçaslan eski bir Türk geleneğinin gereği olarak devletini on bir oğlu arasında paylaşmıştır. Kırşehir, Muhiddin Mesud'a verilmiştir ancak kardeşi Rukneddin Aslan, Konya'dan sonra Kırşehir ve Ankara'yı da ele geçirmiştir. 1220'de Alaaddin Keykubat, Mengüceklilerin Kemah koluna son vermiştir ve Mengücek boylarından Muzaffer Muhammed'e Şebinkarahisar'ı kendisine bırakması karşılığında Kırşehir'i tımar olarak vermiştir. Kırşehir bu dönemde kent görünümüne kavuşmuş, bir kültür şehrine dönüşmüştür. (Altınok, 2003: 8-9).

1243 yılında Anadolu Selçukluların Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesi sonucunda bölgede Moğol etkisi artmıştır. IV. Kılıçaslan zamanında Caca oğlu Nureddin Kırşehir'e subaşı olarak görevlendirilmiştir. Cacabey Gökbilim Medresesi ve külliyesi kurarak astronomi alanında çalışmalar yapmıştır. Bu dönemde Kırşehir Türk İslam kültürünün bilim merkezi haline gelmiştir (Kırşehir İl Yıllığı, 2003: 37).

Kırşehir, 1365'te Eretna Beyliği'nin hakimiyetine girmiştir. Bir süre Kadı Burhaneddin yönetiminde kalmıştır. Timur'un Anadolu'ya geldiği sırada Karamanoğulları, Kırşehir'i yağmalamıştır. Bunun üzerine Kadı Burhaneddin öldürülünce şehir Yıldırım Bayezid'e verilmiştir. Timur 1402'de Ankara Savaşı'nı kazanınca Kırşehir'i Karamanoğulları almıştır. Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları arasındaki anlaşmazlık yüzünden Kırşehir, eski canlılığını yitirmiştir ve II. Murat Dönemi'nde Osmanlılar'a bağlanmıştır. Bu süre zarfında Osman Gazi, Şeyh Edebalı'nın kızı ile evlenerek Ahi önderleriyle yakın ilişki kurmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve Anadolu'nun Türkleşmesinde Ahi önderleri çok önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ayrıca bu dönemde Muhlis Paşa'nın oğlu ve Garipname'nin müellifi Âşık Paşa, önemini yitirmiş olan Türkçenin yeniden canlandırılmasında büyük role sahiptir (Mıstanoglu, 2004: 11).

Kırşehir, Anadolu Selçuklu Dönemi'ndeki konumunu iç isyanlar ve kargaşalar nedeniyle Osmanlı yönetiminde koruyamamıştır. Ancak Milli Mücadele Dönemi'nde işgal alanının dışında kalmasına rağmen Atatürk ve silah arkadaşlarına daima destekte bulunmuş ve Milli mücadelenin kazanılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Kırşehir'in Coğrafi Özellikleri¹

Kırşehir, İç Anadolu bölgesinin Orta Kızılırmak Havzasında yer almakta, 38 derece 49 dakika ve 39 derece 48 dakika kuzey enlemleri ile 33 derece 25 dakika ve 34 derece 43 dakika doğu boylamlarında bulunmaktadır. Kuzeyde Deliceirmak, batıda Kaman-Kılıçözü, güneyde Kızılırmak Vadisi, doğuda Seyfe Gölü çöküntü alanının düşük yükselteli kenarıyla çevrili olan Kırşehir'in yüzölçümü 6.570 kilometrekare, yükseltisi 990 metre olup, Türkiye yüzölçümünün %0,8'i, İç Anadolu Bölgesinin ise %2,9'unu kaplamaktadır.

Kırşehir, idari açıdan doğu ve güneydoğuda Nevşehir'in Kozaklı, Hacıbektaş ve Gülşehir; güneyde Niğde'nin Ortaköy; güney, güneybatı ve batıda Ankara'nın Şereflikoçhisar, Bala, Kırıkkale'nin Keskin ve Delice; kuzey ve kuzeydoğuda Yozgat'ın Yerköy ve Şefaathli ilçeleriyle çevrilidir.

Kırşehir'in toprakları, Kızılırmak Havzasının orta bölümünde ve İç Anadolu kıvrım dağlarının temelini oluşturan Orta Anadolu Platosu üzerinde yer almakta olup, dağlar kuzeyden başlayıp güneybatıya ve güneydoğuya doğru açılmış, ana çatıları dışında, düzleşerek plato görünümü almış, akarsular bu yapıyı, kuzey, güney ve batı istikametinde derin vadiler açarak parçalamıştır. Yer yer genişleyen vadi tabanlarına eski ve yeni alüvyonların dolmasıyla, tarımsal etkinlikler açısından son derece önemli olan ovalar ortaya çıkmıştır. İl arazisinin doğu kesimi kıvrılma ve sıkışmalar sırasında çöküntüye uğramış ve kapalı bir havuz oluşmuştur. Yükseltisi 1.110 metre olan çöküntü alanının tabanında zamanla alüvyonlar birikmesi neticesi sözü edilen bu göl alanı küçülmüştür.

Kırşehir'de platolar çoğunlukta olup, yükseltisi 1.500 metreyi aşan alanlar nadirdir. Orman örtüsünden mahrum olan platolar, İç Anadolu'nun karasal iklim kuşağı içinde yer almakta ve daha çok küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygun bulunmaktadır.

Kırşehir'de karasal iklim özellikleri hakim olup, sürekli olmamakla beraber kışlar sert ve soğuk, yazlar sıcak ve kurak, ilkbahar yağmurlu, sonbahar ise az yağışlıdır. İç Anadolu'nun bozkır kuşağı içinde kalan Kırşehir, genellikle doğal bitki örtüsünden yoksundur.

Kırşehir'de Sosyo-Kültürel Hayat

Kırşehir, Türk dünyası içerisinde ayrıcalıklı şehirlerdendir. Anadolu Bektaşiliğinin merkezi olmasıyla tanınır. Bünyesinde birçok bilgeyi de yetiştirmiş olan Kırşehir,

---

¹ Bu bölümün yazımında 2023 yılında yayımlanan Kırşehir İl Yıllığı'ndan istifade edilmiştir.

Anadolu'nun kültür ve sanat merkezi olma özelliğine sahiptir.

Ahilik ve Abdallık geleneği Kırşehir'in yerel kimliğinin oluşmasına çok önemli katkılar sunmuştur. Ahilik ahlâki ve sosyal yapının oluşmasını sağlayarak dayanışma, birlik ve beraberlik olgularını pekiştirmiştir. Abdallık ise sözlü geleneği zenginleştirerek eğlence kültürünün oluşmasına zemin hazırlamıştır.

1960'lı yıllarda kadınlar üç etek, altta da geniş dökmeli don, şalvar giyerlerdi. Belde kuşak vardı. Salta adı verilen cepkeni kullanan kadınlar da vardı. Üzerlerine siyah bir çar örterlerdi. Çarşaf bele bağlanarak bir katı başa çekilir, diğer katı da aşağı sarkıtılırdı. Peçe fazla kullanılmazdı. Köylerde başa püsküllü fes giyilirdi. Zenginler ziynet olarak altına altın takardı. Durumu iyi olmayan yazma sarardı. Yine aksesuar olarak şal, yazma, penes, altın cıngıl, bilezik, sıra boncuk takılırdı. Ayaklarda yemeni, lapçin vardı. Bele kuşak ve yazma dolanırdı. İnce dolanıp kemer gibi de kullanıldığı da olurdu (Cihan, 1990: 61). Erkeklerde çok önceleri salta cepken ve cemedan giyimi yaygındı. Cumhuriyet Dönemi'nde yelege benzer önü açık ibrişim işlemeli, fermene yaygınlaşmıştı. Sivri uçlu ayakkabılar, sako denilen ceketle palto karışımı giysiler uzun süre kullanılmıştır (Kırşehir Mad.: Yurt Ansiklopedisi: 1982).

Misafirperverliği ön planda tutan Kırşehir'deki yöresel yemekler, Türk mutfağının seçkin örneklerindedir. Farklı bölgelerde değişik isimlerle anılan yemekler dışında Kırşehir'e has yemekler de oldukça fazladır. Kırşehir'de yapılan yöresel yemeklerin ana maddesi genellikle bulgur, un ve ettir. Ayrıca et, meyve ve kuru yemişin bir arada olduğu Osmanlı mutfağını yansıtan yemekler de vardır.

Çorbalardan düğ çorbası, yoğurt çorbası, katma aşı; ana yemeklerden boranı, keşgâh, çullama, süla kabağı, gendeme, mercimekli bulgur pilavı; tatlılardan hoşmerim, aside, sütlü kabak, pelte, çir yağlaması, kedi batmaz, köftür; içeceklerden ekşi şerbeti, damla şırası, vişne grubu, gül suyu gibi yiyecekler söz konusudur (Seçilmiş ve Atılğan, 2006: 93).

Yörede geleneksel olarak genel itibarıyla kırık, hareketli, zeybek, seğmen ve halay türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyunlar genellikle kadın-erkek, karma ya da yalnız erkek oyunları olarak oynanmaktadır. Genel karakteristik özellikleri olarak halaylar; ağırbaşlı ve hareketsiz, kaşık oyunları ise halayların aksine hareketli ve ritmiktir. Oyun anlatımlarında tarımsal temalar ve keklük sekmesini andıran figür yapıları bulunmaktadır. Figürler de genellikle yaylanma, çökme, sallanma, vurma, çapraz adım, yürüyüş adımı, dönme, yarım dönme, hoplama, çekme, sekmelerden oluşur (Seçilmiş ve Atılğan, 2006: 66).

Halk oyunları yanında Kırşehir’de görülen seyirlik oyunlar da şunlardır: “Yorgan çevirme”, deve oyunu”, “tura”, “koca oyunu”, “menevişe”, “zeybek oyunu”, “andaşa oyunu”, “tuz satma oyunu”, “bebek oyunu”. Düğünlerde oynanan “tura”, “kelle atma”, “teker oyunu” gibi seyirlik oyunlar mevcuttur.

Kırşehir’de Ekonomik Durum

İlçelerinde ve köylerinde tarım arazileri ve düzlükleri bulunan şehirde tarım ve hayvancılık ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. İlçe ve köylerinde bulunan arazilerde buğday, arpa, nohut, ayçiçeği ve şeker pancarı gibi düz araziye elverişli olan ürünler yetiştirilmektedir. Şehrin geçim kaynağının çiftçilik üzerine kurulu olmasının bir sebebi de sanayileşmenin fazla olmamasındandır (URL-2).

Kırşehir’in hayvancılık bakımından ikinci derecede konumlanmasının sebebi, kışlarının sert ve uzun geçmesi ile bitki örtüsünün bozkır olmasıdır. Orman ve mera bakımından seyrek bir bitki örtüsüne sahip olması, şehirde gözle görülür düz ovaların tarıma elverişli ürünler için kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Hayvancılığın da yadsınamayacak kadar fazla olduğu Kırşehir’de, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın geçmiş yıllarda çokça yapıldığı, yakın zamanlarda ise büyükbaş hayvancılığa doğru ilgi artmasından dolayı buna uygun olarak büyükbaş mandıralarının sayısı fazlalaşmıştır. İldeki genç nüfusun artışına bağlı olarak gençlerin köylerden şehre olan göçlerinin son yıllarda fazlasıyla artması köylerdeki çiftçi ve hayvancılıkla uğraşan insanların azalmasına yol açmıştır (URL-2).

Kırşehir’de termal turizmi de ülke genelinde bilinmektedir. Terme kaplıcası ve Karacakurt kaplıcası, şifa arayanların ilgisini çekmektedir. Bu sayede şehre gelen yerli turistlerin sayısı da azımsanamayacak kadar çoktur. Ahi Camii ve Seyfe Gölü Kuş Cenneti’nin turistler tarafından ziyaret edilmesi de Kırşehir ekonomisine canlılık kazandıran unsurlardandır.

Ahilik kültürünün yoğun olduğu ve Ahî Evran Veli’nin türbesinin bulunduğu Kırşehir’de, her yıl yapılmakta olan Ahi Evran Veli’yi Anma Törenleri şehrin dışında yaşamını sürdüren insanların ziyaretini sağlamaktadır. Özellikle yaz aylarında gurbetçilerin şehre gelmesi ve yaşadıkları yerlere dönerken alışverişlerini şehirden yapmaları ekonomik olarak Kırşehir’e destek sağlamaktadır.

Kırşehir ilinin kuzeybatısında bulunan Kaman ilçesinin ekonomisinde ise, farklı olarak ülke genelinde meşhur olan “Kaman cevizi” bulunmaktadır. Kaman ilçesinin cevizini

özellikle boy fabrikalarının talep etmesi ve tatlı yapımında aranan lezzette olması hatta ihracatının artık belirgin hale gelmesi sayesinde ilçeye önemli ekonomik destek sağlanmaktadır.

Kırşehir’de Nüfus

Kırşehir, yüzölçümü olarak 6.570 km kare olarak bilinmektedir. Nüfus olarak son yapılan sayımlarda 163 bin (163.219) 246.149 civarındadır. Köyden merkeze göçlerin son yıllarda fazla olması sebebiyle nüfusun fazla olan kısmı il merkezinde bulunmaktadır. Toplamda yedi ilçesi bulunan Kırşehir’in, en kalabalık nüfusu bulunan ilçesi Kaman’dır. Kırşehir ile Ankara arasında bulunan Kaman ilçesinde 34 bin (34.129) civarındadır. Ardından gelen Mucur ilçesi ise Kırşehir ile Kayseri arasında bulunmakta ve nüfus olarak 18 bin (18.211) olarak bilinmektedir. Çiçekdağı ilçesi (13.529) 13 bin, Akpınar ilçesi (6.893) 7 bin, Boztepe ilçesi (3.599) 3 bin civarındadır. Nüfusu bakımından en küçük ilçesi Akçakent ise (3.519) üç bin beş yüz civarında bir nüfusa sahiptir. Kırşehir, erkek ve kadın nüfusu olarak yarı yarıya sayılabilecek oranlarda ve genç sayılabilecek bir yaş ortalamasına sahiptir. (URL-1).

BÖLÜM I

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TÖREN

“Tören” kelimesi Türk Dil Kurumunun Sözlüğü’nde “*Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim.*” şeklinde tanımlanmaktadır (1988: 1489). İlhan Ayverdi, kelimenin “töre” den geldiğini ve “*önem verilen bir olay, kişi veya değer için düzenlenen programlı toplantı, merasim*” anlamına geldiğini ifade eder (2008: 3232).

Ziya Gökalp, Divanü Lugatit Türk’te “İl” ve “Töre” kelimelerinin birlikte kullanıldığını ifade etmiştir. “İl” kelimesi devlet manasına “Töre” kelimesi ise kanun manasına gelmektedir diyerek Türk töresinin eski Türklere atalarından kalan bir miras olduğunu dile getirmiştir (2005: 11).

Tören dini ve din dışı pek çok unsurun bir araya gelmesinden müteşekkildir. Ancak özellikle kamusal alanlarda ortaya çıkan davranışlar ve belirli kutlamalar için kullanımı yaygındır. Törenin diğer bir araya gelmelerden farkı, belirli bir fayda gözetmeksizin birden fazla insanın katılımcı olmasıyla gerçekleşmesidir. Ayrıca gösterinin diğer bir araya gelmelere göre daha fazla ön plana çıkması da bir başka ayırım unsurudur.

1.2. MERASİM

Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlüğü’nde merasim “*resmî işlerde yol yöntem, yol yordam*” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu sözlükte tören kelimesinin tanımlanmasında ise merasim kelimesine şu şekilde yer verilmiştir: “*Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim.*” (URL-23) Ferit Devellioğlu, merasim kelimesi için “*resmî muameleler, resmî törenler*” ifadesini kullanmıştır (1998:618). İlhan Ayverdi ise merasimi “*resmîyetin gerektirdiği yerleşmiş, yapılması âdet haline gelmiş şekil ve gösterişle ilgili davranışlar*” olarak açıklamıştır (2008: 2036). Yapılan tanımlamalar dikkate alındığında “tören” kelimesi ile “merasim” kelimesinin aynı anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Tören kelimesi dil devriminden sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda dil devriminden önce tören kelimesinin yerine Arapça olan merasim kelimesinin sıklıkla tercih edildiğini söylemek mümkündür.

Güllü Yoloğlu, merasimleri “aile merasimleri” ve “mevsim merasimleri” olmak üzere ikiye ayırır. Aile merasimleri, insanın doğumundan ölümüne hatta ölümünden sonra da yakınları tarafından yapılan tüm merasimler ve onlara bağlı adet ve anelerdir. (1999: 557).

Merasim insanın maddi ve manevi hayatının talep ve ihtiyaçları ile ortaya çıkmıştır. Bu nedenle dünyada kendi merasimleri olmayan hiçbir millet yoktur. Merasimler bir topluluğu diğer halklardan farklı kılan önemli özelliklerden biridir.

1.3. RİTÜEL

Etimolojik olarak incelendiğinde rit (Lat. ritus, İng. ve Fr. rite), kelimesinin ri kökünden türediği ve rhyme (kafiye), rhythm (ritim), river (ırmak) gibi kelimelerle akraba olduğu ileri sürülmektedir. Başka bir görüşe göre ise kelime; Latince rota, Sanskritçe rita, Proto-Hind Avrupa dillerinde rot (yol, düzen) fiil köküne kadar çıkar ve izlenecek yol ya da düzen anlamlarına gelir (Deveci, 2021: 12).

Siegfried Frederick Nadel, ritüeli şu şekilde açıklamıştır:

“Ritüel dediğimizde aklımıza gelen şey, amaca uygunluk açısından düzenlenmiş ve uzlaşım sal katılıkta olan apaçık bir düzene sahip her türlü eylemdir. Her tür davranış, belirli bir tarzda tekrarlanabilir bir biçime sokulduğunda, bu anlamda bir ritüel hâline dönüşüyor demektir.” (1954: 99)

Peter Collins, ritüel kavramının geniş çerçevesini şöyle çizmektedir:

“Ritüel terimi, Katolik toplu ayinden, Budist rahiplerin Himalayalar’da şarkı söylemelerine, İngiltere Avam Kamerası’nda Başbakan’ın soru sorması anında meydana gelen rahatsız edici kargaşadan, büyük ibikli dalgıç kuşunun çiftleşme seremonilerine kadar, olağanüstü derecede değişik davranışı tasvir etmek için çeşitli ortamlarda kullanılmıştır. Bu terim, taç giyme ve çay içme törenlerini; çocukların, yetişkinlerin oluşturduğu çevreye kabul edilişlerini betimlemek için kullanılır; ya da ister dini ister seküler isterse her ikisi olarak yorumlanan fiilleri tanımlayabilir. Ritüel, örneğin, hemşireler ve sporcu baylar ve bayanlar tarafından çalışma ortamlarında icra edilen belirli faaliyetleri, okullardaki eğitim faaliyetlerini, dini amaçlı yolculukları (hac) ve tatilleri tasvir edebilir. Ritüel, genel ve özel olabilir.” (2012: 121)

Ritüelin farklı bilim dalları için farklı bakış açılarının kendine özgü anlamları vardır. Dolayısıyla ritüeli dar bir çerçeveye oturtup tanımlamak mümkün değildir. Bu nedenle ritüel kelimesinin tanımlamalarını ve tasniflerini disiplin alanlarına göre gruplandırarak vermek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Ritüeli din ve mit çerçevesinde kutsayan ve olağanüstü güçlerle ilişkilendiren açıklamalar yapılmaktadır. Din alanındaki araştırmacılar, ritüeli hem maddi fayda hem de manevi fayda çerçevesinde kutsalla iletişim kurmanın bir yolu, dramatik bir gösterisi olarak icra edilen bir mistik tekrarlama olarak değerlendirmekte ve mitle olan ilişkisine vurgu yapmaktadır. Eliade'a göre, her ritüelin ilahi bir modeli, bir arketipi vardır. Bu bağlamda Tanrılar böyle yaptı, insanlar böyle yapar, ifadesi bütün ritüellerin altında yatan teoriyi özetler. Bütün dini eylemlerin tanrılar, medenileştiren kahramanlar ya da mitsel atalar tarafından kurulduğu varsayılır. İlkelerde ritüellerin mitsel modelleri olduğu gibi, herhangi bir insan hareketi zamanın başlangıcında bir tanrının, bir kahramanın ya da bir atanın gerçekleştirdiği bir hareketin tıpatıp aynısını yinelediği ölçüde etkili olur. Bu durumda bütün ritüeller arketip bir modelin tekrarından/taklidinden başka bir şey değildir (2017: 35-40).

Beals ve Hoijer'e göre ritüel; duayı, kutsal şarkı söylemeyi, Tanrılar için dans etmeyi, kurban sunmayı, sunuların hazırlanmasını bir başka ifadeyle dinsel eylemleri yerine getirmenin salık verilmiş yoludur (1918: 496-497).

Sibel Özbudun, ritüel kavramı için "*Doğanın ve soyun bereketini arttırmak için doğaüstü olarak algılanan güçleri toplumsal yarar çerçevesinde etkilemeye yönelik kalıplaşmış, tekrarlanan davranışlar bütünüdür.*" der (1997: 14)

Bazı araştırmacılar da ritüeli performans teori ilişkisi çerçevesinde açıklar. Ritüeli dansın ve dramının ön plana çıktığı, birtakım sembolik hareketlerin yapıldığı sosyal bir etkinlik olarak değerlendirirler. Metin And bu bağlamda ritüeli şöyle açıklamaktadır: "*Aslında ritüel seyredilmek içindir; dremon eylemdir, drama da sahnede bir eylemin benzetmesidir. Böylece bir eylem, bir temsil ya da yarış olarak yapılabilir. Ritüel, evrene değin bir olguyu benzetmedir. Bu benzetmece, burada daha çok mistik bir tekrarlama, bir olgunun yeniden gösterilmesi için bir özdeşleşmedir.*" (1974: 17) Roy A. Rappaport, ritüeli, yazıya geçirilmemiş birtakım ifadelerin ve belirli formdaki hareketlerin kesin sıralarla oyuncular tarafından ortaya konulması olarak tanımlar (2003: 396).

Sosyologlar, ritüeli, uygun zamanlarda bazı aleni değerlerin veya kişi ya da gruplarla alakalı bazı değerlerin değişmez bir üslupla tekrarlanması olarak tanımlar (Honko, 2015:

201). Christel Lane'ye göre ritüeller, toplumsal ilişkilerin simgesel yollarla ifade edildiği ve tanımlandığı stilize edilmiş tekrara dayalı toplumsal eylemlerdir. Belirsizlik ve ihtilafın bulunduğu bağlamlarda ortaya çıkarak sorunu çözer ve toplumu bütünleştirirler (1981: 11).

Belirli bir duygudan ve özel bir zihin çerçevesinden üretilen özel türden eylemler olarak tanımlayan Arnold Van Gennep, ritüeli de kurallı bir sıraya göre çerçevesi belirli, bir insan kategorisi tarafından icra olunan ve bazı fertlerin aralarındaki veya kutsal âlemle olan münasebetlerini belirlemekle mükellef birtakım fiillerin toplamıdır (1960: 3). Arnold Van Gennep'in tanımı, ritüelin biçimsel özelliklerinde değişen yapısalcı bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Ritüeli dinsel-büyüsel veya metafizik alanla sınırlandıran bu yönüyle, onu törenden ayırt etmek amacıyla Türkçe karşılık olarak "kuttören" kavramını öneren ve bu kavramlaştırması büyük oranda kabul gören Metin And ritüeli; "*Bir örnek üzerine kalıplaşmış davranışlar ve töreler bütünü*" şeklinde tanımlamaktadır. (1985: 52)

Umay Günay, ritüeli şöyle açıklamaktadır: "*Bir örnek üzerine kalıplaşmış davranışlar ve töreler bütünü veya sosyal hayat içinde yaşanan kalıplaşmış manada küçük dramlar olarak tarif edilen ritüeller, toplum fert dayanışmasını, toplumda değer yargılarının ve geleneklerinin yaşatılmasını sağladığı gibi, dinî hayatı düzenleme işlevine de sahiptir.*" (1990: 10)

Görüldüğü üzere ritüel, dinî yaşamdan gündelik yaşama kadar hayatın pek çok safhasında yerine getirilen sembolik ve geleneksel olarak birbirini tekrarlayan davranışlar bütünüdür. Toplumu bir arada tutan, dayanışmayı artıran, kriz anlarını çözen pratiklerdir.

1.4. ŞÖLEN

Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde "şölen" kelimesi için "*belli bir amaçla düzenlenen eğlence, dini tören niteliğinde yemek toplantısı*" tanımları yapılmıştır. (URL-24) Fuat Köprülü, şeylan veya şölenlerin "*Oğuz boylarının kurban ziyafeti*" olduğunu söylemiştir (1999: 72).

Dede Korkut Kitabı'nda şölen kelimesi yemekli ziyafet anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı'nda kendi canını kurtarmak adına babasından can dileyen Deli Dumrul'a babası: "*Ağıllarda akça koyunum gerek ise kara mutfak altında onun şöleni olsun*" diyerek Azrail'e kendi koyunlarını vermeyi teklif eder. Umduğunu bulamayan Deli Dumrul, eşiyile söyleştiği bölümde: "*Ağıllarda beyaz koyunum sana şölen olsun*" diyerek şölen kelimesini kullanır (Ergin, 2018: 181-183). Bu bağlamda

koyun etinin yenmesi şölen olarak değerlendirilmiştir. Bamsı Beyrek, Kazan Bey'den “Sultanım beni koysan da şölen yemeğinin yanına varsam, karnım açtır, doyursam” diyerek şölene katılmayı dilemiştir (Ergin, 2018: 145). Tepegöz Destanı'nda Basat, kardeşi için ağlarken “Şöleninde kırdığın koyununu / o zalim kırdı ola kardaş” ifadelerini kullanır (Ergin, 2018: 210). Salur Kazan'ın Esir Olup Oğlu Uruz'u Çıkardığı Destan'da “İt gibi gev gev eden çirkin huylu / Küçücek domuz şölenli” diyerek kafirleri aşağılamıştır (Ergin, 2018: 238).

Eski Türk hakanları, devlet yönetim törenlerinin yanı sıra birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirmek için çeşitli sebeplerle halkı bir araya getirir ve yemekler yedirip eğlenmelerini sağlardı. Bu törenler, hakana duyulan saygı ve itimat duygusunun açığa çıkmasını sağlıyordu (Ögel, 1971: 124).

Şölenler, eski Türkler için oldukça önemli ve israfli ziyafetlerdir. Şöleni yapan hükümdar; halkına gücünü ispatlar, başarılarını duyurur ve cömertliğini gösterir. Düzenlenen şölenler sayesinde zengin ile fakir ayrımı ortadan kalkar. En fakirler bile gösterişli sofralarda yer, içer ve güzel giyinirler. Bu da Türklerde sosyal hayatın varlığına işaret etmektedir, birlik ve beraberliğin sağlandığını göstermektedir.

1.5. POTLAÇ, YAĞMA, ZİYAFET

Potlaç ve yağma kültürü devlet yöneticilerinin halklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve cömertliğini göstermek gibi isteklerinin sonucunda ortaya çıkan eski bir Türk geleneğidir. Oldukça masraflı olan bu ziyafetlerde halkın yiyebileceğinden çok fazla yemekler, giyebileceğinden daha çok kıyafetler ve özellikle tepeler oluşturacak kadar bakır kaplar ve çeşitli eşyalar yığılır. Bu töreni düzenleyen kişi, ortaya yığıldığı her şeyin davetliler tarafından götürülmesine izin verir (Ziya Gökalp, 2014: 55). Potlaçı hazırlayan bey, kendisinin en zengin ve dolayısıyla en güçlü olduğunu, ihtiyacı olan malların hepsinden kolayca vazgeçebileceğini göstererek kanıtlamış olur (Divitçioğlu, 2000: 255).

Hükümdarın malını yağmalatma hadisesi Dede Korkut Kitabı'nda İç Oğuz'a Dış Oğuz Asi Olup Beyreğ'in Öldüğü Boy'da yer alır. Söz konusu boyda anlatıldığına göre Üç Ok ve Boz Ok belirli zamanlarda bir araya geldiklerinde beyleri Kazan Evini yağmalatır. Eşinin elini tutar ve dışarı çıkar. Ondan sonra yağma başlar (Ergin, 2018: 205). Bu sözlerden anlaşıldığı üzere yağma işinin yöneticiler tarafından ve belirli aralıklarla yapılmaktadır. Dış Oğuzun İç Oğuz'a asi olması, yapılan yağmaya Dış Oğuzun davet edilmemesidir. Hükümdarın malını yağmalatmasına herkesi davet etmesi gerektiği aksi takdirde davet

edilmemenin aşağılanmak olarak algılanabileceği anlaşılmaktadır. Davet edilmeyen kişi kendini düşman olarak addedebilir.

Ziyafetlere kimlerin katılacağı, nereye oturacakları hatta hayvanın hangi uzvunu kimlerin yiyeceği daha önceden belirlenmelidir. Göçebe imparatorluk törelerini muhafaza eden Türk hanlıklarında hanın sarayında ve kurultaylarında kabilelerin işgal edeceği yerleri belirli kanunlara bağlanmıştır (İnan, 2005: 52).

Yeme-içmeye bağlı olarak gelişen eylemler, en çok törenlerde görülür. Durkheim'e göre ortak yenilen yemek, yemeğe katılanlar arasında suni bir akrabalık yaratır (2011: 457). Birlikte yemek yemenin birleştirici ve kriz durumlarını önleyici özelliği vardır. Karşılıklı olarak iyi ilişkiler kurmak isteyen insanlar, yemeğin iyileştirici özelliğinden faydalanırlar. Söz kesme töreninde ağız tatlılığı adı altında şerbet ve tatlıların yenmesi ailelerin birbiriyle kaynaşması ve yakınlaşmasına yöneliktir. Yemek genellikle törenlerin son eylemidir. Yemekten sonra herhangi bir ritüel gerçekleştirilmez. Bu durum töreni iyi şekilde bitirme, sevinçli bir hadiseyi paylaşma ya da olumsuz bir durumdan kaçınma isteğinden kaynaklanır. Yağmur duasında dua bittikten sonra toplu bir şekilde yemek yenmesi, saya gezmede kapı kapı gezdikten sonra toplanan yiyeceklerden yemek yapılması, cem ayinlerinde tören bittikten sonra kesilen kurban etinin yenmesi, cenaze töreninde defin işlemleri tamamlandıktan sonra ölü aşının dağıtılması; yemeğin ritüeli bitirme ve tamamlama özelliğini gösterir.

Sofra dizmenin, ziyafet vermenin bir başka işlevi de verilen yemekle hayır anlayışının bütünleşmesidir. İslami gelenekler, insanların toplu bir şekilde yemek yemesinde önemli bir rol oynar. Ölünün öbür dünyada rahat etmesi için belirli günlerde yemek verilmesi, Hac öncesinde ve sonrasında yapılan ibadetin verdiği aş toyunun düzenlenmesi, cuma namazı, kandil gibi özel günlerde lokum, helva, pilav, pide gibi yiyeceklerin dağıtılması dini geleneklerin sosyal hayata yansımalarından kaynaklanmaktadır.

Hayatın yenilenmesi, döngünün sürekliliği ve bereketin açığa çıkması için de yeme-içme kültürü önemli bir işleve sahiptir. Bazı yiyecekler simgesel olarak bereketi çağırıştırır. Bereket denildiğinde akla ilk gelen yiyeceklerin arasında bulgur ve yumurta vardır. Bebeğin ilk dişi çıktığında diş buğdayının yapılması, çocuk sahibi olsunlar diye gelin ve damada gerdek öncesinde yumurta yedirilmesi, Hıdırellez'de kahvaltıda özellikle yumurta yenmesi, bebeğin ilk kez misafirligi gittiği evde ev sahiplerince yumurta verilmesi yiyeceklerin sembolik işlevini ortaya koymaktadır.

1.6. TOY

Kaşgarlı Mahmud, “Toy” kelimesinin “*ordu kurağı, düğün, kalabalık, ilaç yapılan bir ot, çanak yapılan çamur, toy kuşu*” gibi anlamları karşılayacak şekilde kullanıldığını ifade etmiştir (DLT, IV: 642).

G. Clauson, “Toy” kelimesinin “*Fiziksel anlamda bir kamp için kümelenmiş çadır topluluğu, böyle büyük bir kampta yaşayan insan topluluğu, herhangi büyük bir toplanma ve ardından kutlanan bayramlar, verilen büyük ziyafetler, düğün toyu, hakan toyu*” anlamlarına geldiğini ifade eder (1972: 566-567). Ahmet Caferoğlu ise toy kelimesine karşılık olarak “bayram” kelimesini kullanır (1968: 248). M. Abdulhaluk Çay da toyun bayram karşılığı dışında “*düğün, yemekli tören*” gibi anlamlara geldiğini söyler (1999:30).

Toy kelimesi geçmişte tahta çıkma törenleri, antlaşmalar, askeri toplantılar, av törenleri söz konusu olduğunda devletin yönetilmesi adına birtakım kararların alınması ve sonrasında ziyafetlerin düzenlenmesi bir araya gelme durumu olarak tasvir edilmektedir. Bu toplantının en önemli üyeleri Tanrı'nın buyruğuyla hareket eden hükümdar, devlet idaresinden sorumlu yöneticiler ve boy beyleridir (Çelepi, 2017: 21-22).

Kürşat Koçak, hükümdarların toylara verdiği öneme şu sözlerle değinmiştir:

“Toy verme geleneği, Türk hükümdarlarının hâkimiyet sembollerinden biri sayılmıştır. Çünkü bu toylar ile yeni tahta çıkan veya tahtta bulunan hükümdar, kendi tabilerinin itaatini veya itaatsizliğini burada görür”
(2011: 61).

Hükümdarların vermiş oldukları toylara Oğuz Kağan Destanı'nda şu sözlerle rastlanır:

*Toy yaptı, şölen verdi, çok büyük toy toylattı
Yarlık verdi iline; .....
Emir verdi Oğuz Han, kendinin iç iline
Toplandı halk sözleşti, koştı onun eline
Oğuz kırk masa ile, dizdirmiş idi,
Türlü şaraplar ile, aşlar pişirtmiş idi
Halk oturdu sofraya, ne kızımlar içtiler
Ne şaraplar içildi, ne tatlılar yediler
Toy bitince Oğuz Han, verdi şu buyruğunu
Ey benim beğlerimle ilimin ey budunu (Ögel 1989: 118).*

Hükümdarların tahta çıkış merasimlerinde oldukça gösterişli toylar düzenlenmektedir. Tanrı'nın yeryüzündeki elçisi olarak kabul edilen hükümdarın tahta çıkış toyuna halk ziyadesiyle önem verir. Hükümdarların tümü, tahta çıkış törenlerinden sonra cömert sofralarla halklarına ziyafet vermişlerdir. Çünkü bu toy, hükümdarın halkın gözündeki yüceliğini tesis etmektedir.

Eski Türk devletlerinde hükümdarlar farklı yöntemler kullanarak tahta sahip olmuşlardır. Tahta çıkan hükümdar, halkın önünde tören ile tahta çıkmıştır. Bu tören hükümdarın meşruiyet kazanmasında etkili olmuştur. Türk milleti, her zaman hükümdar seçiminde ve onun törenler yönetimi devralmasını izlemiş ve yeri geldiğinde ona katılmıştır. (Koçak, 2011b: 115).

Av merasimleri, toy düzenlenmenin bir başka gerekçesidir. Oğuz toplumunda avların ekonomik getirilerinden başka birçok değeri vardı. Av, tabiat-medeniyet mücadelesinin çok önemli bir sahnesidir. Av, medenileşme sürecindeki insanın temsilci kahramanlar önderliğinde tabiatla savaşıdır. Birçok işleve sahiptir; ekonomik olarak bir geçim kaynağı, sosyolojik olarak bir paylaşım, psikolojik olarak izin verilmiş bir öldürme, düşmanla savaş provasıdır (Duymaz, 2005: 48).

Av merasimlerine Dede Korkut Kitabı'nda Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Destan'da Kazan Han, şu sözlerle adamlarına seslenir:

*“Ünümü anlan bigler, sözüm dinlen bigler, yata yata yanımız ağrıdı,
tura tura bilümüz kurıdı, yoryyalum a bigler, av avlayalum, kuş
kuşlayalum, şıgın geyik yıkalum, kayıdalum otağumuza düşelim, yiyelüm
içelüm hoş kiçelüm”* (Ergin, 2018: 95).

Oğuz Kağan Destanı'nda ise Uluğ Türük'ün rüyasında altın bir yayın dünyanın doğusundan batısına kadar uzandığını, üç gümüş okun da güneyden kuzeye uçtuklarını görmesinin sonucunda bir av tertip edilir:

Dedi; Hey! Gönlüm benim! Avlansana haydı-der!

Başa geldi ihtiyarlık, cesaretin hani der?

Gün, Ay ve Yıldız sizler, gidin gün doğusuna

Gök, Dağ ve Deniz siz de, gidin gün batısına

Oğuz-Han oğulları bunu hemen duyunca

Gitti üçü doğuya, üçü batı boyunca (Ögel, 1989: 126).

Avlar, hükümdarın ve babanın ayrıcalığıdır. Ava katılma izni ya da emri, ergin olan çocuğun yetişkin sınıfına geçmesini sağlar. Bu aynı zamanda babasının izinden gideceğini, halefi, yardımcısı, mirasçısı olma hakkını kazanacağı anlamına da gelir. Ergenliğe geçiş aşamasında ad alma ve ava çıkma önemli iki törendir. Bu iki olay birbirinden ayrılamaz. Her ikisi de siyasal, toplumsal ve dinsel açıdan vazgeçilmez koşullardır (Roux, 2005: 264). Dirse Han oğlu Boğaç Han'ın babasının izni olmadan göğsü güzel koca dağa ava çıktığı iftirasını atılması da aile içinde avın baba hakkı olduğu görüşünü destekler.

Ali Duymaz, Dede Korkut Kitabı'nda avın erişkinliğe geçişteki rolünü şu şekilde açıklamıştır:

“Avı meşru kılmanın bir başka boyutu da toy düzenlemektir. İlk avdan sonra toy düzenlenmesi sık rastlanan bir durumdur. Bu toy, ilk avın sosyal kabulü ve onanması anlamını da taşımaktadır. Böylece gencin sorumluluk sahibi bir erişkin olduğu, evlilik, beylik ve ad alma gibi erişkinlik sembollerini hak ettiği onanacaktır” (2005: 50).

Dede Korkut Kitabı'nda Boğaç Han ve Uruz'un avdan dönmeleri üzerine toy düzenlendiği görülmektedir. Her iki hikâyede de toyu düzenleyen kadındır. Ancak bu kadınlar özel kadınlardır. Dirse Han'ın hanımı bey kızı, Salur Kazan'ın eşi Burla Hatun ise Bayındır Han'ın kızı olmasından dolayı toy düzenleme hakkına sahiptirler (Bakırcı, 2019: 135). Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde ilk av toyu şu şekildedir:

“Dirse Han'ın hatunı oğlançüğümün ilkj avidur diyü atdan aygır, deveden buğra. koyundan koç kırdurdu, kanlı Oğuz biglerin toylayayım didi. Yumurlanup yirinden örü turdı, kırk ince kızı boyına aldı, Dirse Han'a karşı vardı” (Ergin, 2018: 86)

Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Olduğu hikâyede ise ilk av toyu şu şekildedir:

“İvine geldi. Han kızı boyı uzun Burla Hatun Kazanun geldüğün işitdi, atdan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdurdu. Oğlançüğümün ilk avidur, kanlı Oğuz biglerin toplayayım didi. Han kızı gördi kim Kazan gelür, yumurlanup yirinden örü turdı, şamur cübbesin egnine aldı, Kazana karşı geldi” (Ergin, 2001: 162).

Toyun düzenlenme nedenlerinden biri de ant içme törenleridir. Bu törenlerden sonra

hükümdarlar büyük toylar hazırlatırlar, kurbanlar sunup ziyafet düzenlerler. Dede Korkut Kitabı'nda Bamsı Beyrek, tutsak olduğu kaleden kendisini kurtaran kâfir beyin kızına şöyle ant içer: “*Kılıcuma toğranayın, ohuma sançılayın, yir gibi kirtileyin,, toprak gibi savrılayın, sağlıg ile varaçak olur isem Oğuz'a gelüp seni halalliğa almaz isem...*” (Ergin, 2018: 135). Uşun Koca Oğlu Segrek Destanı'nda ise Segrek şu andı verir: “*Mere kavat kıızı, ağam başına and içmişem, dönmeğüm yoh.*” (Ergin, 2018: 229).

Toyların bir devlet meclisi olma özellikleri zamanla azalmıştır ve sadece ziyafet ve eğlence olacak şekilde tertip edilmişlerdir. Ziyafet ve eğlencenin ön plana çıktığı bir başka toy da dilek toylarıdır. Dede Korkut Kitabı'ndaki Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda Dirse Han'ın bir çocuğunun olması için tertip ettiği dilek toyu ise buna en çarpıcı örnektir. Bayındır Han'ın yılda bir kere ziyafet verir ve Oğuz beylerinin bu ziyafete davet eder. Bu ziyafet sırasında Dirse Han, çocuğu olmadığı için kötü bir muameleyle karşılaşır. Duruma çok üzülen Dirse Han, eve gelince olanları eşine anlatır. Eşi, bir toy tertip etmesini şu sözlerle söyler:

“Han Dirse Han, bana kazab itme, incinüp acı sözler söyleme, yiründen örü turgıl, ala çadırın yir yüzine dikdürgil, atdan aygır, deveden buğra, koyundan koç öldürgil, İç Oğuz'un Taş Oğuz'un biglerin üstüne yığnak itgil, aç görsen toyurgıl, yalincak görsen tonatgıl, borçluyu borçından kurtargıl, depe gibi et yığ, göl gibi kıımız sağdur, ulu toy eyle, hacet dile, ola kim bir ağzı dualının alkışy ile Tanrı bize bir batman ayal vire” (Ergin, 2018: 80).

Sosyolojik anlamda bir doğum sayılabilecek erişkinler topluluğuna katılma töreni sonunda bir toy düzenlenir ve kahramana sosyal bir kabul anlamı ifade eden ad konur. Türk dünyasındaki önemli toylardan birisi de ad koyma toylarıdır. Dede Korkut Kitabı'ndaki Dirse Han Oğlu Boğaç Han, adını ancak mücadele ettiği boğayı alt etme sonucunda almıştır. Bunun için bir toy düzenlenmiş ve nitekim Dede Korkut bu toyda Boğaç Han'a adını vermiştir (Ergin, 2018: 83).

Toyların ilk olarak yöneticiler tarafından halklarını büyük ziyafetlerle bir araya getirmek, Tanrı ve ruhlara minnet ve şükranlarını bildirmek, birtakım eğlenceler düzenlemek, önemli eşiklerin geçildiğini duyurmak amacıyla tertip edildiği görülmüştür. Bu toplantılarda ok atma yarışlarının, atlı sporların, müzik ve şiir dinletilerinin, gösteri sanatlarının düzenlenmesi toyların Türk eğlence kültürünün izlerini taşıdığını

göstermektedir. Daha sonra devlet meclisi olmaktan uzaklaşmıştır ve hemen hemen her statüden insanın büyük kalabalıklar oluşturarak bir araya geldiği toplantılara dönüşmüştür. Bu bağlamda toyun insan hayatının her alanına hitap ettiğini, birleştirici ve iyileştirici özelliğine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

BÖLÜM II

2. KIRŞEHİR'İN TOYLARI VE ANLAMSAL BOYUTLARI

2.1. BEREKET TOYLARI

2.1.1. Tarıma Dönük Bereket Toyları

2.1.1.1. Yağmur Duası

Hayatın başlangıcı, yaşam kaynağı olarak görülen suya özellikle ziraatla uğraşan toplumlarda fazlasıyla ihtiyaç duyulmuştur. Kuraklığın olduğu durumlarda insanlar bu sorunla başa çıkmak için birçok yola başvurmuşlardır. Bunların başında da tarıma dönük bereket toylarından olan yağmur yağdırma törenleri gelir.

Yağmur yağdırma törenlerinin ilk örnekleri “yada taşı” çerçevesinde gerçekleşmiştir. Türkler, yada taşı vasıtasıyla mevsim hareketlerine hükmedebilecekleri, istedikleri zaman yağmur yağdırıp fırtına koparabilecekleri, kar yağışı başlatabileceklerine inanmışlardır (Çelepi, 2017: 106). Yada taşı ile ilgili kaynaklarda pek çok bilgi yer almıştır. Bu konuda Mehmet Fuat Köprülü tarafından şu satırları kaleme alınmıştır:

“Oğuz hükümdarının oğlu yat taşı hakkında sorulan soru üzerine şunu anlatıyor: Ecdadımızdan biri devrin hükümdarı olan babası ile geçinemiyor. Bu adam yanına azatlı ve kölelerinden istediklerini alarak harp ede ede, şark tarafına geliyor. Burada yanındakiler daha ileri gidemeyeceklerini söylüyorlar. Orada bir dağ varmış. Güneş bu dağın arkasından doğarak ne varsa yakıyormuş. İkâmetgâhları yer altındaki koğuklarda imiş. Vahşi hayvanlardan her biri cinsini ve özelliklerini öğrendikleri bir çakıl taşını ağızlarına alarak başlarını göğe kaldırıyorlarmış. Bunun üzerine hayvanla güneş arasına giren bir bulut onu gölgelendiriyormuş. Oğuz hükümdarının cediti ve arkadaşları bu taştan alarak memleketlerine getirmişler. Yağmur istedikleri zaman taşı sağa sola kımldatarak yağmur yağdırıyorlarmış.” (1925: 11).

Kaşgarlı Mahmud “yat” maddesinde yada taşı ile ilgili şu bilgileri vermiştir: *“Bu bir tür kamlıktır. Belli başlı taşlarla (yada taşı) yapılır. Böylelikle yağmur ve kar yağdırılır, rüzgâr estirilir. Bu Türkler arasında tanınmış bir şeydir. Ben bunu Yağma ülkesinde gözümle gördüm. Orada bir yangın olmuştu, mevsim yazdı, ona rağmen kar yağdırıldı ve Ulu Tanrı'nın izniyle söndürüldü.” (2005: 5).*

Yada taşının kökenine dair anlatılan bir Dokuz Oğuz menkıbesine göre Oğuzlar, boylar kümesi halinde yaşadıkları dönemde bir gece gökten nur sütununun yeryüzüne indiği, bu altın ışıktan bir çam ağacının gebe kalarak beş şehzade doğurduğu ve en küçüğünün yabgu seçildiği anlatılmaktadır. Gökten inen nur sütunu ise yeşim taşından bir kayaya dönüşmüştür. Bu kayaya (Kutlu Dağ) adı verilmektedir ve kutsal olarak tanınmaktadır (Tanyu, 1968:35).

Türk kültüründe birtakım ayinlerle yağmur yağdırma törenleri düzenlenmiştir. Örneğin Uygurlar gümüş veya bakırdan borular yaparak içlerine su doldurup birbirlerine fışkırtırlar. Bazısı elleriyle su atarak eğlenirdi. Onlara göre, böylece yaruk ilkesinin etkisiyle gelen zararlar yok edilmektedir. Yada taşı, kurban kanı ve ejder tasviriyle yapılan ayinlerin Türklerde eskiden beri var olduğu bilinmektedir (Esin, 2001:116-117).

Günümüzde yağmur yağdırma törenlerine sıkça rastlanır. Bu törenlerde insanlar atalarından öğrendikleri çeşitli dinî ve sihrî uygulamaları İslamiyet’le birleştirerek Allah’ın yağmur yağdırmasını umarlar.

Orhan Acıpayamlı yağmur yağdırma törenlerini halk tarafından yapılan yağmur duası törenleri ve çocuklar tarafından yapılan yağmur duası törenleri olmak üzere birbirinden ayırmıştır. Törenler genellikle hazırlık safhası, uygulama safhası, ziyafet ve bitiş safhası olmak üzere üç aşamada gerçekleşir (Acıpayamlı, 1963: 227).

Halk tarafından yapılan yağmur yağdırma törenlerinde dini unsurlar ön plana çıkar. Çok sayıda çakıl taşı toplanır, toplanan taşlara kısa dualar okunur ve bunlar su içine atılır. Yüksek olması tercih edilen yerlerde tören gerçekleşir. Tören esnasında elbiseler ters giyilir, eller yere doğru çevrilerek havaya kaldırılır. Yağmur yeterli düzeyde yağdıktan sonra taşlar sudan çıkarılır. Taşlar suyun içinde unutulursa yağmurun dinmeyeceğine inanılır. Orhan Acıpayamlı, söz konusu ritüelde taş ile su ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Yağmuru yağdıran taşın su ile temasa gelmesi idi. Taş, sudan çekilmekle, yine eski haline gelmektedir. O zaman, taşın üzerinden suyun etkisi kalkmış olacağından, taş dolayısıyla taşın bağlı olduğu araziye yapılan su etkisi de ortadan kalmış olmaktadır. Böylece, o arazi üzerine yağın yağmur durmaktadır. Burada o kadar açık görülüyor ki, yağmurun esas sebebi, ne sudur ne bu doğrudan doğruya taş ile suyun temasa gelmesi halidir.” (1963: 237).

Anadolu’da çocukların başrolde olduğu yağmur yağdırma törenlerinde bir kukla

hazırlanır ve çeşitli giysiler giydirilir. Çocuklar bu kuklayla kapı kapı dolaşarak erzak toplarlar. Bu esnada çeşitli tekerlemeler okurlar. Toplanan erzaklardan yetişkinler yemek yapar ve çocuklara yedirirler. Bu geleneğe Türkistan’da “Kepçe Hatun”, Türkmenler arasında “syuyt gazan”, Tacikler arasında “Sust mama”, Dağıstan’da “gudu gudi”, Musul ve Kerkük’te “Çemçe Kız” gibi adlar verilir (Şimşek, 2003: 60). Anadolu’da ise “bodi, dodu, gode, göde, gelin, gelin gok, çomça gelin, kepçe gelin, kepçe kadın, çullu kadın, çalı gezme, çullu, kepçecik” gibi isimler verilir (Acıpayamlı, 1963:222).

Yağmur gelini olarak adlandırılan bu kuklayı çocuklar tekerleme söyleyerek kapı kapı dolaştırırlar, kadınlar bu kuklanın başına su dökerler ve çocuklara yiyecek bir şey verirler. Çocuklar topladıkları erzakla bir sofraya hazırlayıp toplu olarak yemek yerler (Boratav, 1984:141). Çocukların söylediği tekerlemelerden biri şu şekildedir:

*Çömçe gelin ne ister çömçe gelin su ister
Ver Allah’ım ver! Yağmur ile sel!
Koç koyun kurban, göbekli harman
Yaz yağmuru yalancı gâvur kızı dilenci
Ver, Allah’ım ver! Yağmur ile sel
Koç koyun kurban, göbekli harman! (Çelepi, 2017: 111).*

Resim 2.1. Merkeze bağlı Ulupınar köyünde yapılan bir yağmur duası.

Kırşehir’de Anadolu’da icra edilen yağmur duası ritüelleriyle benzer uygulamalar görülmektedir. Kaman ilçesinde yağmurun yağmadığı senelerde nisan, mayıs, haziran

aylarında hoca eşliğinde genellikle yüksek yerlere çıkılır, kibleye doğru dönülür (K.K.30, K.K. 34). İmam, önce namazı kıldırır sonra dua eder. Dua esnasında orada bulunan kişiler, ellerini aşağıya gelecek şekilde yere doğru çevirir. Çiçekdağı ilçesinde ayakkabılar çıkarılır ve ters çevrilir. Kurancılı kasabasında da erkekler kıyafetlerini ters giyer (Gür, 2018: 37). Duaya bilhassa çocuklar, yaşlılar ve hayvanlar götürülür ve ön saflarda yer alırlar. Çünkü onlar, Allah'ın masum varlıkları oldukları için dualarının kabul olacağı düşünülür. Dua esnasında amin derken kimi zaman çocukların bilerek ağlatıldığı da görülür. Allah'ın bu çocuklara acıyarak yağmur yağdıracağına inanılır (K.K.34). Böylece çocuk, yağmur duasının en önemli unsuru hâline gelir. Duaya katılanlar arasında birbiriyle küs ya da dargın olanların olmamasına dikkat edilir. Böyle kişilerin katıldığı yağmur dualarında onlardan birbirleriyle barışmaları ya da duada yer almamaları istenir. (K.K. 23)

Dedeli köyünde yağmur duası için Taşlı Dede'ye çıkılır. Maddi durumuna göre herkes evinden yiyecek getirir ya da koç, koyun gibi hayvanlarını kurban eder. Yağmur yağmadığı takdirde duanın yedi gün sürdüğü de görülür. Dedeli köyünde yapılan bir başka uygulama da at kafasına hoca tarafından dua ve ayetlerin yazılmasıdır. Genellikle Kamer Suresi'nin 11, 12. ayetleri yazılır. Köyün erkekleri bu at kafasını bir akarsuya atar ve bu ritüelden sonra yağmurun yağacağına inanırlar. Ayrıca çatılardaki su olukları yere indirildikten sonra suyla ıslatılıp yerlerine takılır. Bunun amacı çörtlenlerin kurduğunu vurgulayıp yağmurun yağmasını dilemektir (Tekeli, 2009: 37).

Kaman ilçesinde ise yağmur duasında şöyle bir uygulama söz konusudur: Cami bahçesinden kırk taş toplanır. Toplanan bu kırk taşın her birine 40 tane Yasin suresi okunur. Yağmur duası yapıldıktan sonra bir bez parçasında bir araya getirilen taşlar suya bırakılmaktadır. (K.K. 8)

Yağmur yağdırmaya yönelik bir başka uygulamanın icracıları da çocuklardır. Çiçekdağı ilçesinde çocukların çöpten ve bezden yapılmış bebekleri Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi "çömçe gelin" olarak adlandırılır. Çocuklar bu bebekle kapı kapı gezip yiyecek toplarlar. Bu yiyecekleri isterken de şu tekerlemeleri söylerler:

*Hey kayısı kayısı ,
Yere düştü yarısı
Yağ olmazsa bal olsun
Gadingeler sağ olsun
Bal verenin oğlu olsun*

Un verenin kızı olsun (K.K. 26, K.K. 45)

Ev sahipleri tarafından yiyecekler verildiğinde de çocuklar dua mahiyetindeki şu tekerlemeyi söylerler:

Yağmur yağmur yar ister

Tekne tekne bal ister

Allah'tan korkmayan

Bir sürü yağmur ister

Yağ yağ yağmur

Teknede hamur

Bahçede çamur

Ver Allah'im ver

Sicim gibi yağmur

Yerden bereket

Gökten rahmet

Ver Allah'im ver

Selli sulu yağmur (K.K. 21).

Çocuklar topladıkları yiyecekleri bir su kenarında yerler. Sonra bezden yapılmış bebeklerini suya atarlar. Kimi zaman da gittikleri son evde topladıkları bulgur, yağ gibi yiyeceklerle yemek yapılır ve çocuklar hep birlikte karnını doyurup eğlenirler. (K.K. 38, K.K. 44)

Resim 2.2 *Çömçe gelin uygulaması*

Yağmurun yağdırılmasına yönelik yapılan uygulamalar ve edilen dualardan sonra hazırlanan yemeklerin yenilmesine geçilir. Genellikle önceden toplanan paralarla koyun,

dana gibi hayvanlarla kurban kesilir, kesilen etlerle de yemekler yapılır. Bunu çoğu zaman belediyeler organize eder. Kimi zaman da insanların imece usulü yiyecekleri toplayıp yemekler yaptığı da görülür (K.K. 26, K.K. 31).

Kırşehir'in ekonomisi büyük oranda tarıma dayalıdır. Bu nedenle suya duyulan ihtiyaç her mevsimde kendini göstermektedir. Kuraklığın sebep olacağı olumsuz durumlardan korunmak için özellikle ekim dikim zamanlarında yağmur duasına çıkılır. Kırşehir'de icra edilen yağmur yağdırma ritüellerine baktığımızda Anadolu'da yapılan uygulamalarla benzer pratiklerin olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde çoğu ritüel yerine getirilmese de yüksek yerlere imam eşliğinde çıkıp ellerin ters çevrilmesiyle duaların edilmesi, hatimlerin yapılması, ardından da kurban kesip yiyeceklerin yenilmesi geçerliliğini korumaktadır. Roux, kurban ritüeliyle ilgili şu açıklamayı yapmıştır: *“Kurban kanının akıtılmasıyla amaçlanan durum, kanda var olduğu tasarımlanan ruh inanişinin temellendirdiği kandaki gücün akıtma veya sürülme yoluyla açığa çıkarılmasıdır. Kanın akmasıyla kanda var olduğuna inanılan büyüsel güçler açığa çıkar ve bu enerjiden insanlar ve doğüstü güçler beslenirler.”* (2005: 23)

Kozmolojik döngünün devamı tanrıların gücüne bağlıdır. Döngünün süreklilik sağlaması da Tanrıları yormuş ve enerjilerini tüketmiştir. Bu enerjiyi tazelemek için de kan akıtılması gerekir. Çünkü en yüksek enerji insan kanındadır (Özkan, 2005: 124 Bu açıklamalar gösteriyor ki at kafasının ve “çömçe gelin” adı verilen kuklaların suya bırakılması da kurban ritüeliyle ilişkilidir. Çünkü at, Türkler için kutsal sayılan bir hayvandır. “Çömçe gelin” de insanın, özellikle de çocukların sembolize edilmiş hâlidir. Tanrı'nın gücünü toparlayabilmesi, enerji açığının giderilmesi ve döngünün yeniden canlanması için de insanoğlu, en değerli varlıklarını kurban etmekten kaçınmaz. Suyun canlandırıcı özelliğiyle kurbanın elde edilen enerjinin birleşmesiyle de kriz anı çözülecek ve hayat devam edecektir.

Kurban kesilmesindeki bir başka amaç da yemeklerin sunulmasıyla insanları birleştirilmesini sağlamaktır. Yemek sayesinde ortaya çıkan bolluk bereketin yağmura sirayet edeceği düşünülür. Bir şeyi taklit yoluyla benzerini ortaya çıkarmak, yemek ile ilgili tüm ritlerin ortak ilkesidir. Kırşehir'de yağmur yağdırmayla ilgili tüm ritüellerin geçmişteki ve günümüzdeki uygulanış biçimlerine baktığımızda toplu olarak yenilen yemeklerin çok önemsendiğini görülmektedir.

Yağmurun yağmamasını bir cezalandırma olarak gören insanlar, öncelikle

davranışlarına dikkat etmeye başlar. Bu durum hem bireysel hem de toplumsal boyutlara ulaşır. Fakirlere yardım etme, çocukları sevindirme, kumar oynamama, haram yememe gibi pek çok şeye dikkat edilir. Ayrıca yağmur ile ilgili yapılan ritüellerin etkisini artırmak için pek çok çareye başvurulur. Bunların temelinde Tanrı'nın insanlara acımasını sağlama düşüncesi yatar. Bu nedenle yaşlılar ve çocuklar, yağmur yağdırma ritüellerinin icracısı olmuştur.

2.1.2. Hayvancılığa Dönük Bereket Toyları

2.1.2.1. Koç Katımı ve Saya Gezme Toyları

Hayvansal bereketi sağlamaya yönelik icra edilen ritüeller Türk kültüründe koç katımı, saya gezme isimleriyle bilinmektedir. Koyun ve keçilerin üremesiyle ilgili etkinlikler çerçevesinde değerlendirilen bu uygulamalar biçim, içerik ve işlev açısından üreme, bereket ve geçim kaynağını temin etme gibi yaşamsal sürekliliğin sağlanmasına yönelik pratikleri içerir.

At ve koyun yetiştirmek devletin devamlılığı bakımından oldukça mühimdir. Oğuz Kağan'ın kendi devletini çocukları arasında paylaştırırken söylemiş olduğu şu sözler bilhassa toylarda koyunun yerini göstermesi bakımından önemlidir:

Kırk kulaçlık bir direk, sağa dikip sağladı

Direğin üzerine altın bir tavuk koyup

Direğin altına da bir ak koyun bağladı

Kırk kulaçlık bir direk de sola dikip solladı

Direğin üzerine gümüş bir tavuk koyup

Direğin altına da bir kara koyun bağladı

Sağ yanında Bozoklar, sol yanında Üçok

Oturup eğlendiler, kırk gün kırk geceden çok (Ögel, 1989:127).

Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda Bayındır Han büyük bir ziyafet hazırlamış, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştur. Kiminki oğlu kızı yok kara otağa kondurun, altına kara keçe döşeyin, önüne kara koyun yahnisinden getirin diye emir vermiştir. Yerse yesin yemezse kalksın gitsin demiştir. Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayana Allah beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, demiştir. (Ergin, 2018: 21). Metinden anlaşılacağı üzere ana yemek koç eti olarak belirlenmiştir. Dirse Han'ın eşi ise ona attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes diyerek yol

göstermiştir. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı'nda kendi canı yerine babasından can dileyen Deli Dumrul'a babası, "Ağa yılda ağça koyunum gerek ise kara mudbak altında anun şöleni olsun." diyerek Azrail'e kendi koyunlarını vermeyi teklif eder (Ergin, 2018: 181).

Düğünlerde gelin hediyesi olarak koyun ve atların hediye edilmesi, 12 hayvanlı Türk takviminin sekizinci yılının koyun yılı olması, bu yılın güzellikler ve bereketle geleceğine inanılması koyunun birçok ritüelin merkezinde olduğunun göstergesidir. Bu nedenle beşeri, dini birçok törende koyun bereketinin artırılması amaçlanmıştır. Bu törenlerin başında koç katımı törenleri gelir. Koç katımı hayvancılıkla uğraşan Türklerin en önemli bayramlarındandır. Kırşehir'in birçok bölgesinde hayvancılık en önemli geçim kaynaklarındandır. Bu nedenle koç katımı ve saya gezme törenlerine çok önem verilir. Koç katımının ilk aşaması, yaz aylarında koyunların erkek ve dişi olarak birbirinden ayrılmasıdır. Daha sonra damızlık olarak belirlenen koyunların beslenmesine uygun arpa, buğday gibi yiyecekler hazırlanır. Kuzuların kışın doğmaması için de beş aylık doğum süreci kontrol altında tutulur. Koç katımı yapılmadan önce süsleme amaçlı hayvanların başına kına yakılır, göğsünün yünü kırklanır, sırtına kız veya erkek çocuğu bindirilir. Böylece binen çocuğun cinsiyetine göre kuzunun cinsiyeti tayin edilir (K.K. 23).

Resim 2.3. Kaman/Başköy'de koç katımı geleneğini devam ettirmek isteyen bir çiftçinin koyunları

Koç katımından 100 gün sonra yapılan bayrama "saya bayramı" adı verilir. Türk

kültüründe “saya bayramı”, “sayu saya gezme”, “sayıl”, “koyunun yüzü”, “koyunun yüzü bitti”, “koyunun yüzü yetti”, “oğlan canlandı”, “davarın yüzü”, “tintiri” gibi adlarla anılır (Aydoğan, 2012:144).

Saya gezme töreni genellikle köylerde, köyün gençlerinin kılık değiştirmesi ile yapılır. Bu törenlerde birtakım dramatik gösteriler sunulur. Bu inanç bir kuzunun anne karnında yüz gün süren macerasının canlı doğum ile neticelenme ihtimalinin yüksek olması ile ilgilidir (Artun, 2011:6).

Saya bayramında çobanlar çeşitli hayvan kılıklarına girerek oba oba dolaşırlar. Saya ile ilgili türküler söylenir. Çobana her çadırdan hediyeler verilir. O gece toplanılarak yenilir, içilir, eğlenilir. Saya geleneği Kırgız Türklerinde de görülür ve bu bayramla ilgili türkülere “koycu batası” denmektedir. Orta Anadolu’da bu bayrama “oğlan canlandı” tabiri kullanılır. Taklit develer yapılarak veya develer süslenerek bayram yapılır. Tokat ve havalisinde saya bayramı “davar yüzü” veya “koyun yüzü” adıyla bilinir. Çobanlar bir araya gelerek hazırlık yaparlar. İki çoban kadın kılığına sokulur. Diğerleri de dikkat çekecek şekilde giyinirler. Köyde mevcut tulum, davul, kaval gibi müzik aletlerinin eşliğinde koyun sahiplerinin evleri birer birer dolaşılmaya başlanır. Bu arada türküler söylenmekte ve çeşitli oyunlar oynanmaktadır. Bu törenlerde söylenen türkülerden biri şu şekildedir:

Koyunun yüzü geldi

Gün çaldı/gün doğdu, kuzu geldi,

Çobana taze keçe

Ağaya kuzu geldi (Demirci, 2008:30).

Kırşehir’de ekim ayı içinde koç katımı yapılır. Bu tarihten mart ayının sonuna kadar gün gün sayarlar altı ayın ardından koyun ve keçiler yavrular. Bugünde adına “Saya gezmesi” denilen eğlence yapılır (K.K. 25).

Resim 2.4. Akçağıl köyünde saya gezme geleneğini yaşatmak isteyen gençlerin ayı kılığına girip ev ev gezmeleri

Tarım ve hayvancılığın çoğu yerleşim yerinin geçim kaynağı olduğu Kırşehir’de çoban ve kır hayatı oldukça önemlidir. Çobanların kuzuları sağ salim doğunca çoban büyük bir sevinç yaşar. Şevket Güner, saya gezmeleriyle ilgili yazısında şunları söylemiştir:

“Sayacı başı olan kişiye büyük beden bir elbise giydirilir, giydiği elbisenin içine çul çaput doldurularak şişman hâle getirilir, yünden sakal, bıyık yapılır, belindeki palaskaya da büyük bir çan bağlanarak oynatılırdı. Sayacı başının yanında bir erkeğe de kadın elbisesi giydirilir ve gelin rolünde olurdu. Ayrıca bir erkeğin de eli yüzü sobanın külünden alınan isle boyanır ve zenci hâle getirilirdi. Sayacı başı rol gereği yanındaki gelini etrafındakilerden korumak için büyük mücadele verir ve ziyaret ettikleri bir evin önünde bayılır düşerdi.” (Güner, 2022).

Gelini ortaya alıp bir süre oynadıktan sonra şu mani söylenir:

“Sayı sayı gezerim

Saya boncuk dizerim

Verenin oğlu olsun

Vermeyenin kızı olsun

O da tandıra düşüp yansın” (K.K. 34).

Ev sahipleri çıkıp hayırlı olsun derler. Evinde bulunan yiyeceklerden pekmez, kavun, bulgur, un gibi yiyecekler verirler. Sürü sahiplerinin çobana kişisel hediyeler de verildiği görülür. Çocuklar çobanların peşine takılır, insanlar dışarı çıkar ve neşeli bir topluluk oluşur. Alınan yiyeceklerle birlikte köy odasına gidilir ya da müsait olan birinin evine gidilir çeşit çeşit yemekler yapılır, eğlenceler düzenlenip sohbetler edilir (K.K. 23).

Kırşehir’de derlenmiş olan şu türkü de saya gezmenin nasıl uygulandığını açıkça göstermektedir:

*Köse oğlan yatar uzun
Benim ağam iki gözüm
Ablama söziün geçerse
Heybeye koy iğde üzüm
Kösemin gözleri humar
Birini açar birin yumar
Uzanmış yerde yatıyor
Ağasından bahşiş umar
Koyunun çift kuzulasın
İneklerin buzulasın
Bulgurunan yağ verirsen
Mayaların yavrulasın
Kırık kağınının kayışı
Gelir gıvrışı gıvrışı
Kalkalım kösem kalkalım
Ağamdan aldık bahşişi
Yekin köse oğlan yekin
Toza battı samur kürkün
Tasalanıp gayret çekme
Ayağa kalk doldu yükün
Ambarına buğday dolsun
Ablam çift oğlan doğursun
Müsaade alıp gideriz
Ağam hanen kutlu olsun (URL-3)*

Saya gezme, kuzuların anne karnında canlanmasıyla birlikte bereketin ortaya çıkması karşılığında çobanların köylülerden hediye almasına dayalı olan bir ritüeldir. Yaşamsal devamlılığı sağlamaya yönelik yapılan bu uygulamada “Benzer, benzeri yaratır.” ilkesinin bir gereği olarak çoban da tıpkı kuzunun canlanması gibi ev sahiplerinin kapısının önünde bayılıp düşer ve hediyeleri aldıktan sonra yeniden canlanır. Görüldüğü üzere yağmur duasında bereketin temini için kurban verme unsuru, saya gezme ritüelinde elde edilecek hayvansal bereketin karşılığında yiyecek verme olarak şekil değiştirmektedir.

2.2. ZAMANA VE MEVSİME DAYALI TOYLAR

2.2.1. Nevruz

Doğanın gücü karşısında güçsüz kalan toplumlar, çareyi onunla barışık olmada bulmuş, varlığına inandıkları yer su ruhlarına kurbanlar sunarak bereketin artmasını temenni etmişlerdir. Bu durumun bir sonucu olarak da birtakım ritüeller sergileyerek bayramlar düzenlemişlerdir. Bu bayramların en önemlisi ise Nevruz olmuştur. Doğanla iç içe yaşayan Türkler, baharı doğanın canlanması, yenilenmesi olarak görürler.

Miladi 21 Mart Nevruz günü genel olarak yeni yıl, yılbaşı, yeni gün olarak adlandırılrsa da M. Abdulhaluk Çay Nevruzla ilgili diğer adlandırmalar hakkında şu bilgileri vermiştir:

“Nevruz, Nevruzi Sultanî, Sultan Nevruz, Mart Dokuzu, Mart Bozumu (Türkiye); Bahar Bayramı, Novruz (Azerbaycan); Navröz, Yeni Kün, Nevbahar (Özbekistan); Nevruz (Türkmen); Navrız, Naurız, Ulıstın Ulı Künü, Ulıs Künü (Kazak); Navruz, Sabantoy (Nogay); Gollu, Saban Toy, Navruz (Karaçay Malkar); Nevruz (Tatar); Nardugan, İrte, Yaz, Nawruz (Başkurt); Nartukan, Nurıs (Çuvaş), Cılgıyak (Altay); Çılpazı (Hakas); İstah (Yakut/Saha); Baba Marta, İlkyaz Yortusu (Gagauz); Mevris (Batı Trakya); Sultanı Navrız (Yugoslavya); Mart Dokuzu (Kıbrıs); Noruz, Yeni Gün (Uygur); Navrez, Gündönümü (Kırım) bu isimlerden bazılarıdır.” (Pirverdioğlu, 2002: 65). Bunların yanı sıra Ergenekon, Bozkurt, Çağan kullanılan diğer adlardır (Çay, 1999: 87).

Nevruz, Ergenekon'dan çıkan Oğuz Türklerinin her senenin belli gününde yaptıkları demir bayramıdır. Bir demir parçası ateşle ısıtıldıktan sonra Hakan'a ait altın örs üzerine konulur. Hakan elindeki altın çekiçle demire vurarak demirci taklidi yapar. Bundan sonra

sevinçli oyunlar, koşular yapılır (Ziya Gökalp, 2014:91). Demir böylece simgesel bir boyut kazanmıştır.

Nevruz bayramının en önemli özelliklerinden biri toplu yapılan yemeklerdir. Bu yemekler “Nevruz aşısı, Bayram aşısı, Nevruz köçö, Nevruz köje, köçö-botko, Semeni, Sümölök/Sümelek’tir. Ayrıca Nevruz çadırlarında “S” ile başlayan yedi çeşit yiyecek hazırlanmaktadır. Bu yedi çeşit yemeğin hazırlanmasının sebebi o yılın bereketli geçmesiyle ilgili inançtır. Bu yiyeceklerin sembolik değerleri vardır.

1. Sebze (buğday taneleri); doğuşu
2. Semen (buğday çimlerinden yapılan tatlı); bolluk bereketi
3. Senced (iğde); aşkı
4. Sir (sarımsak); ilacı
5. Sib (elma); güzellik ve sıhhati
6. Sumak; güneşin doğuşu esnasındaki kızıl rengi
7. Sirke; ömür ve sabrı temsil etmektedir (İpek, 2012: 35-36).

21 Mart Nevruz Hz. Muhammed’in peygamberlikle müjdelendiği ya da Kuran’ın tebliğ edildiği gün olarak kabul edilir. Nevruz, insanoğlunun yaratılış günüdür. Muhammed-i nurda yaratılan insanoğlu birlik içinde olmalıdır (Çetin, 2004:116)

İsmail Onarlı 21 Mart tarihinin Türk kültürü içerisindeki rolünü şöyle açıklamaktadır:

21 Mart tarihindeki önemli olaylardan biri de Hz. Ali’nin bu tarihte doğmuş olmasıdır. Ayrıca aynı zamanda Hz. Ali ve Fatıma’nın evlendiği gün de bu tarihe tekabül etmektedir. Rivayete göre yine 21 Mart’ta Hz. Muhammed Gadirhum’da okuduğu hutbede Hz. Ali’yi vasi tayin eder ve kendisinden sonra Müslümanların önderi “imamı” ilan eder. Hz. Ali rehber ve Resûlullah’ın vekili olarak seçilir. Aynı zamanda 21 Mart Hacı Bektaş Veli’nin Anadolu’ya gelişinin ilk günüdür. Rum erenlerinin Şah-ı Velayeti karşıladıkları gündür. Bugün Gaip Erenleri, “Kırklar”ın toplandığı gün olarak inanılır. Bu nedenle Kırklar Bayramı olarak da bilinir. 21 Mart, Nuh Peygamberin Tufan’dan sonra karaya çıktığı gün olarak kabul edilir. (Onarlı, 2003: 45).

İslamiyet öncesinde Nevruz üreme ve üretme işlevlidir. Yaratılış ve türeyişe, yeniden doğuş ve doğanın canlandırma inancına ait inanma ve pratikleri vardır. Nevruz ateşinden

atlama, günahlardan arınmadır. Ateş, evreni canlandıran güneşin dünyadaki uzantısıdır. Nevruz ateşi, ritüelin başlamasında önemlidir. Ateş kültü pek çok uygarlıkta aydınlık, kötülükten arınma, temizleyicilik ve bereket bolluk sembolüdür. Aynı zamanda yakılan büyük ateş toprağın ısınıp uyanması simgesidir. İslamiyet sonrası Anadolu ve Türklük dünyasında Nevruz’la ilgili pratiklerden de bazıları şunlardır: Nevruz kurbanı kesilir, bereket simgesi kabul edilen Hızır ve İlyas’ın evleri ziyaret etmesi için kapı önüne un serpilir. Nevruz ateşi yakma, ateşin etrafında dönerek çeşitli oyunlar oynama gibi uygulamalar da yapılmaktadır (Artun, 2014: 310-316). Salahaddin Bekki, Türkiye’de ateş ve ateşe bağlı olarak ortaya çıkan inançlardan en yaygın olanının Nevruz ateşinin üzerinden atlama olduğunu ifade etmiştir (2007: 252). Kırşehir’de bu ritüellerin yansıması olarak yeni yıla tüm olumsuzluklardan arınmış olarak girmek adına Nevruz kutlamalarında yakılan ateşin üzerinden atlanmaktadır.

Resim 2.5. *Nevruz ateşi*

Türk Dünyası’nın hemen her yerinde görülen en eski Nevruz geleneklerinden biri de “örs üzerinde çekiçle demir dövme”dir. Çünkü, Türklerin Ergenekon’dan çıkışı 21 Mart gününe tekabül eder (Uzundere, 2000: 19). Türk kağanları, Ergenekon’dan çıkışı temsilen demiri çekiçle dövüp kurbanlar keserek şölen yaparlardı. Aynı gelenek Göktürkler’de de vardır. Oğuzlar ise düşmanla savaşımlardan sonra, dönüşlerini mart ayının son günlerine denk getirirler ve bu günlere “özgür/bağımsız gün” derler. Bu arada büyük bir ateş yakıp içine demir parçası atar ve bu demiri çekiçle döğerler. Böylece su ve toprağı etkilediklerine,

soğuğu uzaklaştırdıklarına inanırlar (Uca, 2007: 149). Kırşehir’de her yıl şehir meydanında düzenlenen Nevruz kutlamalarında demir dövme geleneği, Türklerin Ergenekon’dan çıkışının simgesi olarak devam ettirilmektedir.

Resim 2.0.6. *Demir dövme*

Kırşehir’de Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü hocaları tarafından Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Lisesinde düzenlenen programda Nevruz’un Türk kültür tarihindeki yeri ve önemi hakkında konferanslar verilmiştir. Nevruz kutlamalarında bu konuşmalar vasıtasıyla kültürün aktarımı hususunda önemli bir işleve sahip olan eğitimin rolü ön plana çıkarılmaktadır (URL-24).

Baharın gelişi, Türkler için büyük önem taşımaktadır. Çünkü Türkler, soğuk ve sert bir iklime sahip olan yerlerde yaşamışlardır. Baharla birlikte tabiatın canlanması, Türkler tarafından bayram havasında kutlanmaktadır. Söz konusu bayramın kutlanmasında ateş önemli önemli bir unsurdur. Ateş tüm hastalıklardan arınmanın, kötü ruhlardan korunmanın, olumsuzlukları def etmenin sembolüdür. Aynı zamanda Türklerin Ergenekon’dan çıkışının yıl dönümü olan Nevruz kutlamalarında demir dövülmesi de eski Türk geleneklerinin devam ettirildiğini göstermektedir.

Nevruz’un Kırşehir yöresinde günümüzde büyük oranda unutulduğu, sadece resmî kurumların organize ettiği Nevruz programları ile uygulama alanı bulabildiği görülmüştür. Bu doğrultuda Nebi Özdemir, Nevruz gibi bahar bayramlarının son yıllarda siyasal/ideolojik

yaklaşımların icra ortamına dönüştürüldüğü gözlemlendiğini ifade etmiştir (2005: 322). Nevruz'un Anadolu'nun diğer kesimlerinde olduğu gibi Kırşehir'de de resmî kurumlar tarafından tek elden kutlanan bir bayrama dönüştüğünü söylemek mümkündür.

2.2.2. Hıdırellez

Hıdırellez; havaların ısınmasını, doğanın canlanmasını, mevsimsel döngünün gerçekleşmesini müjdeleyen Hızır ile İlyas'ın da buluştuğuna inanılan 6 Mayıs günüdür. Kışın bitip yazın başlangıcı olarak görülen bu kutlama İslamiyet'ten sonra Hızır günlerine dönüşmüştür.

Hıdırellez kutlamalarına zemin hazırlayan Hızır ile İlyas'ın mucizevî özellikleri şu şekildedir: “Hızır ve İlyas ölümsüzlük suyundan içmiş iki kardeş aynı zamanda da peygamberdirler. Her yılın 5 Mayıs gecesi bir araya gelirler ve tabiata can verirler. Hızır aksakallı, kırmızı pabuçludur ve çiçeklerden yapılmış bir cübbe giyer. Baharın müjdecisi sayılan Hızır, bitkilere can verir. Ayaklarının bastığı yere baharın bereketi yerleşir. İlyas ise uzun boylu ve nur yüzlüdür. Elinde uzun bir asa taşır, keçi derisinden yapılmış uzun bir gömlek giyer. O da suların, bir inanışa göre hayvanların koruyucusudur (Evgin, 2007: 32).

Kur'an ve Tevrat'da bahsi geçen ve ölümsüz olduğuna inanılan Hızır, birdenbire meydana çıkıp birdenbire kaybolmasıyla ünlüdür. Tanrı tarafından insanlığa gönderilmiş, istediği zaman istediği kişilere yardım edebilen ulu bir şahsiyettir. Hızır karada, İlyas denizde zorda kalıp, yetiş ya Hızır diyenlerin yardımına gelirler. Senede bir gün Hıdırellez gecesinde bir gül ağacının altında buluşurlar (Deveci, 2021: 590). Halk arasında zor durumda kalındığında “Yetiş Ya Hızır” denilmesi de Hızır'ın iyileştirici ve düzenleyici özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Halk takvimleri “Hızır Günleri” ve “Kasım Günleri” olmak üzere iki büyük dilime ayrılmıştır. Hızır Günleri 6 Mayıs'ta başlar ve 186 gün sonra 8 Kasım'da biter. Hızır Günleri tarımsal ve hayvansal üretimin yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemin başlangıcında düzenlenen törenlerin tümü Tanrı'dan bereket temennisiyle düzenlenen törenlerdir (Çelepi, 2017:155).

5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece ve sabahında Hızır'ın yeryüzüne uğrayacağı, sıkıntıda olanlara yardım edeceği, dilekleri yerine getireceği inancıyla bütün Türk coğrafyası üzerinde benzer uygulamalar yapılmaktadır. Hızır'ın yeşillik ve temiz yerlere geldiğine inanıldığından Hıdırellez günü toplantıları daima yeşillik, ağaçlık ve su bulunan yerlerde yapılır. Hıdırellez için yapılan hazırlıklar arasında ev, çevre ve giyim temizliği öncelik taşır.

Bazı bölgelerde 6 Mayıs'tan önce mutlaka boya badana yapılır. Hıdırellez günü yeni ve temiz elbiseler giyilir. Bazı yörelerde Hızır'ın beyaz giydiği inancıyla yöre halkı da beyaz kıyafetler tercih ederler (Günay, 1990:3).

Çiçekdağı ilçesine bağlı Çepni köyünde Hıdırellez öncesinde oruç tutulur. Bekar kızlar ve erkekler su içmeden tuzlu yiyecekler yiyip uyurlar. O gece rüyasında kendilerine su veren kişiyle de eveleneceklerine inanırlar. Çepni köyünde Hızır'ın boz renkte bir atı olduğuna ve karadakilere yardım ettiğine, İlyas'ın ise denizdekilere yardım ettiğine inanılır.

Kırşehir'de Hızır'ın sadece Hıdırellez zamanında değil ara ara insan kılığına girerek evleri ziyaret ettiğine inanılır. Özellikle de dilenci kılığına girip ev ev gezdiğine ve ev sahiplerinden para ya da yiyecek istediği düşünülür. Bu nedenle eve gelen hiçbir dilenci boş gönderilmez. Hızır'ın ayrıca boş, terk edilmiş evleri de koruduğuna inanılır ve özellikle de ahır ve samanlıklarda bulunduğu düşünülür. Buna yörede “ev bekçisi” denir. (K.K. 3) Yörede kaynak kişilerin aktardığına göre Hızır sulak yerlerden geçer ve geçtiği yeri de yeşertir. Bu yüzden özellikle Hıdırellez günü kırlara, sulak yerlere gidilir. (K.K. 9)

Kırşehir'de Hıdırellez'den bir hafta önce hazırlıklar başlar. Hızır'ın temiz yerlere uğrayacağı düşüncesiyle ev, bağ, bahçe, mezarlık gibi yerler dip köşe temizlenir. Boya badana yapılır. Çepni köyünde Hızır'ın boz renkte bir atı olduğuna ve karadakilere yardım ettiğine, İlyas'ın ise denizdekilere yardım ettiğine inanılır. (K.K. 50) Ayrıca kadınların ve çocukların ellerine uğur getirmesi için kına yakıldığı da görülmektedir. (K.K. 38)

Hazırlık aşamasının bir diğer parçası da Hıdırellez günü kırlarda yapılacak piknik için yiyeceklerin hazırlanmasıdır. Bugünün getireceği bereketten dolayı özenle bol çeşitte ve miktarda yiyecek hazırlanır. Su böreği, yaprak sarması, çörek, börek, baklava gibi yiyeceklerin yanı sıra koyun veya sığır kesilerek kavurma da yapılır. (K.K. 44, K.K. 52, K.K. 60)

Kırşehir'de nişanlı kızların Hıdırellez'de pikniğe götürülmesine sıkça rastlanılır. Erkek tarafı gelin kıza Hıdırellez'e özel altın, kıyafet gibi hediyeler alır. Ayrıca bu hediyelerin yanında muhakkak koç alınır ve alınan koç süslenir Koçun boynuzuna da alınan takılar takılır. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 9, K.K. 30, K.K. 34, K.K. 44, K.K. 52, K.K. 53, K.K. 60)

İkinci ile sabah güneş doğmadan önceki zaman periyoduna “hıdırellez aralığı” denilmektedir. Bu aralıkta dilek, istek, kısmet, bereket, şifa eksenli çeşitli ritler icra edilir. Bu ritler, 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece ve sabahında Hızır'ın yeryüzüne uğrayacağı,

sıkıntıda olanlara yardım edeceği, dilekleri yerine getireceği inancından temellenir (Günay, 1990: 12).

Kırşehir’de 5 Mayıs günü ikindi vakti girdikten sonra tarla, bağ, bahçe işleriyle meşgul olunmaz. Hızır’ın ayağının toprağa değeceği inancıyla toprakla ilgili işler yapılmaz. Çamaşır yıkanmaz, temizlik yapılmaz, özellikle mayalı hamur yoğrulmaz. Bu aralıkta yoğrulan mayalı hamurun bereketin azaltacağına inanılır. (K.K. 2)

Çiçekdağı ilçesinde özellikle türbe ziyaretlerinde bulunulur. Evlenmek isteyen kız veya erkekler kısmetlerini açmak için özellikle Çepni köyünde bulunan “Hızır İlyas Türbesi”ni ziyaret ederler. Çepni köyünde Elvan Çelebi Türbesi ziyaret edilir, adaklar türbede yerine getirilir. Türbede mum yakılıp dileklerin dilendiği de görülmektedir. Kırşehir’de ziyaret edilen diğer türbeler şu şekildedir: “Aşık Paşa Türbesi, Ahi Evran Türbesi, Akkızın Türbesi, Mollo Osman Türbesi, Haydar Sultan Türbesi, Yeşilpabuç Türbesi, Mahsenli Ali Efendi Türbesi, Ahmet Veli Dede Türbesi, Mehmet Dede Türbesi, Yediler Türbesi” (K.K. 53)

İnsanlar, Hıdırellez gününden bir gün önce 5 Mayıs gecesi birtakım oyun ve büyü ritüellerine başvurarak gelecekte beklentilerini dile getirirler. Bunlardan en yaygın olanı gül ağacına dileklerin yazılı olduğu kâğıtları bağlamaktır. Gece yatmadan önce herkes dilediği şeyin resmini bir kâğıda çizer ya da isteğini yazar. Bebek isteyenler bez bebek, evlenmek isteyenler gelinlik, araba isteyenler araba, ev isteyenler ev veya anahtar resmi yaparlar. Kâğıdın içerisine de bozuk para koyup gülün altına bırakır. Sabah ezanında gülün altındaki kâğıttan parayı alırlar ve cüzdanda şans getirmesi için saklarlar. Kimi zaman kâğıt yerine kırmızı kurdele bağlandığı da görülür. (K.K. 2, K.K. 8, K.K. 7) Kırşehir yöresi Abdalları gül ağacıyla birlikte iğde, ceviz, çam, dut, elma, alıç, ardıç ağaçlarını kutsal olarak kabul edip dileklerinin kabulü için bu ağaçlara bez bağlarlar. (K.K. 50) Ayrıca Hıdırellez’den önceki gece dolunay varsa sabaha kadar uyumayıp beklenir, iyi dilekler temenni edilir (K.K. 10).

Hıdırellez aralığında yapılan bir başka uygulama da “dilek çömleği” dir. Ritüel şu şekilde icra edilir: İçi su dolu büyük bir çömleğin içine yedi farklı çiçek atılır. Çömleğin içine çiçek dışında yüzük, toka gibi eşyaları dilek tutularak atılır. 6 Mayıs Hıdırellez sabahında çömleğin içinden çıkarılan her bir eşya için mani okunur. Çıkarılan eşya kime aitse söylenen mani de o kişiyle ilgilidir. (K.K. 26) Çiçekdağı ilçesinde çömleğin içindeki çiçekli su da şifa niyetine içilir. (K.K. 47) Seyfe köyünde ve Boztepe ilçesinde okunan

manilerden birkaçı şöyledir:

*Kışın avazı gelir yazına
Ördeğin sürüsü gelir kazına
Bir güzel de gurbet ele giderse
O da sılasına gelir nazına*

*Kayalarda kayarım
Var mı benim ayarım
Ben bu dertten ölürsem
Kaderime sayarım*

*Ben hastayım hastaların hastası
Benim yârim güzellerin destesi
Her gün gelir köyün postası
Posta gelir bir mektubum gelmiyor (Topçu, 2015: 63; K.K. 26)*

Hıdırellez gecesinde Hızır Peygamber bereket dağıtmak amacıyla evleri tek tek gezer. Bu nedenle mutfak, ambar, pencere ve kapılar, yiyecek içecek kapları, cüzdanlar açık bırakılır. (K.K. 34)

Kırşehir’de bu uygulamaların yanı sıra Hıdırellez’de yapılan eğlenceler daha ağır basar. Açık ve yeşil alanlarda eğlenceler düzenlenir, imece usulü önceden hazırlıklar yapılır ve pikniğe gidilir. En sık yapılan eğlenceler arasında ağaca salıncakların kurulup gün boyu gençlerin sallanması da vardır. Sallanmanın amacı ağırlığın yere dökülüp kuş gibi hafiflemektir (K.K. 26, K.K. 34). Bilhassa nişanlı kızların Hıdırellez’de pikniğe götürülmesine sıkça rastlanılır. Erkek tarafı gelin kıza Hıdırellez’e özel altın, kıyafet gibi hediyeler alır. Koyun veya koç gibi küçükbaş hayvan süslenir ve kız evine götürülür. Daha sonra götürülen bu hayvanın eti kesilerek yemekler yapılır ve Hıdırellez günü hep birlikte yenir. (K.K. 3, K.K. 22, K.K. 11).

Resim 2.7. 1964 yılında Kırşehir Üçgöz mevkiinde Hıdırellez pikniği

Aydınlar köyünde muhtar ve dernek üyeleri tarafından Kırşehir'e özgü türküler eşliğinde tüm köy halkına açık eğlenceler düzenlenmiştir. Mucur ilçesinde ise Hıdırellez günü başlayan ve bağbozumuna kadar süren "Köme Şenlikleri" yöre halkı tarafından coşkuyla kutlanmaktadır. Köme, "kümelenmek", "küme küme oturmak" anlamındadır ve yöre halkı, çayırdaki kadınlı erkekli kümeler hâlinde oturdukları için, eğlendikleri bu mesire alanına da "Köme" adını vermişlerdir. Köme alanı, içinden sular akan yeşil bir alandır ve bu yapısıyla şenliklerin düzenlenmesine elverişli bir yapıdadır. Hıdırellez öncesinde birtakım yiyecek hazırlıkları yapılır. Soğanlama, kesme mantı, su böreği, hoşmerim, gendime, suluca dirice, bulgur pilavı, kaygana gibi yiyecekler hazırlanır. Hıdırellez'de soğanlamanın ayrıcalıklı bir yeri vardır. Köme Şenlikleri'nde günümüzde olmasa da önceleri güreş, cirit atma gibi ata sporlarının da yapıldığı görülmektedir. (K.K. 65)

Resim 2.8. Aydınlar köyünde yapılan Hıdırellez kutlamaları

Resim 2.9. Hıdırellez’de yapılan yoğurt yeme yarışması

Hıdırellez, bireylerin arasındaki toplumsal bağı güçlendiren, kökü çok eskiye dayanan şenlik ve kutlama biçiminde gelenekselleşen mevsimlik törendir. Hıdırellez’de yapılan pratikler ele alındığında inanışın ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Beklentilerin ve umutların, yerine getirilen uygulamalara yön verdiği görülmektedir.

Hıdırellez kutlamalarında modernleşmenin etkisiyle birtakım değişiklikler görülmüştür. Toplu kutlamalar yerini bireysel kutlamalara bırakmıştır. Bu uygulamaların başında gül ağacına dileklerin bağlanması, bozuk paraların cüzdanda saklanması gibi pratikler gelmektedir. Ayrıca Kırşehir’de resmi kuruluşların organize ettiği kutlama

programları her yıl düzenli olarak tertip edilmektedir.

2.3. GELENEKSEL SOHBET TOPLANTILARI

Sözlü kültürün önemli bir parçası olan geleneksel sohbet toplantıları, özellikle uzun kış gecelerinde hoşça vakit geçirmek adına bir araya gelinen toplumsal dayanışmayı artıran bir organizasyondur. Radyo, televizyon, internet, telefon gibi kitle iletişim araçlarının henüz hayatımızda olmadığı zamanlarda köy odalarında gerçekleştirilen sohbetler, sosyal ve kültürel hayata oldukça olumlu katkılar sağlamaktadır. Türk kültüründe önemli işlevlere sahip olan geleneksel sohbet toplantıları, 2010 yılında UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültürel Miras² listesine alınmıştır.

Sagıp Atlı, geleneksel sohbet toplantılarının kökenini Ahi teşkilatı mensuplarının bir araya gelip birlik ve beraberliklerini güçlendirdikleri toplantılara dayandırmaktadır:

“Günümüze kadar gelen Yâren teşkilatı ve diğer sohbet toplantılarının Ahi teşkilatının sosyokültürel bir fonksiyonu olan Yârân odalarının, zamanla farklı coğrafyalarda değişik şekillerde icra edilmesiyle ortaya çıktığı kanaatindeyiz. Toplumun farklı kesimleri tarafından düzenlenmesi, bu sohbetlerin içerik, yapılma zamanı ve şekli, katılımcıları, kuralları gibi özelliklerinin de belirlenmesinde etkili olmuştur. Ahi teşkilatı, Anadolu’da yaygın bir şekilde örgütlenmesinin ardından Osmanlı Devleti’nin kurulmasıyla birlikte daha geniş alanlara kadar uzanmıştır.” (2021: 64).

Ahilerin Anadolu’nun hemen her şehir, kasaba hatta büyük köylerine kadar inen yaygın bir teşkilatı vardır (Ekinci, 1990: 23). Ahi geleneğinin bir parçası, devamı olan yaren sohbetleri Anadolu’nun çeşitli kesimlerinde hâlâ devam etmektedir. Ahi örgütünün genç mensupları, gündüzleri mesleki bilgi ve beceriler öğrenir, geceleri de büyükleri tarafından karakter ve kişilik geliştirici eğitime tabi tutulurlardı. Günümüzde de devam eden sohbetler; dinlenme, eğlenme, yardımlaşma, eğitim, sosyal dayanışma, güzel sanatları (musiki, edebiyat, halk oyunları) öğretme ve sevindirme gibi işlevleri yerine getirmektedir (Tezcan, 1997:74). Birlik ve beraberliğin sembolü olan Ahilik, sadece ticari hayatın devamlılığını

---

² Birleşmiş Milletler Örgütü’ne bağlı olan UNESCO tarafından milletlerin maddi ve manevi değerlerini korumak adına düzenlenen sözleşmedir. Türkiye bu sözleşmeyi 17 Ekim 2003 tarihinde imzalamıştır. Öcal Oğuz, SOKÜM’ü bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miraslarını korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem imkânlar” olarak tanımlar. (Oğuz, 2013: 105).

sağlamakla kalmayıp büyük şölenlerin düzenlendiği, eğlencelerin yapıldığı sosyo-ekonomik bir kurum olmuştur.

Anadolu'nun pek çok yerinde görülen sohbet toplantılarının Çankırı, Tosya, Tavas, Uşak, Simav, Akşehir, Sandıklı, Fethiye ve Kula'da "yâren meclisi"; Şanlıurfa'da "sıra geceleri"; yine Elazığ ve Nevşehir'de "kürsübaşı meclisi", Konya'da ve Balıkesir'in Dursunbey ilçesinde "barana meclisi" ve yine Konya'da "oturak"; Bursa, Kütahya ve Çanakkale'de "gezek meclisi"; Samsun'da "keşik meclisi"; Kemerhisar'da "keşik gitme"; Karaman ve Kastamonu'da "sıra meclisi"; Mersin ve Emirdağ'da "lokma, banduma", "oturak"; Ankara'da "seymen"; Bolu Mudurnu'da "birikme gecesi" gibi isimlerle anılmaktadır. Aynı geleneğin izleri Sivas, Artvin, Şarkışla, Ağın ve Tosya'da "erfene" veya "herfene-arifane" meclisi; Kırşehir'de "helebiş" ve Antalya, Isparta, Gümüşhane ve Bayburt'ta "elfene"; Çorum'da "erfane"; Konya ve Kayseri'de "felfene"; yine Kırşehir, Konya, Yozgat, Çubuk, Erbaa, Gerede, Reşadiye, Ankara, Çankırı, Kastamonu, Sinop, Amasya, Tokat, Sivas; Kayseri, Kahramanmaraş, Karaman, Niğde, Antalya, Afyon, Denizli gibi daha birçok il ve ilçelerde "ferfene/ferfane" adlarıyla görülmeye devam etmektedir (Günşen, 2011: 1434-1450). Kırşehir'de yapılan geleneksel sohbet toplantıları şu başlıklar altında değerlendirilebilir:

2.3.1. Köy Odalarında Yapılan Sohbetler

Köy odaları, halk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Evlerin yakınlarında, köy meydanlarında ya da cami yakınlarında yer almaktadır. Misafirperverliğin simge yapılarından biri olan odalar, sosyal ve kültürel hayatın vazgeçilmez kurumlarından biridir. Kültürün yaşatılması ve aktarılması bakımından önemli işleve sahip olan köy odaları siyasi, kültürel, dini pek çok konunun konuşulduğu geleneksel bir okul niteliğindedir. Kendi içinde birtakım kural ve sorumlukları barındırır. Odaya katılımı ilgili esasların ve düzenin belirlenmesinde Ahilik anlayışı etkili olmuştur. Köy odaları, Ahiliğin köy ve kırsal alanlarda teşkilatlanmış şekli olarak düşünülebilir. Neşet Çağatay, Ahi zaviyelerinin bir yansıması olarak gördüğü köy odaları hakkında şu sözleri söylemiştir:

"Her şehir, köy ve kasabanın zengin Ahilerinin başkanlığında birleşmiş olan üyeler, akşamları onların yaptırdığı zaviyelerde toplanırlardı. Ayrıca yolcu ve misafirlerin ağırlandığı, şenlikli ziyafetlerin verildiği, merasimlerin yapıldığı yerler olan Ahi zaviyeleri, özellikle o çevrede yaşayan halk için bir tür eğitim merkezi işlevi de görmekteydi. Ahi

zaviyelerinde bulunan konuk odalarından ayrı olarak köy ve kasabalarda, türlü yaş gruplarındaki kişilerin muntazaman devam ettikleri ve Ahi zaviyelerinin küçük örnekleri olan “Yârân Odaları” vardı. Bu odalar eğlendirici, dinlendirici ve eğitici olmalarının yanı sıra, mahallî ve kişisel sorunların hâllendiği bir yerdi.” (1989: 142).

Şehir ve kasabalarda günlük geçim ve diğer uğraşları arasında, tüccar ve sanatkârların, özellikle evlilerin her gece zaviyelerde toplanmaları daha zor olduğu bilinmektedir. Fakat köylerde, ekim ve kış hazırlıkları tamamlandıktan sonra yapılacak fazla bir iş kalmadığı zamanlarda yol ve taşıma araçlarının çok az bulunduğu, başka yerlerle ilişkilerin kesik olduğu, vakit geçirecek farklı uğraşların bulunmadığı çevrelerde, genç ve yaşlı erkekler için her gece Yârân odalarına devam etmek mümkündür. Bu eğlenceli ve dinlendirici bir uğraştır. Bu odalar, çevre sorunlarının çözümlenerek ortak çarelerin bulunduğu bir yer işlevi de taşımaktadır (Çağatay, 1989: 142). Köy odalarının Anadolu'nun birçok yerinde kırk elli yıl öncesine kadar aktif olarak bulunduğu bilinmektedir. Bazı kalabalık nüfuslu köylerde birkaç tane Yârân odası ve misafir odası vardır. Konuk odalarına, maddî durumu iyi olan ailelerce bakılır. Bunların çoğu iki katlıdır. Yukarıda iki göz odası, aşağıda küçük birer ahır ve samanlığı, tuvaleti bulunur. Köye nereden ve kim gelirse gelsin buralarda ağırlanır, parasız yedirilir, yatırılır, hayvanı için yem verilir, kışın ise ocağı veya sobası yakılır. Kimi zaman odaya yakın komşulardan misafir geldiğini görenler birer ikişer kap yemekle odaya gelir ve bunlar birlikte yenir (Çağatay, 1989: 246-247).

Kırşehir'de 1960'lı yıllarda iki katlı köy odalarının varlığından söz edilebilir. Bu odalara aynı zamanda “Erkek odası”, “hanedan odası” ve “misafirhane” gibi isimler de verilmiştir. Genellikle yaşanan evin haricinde sadece misafirleri ağırlamak için yapılan bu odalar iki katlıdır ve alt katı çoğunlukla ahır veya samanlıktır. Misafirlerin eşleri oda sahibinin evinde özel olarak ağırlanır, binek hayvanları ahıra bağlanır. Hiçbir maddi beklenti içerisinde olmadan misafirler en iyi şekilde ağırlanır.

Kırşehir'de tespit edilen hanedan odaları şunlardır: “Baktıroğulları, Seyfeliogulları, Bahçeciler, Mahmutoğulları, Müsiroğulları, Körağalar, Kocaağalar, Feyzioğulları, Müstean, Hacı Haaliloğulları, Hangüloğulları, Altinoğulları.” (Eraslan, 2014: 93-94).

Uzun kış gecelerinde köy halkının bir araya geldiği bu odalarda doyumsuz sohbetler edilir. Köy halkının problemleri tartışılır, adeta toplumsal mahkemeler kurulur, haklı haksız ayırt edilir. Özellikle Hz. Ali'nin cenkleri, Battalname, Köroğlu gibi kahramanlık dolu

hikâyeler anlatılır. Ayrıca geleneksel seyirlik oyunlar da bu odalarda icra edilir. Yüzük oyunu³ bu oyunların başında gelir (K.K. 30, K.K. 34)

Resim 2.10. Kırşehir Mucur ilçesinde 2020 yılında köy odası sohbetlerini yaşatmak adına yöneticilerin ve halkın bir araya gelmesi

Köy odalarında verilen ziyafetlerde oldukça görkemlidir. Ceviz, köftür, turşu, teltel⁴, üzüm bu odaların vazgeçilmez yiyecekleridir. (K.K. 33, K.K. 30, K.K. 34). İmece usulü herkes gönlünden kopanı getirir. Kadınlar da bu toplanmalara yenilen yiyeceklerin hazırlanması bakımından oldukça önemli katkıda bulunurlar.

Musa Burçak, köy odalarıyla ilgili şu sözleri söylemiştir: “Her odanın çalıştırıcısına göre cemaati vardır, odayı çalıştıran yaşlı ise yaşlı grup toplanır, genç ise genç grup toplanır; odalarda hikâyeler, masallar anlatılır, bazen de korkunç hikâyeler anlatılır. Herkes sırayla kavurga⁵ getirir, iki ya da üç kalbur yenir.” (2005: 141).

Kuralların ve sorumlulukların en çok görüldüğü toy, köy odası sohbetleridir. Anadolu’da bilhassa kış mevsiminde yapılan yemekli gece toplantı ve eğlencelerinden

³ Yüzük oyunu özellikle köy odalarında uzun kış gecelerinde oynanır. Oyuncular, kendi arasında iki gruba ayrılır. Odanın ortasına büyük bir bakır sini üzerinde sekiz on adet kahve fincanı ve bir yüzük getirilir. Daha sonra fincanlar ters çevrilir ve sini üzerine kapatılır. İlk grubun oyuncuları siniye arkalarını dönerek elleri ile gözlerini kapatırlar, diğer grupta olanlardan biri yüzüğü ters çevrilmiş olan fincanlardan birinin içine saklar. İlk grup gözlerini açtıktan sonra fincanları tek tek ters çevirmeye başlar. Hangi grup yüzüğü daha kısa sürede bulursa oyunu o grup kazanır. Geç bulan kaybeder. Oyunu kaybeden grup odada bulunan kalabalığa ziyafet verir. (K.K. 30, K.K. 34)

⁴ Pişmaniye (Günşen, 2001: 227).

⁵ Patlamış mısır (Günşen, 2001: 152).

bazılarında bir deftere alınan kararların ve kuralların yazıldığı görülmüştür (Özdemir, 2005: 123). Kırşehir’de köy odası sohbetlerine katılacak olan kimselerin namuslu, ahlâklı, dürüst, saygın ve yardımsever olması beklenir. Birbiriyle husumetli olan kişiler sohbetlere katılamaz. Yaş bakımından daha büyük olanlar, odanın baş köşesinde otururken gençler daha kolay hizmet etmek için kapıya yakın otururlar. Eğlencelerin yapıldığı sırada sessiz olunur, eğlenceyi bozacak herhangi bir davranışta bulunulmaz. (K.K. 34)

Sosyal ve kültürel bağları güçlendiren sohbet, eğitim ve eğlencenin ön planda olduğu köy odaları, uzun süre Kırşehir’de varlığını sürdürmüştür. Son zamanlarda yeniden canlandırmak adına pek çok çalışma yapılmıştır. Belediyeler tarafından Mucur ve Boztepe ilçelerinde köy odaları açılmıştır. Çiçekdağı ve Kaman ilçesinin İnanç köyünde varlığını çok eski zamandan beri sürdüren köy odalarının açıldığı, özellikle bayram gibi özel günlerde gurbet özlemi duyan kişilerin bir araya geldiği kaynak kişilerin aktardığı bilgiler arasındadır. Bu tarz gelişmelerin olması, yöre halkının köy odası kültürünün devamlılığının sağlanmasını istediğini göstermektedir. Pek çok ritüelin yerine getirildiği, birlik ve beraberliğin pekiştirildiği, sözlü ürünlerin canlı bir şekilde yaşatıldığı köy odalarında yapılan sohbetlerinin aslına uygun olarak yaşatılması kültürün aktarılması açısından oldukça büyük önem taşımaktadır.

2.3.2. Helebiş ve Fefene Eğlenceleri

Kırşehir’de Ahilik kültürünün günümüze yansıyan yönlerinden özellikle eğlenceye dönük olarak birtakım kutlamalar günümüze kadar gelmiştir. Bunların başında helebiş ve fefene eğlenceleri bulunmaktadır. Mahmut Seyfeli, Ahiliğin Kırşehir gelenek ve göreneklerine yansımaları şu şekilde açıklamıştır:

“Ahilik XXI. yüzyıla girdiğimiz bu dönemde ekonomik, askerî ve siyasi alanlarda hayatımızdan çekilmiş olabilir. Ancak Ahilik birçok yönüyle hâlâ sosyal hayatımızda yaşamaya devam etmektedir. Bunların arasında Anadolu’nun birçok yerinde yaşayan yeni iş yeri törenleri, sabahları duayla açılışları, bazı kentlerde kadın pazarları bulunması, akşamları yaren sohbetleri, cuma sohbetleri, ev oturmaları; kardeşlik ve ahiretlik geleneği, helebiş ve fefene eğlenceleri, köylerde köy odası toplantıları, dayanışma yardımlaşmanın en güzel örneği imeceler sayılabilir.” (2012: 614-615).

Kırşehir’de 15-20 kişilik bir grup tarafından başkan öncülüğünde tertiplenen sazlı

sözlü eğlencelere helebiş toplantıları denilmektedir. Helebiş sözcüğünün anlamı hakkında bazı görüşler mevcuttur. Bunlardan ilki şu şekildedir: Halk dilinde büyük taşlarla yapılan yapılarda, aralardaki boşluğu dolduran küçük çakıl taşlarına helik denilir. Helebiş toplantılarında yenilmek üzere evlerden getirilen nevaleler ile helik arasında benzerlik kurularak bu adın verildiği ifade edilmiştir (Merdin, 2016: 235-236). İkincisi görüş ise helebiş toplantılarının en önemli ismi haline gelen Şemsi Yastıman'a aittir: Yemeğin başında bekleyenlerin “hele piş, hele piş” diye tekrarları sonucunda helebiş kelimesinin meydana çıktığı düşünülmektedir. Kırşehirli Türkçe Öğretmeni Arif Gönendik ise helebişçiliğin baş bağlama anlamına geldiğini öne sürmektedir (Göktürk, 2006: 42).

Kırşehir’de düzenlenen toplantıların yanı sıra eğlence geleneğine dönüştürülerek İstanbul ve Ankara’da da toplantılar düzenlenmiştir. Çağrı yapılan diğer illerden de dost ve yakınlar toplantıya katılabilmektedir. Helebiş toplantılarında resmi olmamakla birlikte bir başkan seçilmektedir. Uzun yıllar toplantı başkanlığını Şemsi Yastıman yapmıştır (Merdin, 2017: 236). Helebişçi olarak bilinen diğer isimler şunlardır: Sırrı Davutoğlu, Mustafa Karagüllü, Ertuğrul Ersan, Nadir Seyfelioglu, Şükrü Afşin, Saim Selçuk, Civeleğin Mehmet Yenice, Şeref Arısoy, Kemal Hotomaroğlu, İbrahim Uğurlu, Ali Uğurlu. (K.K. 29, K.K. 33)

Resim 2.11. Helebiş gecesinin önemli isimlerinden Mehmet Civelek ve Şemsi Yastıman

Törenlerde ön plana çıkan yeme içme kültürü helebiş gecelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Helebişçilerin önceden hazırlamış olduğu yöresel yiyecekler misafirlere ikram edilir. Bu yiyeceklerin arasında mantı, yufka ekmek, köftür⁶, çökelek peyniri, çirleme⁷, kedi batmaz, hoşmerim, pürçüklü⁸, su böreği, ayva boranı, ayva tatlısı vardır (URL-5). Bilhassa Ahi Baba olarak bilinen Mustafa Karagüllü'nün Kırşehir'den özel olarak getirttiği yufka ekmek ve Ahi helvasının çokça tercih edildiği söylenmektedir (K.K. 33).

Kırşehir'de düzenlenen helebiş gecelerinde mekân olarak Ekizarası, Kındam, Dinekbağı, Kazankaya, Çaydeğirmeni, Şalgösteren, Ispallaz, Ökse, Değirmenderesi tercih edilmiştir. Ustaların da katılımıyla sazlı sözlü bir eğlence halini alan helebiş gecesi, ilerleyen saatlerde şehir merkezinde bulunan Kale'ye çıkılıp ateş yakılmasıyla son bulur hatta kimi zaman tüm şehir dolaşılır (K.K 33, K. K. 29).

İnsanların Kırşehir'de bir araya gelmesi zorlaştıkça Şemsi Yastıman helebiş gecesini İstanbul ve Ankara'ya taşımıştır. Değişik illerde yaşayan Kırşehirliileri esprili bir davetiye aracılığıyla bir araya toplamıştır. Davetiyenin ilk dördlüğü şu şekildedir:

Tarih iki nisan bin dokuz yüz doksan dört

Cumartesi akşam evden çık, kapıyı ört

Helebiş'e gel ki, kalmasın üzüntü dert

İstemem mi Kırşehir'e gitmiş gibi olmayı (Göktürk, 2006: 44).

Bu esprili dizelerin ardından Şemsi Yastıman'ın toplantı adap ve erkanına dair notları şöyledir:

“Hiçbirimiz arzu etmeyiz ama o gece oranın ahengini bozan olursa o kimse not alınacak ve ileriki Helebiş toplantılarının hiçbirine çağırılmayacaktır. Bu itibarla o gün, gündüzden hanımı ile kavga edenler, iş yerinde münakaşa edenler, çekini ödeyemeyenler, senedi protesto olanlar veya buna benzer olaylarla karşılaşanlar, lütfen o geceye gelmesinler ve de sözümüze darılmasınlar. Zira orada ne gendileri ne de hemşerileri ırahat idemez. Gecemiz yılda bir defadır. Düğüne giden oynar dimişler. Esasen o gece çalıp çağırılmak gülüp oynamak gecesidir. Gecemizde siyasetin (S) harfi, ticaretin (T) harfi

⁶ Üzüm sırasıyla nişasta kaynatılarak yapılan ve dilim dilim kesilerek kurutulmuş bir çeşit tatlı (Günşen, 2001: 165).

⁷ Erik ve kayısı çirinden yapılmış tatlı (Günşen, 2001: 61).

⁸ Havuç (Günşen, 2001: 201).

konusulmaz. Açık artırma, piyango miyango yoktur. (Bu laf da iyi mi?)”

Anlaşılacağı üzere belirtilen not helebiş gecesinin kardeşlik ve dayanışmanın gecesini olduğunu, memleket havasının buram buram tenefüs edildiği bu güzel toplantıya hiç kimse tarafından gölge düşürülmesine de müsaade edilmeyeceğini gösteriyor.

Helebiş geceleri, 2020 yılında neredeyse 50 yıl sonra Kırşehir Belediyesi ve Kent Konseyi tarafından yeniden canlandırılmıştır. Davetli olarak katılıp gözlemlene fırsatı bulduğum bu gecede Kırşehir Abdallarının söylemiş olduğu yöresel türküler eşliğinde Kırşehir’e özgü yiyecekler ikram edilmiş şehrin sosyal ve kültürel yapısına gönül veren tüm Kırşehirli bir araya gelmiş ve sohbet ve muhabbetin doruklarına ulaşılmıştır. Ayrıca Şemsi Yastıman’ın naaşının Kırşehir’e getirildiği günün gecesinde de oğlu Sinan Yastıman’ın katılımlarıyla bir helebiş gecesini daha organize edilmiştir.

Resim 2.12. *Helebiş gecesinden bir hatıra fotoğrafı*

16 Aralık 2022 tarihinde de Şanlıurfa Belediyesi ve Kırşehir Belediyesi tarafından iş birliği içerisinde “Kültürler Buluşuyor” adlı bir program tertip edilmiş ve sıra geceleri ve helebiş gibi iki farklı kültürün geleneksel toplantısı aynı anda icra edilmiştir.

Resim 2.13. Helebiş gecesinde Abdalların kaşık oyununu icra etmesi

Türk toplumunda yeme içme kültürü oldukça önemlidir. Yemek zamanla güç, otorite, din, tabu, eğlence ve zevk, sosyal statüyü temsil eden bir unsur haline gelmiştir. Kırşehir'deki geleneksel sohbet toplantılarının bir başka parçası da ferfene geleneğidir. Ferfene sözcüğünün kökenini Ferit Devellioğlu şu şekilde açıklamıştır: “*Arapça hirfet “sanat, meslek” kelimesinden gelen harîf “meslektaş, sanat arkadaşı, teklifsiz dost” kelimesine Farsça -âne edatı getirilerek yapılan harîf-ane “esnafça, herkes kendi hissesini vererek, ortaklaşa yapılan ziyafet” (1982: 331). Ahmet Günşen ise ferfane olarak da bilinen söz konusu kelimeyi “ortaklaşa yapılan yemekli, içkili toplantı, eğlenme” olarak açıklamıştır (2001: 95).*

Önceden toplantıyı organize etmek üzere bir başkan seçilir. Başkan toplantıya katılacak olan kimselerden tavuk, ekmek, yağ, bulgur gibi yiyecekleri almak üzere bir miktar para toplar. Toplantının nerede ve ne zaman yapılacağı ile ilgili kararlar alınır. Kimi zaman evlerde kimi zaman ise köy odalarında bir araya gelindiği görülür. Ferfene gecesinin olmazsa olmazı tavuklu bulgur pilavı toplantıya katılacak olan erkeklerin eşleri tarafından hazırlanır. Tatlı olarak da “altını üstünü yakma” diye adlandırılan ekmek kadayıfı ikram edilir (Günşen, 2011: 1427). Yeme içme faslı bittikten sonra yöresel oyunlardan yüzük oyunu oynanır. Gece geç saatlere kadar eğlence devam eder (K.K. 30).

Sınırları çok keskin olmayan bu toplantılar vasıtasıyla dostluk, dayanışma,

yardımlaşma gibi olgular ön plana çıkmıştır. Kırşehir yöresindeki geleneksel sohbet toplantılarında ortaya çıkan eğlence kültürü ve geleneği, Ahilik kültürü çerçevesinde gelişmiştir. Bu toplantıların yazılı olmayan birtakım kurallara dayanması, sorunların çözüme kavuşturulması ve güncel meselelerin konuşulup tartışılması Ahilik geleneğinin esasları ile örtüşmektedir.

2.4. FESTİVAL, ŞENLİK VE ANMA PROGRAMLARI

2.4.1. Festivaller

Latince “festivus” kelimesinden türetilen “festival” kutlama amacıyla gerçekleştirilen etkinlikleri karşılar. Bu kelime Türkiye Türkçesine Fransızcadan geçmiştir. Festival kelimesinin ilk kullanımı 1931 yılında II. Balkan Oyunları Festivali’nde olmuştur. Daha sonra 1948-1951 yılları arasında “Türk-İngiliz Müzik Etkinliği” “Türk-İngiliz Müzik Festivali” olarak gerçekleştirilince kelime ikinci kez kullanılmış olur (Çelepi, 2017: 87).

Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan sonra turizm, ticaret, tarım ve hayvancılık, teknoloji, ulaşım, yerel yönetim başta olmak üzere pek çok alandaki gelişim ve değişimin etkisiyle festival gibi sosyokültürel olayların sayısında büyük artış olmuştur. Kaymakamlık, belediye, vakıf, dernek, esnaf birlik ve odaların önderliğinde Anadolu’nun pek çok yerinde yerel, ulusal veya uluslararası festival, şenlik ve panayırılar düzenlenmeye başlanmıştır. Bu bağlamda sözü edilen etkinlikler, yerel kıymet ve yaratıların değerlendirilmesinde ya da yerelin ulusa ve küresele taşınmasında önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Özdemir, 2005: 58).

Kırşehir, şehir merkezinde ve ilçelerinde düzenlenen festivaller ve şenlikler genel itibarıyla yörenin belirgin özellikleri veya meşhur olanları üzerinden isimlendirilmekte ve düzenlenmektedir. Bölgenin belediyeleri ve çeşitli kuruluşları tarafından sahiplenilen festivaller, her yıl aynı tarihlerde kutlanır. Düzenlenen bu festivallerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel işlevleri vardır. Yerel yöneticiler, festivalin düzenlendiği bölgenin reklamını yapmak, ekonomik bir kazanç elde edip bölgenin kalkınmasını sağlamak ve sosyal beşerî ilişkileri pekiştirmek gibi amaçlar doğrultusunda gündüzleri ticarî faaliyetler, geceleri ise eğlence olgusunun ön planda tutulduğu birtakım konserler ve gösteriler düzenlenmesini sağlarlar.

2.4.1.1. Kaman Ceviz Festivali

Kırşehir’in en büyük ilçesi olan ve güneyinde bulunan Kaman ilçesi, ceviziyle meşhur olmuştur. Cevizinin ticarî olarak satışının ve reklamının yapılması amacıyla cevizin

hasat edildiği zamanında yapılan bu festivallerde Kaman ilçesine farklı illerden insanlar gelerek hem alışveriş yapmakta hem de festivalde düzenlenen eğlencelerin etkisiyle hoşça vakit geçirmektedirler.

Festivalin başlayacağı önceden ilanlar ve reklam afişleriyle duyurulur. Köylerde ise cami hoparlörlerinden duyurular yapılır. 8-9 Ekim tarihlerinde ilçe merkezinde yapılan bu festivallerde mehter yürüyüşü gösterileri, çeşitli ceviz temalı şiir dinletileri, cevizli baklava yeme yarışmaları, bilek güreşi yarışmaları, çocuklar için satranç turnuvaları ve Kaman'a özel Abdallardan davul zurna ekiplerinin gösterileri, halkın eğlenmesi için yapılan bazı gösteriler düzenlenir. Akşamları ise daha çok yörenin meşhur olan sanatçılarının katıldıkları konserlerde halk için eğlenceler tertip edilmektedir. (K.K. 36). Ayrıca ceviz satış stantları kurularak köy halkı ticarî bir kazanç sağlamaktadır. (K.K. 36). Etkinlik kapsamında cevizle alakalı panel yapılmaktadır. (K.K. 34)

Kaman'ın diğer ilçelerden ayrılan yönü ise Abdallık geleneğinin ön plana çıkmasıdır. Genel itibariyle aynı mahalleden olan bu etnik grup düğünlerin ve eğlencelerin ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Düğünü olan ya da eğlence düzenleyen kişilerin öncelikle başvurdukları Abdallar, davul, zurna, keman, saz gibi çalgılarıyla yöre halkının sevgisini kazanmış ve seslerini dünya çapında duyurmuştur. Nitekim Kaman'da ikamet eden Adem Göçer UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi" ödülünü almayı başarmış ve davulun efsanesi olmuştur.

Kaman ilçesinin Japon Arkeoloji Müzesi ziyaretleri de festivallerin ayrılmaz parçalarındandır. Kalehöyük bölgesinde bulunan bu müzeye Japon misafirler festivallere ziyaret zamanlarında özellikle gelirler. Ayrıca gelen misafirlere cevizle alakalı pilot bahçeler ve Kaman cevizinin aşılandığı yerler gezdirilmektedir. (K.K. 30)

2.4.1.2. Özbağ Halı, Kültür, Sanat ve Çirleme Festivali

Özbağ halılarının özgün renk, desen, motif özellikleri ile çirleme adı verilen pekmez ile kırmızı etin birleşmesiyle yapılan meşhur tarihî yemeğin tanıtımı hedeflenmektedir. Bu yemek 2021 tarihinde coğrafi işaret olarak yöresel yemek kategorisindeki konumunu tescillemiştir. Çirleme yemeğinin misafirlere ikram edildiği ve çeşitli konserlerin yapıldığı festival ağustos ayının ilk haftasında yapılmaktadır (URL-26)

2.4.1.3. Çiçekdağı Geleneksel Bulgur Festivali

Kırşehir ilinin kuzeyinde yer alan Çiçekdağı ilçesi kuzeydoğusunda Yozgat-Yerköy batıda Akçakent ilçesi, güneyde Boztepe ilçesi ve merkez ilçe ile çevrilidir. İle uzaklığı 65

kilometredir.

Çiçekdağı ilçesinde 30 Eylül ile 01 Ekim tarihlerinde düzenlenmekte olan bu festivalde, yörenin meşhur ürünlerinden olan bulgurun tanıtılması ve satışı amaçlanmaktadır. Festival boyunca mehteran gösterileri, davul zurna şovları, sünnet şölenleri ve yörenin meşhur sanatçılarının düzenlediği konserler tertip edilmektedir. Festivalin asıl adını aldığı bulgur pilavı 13.00 ile 15.00 saatleri arasında ilçe meydanında dağıtımları yapılmaktadır. 2023 yılında düzenlenen festivalde bulgurun yapımına yönelik yönelik belgesel de çekilmiştir. (URL-27)

2.4.1.4. Kurancılı Kültür, Sanat ve Haside Festivali

Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Kurancılı kasabasında yapılmakta olan festivalde, "haside"⁹ adındaki tatlının tanıtılması amaçlanmaktadır. Bir çeşit un helvası olan haside tatlısı yörenin meşhur lezzetidir. Festivale gelenlere ikram edilen haside tatlıları yendikten sonra çeşitli halk oyun gösterileri sergilenir. Akşam saatlerinde düzenlenen konserlerle festival sona erer (K.K. 30)

2.4.1.5. Boztepe Hasat Festivali

Kırşehir ilinin 15 km kuzeydoğusunda bulunan Boztepe ilçesi genel itibariyle tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlayan, geniş tarım arazileri bulunan yerleşkedir. Tarımdan geçimini sağlaması sebebiyle hasat zamanlarında insanların yılın yorgunluğunu azaltması ve tarım ürünlerinin tanıtılmasının amaçlandığı festival, yöre halkının büyük ilgisiyle yapılmaktadır. İlk olarak 2011 senesinde yapılan festivallerde her yıl çeşitli konserler ve yarışmalarla yöre halkının hoşça vakit geçirmeleri sağlanmaktadır (URL-28)

2.4.1.6. Mucur Köme ve Flamingo Festivali

Kırşehir'in 20 km doğusunda bulunan ve yeraltı şehirleriyle meşhur olan Mucur ilçesinde Köme¹⁰ ve Flamingo Festivali 19 Eylül tarihinde yapılmaktadır. Mucur ilçesinde bulunan, Köme adı verilen piknik ve park alanında yapılmakta olan festivalde halk oyunları, güreş yarışmaları ve yörenin meşhur sanatçılarının konserleriyle halkın güzel bir gün geçirmesi hedeflenmektedir.

Karacakurt Türkmen Şenliğinde, Mayıs ayının ilk cuma günü çevre illerden gelen Türkmen derneği temsilcileri ve misafirlere Ahilik kültürünü tanıtmak ve Karacakurt

---

⁹ Genellikle kız alıp vermede söz kesilince yenen un ve pekmezden yapılan bir tatlıdır. Bu nedenle Kırşehir'de söz kesim gününe "haside günü" adı verilmektedir (Günşen, 2001: 129).

¹⁰ Köme, mezra, toplu kır eğlencesi, küme anlamlarına gelir (Günşen, 2001: 166).

Türkmen Derneği'nin kuruluş amacını aktarmak için Kırşehir merkez tanıtılarak tanıtım gezisi yaptırılmaktadır. Şenlik tarihinden bir süre önce tüm davetlilere okuntu davetiyesi gönderilerek şenlik zamanı hakkında ön bilgilendirme yapılır. Şenlik günü Köme adı verilen mesirelik alana çeşitli köylerden gelen Türkmen dernekleri çadırlar kurmaktadır. Köy muhtarları diledikleri takdirde çadırlara isim yazarak kendi çadırlarını süslemektedir. Böylelikle şenliğe gelen davetliler çadırların isimlerinden kendi köylerinde bulunan kişilerle tanışıp sohbet edebilme imkânı bulmaktadır. Şölen sırasında etkinliklere katılan yönetici ve devlet adamlarına Karacakurt Türkmen geleneğini hatırlatan Türkmen keyfisi¹¹ ve Türkmen yağlığı hediye edilmektedir. (Merdin, 2022: 13).

2.4.1.7. Kortulu Köyü Pekmez Festivali

Kırşehir ilinin merkez köylerinden olan Kortulu köyünde düzenlenen festival meşhur ürünlerinden olan üzüm pekmezinin yapıldığı Kortulu köyü pekmezinin marka değerinin artırılması amacı taşımaktadır. Pekmez tanıtımı ve ikram tadımlıkları yapıldıktan sonra köy odası sohbetlerinin yapıldığı festival ilk olarak 2021 yılında başlamıştır. (K.K. 30)

2.4.1.8. Akpınar Geleneksel Kültür, Sanat ve Hedik Festivali

Kırşehir ilinin ilçelerinden birisi olan Akpınar'da her yıl sonbaharın ilk haftasında yapılan festivalde, "hedik" olarak bilinen kaynatılmış buğday,¹² katılımcılara dağıtılarak hediğin gelecek nesillere sevdirmesi amaçlanmaktadır. Akşam saatlerinde yörenin sanatçılarının konserler verdiği ve Akpınarlılar tarafından yoğun katılımın olduğu festival, yılın eğlence haftası olarak değerlendirilmektedir. (K.K. 30)

2.4.1.9. Akçakent Meşe Palamudu Festivali

Kırşehir ilçelerinden olan Akçakent'te ilk olarak 2017 yılında düzenlenen festival, Akçakent ilçesinin meşe palamutu ağaçlarıyla çevrili ormanının tanıtılması amacıyla düzenlenmektedir. Festivalde akşamları konserler, gün içerisinde ormana gidilmek üzere düzenlenen piknik etkinlikleri düzenlenmektedir. (K.K. 30)

2.4.1.10. Akçakent Tanışma ve Kaynaşma, Dayanışma Festivali

Kırşehir'in Akçakent ilçesinde yapılmakta olan ve ilk olarak 2018 tarihinde düzenlenen festival Akçakent Eğitim Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin katkılarıyla düzenlenmektedir. Derneğin 22 Temmuz tarihinde düzenledikleri festivalde

¹¹ Keyfiye sarı, kırmızı, yeşil renklerden oluşan bir kumaştır (Merdin, 2022: 16).

¹² Fasulye, mısır, nohut ve üzümünden yapılan yemek türü olarak da bilinir (Günşen, 2001: 132).

yöre halkın birbirlerini tanımaları, sosyal ve beşerî ilişkileri artırmaları ve ortak paydada buluşmaları hedeflenmektedir. Ayrıca festivalde konserler ve çeşitli halk oyunları da düzenlenmektedir. (K.K. 30)

2.4.1.11. Kırşehir Lavanta Bahçesi Festivali

Kırşehir Belediyesinin ilk olarak 2019 yılında başlattığı çiftçiyi desteklemek ve farkındalık oluşturmak için düzenlenen festivalde, belediyenin Güneykent mevkiinde yer alan arazisinde lavantalar yetiştirilmektedir. Oluşturulan bu lavanta bahçesinde belediye tarafından lavanta fideleri, lavanta esansları ve keseleri dağıtımları yapılmaktadır. Görsel olarak da dikkat çeken bahçede halk tarafından pek çok fotoğraf çekimi yapılmaktadır.

Ağırlıklı olarak arpa ve buğday üretimi yapılmakta olan Kırşehir’de sulama ihtiyacı bulunmayan lavanta da alternatif ürün olarak değerlendirilmiştir (URL-29).

Resim 2.14. *Lavanta Bahçesi Festivali*

2.4.2. Şenlikler

Belirli olayları anma ve takvimsel döngülere bağlı olarak ortaya çıkan kutlamalar; beşerî ilişkilerin pekiştiği şenlikleri oluşturmaktadır. Günümüzde kutlanan şenliklerin birçoğu, Türklerin baharın gelişini kutladıkları bayramların devamı niteliğindedir. Eski Türk geleneklerinde olduğu gibi bu tarz bir araya gelmelerde insanlar, bir araya gelerek eğlence kültürünü ön planda tutar ve yeme içme faaliyetleri düzenlerler.

İnsanlar kimi zaman günlük hayatın stresini atıp mutlu ve huzurlu olmak isterler. Eğlenme ihtiyacı hissederler. Şenlikler insanların bu ihtiyacını gideren önemli bir faaliyettir.

Şenliklerde büyük kalabalıklar bir araya gelir ve bu bir araya gelmenin etkisiyle toplumsal dayanışma açığa çıkar. Şenlikler, politik açıdan da çok etkili bir işleve sahiptir. Bu toplumsal faaliyet aynı zamanda siyasi güçlerin politikalarını halka duyurmaları ve göstermeleri için iyi bir fırsattır. Bu nedenle şenlik düzenlemek yöneticilerin asli görevi haline gelmiştir.

2.4.2.1. Kırşehir Geleneksel Çocuk ve Uçurtma Şenliği

Kırşehir Belediyesi tarafından düzenlenen uçurtma şenliğinde çocukların ve ailelerinin hoşça vakit geçirmeleri için mayıs ayında uçurtmalar, bizzat belediye tarafından misafirlere dağıtılır ve çeşitli ikramlarla yöre halkının eğlenceli vakit geçirmeleri sağlanır. Ayrıca çocukları eğlendirmek adına palyaçolar şenlikte yerini alır. Ayrıca söz konusu şenlikte Abdallar, davul zurna gösterilerini icra ederler (URL-30).

2.4.2.2. Kırşehir Gurbetçi Şenliği

Kırşehir ili özellikle Almanya'ya çok sayıda gurbetçi işçi göndermiş şehirlerdendir. Gurbetçilerin yoğunlukla yaz aylarında memleketlerine gelmesi sebebiyle düzenlenen gurbetçi şenliğinde, genel olarak yörenin meşhur sanatçılarının konserleri ve yörenin meşhur yemeklerinin ikram edilmesiyle sıra hasretinin bir nebze azaltılması hedeflenmektedir. Kırşehir Belediyesi tarafından düzenlenen şenliğin 2023 yılında ikincisi yapılmıştır. 2023 yılında yapılan şenlikte kadın emek pazarı kurulmuş ve kadınların ekonomik kalkınmadaki payı desteklenmiştir. (URL-31).

2.4.2.3. Yağmurlu Köyleri Şenliği

Kırşehir iline bağlı bulunan Yağmurlu Köyleri, Büyük Oba, Kaleköy, Yenyapan (Kurtbeli), Armutlu, Sayobası ve Saruşağı olmak üzere altı adet köyden oluşmaktadır. Bu köyden olan insanlara “Yağmurlu Aşireti” denilmektedir. Bu köylerin ortak miraslarını yaşatmak ve birliklerini sağlamak amaçlı yapılan şenlikler, ilk olarak 2018 yılında düzenlenmiştir. Düzenlenen bu şenlikte yörenin çeşitli sanatçıları da konserler vermektedir. (K.K. 30).

2.4.2.4. Geleneksel Karacakurt Türkmenleri Şenlikleri

Karacakurt Türkmen Şenliğinde, mayıs ayının ilk cuma günü çevre illerden gelen Türkmen derneği temsilcileri ve misafirlere Ahilik kültürünü tanıtmak ve Karacakurt Türkmen Derneği'nin kuruluş amacını aktarmak için Kırşehir merkez tanıtılarak tanıtım gezisi yaptırılmaktadır. Şenlik ilk olarak 2011 yılında yapılmıştır. Şenlik tarihinden bir süre önce tüm davetlilere okuntu davetiyesi gönderilerek şenlik zamanı hakkında ön

bilgilendirme yapılır. Şenlik günü Köme adı verilen mesirelik alana çeşitli köylerden gelen Türkmen dernekleri çadırlar kurmaktadır. Köy muhtarları diledikleri takdirde çadırlara isim yazarak kendi çadırlarını süslemektedir. Böylelikle şenliğe gelen davetliler çadırların isimlerinden kendi köylerinde bulunan kişilerle tanışıp sohbet edebilme imkânı bulmaktadır. Mehter gösterileri, kılıç kalkan oyunları ile devam eden şenlik son olarak cirit oynanmasıyla son bulmaktadır (URL-32).

2.4.2.5. Dalakçı Köyü Geleneksel Kültür Şenliği

Kırşehir'in Mucur ilçesine bağlı olan Dalakçı köyünde her yıl düzenlenmekte olan şenliklerde yörenin şair ve yazarları bir araya gelmektedir. Dalakçı köyü Kırşehir ilinin yazar ve şair yetiştirmesi bakımından en özel bölgelerindendir. Köy kültürü ile büyümüş olan insanların genç kuşaklara kültürel miraslarını bırakmak için düzenledikleri şenliklerde ağırlıklı olarak şiir ve anlatılar ön plana çıkmaktadır.

Şenlik ve festivaller kültürlerin yaşatılan belleklerdeki verileri saklayan toplu gösterilerdir. Katılım, performans, dans, müzik, yarışma vb. çeşitli aktiviteleri kapsayan çeşitliliğe ve renkliliğe açık, sosyal ilişkileri pekiştiren donanımlı etkinliklerdir. Şenlik ve festivaller yeme içmeden eğlenceye kadar birçok etkinliğin yapıldığı icra merkezleridir. Bireylerin grup hâline dönüşerek toplumsal bir role bürünmesine katkıda bulunurlar. Kırşehir yöresinde var olan eğlenceye ve inanca bağlı şenlik ve kutlamalar Türk kültürünün geleneksel kültürdeki değişim ve dönüşümünün 21. yüzyıldaki durumunu da ortaya koymaktadır. Yörük şenlikleri dışında diğer bir araya gelmelerde eski Türk kültürünün izlerine rastlanılmaz (URL-33).

2.4.3. Anma Programları

2.4.3.1. Atatürk'ün Kırşehir'e Gelişini Anma Programı

Kırşehir, milli mücadele yıllarında göstermiş olduğu vatanperverliği ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya olan bağlılığıyla adından söz ettiren bir şehirdir. Osmanlı Dönemi'nden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ve bugüne kadar hiç kuşatılmamış olan Kırşehir, düşman ayağının basamadığı ender topraklardandır. Mustafa Kemal ve Temsil Heyetinin Sivas Kongresi dönüşünde Kayseri'den Ankara'ya geçerken kaldıkları Kırşehir'de, İstiklal Harbi için halkı manevi yönden ayağa kaldırmak ve birtakım görüşmeler yapmak suretiyle geldikleri şehirde öncelikle Mucur ilçesine 22 Aralık 1919 tarihinde teşrif etmişlerdir.

Kırşehir'e Mustafa Kemal Paşa ile birlikte; Rauf (Orbay) Bey, misafir olan Alfred Rüstem (Ahmet Rüstem) Bey, Şeyh Fevzi Efendi (Baysoy), Hakkı Behiç (Bayiç) Bey, Baş

Yaver Cevat Abbas (Gürer), Yaver Muzaffer (Kılıç), Yüzbaşı Bedri, Genel Kâtip Hüsrev (Berlin Elçisi), Doktor Refik (Saydam) ve Mazhar Müfit (Kansu) Beylerden oluşan heyet, o zaman ki Mucur belediye başkanı Derviş Dünder Bey'in önceden yaptığı davetiyle 21 Aralık 1919 tarihinde 20.30 sularında ilk olarak Mucur ilçesine gelmişlerdir (Kılınçer, 2006:15).

Mustafa Kemal Paşa Mucur ilçesinde öncelikle Kaymakamlık binasında birtakım istişareler yaptıktan sonra, geceyi binada geçirmiştir. Ertesi günün sabahında o dönem için Kırşehir'e bağlı bulunan Hacıbektaş ilçesine gitmiş ve orada Alevi dedeleriyle görüşmelerinden sonra 23 Aralık 1919 tarihinde salı gününde yeniden Mucur'a dönüş yapmıştır. Bu gelişlerinde Kaymakamlık tarafından 150 kadar atlı ile davul zurna eşliğinde özel bir tören yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, aracından inerek halkı ve atlıları selamlamış ve atlılar tarafından düzenlenen cirit oyununu heyetiyle birlikte izlemiştir (Kılınçer, 2006: 16-17).

Gün içerisinde Belediye binası önünde toplanmış olan halka ve özellikle karşılamaya gelen gençlere: *“Şimdiye kadar böyle içten bir karşılamaya rastlamadım. Mucurlular sağ olun. Vatan elden gidiyor. El ele verip düşmanlarımızı aziz topraklarımızdan kovacağız. Parolamız silah başına”* diye hitap etmiştir. Osman Bölükbaşı'nın halası olan Gülizar Nine de doğaçlama olarak şu şiiri okumuştur:

“Kadem bastın safa geldin Mucur'a,

Doğan aylar gibi doğ Kemal Paşa.

Canım kurban olsun senin yoluna,

Düşmanı yurdumdan kov Kemal Paşa.

Aman Kemal Paşa duy Kemal Paşa,

Düşman yurda girdi uy Kemal Paşa.

Şalvar giymiş kara kalpak başında,

Madalyası parıldıyor döşünde.

Çok gün görmüş daha şu genç yaşında,

Düşmanı yurdumdan kov Kemal Paşa.

Aman Kemal Paşa duy Kemal Paşa,

Düşman yurda girdi uy Kemal Paşa.

*Şehla ala gözlü saçları altın,
Konçlu çizme giymiş elinde baston.
Sana kurban olsun düşmanın dostun,
Düşmanı yurdumdan kov Kemal Paşa.*

*Aman Kemal Paşa duy Kemal Paşa,
Düşman yurda girdi uy Kemal Paşa.*

*Yanında paşalar hizaya durur,
Mucur çarşısında kurt gibi yürür.
İnşallah kâfiri kalbinden vurur.*

Düşmanı yurdumdan kov Kemal Paşa.

*Aman Kemal Paşa duy Kemal Paşa,
Düşman yurda girdi uy Kemal Paşa.*

*Nice zulüm gördük eveli ahir,
Aşımız ekmeğimiz kanla zehir,
Sana omuz verir koca Kırşehir,*

Düşmanı yurdumdan kov Kemal Paşa.

*Aman Kemal Paşa duy Kemal Paşa,
Düşman yurda girdi uy Kemal Paşa.*

*Cemalin benziyor şu doğan güne,
Niyazın var sahip çıkasın dine.
Sana kurban olsun Gülizar Nine,*

Düşmanı yurdumdan kov Kemal Paşa.

*Aman Kemal Paşa duy Kemal Paşa,
Düşman yurda girdi uy Kemal Paşa” (URL-19).*

Ardından saygıyla kendisine bakan gençleri yanına çağıran Mustafa Kemal Paşa, onlara tarihi olan şu sözleri söylemiştir: “*Bu küçük kasabada gördüğüm hürmeti ve çocuklarda gördüğüm zekâyı hiçbir yerde görmedim*” (Kardeş, 1950: 16).

24 Aralık 1919 Çarşamba sabahı Kırşehir'e gelmek için Mucur'dan yola çıkan Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti, Kırşehir'in Mucur yolunda bulunan son yerleşim yeri olan Gölhisar mahallesinde atlılar tarafından karşılanmıştır. Ardından Yenice Mahallesi'nden geçtiklerinde halkın yoğun ilgisi ve yol kenarlarındaki bakışları arasında, aracından indi. Kurbanların kesildiği ve cirit oynandığı sırada Mustafa Kemal Paşa memnuniyetlerini dile getirdi (Kardeş, 1950: 18).

Kırşehir Gençler Derneği gibi o zaman ki dernekler, Kırşehir genelinde yardımlar toplayarak Paşa'ya yapılacak törenler hazırlamışlardır. Gazi okulu önüne gelindiğinde tekrar kurbanlar kesilmiş ve o zamana kadar görülmemiş kalabalık tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya sevgi gösterileri sunulmuştur (Boyacıoğlu, 2022:67).

Kapıcı Cami önüne gelen Mustafa Kemal Paşa, oradan belediye binası önüne ve son olarak hükümet binasına geçmiştir. Kırşehir halkının bu kadar bilinçli ve saygılı olması, yörenin ne kadar çok vatanperver olduğunun bir göstergesi idi. Mustafa Kemal Paşa Kırşehir için *“Sevgili Kırşehir halkı ve gençleri! Bizi çok hislendirdiniz. Her yerde halkın coşkun sevgi gösterileri ile karşılaştık. Millet inancının kuvvetli olduğunu gördük.”* demiştir. (Kardeş, 1950: 39-40).

25 Aralık 1919 günü sabahı erken saatlerinde, Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Kırşehir'den ayrılarak Kaman içesine doğru yola çıkmışlardır. Kaman ilçesine saat 11.00 sularında teşrif eden Mustafa Kemal Paşa, ilçede birtakım görüşmeler yaptıktan ve bir gece kaldıktan sonra 26 Aralık 1919 sabahında yağmurlu olmasına rağmen yol kenarlarına dizilen insanların sevgi gösterileri ve ayrılışlarından dolayı halkın gözyaşları eşliğinde Ankara'ya doğru yola çıkmışlardır (Boyacıoğlu, 2022: 105-124).

Kırşehir'de her yıl düzenli olarak 24 Aralık tarihinde yapılan “Atatürk'ün Kırşehir'e Gelişi” adlı kutlamalar, öncelikle Cacabey Meydanı'nda bulunan Atatürk Anıtı'na çelenk bırakılması ve ardından İstiklal Marşı ile saygı duruşuyla başlar. Daha sonra Kılıçlı Köprüsü etrafında toplanan gençler ile protokol üyeleri ellerinde Türk bayraklarıyla ve dillerinde kahramanlık türküleriyle basın anıtı yolundan Atatürk Caddesi üzerinde bulunan, Mustafa Kemal Paşa'nın ziyareti sırasında aracından inerek birtakım görüşmelerde bulunduğu ve adına kurbanlar kesilen Gazi Okulu'na kadar yürüyüş yaparlar. Davul zurna eşliğinde yapılan yürüyüşlerde güzergâh üzerinde bulunan evler, balkonların sevgi gösterilerinde bulunur.

Resim 2.15. *Atatürkevi önünde Atatürk'ün Kırşehir'e gelişini anma programı*

Gazi Okulu ve Gazi Parkı'nda zeybek ile halk oyunları gösterileri yapıldıktan sonra, Atatürk'ün Kırşehir'e ziyareti sırasında yazmış olduğu, Kırşehirli Gençler Derneği Anı Defteri'ndeki notlar halka okunur. Ardından gençler "Kırşehirli Gençlerin Atatürk'e Cevabı" isimli bir de metin okunur. Programların başlamasından sonra gençler tarafından Atatürk'ün Mucur'a geldiğinde söylenen şiirler okunur, Atatürk'ün sevdiği türküler seslendirilir, sinevizyon gösterileri izletilir ve son olarak Atatürk Koşusunda dereceye giren gençlere ödülleri takdim edilir. Gün içerisinde yapılan Atatürk koşusu etkinliğinde dereceye girenlere ödülleri takdim edildikten sonra tarih öğretmenleri tarafından Neşet Ertaş Kültür Merkezi'nde Atatürk'ün Kırşehir'e gelişi ve Kırşehir'in millî mücadeleye katkısıyla ilgili konuşmalar yapılmaktadır. Son olarak M. Kemal Atatürk için saygı duruşunda bulunularak program bitirilir (URL-34).

Kırşehir'in Mucur ilçesinde kutlamalar ve anma programları 2 gün önceden başlamaktadır. 22 Aralık sabahında Atatürk Anıtı'na sunulan çelenk ile başlayan programda İstiklal Marşı ve saygı duruşunun ardından gençler tarafından Atatürk Koşusu yapılmaktadır (URL-35).

2.4.3.2. Ahilik Haftası ve Esnaf Bayramı

Ahilik, basit bir esnaf teşkilatı değildir, toplumsal düzene hitap eden, her kesime ulaşmayı amaçlayan hiyerarşisi ve felsefesi olan bir kurumdur. Ahilik sadece ortaya çıktığı dönemde değil tüm zamanlara seslenebilen bir kurumdur.

Ahilik teşkilatının kurucularından ve debbağ esnafının piri olan Ahi Evran'ın asıl adı Şeyh Nasîruddin Mahmud Ahi Evran b. Abbas'tır. Asya içlerinden göç ederek Anadolu'ya gelen Ahi Evran bir süre Denizli, Konya ve Kayseri'de ikamet ettikten sonra birçok şehir ve kasabayı gezerek Ahilik teşkilatının kuruluşunda ve yayılışında önemli bir rol oynamıştır. Daha sonra Kırşehir'e yerleşti ve ölümüne kadar burada kaldı. (Ahilik Ansiklopedisi, C. 1: 90)

Cevat Hakkı Tarım, Ahi Evran ve Kırşehir hakkında şu sözleri söylemiştir: *“Caceoğlu Nureddin'in Valiliği zamanında Kırşehir huzur ve sükûn içinde idi. tanınmış şahsiyetler, bu güvenli muhitte yerleşirlerken Ahi Evran'ın da en emin yer olarak Kırşehir'i kendisine ikametgâh seçtiğine şüphe yoktur.”* (Tarım, 1948: 80).

Kırşehir'de bir yandan ahilik ocaklarını kuran ve diğer yandan esnaf teşkilat yapılanmasını sağlayan Ahi Evran, Moğollarla girilen bir savaş sırasında 93 yaşındayken 1261 yılında şehit düşmüştür. Kabri Kırşehir'de kendisi adına yaptırılan caminin içerisindeki türbede bulunmaktadır.

Ahilik XIII. yüzyıldan itibaren Ahi Evran-ı Velî önderliğinde, Anadolu'daki esnaf ve sanatkarlar arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri düzenleyen, birlik ve beraberliği önceleyen sivil bir yapılanmadır.

Mehmet Fatih Köksal'a göre Ahilik, Anadolu Selçuklu Devleti'nin son dönemlerinde sosyal düzenin sağlanmasında ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkin olmuş, manevi harcını oluşturarak günümüzdeki kooperatif, sendika, sigorta ve bankaların fonksiyonlarını yüklenen ve özellikle İslami iş ahlâkını yayan ve benimseten bir kurum ve teşkilat olmuştur. Doğruluk, dürüstlük, yardımlaşma ve toplumsal dayanışma, sosyal adalet ile iş ve meslek ahlâkının esas alındığı, İslam ahlâkı çerçevesiyle Türk milletinin tarihinden sosyal-kültürel geçmişinden izler taşıyan bir halk birliğini temsil etmiştir (2006: 49).

Kırşehir'de Ahilik kutlamaları 1988 yılından bu yana yapılan ve halkın yoğun katılımıyla gerçekleştirilen en önemli kutlamalardan biridir. 12 Eylül'de başlayarak bir hafta devam eden kutlamalar, Kırşehir Kalesi'nden atılan top atışlarıyla başlar, mehteran yürüyüşleriyle devam eder. Neşet Ertaş Kültür Sanat Merkezi'nde Yeşil Beyaz Kadın

Kooperatifi Deri İŖi Sergisi, KahramanmaraŖ OlgunlaŖma Enstitüsü Bakır ve Deri İŖi Sergisi, Resim ve İŖ Sergisi ile Türksoy Kùltür BaŖkentleri Sergisi'nin açılıŖları gerekleŖtirilir. Ŗehir meydanında vatandaŖlara ahi pilavı, helva ve Ŗerbet ikram edilir ve yıl içerisinde açılan iŖ yerleri ziyaret edilir (URL-36).

Ahi Camii ziyareti, Ahi Evran-1 Veli'nin tùrbesinin ziyaretleri, Ahiliğın özel kıyafetlerini giymiŖ olan esnaf ve sanatkàrların Ŗehir meydanında yaptıkları konuŖmalar gibi birtakım etkinlikler haftanın özel etkinlikleridir. Ziyaretlerin bitiminde Ahi Cami'de Ahi Evran-1 Veli için özel mevlit okutulur ve mevlit yemeğ i halka ikram edilir (URL-36).

Bilimsel toplantılar olarak konferanslar, seminerler, sempozyumlar, paneller yapılmakta ve esnafın satıŖ yapabilecekleri stantlar, kitap fuarları, kermesler, sergiler dùzenlenmektedir. Resim, Ŗiir yarıŖmaları gibi etkinlikler de halkın ilgisini arttırmaktadır.

Resim 2.16. Mehter yùriyùŖiyle Ahilik Kutlamaları

Resim 2.17. *Ahilik Haftası'nda yapılan şed kuşatma töreni*

Ahiliğin başlangıç mesleği olarak görülen debbağlık üzerine sanatkârlar, çeşitli gösteriler yaparlar. Önceden işledikleri derilerin sergisini açarlar, döneme özgü kıyafetleriyle bu derilerin işleniş sürecini ve zahmetli yanlarını halka anlatırlar. Ahilik haftasının kapanış programında ise, Ahi Cami önünde bulunan meydanda halkın önünde yılın çırağı, yılın kalfası, yılın Ahisi ve Ahilik hizmet ödülleri sahiplerine şehrin önde gelen Ahi Baba ismiyle tanınan kişi tarafından takdim edilir (URL-36).

2.4.3.3. Neşet Ertaş'ı Anma Programı

Neşet Ertaş, 1938 yılında Kırşehir Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırtıllar köyünde Muharrem ve Döne Ertaş çiftinin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelir. 7-8 yaşlarında annesi Döne'yi kaybeder ve babası Muharrem Ertaş ile düğün düğün dolaşarak darbuka çalıp köçeklik ettikten sonra önce Ankara'nın sonra İstanbul'un yollarını tutarak ilk plağını doldurup radyo ve gazinolarda sanatını icra etmeye başlar (Bekki ve Demirbaş, 2017: 22-23).

Kendi şiirlerini de yazmaya başlayan Ertaş, babasının önerisiyle “Garip”i mahlası olarak seçer. Düğün, gazinolar ve Anadolu turnelerinde çalıp söylemeye başlayan Neşet Ertaş, asıl adı Nigar olan Leyla Ertaş ile babasının haberi olmadan evlenir ve bu evlilikten üç çocuğu olur ancak Leyla ile Neşet Ertaş ayrılmak zorunda kalır. Bu ayrılığın acısıyla bugün çok sevilen “Kendim Ettim Kendim Buldum, Bilemedim Kıymetini Kadrini, Yazımı

Kışa Çevirdin, Karadır Şu Bahtım Kara” gibi çok sevilen türküler de ortaya çıkar (Bekki ve Demirbaş, 2017: 24).

Neşet Ertaş, 1977 yılında Ankara’da bir program esnasında felç geçirerek saz çalamaz duruma gelir. Hemşehrisi Dr. Mehmet Ali Altın’ın yardımıyla Hacettepe’de iki yıl tedavi görür ancak iyileşemeyince Almanya’ya gider ve 25 yıllık gurbetlik hayatı da başlamış olur. Çocuklarını da yanına alan Ertaş, bu süre zarfında 2004 ve 2009 yıllarında binlerce hayranının katıldığı iki konseri memleketi Kırşehir’de verir (Bekki ve Demirbaş, 2017: 25).

“Bozkırın Tezenesi” olarak ünlenen Ertaş’a 2000 yılında “Devlet Sanatçısı” unvanı verilmek istenir ancak bu ödülü Ertaş, kabul etmez. 2010 yılında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından kendisine “Yaşayan İnsan Hazinesi” unvanı verilir. 17 Şubat 2011 tarihinde ise İstanbul Teknik Üniversitesi Senatosu Neşet Ertaş’a “Fahri Doktor” unvanını verilmesini onar (Bekki ve Demirbaş, 2017: 26-27).

2011 yılında sağlık problemleri giderek artan Ertaş, 25 Eylül 2012 tarihinde vefat etmiştir. Merhumun çocukları tarafından yaptırılan mezar taşında Büyük Usta’nın şu sözlerine yer verilir:

*“Sakın ol ha, insanoğlu
İncitme canı, incitme
Her can bir kalp Hakk’a bağlı
İncitme canı, incitme
Saygı, Sevgi, Hoşgörü...”*

Vasiyeti üzerine Kırşehir Bağbaşı Mezarlığı’nda babasının ayak ucuna defnedilen sanatçı için her yıl düzenli olarak Kırşehir Belediyesi tarafından ölüm günü 25 Eylül ve öncesinde 23 ve 24 Eylül tarihleri olmak üzere üç günde “Neşet Ertaş Anma Programları” gerçekleştirilmektedir.

Resim 2.18. *Unesco Uluslararası Müzik Festivali'nde Abdalların Davul Şovu*

23 Eylül tarihinde Neşet Ertaş Kültür Merkezi'nde Neşet Ertaş'ı yakından tanıyan ve hakkında çalışma yapmış kişilerin katılımı ile bir panel başlamaktadır. Şehir meydanında Belediye Abdallar Topluluğu'nun icrasıyla devam eden etkinlikler, akşamları yerel ve ünlü sanatçıların vermiş olduğu konserlerle devam etmektedir. Büyük Usta'nın ölüm günü olan 25 Eylül'de ise kabir ziyareti yapılır, ardından babası Muharrem Ertaş'ın Kırşehir'deki evine gidilir ve cenazesinin kaldırıldığı Ahi Camii'nde Neşet Ertaş adına mevlit okutulur. Halka belediye tarafından ahi pilavı ikram edildikten sonra şehrin meydanında çeşitli halk oyunları gösterileri yapılır ve Neşet Ertaş'ın türkülerinin sanatçılar tarafından seslendirilmesiyle program sona erer (URL-37).

2.4.3.4. Yunus Emre'yi Anma Programı

Kırşehir ve Aksaray illerinin birleştiği yer sayılabilecek Kırşehir ilinin merkez ilçesine bağlı Ulupınar köyünde bulunan Yunus Emre Türbesi'nde iki ilin ortak düzenledikleri programlarla Yunus Emre her yıl geleneksel olarak anılmaktadır.

Yunus Emre'nin Türbesi'nin ziyaretiyle başlayan programda, Yunus Emre şiirlerinin okunması, alıç ikramları, sema gösterileri, Kuran-ı Kerim tilaveti, okunan dualar ve türbe içerisinde bulunan çilehane ziyaretiyle devam eder. Programın sonunda katılan protokol ve halka verilen yemek ile anma etkinliği sona ermiş olur (URL-38).

2.4.3.5. Kaman Dadaloğlu'nu Anma Programı

Hayatının son 15 senesinde Kırşehir'in Kaman ilçesinde bulunduğu inanan ve Kaman ilçesinde vefat ettiğine dair 2000 yılında Araştırmacı Şair ve Yazar Emekli Öğretmen

Yaşar Şahin tarafından Kaman adına kanıtlanmış, anıt mezarı da Kaman’da bulunan büyük Türk ozanı Dadaloğlu için 2011 yılından sonra düzenlenmeye başlanan ancak ikincisinin 2019 yılında yapılabildiği programda, Dadaloğlu’nun türküleştmiş şiirleri seslendirilmekte ve Dadaloğlu’nun hayatı ile ilgili konferanslar yapılmaktadır.

Kaman Belediyesi ve Kırşehir Yazarlar ve Şairler Derneği tarafından her yıl düzenlenen programlarda Dadaloğlu’nun şahsı, şiirleri, Kaman’daki hayatının son demleri gibi çeşitli konularda söyleşiler yapılmaktadır (URL-39, K.K. 34).

2.4.3.6. Uluslararası Âşık Paşa Şiir Şöleni

1333 yılında Kırşehir’de vefat etmiş olan Âşık Paşa için Kırşehir ili Valiliği ve Kırşehir Yazarlar ve Şairler Derneği tarafından ilk olarak 2012 yılında 5-6 Kasım tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Âşık Paşa şiir şöleninde, öncelikle Kırşehir’in Türbe diye bilinmekte olan bölgesinde bulunan Âşık Paşa Türbesi ziyaret edilerek Kuran okunup, dualar edildikten sonra programın yapılacağı Neşet Ertaş Kültür Merkezine geçilir. Burada devam eden şölende komşu illerden gelen şairler Kırşehir’in Şairi Âşık Paşa’nın şiirleri hakkında konuşmalar yapmakta ve şiirlerini okunmaktadırlar (K.K. 30).

Döneminde Arapça ve Farsçanın yoğun kullanılmasına rağmen eserlerini Türkçe yazmış olan Âşık Paşa “Garip Şair” olarak bilinmektedir. Âşık Paşa’nın şiirlerinden uyarlanan türkülerin ozanlar tarafından söylendiği etkinlikte Âşık Paşa’nın hayatıyla ilgili sunum yapılmasının ardından hatıra fotoğrafları çekinilir ve etkinlik son bulur. Kültürel mirasımız olan Âşık Paşa’nın gelecek nesillere doğru şekilde aktarılması için düzenlenen şölende katılımcılara özel plaketler verilir (URL-40).

Kırşehir’de düzenlenen anma programları, yerel kimliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Milli Mücadele’nin kahramanı olan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün Kırşehir’e gelişi ve Kırşehir topraklarında yetişen önemli şahsiyetler, her yıl düzenli olarak anılmaktadır. Belirli tarihlerde çeşitli etkinlikler, konferanslar, günün anlam ve önemiyle ilgili sergiler düzenlenmektedir. Bu programlar, milli ve kültürel bilincin oluşmasını sağlamaktadır ve kültürün aktarımı için büyük önem taşımaktadır.

2.5. RESMÎ GÜNLER VE BAYRAMLARLA İLGİLİ TOYLAR

Resmî toylar, milli duyguların ifade edildiği, milli bilincin oluşmasına katkıda bulunan, her kesimden insanı bir araya getirebilen, milli değerlerimizin genç nesillere aktarılmasına yardımcı olan toylardır. Bengül Bolat, milli bayramların ilk kez Batı’da kutlanmaya başladığını, Türk toplumunda ise Osmanlı Devleti’nde II. Meşrutiyet’ten

itibaren görülmeye başladığını ifade etmiştir. Milli bayram olgusunun, gerçek manada 29 Ekim 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde oluştuğunu dile getirmiştir (2007: 11).

Kırşehir'de özveri ile kutlanan resmi günler ve bayramlar şunlardır:

2.5.1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları

Kırşehir ilinde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları Atatürk Anıtı önünde saygı duruşu ve çelenk verilmesiyle başlamaktadır. Kırşehir Vali'sinin koltuğuna oturması için öğretmenleri tarafından seçilmiş olan bir öğrenci geçirilir. Kırşehir Ahi Stadyumu'nda yapılan gösterilere protokol ve halk kortej yürüyüşüyle geçilmektedir. Çeşitli okullardan seçilen çocukların gösterileriyle stadyumda kutlamalar devam etmektedir. Akşam saatlerinde çocuklar için eğlence ve yöre sanatçılarının konserleri düzenlenmektedir (URL-41).

2.5.2. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları

Kırşehir ilinde 15-19 Mayıs tarihleri arasında kutlamaları yapılmakta olan 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'na 15 Mayıs sabahında Cacabey Medresesi önünde bulunan Atatürk Anıtı'na çelenk sunulması ve saygı duruşunda bulunulmasıyla başlanmaktadır. Dört gün boyunca mehteran gösterilerinin, çeşitli halk oyunları gösterilerinin, şiir dinletilerinin, konserlerin ve spor müsabakalarının yapıldığı kutlamalar halkın yoğun katılımıyla gerçekleştirilmektedir.

15-18 Mayıs tarihlerinde daha çok spora dayalı gösterilerin ve müsabakaların yapıldığı kutlamalarda voleybol, hentbol gibi spor karşılaşmaları ile gençler arasında havalı tüfek atış müsabakaları, masa tenisi yarışmaları gibi çeşitli spor müsabakaları ilimizde bulunan kapalı stadımızda ve açık saha stadımızda yapılmaktadır. 19 Mayıs gününün sabahında çelenk sunulmasının ardından Askerlik Şubesi önünden Cacabey Medresesi önüne kadar "kortej ve gençlik yürüyüşü" yapılmaktadır. Cacabey Medresesi Meydanı'nda bulunan Atatürk Anıtı önünde Gençliğe Hitabe okunmakta ve ardından günün anlam ve önemini vurgulayan konuşmalar yapıldıktan sonra gençlerin şiir okumalarıyla kutlamalar devam etmektedir. Atatürk'ün Kırşehir'de ilk olarak karşılandığı yer olan Kılıçlı Köprüsü'nden yürüyüşe başlayan gençler, bando eşliğinde ilimizde bulunan Atatürk Evi'ni ziyaret etmektedirler. Bu gençlik yürüyüşü sırasında yol güzergahında bulunan evler, balkonlarından gençleri bayraklarla selamlamaktadır. 19 Mayıs akşamında çeşitli spor dallarında dereceye girmiş olan sporculara ödülleri verilmektedir. Ardından yöresel sanatçıların konseri ile kutlamalar son bulmaktadır (URL-42).

Resim 2.19. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında görevli olan bando takımı

2.5.3. 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlamaları

Kırşehir ilinde 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlamaları Cacabey Medresesi önünde bulunan Atatürk Anıtı'na çelenk sunulması ve saygı duruşunda bulunulmasıyla başlamaktadır. Ardından büyük taarruzun simgelenmesi amacıyla Cacabey Medresesi önünden başlayan kortej yürüyüşü Askerlik Şubesi önünde son bulmaktadır. Güneşin batmasıyla birlikte Askerlik Şubesi önünde başlayan fener alayı yürüyüşü Cacabey Medresesi Meydanı'na kadar devam etmektedir. Meydan'da kurulan sahnede mehteranın gösterileri, şiir dinletileri, yöresel halk oyun gösterileri ve konserler düzenlenmektedir (URL-43).

2.5.4. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Kırşehir'de 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, öncelikle İl Emniyet Müdürlüğü önünden yürüyüşe başlayan protokol ve halk tarafından Atatürk Anıtı'na çelenk bırakılıp saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın söylenmesiyle devam etmektedir. Atatürk Anıtı'nın önünde mehteran gösterileri yapılmaktadır. Çeşitli okullardan seçilen öğrencilerin günün anlam ve önemini vurgulayan şiirler okuduğu kutlamalarda yöremize ait halk oyunları gösterileri de yapılmaktadır. 29 Ekim kutlamalarının son etkinliği akşam saatlerinde Askerlik Şubesi önünde hazır bulunmakta olan halk ile Cacabey Medresesi önüne kadar fener alayı yürüyüşünün gerçekleştirilmesidir. Halkın kutlamalarda eğlenmesi amacıyla 29 Ekim akşamında çeşitli yöre sanatçılarının sahne aldığı konserler düzenlenmektedir (URL-44).

2.5.5 10 Kasım Atatürk'ü Anma ve Yas Günü

Kırşehir'de Atatürk Anıtı'nın önünde Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk için protokol ve halk tarafından anıta çelenk bırakılmaktadır. Saat 09.05 itibarıyla şehir genelinde bulunan anons cihazlarından iki dakika boyunca sirenler çalınmakta ve saygı duruşunun ardından İstiklal Marşı okunmaktadır. Gün içerisinde Neşet Ertaş Kültür Merkezi'nde Atatürk'ün hayatıyla ilgili Tarih Öğretmeni Recai Yağmur tarafından konferans verilmektedir. Daha sonra akşam saatlerinde Neşet Ertaş Kültür Merkezi'nde yapılan programda çeşitli yöre sanatçıları tarafından Atatürk'ün sevdiği şarkılar söylenmekte ve tiyatral gösteriler yapılmaktadır. 10 Kasım Atatürk'ü Anma ve Yas Günü dışında diğer resmi toylarda benzer uygulamalar yerine getirildiği görülmektedir. İstiklal Marşı ve saygı duruşuyla başlayan programlarda günün anlam ve önemine uygun konuşmalar yapılır, şiir dinletilerine yer verilir, birtakım gösteriler ve yarışmalar düzenlenir (URL-45).

Halk tarafından coşkuyla karşılanan bu bayramların her yıl düzenli olarak kutlanması, milli bilincin oluşması açısından hayati önem taşımaktadır. 10 Kasım Atatürk'ü Anma ve Yas Günü'nde ise Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden duyulan derin üzüntü Kırşehir halkı tarafından hissedilmektedir ve Ata'ya karşı saygı, minnet ve şükran duyulmaktadır. Aziz hatıralarını yaşatmak için Kırşehir halkı özverili davranmaktadır.

2.6. MEZUNİYET TOYLARI VE BAHAR ŞENLİKLERİ

Günümüzde anaokulundan üniversiteye kadar her yaş grubuna mezuniyet töreni düzenlenmektedir. Mezuniyet, öğrencilik hayatının en önemli anıdır. Mezuniyet törenlerinde eğitim sürecini tamamlamış olan öğrenciler, sevinçlerini aileleriyle paylaşma fırsatı edinirler.

2.6.1. Resmi Mezuniyet Törenleri

Eğitim kurumları mezuniyet törenleri için özenle hazırlanırlar. Sahne, ışık ve ses sistemleri büyük bir titizlikle kurulur. Öğrencilere mezuniyet cübbeleri ve kepleri önceden dağıtılır. Tören, öncelikle eğitim kurumlarının yetkilileri tarafından yapılan konuşmalar ile başlar. Günün anlam ve önemi vurgulanır ve öğrencilere gelecekleri için iyi dileklerde bulunulur. Daha sonra eğitim programlarını başarıyla tamamlayan öğrencilere söz hakkı verilir. Ardından öğrencilere öğretmenleri tarafından genellikle gruplar haline diplomaları takdim edilir. En heyecan verici anlardan olan kep atma töreninin gerçekleştirilmesiyle mezuniyet töreni son bulur.

2.6.1.1. Üniversite Geneli Mezuniyet Törenleri

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde her yıl yapılan mezuniyet törenleri, üniversite içerisinde bulunan stadyumda mezun öğrenciler ve velilerinin katılımlarıyla gerçekleştirilmektedir. Törenlerin açılışı yapıldıktan sonra bayrakların ve sancağımızın göndere çekilmesiyle İstiklal Marşı ve saygı duruşunda bulunulmaktadır. Ardından protokol konuşmalarıyla devam eden törende, bayrak-flama devir teslim töreni yapılmaktadır. Üniversitenin birincisine özel konuşma yaptırdıktan sonra mezuniyet kütüğüne plaka çakılır. Ahilik yemini edilmesinin ardından şehrimizin manevi geleneği olan şed kuşatma gösterisi yapılır. Üniversitenin dereceye girmiş olan öğrencilerine ödülleri ve belgeleri takdim edilmesiyle kep atma törenine geçiş yapılır (URL-46).

Resim 2.20. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mezuniyet Töreni

Törenler de halk oyunları ekibi gösterileri, ustalar müzik ve oyun toplulukları gibi şehrimize özgü gösteriler yapılmaktadır. Etkinliğin akşamında yöreye ait çeşitli sanatçıların konserleriyle tören sonlandırılmaktadır (URL-46).

2.6.1.2. Fakülte ve Bölüm Törenleri

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde her bölüm kendi binalarında bulunan konferans salonlarında öğrenciler ve velilerle bir araya gelir. İstiklal Marşı'nın okunması ve saygı duruşunda bulunulmasının ardından bölüm başkanları konuşmalarını yapar. Ardından bölüm birincisine söz hakkı verilir. Daha sonra öğrencilere gruplar halinde sembolik diplomaları takdim edilir. Hatıra fotoğraflarının çekimi ile tören son bulur (URL-46).

2.6.2. Gayrı Resmi Mezuniyet Törenleri

2.6.2.1. Mezuniyet Partileri

Mezuniyet baloları olarak da anılan mezuniyet gecelerinde genellikle lüks otellerde yemekli toplantılar yapılır. Yemeklerin ardından mezuniyet temalı pastaların kesimi gerçekleştirilir. Müzik ve dansın ön planda olduğu eğlence temelli gecelerde öğrenciler tarafından mezuniyet sevinci yaşanmaktadır. Havai fişekler, konfetiler, sis bombaları gibi ses ve görüntü açısından dikkat çeken kutlama malzemelerinden faydalanılır. Ayrıca diploma ve kep figürlü hediyelikler dağıtılır. Kutlama boyunca gerek profesyonel gerek bireysel fotoğraf çekimleri yapılır.

2.6.2.1. Mezuniyet Kınaları

Mezuniyet kınası uygulamaları, gelin kınası uygulamalarıyla benzer niteliktedir. Ancak gelin kınalarında eğlence ve hüzün bir aradayken mezuniyet kınalarında eğlence ağır basar. Mezuniyet kınası için genellikle özel bir mekân tercih edilir. Kına tepsisi, mendil, mum, duvak, taç, gibi malzemeler edinilir. Ayrıca mezuniyet ile ilgili yazıların olduğu kartlar kullanılır. Kartondan yapılmış olan çerçevelerle hatıra fotoğrafları çekilir.

Öğrenciler yan yana durarak ellerinde mumlarla daire oluştururlar. Sırasıyla ortaya alınırlar ve başlarında duvakla kına türküleri eşliğinde ellerine kına yakarlar. Farklı yörelerden gelen öğrenciler, bu eğlence vasıtasıyla ortak bir paydada buluşurlar, kendi yörelerinin müzik ve oyun kültürünü yansıtırılar.

Resim2.21. Mezuniyet kınasında çekilmiş bir hatıra fotoğrafı

2.6.2. Bahar Şenlikleri

Genellikle mayıs ayının ortalarında final sınavları öncesinde yapılan bahar şenliklerinde pek çok etkinlik ve organizasyon düzenlenmektedir. Öğrencilerin güzel ve keyifli vakit geçirmeleri amaçlanan bu şenliklerde yiyecek ve içecek stantları kurulmaktadır. Akşam saatlerinde ünlü sanatçılar tarafından konserler verilmektedir. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde ilk kez 2014 yılında gerçekleştirilen bahar şenlikleri, genellikle mayıs ayının son haftasında iki gün sürecek şekilde yapılmaktadır. Hediye çekilişleri, halk oyunları, bilgi yarışmaları, tanıtım stantları şenliklerde ön plana çıkan etkinliklerdir. Şenlik boyunca Ahi pilavı dağıtımı gerçekleştirilir. Ünlü sanatçıların verdiği konserlerle şenlik sonlandırılır (URL-47).

2.7. AKADEMİK TOYLAR

2.7.1. Doktora ve Yüksek Lisans Savunma Toyları

Akademik anlamda çalışmalarını tamamlayan öğrencilerin tezlerini jüri üyelerinin önünde sözlü olarak savunduğu toylardır. Öğrenciler için bu toy, mezuniyet törenlerinden farksızdır. Öğrenciler başarılı görüldüğünde sınav sonrasında yapılan uygulamalar, kutlama değeri taşımaktadır.

Doktora ve yüksek lisans savunma toylarının gerçekleşeceği salonda tez danışmanı tarafından açılış konuşması yapılır. Tez danışmanı, jüri üyelerini ve diğer katılımcıları selamladıktan sonra çalışma hakkında kısa bir bilgi verir ve sözü savunmasını yapmak üzere öğrenciye bırakır. Öğrenciler jüri üyelerini ve diğer katılımcıları selamladıktan sonra yapmış olduğu çalışmada hangi konuları ele aldığına, nasıl bir yöntem izlediğine ve elde ettiği bulgulara değinerek sunumunu tamamlar. Daha sonra jüri üyeleri çalışmayı değerlendirir ve önerilerde bulunur. Jüri üyeleri dışındaki kişiler dışarı alınır. Jüri üyeleri kendi arasında bir sonuca varır. Ardından dışarı alınan kişiler salona davet edilir ve tez danışmanı sınavın sonucunu ilan eder. Başarılı görülen öğrenciye tez danışmanı tarafından cübbe giydirilir. Tebrik ve kutlamaları kabul eden öğrenci ve jüri üyeleri hatıra fotoğrafı çekilir. Mezuniyet töreni gerçekleştikten sonra elde edilen başarıyı kutlamak adına yemek yemeye gidilir.

2.7.2. Doçentlik ve Profesörlük Sınavları

Birtakım doçentlik kriterlerine uygun olan adaylar belirli tarihlerde Doçentlik Bilgi Sistemi üzerinden başvuruda bulunurlar. Başvurular YÖK tarafından incelemeye alınır. Uygun görülen başvurular 5 asil 2 yedek olarak belirlenen jüri üyeleri tarafından raporlanır. Belirtilen tarihte raporlar adaylara açılır ve sonuç ilan edilir. Bazı üniversitelerde sözlü sınav

düzenlenir. Sözlü mülakatta başarılı olanlar kişiler, doçent olmaya hak kazanır. Bu başarıyı kutlamak adına doçent olan akademisyen bağlı olduğu bölüme börek, baklava gibi ikramda bulunur. Kimi zaman bir kutlama programı da düzenlenir. Profesör olma süreci de doçent olma süreciyle benzer yapıdadır. Ancak profesörlük sınavında sözlü mülakat yoktur.

2.7.3. Kongre, Konferans ve Bilgi Şöleni

Bir konuyu değişik yönleriyle ele alınan tartışma programları üniversiteler tarafından belirli aralıklarla yapılmaktadır. Kongre ve bilgi şölenlerinden önce açılış programları gerçekleştirilir. Bu programlara vali gibi şehrin önde gelen yöneticileri, rektör, akademik personeller ve yüksek lisans ya da doktora öğrencileri katılır. Açılış konuşmasını vali gerçekleştirir. Ardından rektör konuşmalarını yapar. Yapılan konuşmalar sonrasında ilk oturum başlatılır. Her oturumu bir başkan yönetir. Başkan konuşmacıları, konuşma sürelerini belirler ve oturumu yönetir. Konuşmacılar sunumlarını bitirdikten sonra başkan değerlendirilmelerini yapar ve katılımcılara soru sormaları için söz hakkı verir. Soru cevap kısmı tamamlandıktan sonra konuşmacılara teşekkür edilir ve plaket verilir. Bu toplantıların bir örneği de Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinin 2017 yılının Ahilik haftasında gerçekleştirdiği “13. Yüzyıla Kadar Türkiye ve İslam Dünyasında Ahiliğin Temelleri” adlı sempozyumdur. Sempozyuma ulusal ve uluslararası çok sayıda bilim insanı katılmıştır. Üç gün süren sempozyum esnasında 71 bildiri sunulmuştur. Oturumların arasında katılımcılara içecek, kuru pasta gibi ikramlar verilmiştir. Sempozyumun sonunda kültürel gezi ve yemek programı düzenlenmiştir. Ahi Evran Veli, Âşık Paşa, Cacabey, Yunus Emre gibi tarihi kişilerin türbeleri ziyaret edilmiştir (URL-48).

Konferanslar, alanında uzman olan konuşmacının dinleyiciler önünde önceden belirlenen konu hakkında bilgi vermesiyle gerçekleşir. Konuşmacıya diğer bilimsel toplantılarda olduğu gibi teşekkür edilir ve plaket, çiçek gibi hediyeler takdim edilir.

Pek çok bilim insanı bu toplantılarda bir araya gelerek akademik ve sosyal iletişim ağı oluşturur. Alanında uzun yıllar çalışmalar yürütmüş tecrübeli bilim insanları sempozyum vesilesiyle genç kuşaklara rehberlik ederler ve genç araştırmacıların bilimsel bakış açısı oluşturmasını sağlarlar.

2.7.4. Üniversite Açılış Törenleri

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde açılış törenleri, Atatürk Anıtına çelenk sunulması ve saygı duruşunda bulunulmasıyla başlamaktadır. Fen-Edebiyat Fakültesinin konferans salonunda yapılan program ile devam etmektedir. İstiklal Marşı ve saygı duruşu ile başlayan

açılış töreninde Kırşehir Valisi ve Ahi Evran Üniversitesi Rektörü tarafından günün anlam ve önemine yönelik konuşmalar yapılır. İdari ve akademik personele iyi bir yıl dlenir, öğrencilere başarı temennilerinde bulunulur. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinin kuruluşu ve gelişimi hakkında bilgi verilir. Ayrıca yeni açılan bölümlerin tanıtımı yapılır. Müzik dinletisinin ardından akademik yılın ilk dersinin anlatıldığı program akademik geçit töreni ile son bulur (URL-49).

2.8. BİREYSEL TOYLAR

2.8.1. Piknikler

İnsanlar günlük yaşamın sıkıntılarını atmak için özellikle hafta sonu ve tatil günlerinde sevdikleriyle birlikte açık alanlarda bir araya gelme ihtiyacı hissederler. Türkçe Sözlük'te bu tarz bir araya gelmelere "*kırda yenen yemek*" anlamında kullanılan ve Fransızca bir kelime olan "piknik" adı verilmektedir (1988: 1185). Piknik için genellikle çamlık, göl veya ırmak kenarı gibi mesirelik alanlar tercih edilmektedir. Bu alanların en önemli özelliği serin ve gölgelik olmasıdır. Yiyecek ve içecekler, pikniklerin olmazsa olmazıdır. Mangal başta olmak üzere kek, börek, pasta, salata gibi yiyecekler hazırlanır.

Kırşehir'de başlıca piknik alanları şunlardır: Merkezde Güzler Tabiat Parkı, Kır-köy Piknik Alanı, Gölhisar Piknik Alanı, Âşık Paşa Tabiat Parkı, Çuğun Barajı; Kaman ilçesinde Savcılı Plajı, Hirfanlı Barajı; Mucur ilçesinde Mucur Köme Çamlık Piknik Alanı, Seyfe Gölü ve Kuş Cenneti, Boztepe ilçesinde Boztepe Kalesi; Özbağ ilçesinde Özbağ Çamlık Piknik Alanı (URL-50).

2.8.2. Evlilik Yıl Dönümleri

İki insanın resmi olarak hayatlarını birleştirmeye karar verdikleri günün çiftler arasında kutlanmasıdır. Bu günün her sene kutlanması, ülkemizde yaygın bir gelenek haline gelmiştir. Bu anlamlı gün için birtakım hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıklar eşler arasında karşılıklı olarak gerçekleştirilir. Evlilik yıl dönümlerinin birinci basamağı önceden organize edilen akşam yemeğidir. Bu yemek ev ortamında gerçekleşebileceği gibi kafe, restoran gibi dış mekânlarda da gerçekleşebilir. Ayrıca çiftlerin evlilik yıl dönümlerini kutlamak üzere seyahate çıktıkları da görülmektedir. Çiftlerin bu akşam yemeğinde ilk buluşmada giydikleri kıyafetleri giymesi tercih edilen alternatiflerden biridir. Bu kutlamanın ikinci basamağı ise hediyeleşmedir. Takı, kıyafet, çiçek, fotoğraf albümü, mektup, kişisel ihtiyaçlar gibi hediyelerin tercih edildiği görülmektedir. Evlilik yıl dönümü kutlamaları genellikle çiftler arasında kutlanır ancak kimi zaman bu kutlamaya eş dost ve yakın akrabalar da eşlik edebilir.

2.9. EĞİTİM TOYLARI

2.9.1. Okul Gezi ve Piknikleri

Eğitim kurumları, öğrencilerin yıl içerisinde ders, sınav, ödev gibi sorumluluklarından duyduğu stres ve kaygılarını azaltıp moral ve motivasyonu sağlamak amacıyla gezi ve piknik gibi organizasyonlar tertip etmektedir. Dönem sonlarında havaların ısınmasıyla toplu piknik organizasyonları tercih edilirken dönem başı ve ortalarında milli günler ve bayramlarda ilgili yerlere geziler düzenlenmektedir. Okullar, özellikle 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ve Atatürk Haftası'nda Anıtkabir'e gitmektedir. Öğrenciler, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün mozolesine çelenk bırakarak saygı duruşunda bulunurlar. 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü kapsamında Kırşehir'de okul ve çeşitli resmî kuruluşların iş birliğiyle Çanakkale'ye geziler düzenlenmektedir. 57. Alay, Conkbayır, Kırşehirli Mehmet Çavuş Şehitliği, Çanakkale Müzesi, Seyit Onbaşı, Seddülbahir ve Aynalı Çarşı gibi tarihî mekânlar ziyaret edilmektedir. Ayrıca yurt içinde okullarda Karadeniz, Güneydoğu gibi tarihî ve turistik bölgelere de geziler tertip edilirken projeler kapsamında yurt dışına da geziler düzenlenmektedir (URL-51).

2.9.2. Sınıf Gezi ve Piknikleri

Okullar, özellikle şehir merkezindeki gezilerini sınıf kapsamında düzenlemektedir. Genellikle sınıf öğretmenlerinin öncülüğünde öğrencilere yaşadıkları şehrin sahip olduğu tarihî ve kültürel mekânları tanıtmak amacıyla geziler düzenlenmektedir.

Kırşehir'de Ahi Evran Cami, Kırşehir Müzesi, Neşet Ertaş Müzesi, Cacabey Gökmedresesi gibi yerler öğrenciler tarafından ziyaret edilmektedir. Meslek seçimini kolaylaştırmak adına Kırşehir'de bulunan esnaflara ve sanayi kuruluşlarına da geziler düzenlenmektedir. Ahilik Haftası, Neşet Ertaş'ı Anma Programları'nda kitap fuarlarına ve imza günlerine gidilmektedir. Ayrıca Kırşehir merkezde bulunan mesir alanlarına piknik organizasyonları düzenlenmektedir. Yapılan pikniklerde çeşitli yarışmalar, animasyonlu gösteriler, müzik ve dans eğlenceleri yapılmaktadır. Doğayı korumak ve sevdirmek adına öğrencilerin açık alanlarda ağaçlandırma çalışmalarına katılmaları sağlanmaktadır.

2.10. DİNİ TOYLAR

2.10.1. Dini Bayramlar

İslamiyet'in kabul edilmesiyle birtakım ibadetlerin yerine getirilmesinin ardından sosyal ve beşerî ilişkileri pekiştirmek adına bazı kutlama ritüelleri karşımıza çıkmaktadır.

Kırşehir’de insanların beden ve ruhen arınmak adına bayram öncesinde temizlik yapmaları bayramın ilk hazırlık aşamasıdır. Ev temizliğinin yanı sıra bayramlık kıyafetler alınır, erkekler tıraş olur. Arife günü gelmeden temizlik ile ilgili çalışmalar bitmelidir. Çünkü arife gününün kendine has uygulamaları vardır. Bilhassa mezarlık ziyaretleri bugünün en önemli işidir. Mezarlıkların temizlenmesi, çiçeklerin sulanması, mezarlığa kuşların yemesi için arpa ve buğdayın bırakılması, arife gününün en önemli parçasıdır. Ayrıca bayram günü gelecek misafirler için baklava, börek, çörek, sarma gibi yiyecekler hazırlanır. Boztepe’de bayram öncesinde tandırlarda yapılan çöreğe “yapıştırma” denir. Diğer çöreklerle göre daha ince olan yapıştırma, her bayramın olmazsa olmazıdır (K.K. 3; K.K. 6, K.K. 4, K.K. 21).

Ramazan ve Kurban Bayramlarının ilk günü erkenden kalkılır. Güneşin doğmasıyla erkekler bayram namazına gider. Namazın bitiminde erkekler kendi aralarından hilal şeklini alır ve burada ilk bayramlaşma başlar (K.K. 30). Namazdan sonra hane halkıyla bayramlaşma gerçekleşir. Kurban Bayramı’nda çoğunlukla bayramın ilk günü gecikmeden kurbanlar kesilir. Bayramlaşma faslı daha çok ikinci gün gerçekleşir.

1960’lı yıllarda Kırşehir’de bayram sabahı güneş doğmadan, ortalık alacakaranlık iken kadınlar, testilerle mahalle çeşmesine suya giderler. Çeşmeden akan tüm suların bu saatlerde “zemzem suyu” olduğuna inanılır (Seçilmiş ve Atılğan, 2006: 139).

Bayramların en büyük neşe kaynağı ise çocuklardır. Kapı kapı gezip şeker toplamalarına tehlike arz ettiği için aileler tarafından eskisi kadar izin verilmese de çocuklar mahalle arasında akrabalarının ve komşularının evine heyecanla giderler. Onların yüzündeki masum gülücükleri görmek, bayramın en güzel tarafıdır (K.K. 9, K.K. 10).

Sevdiklerimizle bir araya gelmemizde aracı olan dini bayramlarda yapılan ziyaretler aile kavramının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Değişen sosyo-kültürel hayatın etkisiyle insanlar yalnızlaşmaktadır ve karamsarlığa bürünmektedir. Bayramlar insanların bu duygulardan uzaklaşmasına yardımcı olur, sevgi ve hoşgörü içinde yaşamalarını sağlar. Bayramların insan psikolojisinde ve toplumsal dayanışmada olumlu etkileri vardır. Bayramlar, insan ilişkilerini düzenleyen ve onaran etkilere sahiptir. Bayramlarda dargınlık ve küslük gibi olumsuz tutum ve davranışlar ortadan kalkar.

2.10.2. Hac Toyları

Hac kelimesi Arapçada “girmek, yönelmek, ziyaret etmek” anlamlarına gelir. İslam’ın beş şartından biri olan Hac, Müslümanlarca Zilhicce ayında Mekke’de Kâbe’yi ziyaret ve tavaf ibadetidir.

Hacı adaylarının Hacca gitmesi kesinleştikten sonra bir dizi hazırlık süreci başlar. Eş dost, komşu ve akrabalar Hacca gidecek kimseyi ziyaret eder ve tavuk, para gibi hediyeler götürür. Hacı adayı aş verme toyunu da Hacca gitmeden önce gerçekleştirir. Ardından kalabalıklar halinde çoğu zaman otobüs tutularak otogara veya havaalanına gidilerek hacı adayları tekbirler ve dualar eşliğinde uğurlanır.

İbadetini tamamlayan hacılar, kalabalıklar tarafından karşılanır. Sevinçlerini paylaşmak adına yine aş verme toyu gerçekleştirir. Bu toya katılan kişilere özellikle hurma ve zezem ikram edilir. Daha sonra hacılar, kendisine hediye getiren kimselere bohçalar halinde hediyeler getirir. Bu bohçada seccade, tespih esans, takke, hurma, yüzük, bilezik gibi eşyalar yer alır. Yakın akrabalara saat, fincan takımı, elbiselik kumaş gibi daha kıymetli hediyeler de verilir (K.K. 2, K.K. 20).

Resim 2.22. 2 Eylül 1983 tarihli bir gazete haberi: "Hacı Adayları Dün Törenlerle Uğurlandı"

Resim 2.23. 1998 yılında yapılmış olan Hac toyu

2.10.3. Cem Ritüelleri

Cem kavramı, Arapça kökenli bir sözcüktür ve Türkçe Sözlük'te “toplama, bir araya getirme.” (2009: 356) şeklinde tanımlanmıştır. Ferit Develioğlu ise “toplama, yığma, birden fazla insanı gösteren isim” ifadeleriyle cem kavramını açıklamıştır (2007: 351).

Cem ritüeli, Alevî Bektaşî inancının temel ibadet biçimidir. Tanrı'nın varlığını ve birliğini anmak, O'na kul olduğunu bildirmek, O'nun gücü karşısında eğilmek, günahlardan arınıp temiz bir yaşantı dilemek gibi dinî amaçların yanında kişiler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek, yeme içme kültürünün etkisiyle birlik ve beraberliği artırmak, insan olma noktasında eşitliği vurgulamak gibi toplumsal amaçlar doğrultusunda bir araya gelinir.

Kırşehir'de Çepni köyünde, Bağbaşı Mahallesi'nde ve Kırtıllar köyünde Alevî Bektaşî inancına bağlı olan insanlar yaşamaktadır. Çepni köyünde bir cem evi vardır ancak şu anda “dede” bulunmamaktadır. Yörede dedenin bulunmamasına bağlı olarak cem törenleri, tam anlamıyla icra edilememektedir ancak kimi zaman Kırıkkale'den gelen dedelerin önderliğinde birkaç törenin yerine getirildiği görülmektedir. Ayrıca cem evinde yöre halkı, özel günlerde birleşmekte ve kendileriyle ilgili önemli kararları almaktadır. Ayrıca adağı olan biri adağını sunmak istediğinde de bir araya gelirler, önce Elvan Çelebi Türbesi'nde adak kesilir. Daha sonra da cem evinde toplanılır ve kesilen kurban eti hep birlikte yenir. (K.K. 50, K.K. 51) Kaynak kişilerin aktardığı bilgilere ve Saim Ayata'nın “Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora çalışmasına göre cem törenlerinin çeşitleri ve icra ediliş şekilleri şu şekildedir:

Cem ayinleri şu başlıklar altında sınıflandırılır: “1- İkrar verme cemi, 2- Görgü cemi, 3- Abdal Musa kurbanı, 4-Koldan kopan erkânı, 5- Dardan indirme erkânı, 6- Baş okutma (sorulma) erkânı, 7- Perşembelik” (Eröz, 1977: 108).

Erkan açılmadan bir gün önce hizmet sahipleri hizmetleri için gerekli hazırlıkları yaparak cemin yapılacağı akşam cem evine (Meydan evi) on iki tane post sererler ki bu postların adları ve sembolleri, işaretleri şunlardır

1. Baba Pir postu : Horasan postu
2. Aşçı postu : Seyit Ali Sultan
3. Ekmekçi postu : Balım Sultan
4. Nakip postu : Kaygusuz Sultan
5. Atacı postu : Kamber Ali Sultan

6. Meydancı postu : Sarı İsmail Sultan
7. Türbedar postu : Karadonlu Can Baba
8. Kilerci postu : Şahkulu Hacım Sultan
9. Kahveci postu : Şah-ı Şazili
10. Kunbancı postu : Hz. İbrahim (a.s.)
11. Ayakçı postu : Abdal Musa Sultan
12. Mihmandar postu : Hızır (a.s.)

Abdallar cem törenlerinde görevlendirilenlere “On İki Hizmet Eri” adını verirler. Görevli kimseler şunlardır:

Dede (Mürşit, Sercem): Cem ayinini yöneten kişiye denir. Soydan gelir. Kendi aralarındaki problemleri çözer, karara bağlar. Nikah ve cenaze gibi önemli törenleri yerine getirir.

Rehber (Mürebbi, Kemerbest): Dede olmadığına cemleri idare eden, ikrar alan kişidir. Törenlere ilk defa katılım sağlayanlara yol gösterir, bilgi verir.

Kapıcı (Bekçi): Cem evinin kapısında bekleyip giren çıkamı kontrol eder. Lokmanın yenildiği sırada kimseyi dışarı çıkarmaz, törene katılamayacakları da içeri almaz.

Gözcü: Cem sırasında düzeni sağlamak adına törene katılanı gözlemler. Sukûneti bozan kişileri uyarır.

Delilci (Çerağcı): Cem sırasında yakılan delil (mum) den sorumludur. Ceö boyunca mumun sönmemesini sağlar.

Sazender (Sazcı, Zakir, Âşık): Cem ayininde deyiş, düvaz, miraçlama söylerler. Saz eşliğinde yaptıkları bu işle semahı idare ederler. Genellikle üç kişi olmakla birlikte nadiren bir ya da iki kişi de olur.

Süpürgeci (Ferraş, Carcı): Meydanı süpürmekle görevlidir. Selman hizmeti de denir. Abdallarda süpürgeci dedenin önünü sembolik olarak süpürür. Dedenin erkânı açmasıyla cem töreni başlar. Süpürgeci gerekli görüldüğünde rehberine yardımcı olur.

Saka (İbriktar, Dolucu): Saka suyu dağıtır. Adaya abdest aldırır. Bu abdestten sonra aday ömür boyu abdestli sayılır ve bir daha abdest almasına gerek kalmaz. Sırasıyla dededen başlayarak herkese dolu dağıtır.

İbriktar : Abdallara tarikat abdesti aldırır ki bu abdest ibriktarın bir ibrik ve havluyla dededen başlayarak ellerin yıkanması ve ellerin yüzlere sürülmesi (mesh) şeklinde yapılır.

Sofracı (Kurbancı, Lokma dağıtıcı): Kurban ve yemek işlerine bakar. Cemlerde kurban edilecek hayvanın meydana getirilmesi (dedeye dua için) kesilmesi, pişirilmesi, sofranın hazırlanması ve lokmanın dağıtılması işleriyle görevlidir.

Ayakçı (Peyk): Ceme katılacaklara haber verir. Bazı yerlerde davetçi, okuyucu, tellal da denir. Ayakçı olan kişi meydancının, ferraşın, ibriktarın görevlerini de yerine getirebilir.

Meydancı: Cemin toplantı yerinin hizmetleriyle ilgilenir. Meydancı olan kişi mürşidin düzen ve görev dağıtımına göre diğer vazifelerden bazılarını da üstlenebilir (ayakçı, ferraş, ibriktar, çerağcı, pervane)

Pervane: Bunlar meydanda semah yaparlar, meydancıya hizmetlerinde yardımcı olurlar (Ayata, 2006: 79-80).

Dokuz çeşit cem töreni vardır. a. İkrar verme cemi b. Musahiplik c. Görgü cemi d. Abdal Musa kurbanı e. Kerbela (Muharrem) ayini f. Koldan kopan erkânı g. Dardan indirme erkânı h. Baş okutma (sorulma) erkânı i. Perşembelik

a) **İkrar Verme Cemi**: Bektaşiliğe yeni adım atan kişiler için düzenlenen bir törendir. Bektaşiliğin önemli hususları anlatılır. Alevî olmamasına karşın Derviş Bektaşiliğine girmek isteyen kişiler için de bu tören tertip edilir (Ayata, 2006: 81, K.K. 62, K.K. 63).

b) **Musahiplik**: Musahiplik, Anadolu Aleviliğinde birbiriyle evli iki kimsenin ahirete kadar kardeş kalacaklarına ve birlik beraberlik içerisinde yaşayacaklarına dair Dede'nin huzurunda söz vermesi ve kardeşliklerini topluma duyurmaktır. Sanal bir akrabalık olarak düşünülebilir. Musahipler, birbirlerinin günahından sevabına kadar her türlü yaşayış biçiminden sorumludurlar. Etle tırnak kadar yakındırlar. Musahiplerden biri öldüğü zaman diğeri onun çocuklarına bakmakla yükümlüdür. Musahiplik bir kez gerçekleştirilir ve ömür boyunca da devam eder. Musahiplerin kimi yörelerde yedi kimi yörelerde on iki göbek birbiriyle evlenmesi yasaktır (Dönmez, Balcı ve Çelik, 2017: 256-257).

Abdallarda musahiplik töreni şu şekilde gerçekleşmiştir: Musahip olmak isteyen kişiler öncelikle isteklerini dedeye bildirirler. Dede dualanmış iki mendili bu iki kişiye bağlar ve bir süre birbirlerini gözetmelerini ister. Kendilerine verilen sürenin sonunda dede, her iki kişiden de ayrı ayrı kurban sunmalarını ister. Dede, kurbanlardan birini dualar ve zakir

sazıyla birlikte birkaç deyiş söyledikten sonra düvazımam¹³ okur. Bu sırada dede hem musahipler için hem de kesilecek kurbanlar için dua eder. Daha sonra dualanmış (tığlanmış)¹⁴ olan bu kurban “Allah Muhammed ya Ali Hünkâr, Hacı Bektaş-ı Veli tekbiri Halil, can-ı İsmail, tercüman-ı Cebrail, bismillah Allah, Allahüekber” tekbirlerinin üç kez söylenmesi üzerine besmeleyle kesilir. Dede, kurban kanını musahiplerin alınına sürer. Daha sonra kurbanın kuyruk yağı eritilir ve bir mum haline getirilir. Kesilen kurban, musahipliğe delil olarak gösterilirken mum ise şahit olarak gösterilir. Bu sırada eşler meydana getirilir. Dede kurban kanından musahiplerin alınını mühürler ve kan gömülüp kaybedilir. Kurbanın kuyruk yağı eritilerek mum yapılır. Bu mum musahipliğe şahit olarak kabul edilir; yani “kurban delil, mum şahittir.” Lokmalar pişirilirken musahipler eşleriyle birlikte meydana getirilir. Dizleri üzerine oturtularak dua edilir ve dede musahiplerin her iki dünyada da kardeş olduğunu ilan eder (Ayata, 2006: 81-82; K.K. 50, K.K. 62).

c) **Görgü Cemi:** Anadolu Abdallarının en önemli cem törenlerinden biridir ve “tercemen (tercüman), “baş okutma” olarak bilinir. Özellikle kış aylarında yerine getirilen bu dinî törende Abdallar arasındaki birtakım anlaşmazlıklar, alacak verecek işleri gibi konular olumlu bir sonuca bağlanır. Birbiriyle küs veya dargın olanlar barıştırılır. Daha önce işlenen günahlar için tövbe edilir. Problemler çözüldükten sonra kurbanlar kesilir ve kesilen kurbanın eti törene katılan kimseler tarafından yenir. (Ayata, 2006: 82).

d) **Abdal Musa Kurbanı:** Abdal Musa’nın XIII. yüzyılın sonu ile XIV. yüzyılın başlarında yaşadığı ve Antalya’nın Elmalı kazası Teke köyünde dergâhını kurduğu bilinmektedir (Güzel, 2009: 579). Alevî Bektaşîler için önemli bir isim olan Abdal Musa, Hacı Bektaş Veli’nin halifesi ve on iki posttan ayakçı postunun sahibidir. Kırşehir’de genellikle sonbahar veya kış aylarında perşembeyi cumaya bağlayan gece Abdal Musa Cemi yapılır. Genellikle mahalleye bir misafir veya dede gelmesi, dargınlıkların önlenmesi, kişiler arasındaki problemlerin çözüme kavuşturulması için yapılan bir törendir. Bu tören için önceden görevlendirilen kişiler, köylülerden bilhassa maddi durumu iyi olanların sağladığı katkılarla kurban kesilir, kesilen kurbanın etiyle de yiyecekler hazırlanır. (K.K. 50, K.K. 61, K.K. 62)

Dede, “*Bismişah, Allah Allah, akşamlar hayrola, hayırlar fethola, şerler defola...*”

¹³ Mevleviliğin Şems koluna bağlı şairlerle, Alevî Bektaşî şairlerin on iki imamın ad ve özelliklerine, bazen de “hal tercemelerine ve menkabelerine” temas eden bu tür manzumelere verilen addır (Güzel, 2009: 345).

¹⁴ Su, tuz ve ekmek kurbanın ağzına sürülür ve kurbanın aksırması, titremesi, çırpınması gibi işaret beklenir. İşaret alınmadan kurban kesilmez. Bu işleme “kurbanın tığlanması” denir (Ayata, 2006: 84).

diyerek cemi başlatır. Ardından saz eşliğinde nefesler ve düzaimam okunur. Tören sırasında okunan düvazimamlardan biri şöyledir:

*Muhammed Ali 'yi candan sevenler
Yorulup yolda kalmazlar inşallah
İmam-ı Hasan 'ın yüzünden görenler
Hüseyn 'den mahrum kalmaz inşallah*

*Zene 'l-abidin 'den bir dolu içen
Muhammed Bakır 'dan kaynayıp coşan
İzn ile İmam-ı Cafer 'e ulaşan
Bundan özge yola sapmaz inşallah*

*Mûsa-i Kâzım 'dan gelen erenler
Cân baş feda idüb dîdar görenler
İmâm-ı Rıza 'ya zehir verenler
Divân 'da şefaât bulmaz inşallah*

*Bir gün olur okuturlar defteri
Şah oğlunun belindeki teberi
Uyanırsa Takiy Nakiy Askerî
Açılan gülümüz solmaz inşallah*

*Şah Hatâim bu iş bir gün bitire
Özünü katagör ulu katara
Mehdî şevki bu cihanı tutatara
Şah oğluna sitem olmaz inşallah (Ayata, 2006: 83).*

Kurban “*Allahu ekber, lailahe illallahu, Allahu ekber, Allahu ekber ve lillahi 'l-hamd*” tekbiri üç defa getirildikten sonra kesilir. Pişmiş olan kurban eti önce dedenin huzuruna getirilir. Dede “Pir adına” lokmanın tadına bakar ve lokma herkese dağıtılmadan önce şu duayı yapar:

“Bismişah evvel Allah diyelim, kadim Allah diyelim. Geldi Ali sofrası ya şah diyelim. Şah versin biz yiyelim. Allah eyvallah, hu dost.” Lokma yenildikten sonra ise şu dua yapılır: “Bismi şah Allah Allah, bu gitti

yenisi gele. Hak Muhammed-Ali bereketini vere, yiyip gidenlere, pişirip getirenlere şevk ola. Gittiği yerler gam kasavet görmeye. Hizmet sahipleri hizmetlerinden şefaata bula. Lokma hakkına, evliya keremine, cömertler cemine, gerçek erenler demine Allah eyvallah hu dost.” (Ayata, 2006: 83).

Duanın ardından bir süre ara verilir. Yeniden bir araya geldiklerinde bir nefes bir düvazımam okunur ve saka suyu getirilir. Dede baş parmağını suya daldırarak dua eder ve meleklere sunmak üzere suyu önce göğse sonra törene katılanlara serpiştirir. Buna “cem birleme” denir. Daha sonra on iki hizmet görevlilerinin ve törene katılanların hizmetlerinin kabulü için dua edilir. Dede ayının bittiğini bildiren bir gülbank¹⁵ okur.

Kerbela (Muharrem Töreni): Alevî Bektaşî inancına göre her yıl Muharrem ayının ilk 12 günü Muharrem orucu tutulur. Kerbela olayının yad edilmesi için tutulan oruç süresince su içilmez ancak suyun alternatifleri olan çay, ayran gibi içecekler içilebilir. On iki gün boyunca eğlence yapılmaz, yüksek sesle konuşulmaz, aktif bir hayat sürülmez. Kerbela şehitleri için yas tutulur, gözyaşı dökülür. Muharrem orucu boyunca bir araya gelmelerde Kerbela hadisesi anlatılır ve dualar edilir.

On iki günün sonunda akşam saatlerinde önceden tıglanmış kurban ile cem töreni yapılır. Kaman’da yaşayan Abdallar, cem töreninden önce bir de şerbet hazırlarlar. Saki tören sırasında şerbeti önce dedeye sunar. Dede sağ elini şerbete batırır ve dua ederek şerbeti yudumlar. Daha sonra törene katılan diğer kişiler şerbetten birer yudum içerler ve Hüseyin’e rahmet, Yezid’e lanet okurlar. Şerbet dağıtımını işini tamamlayan saki “Sakahum rabbihum şaraben tahuren...” ayetini okur. Ardından lokmalar yenir ve dede cemi bitiren bir gülbank okur (Ayata, 2006: 87-88).

e) Koldan Kopan Erkânı: “Öğreti cemi” olarak da bilinir. Diğer cemlerden farklı bir cemdir. Cem ayinine benzer bir tören yapılmaz. Diğer törenlere katılım sağlamayan genç kızlar ve erkeklere Alevî Bektaşiliğinin inanç yapısı ve ibadet şekilleri anlatılır. Dede tarafından ahlakî ve dinî hususlarda bilgi verilir. (KK. 50, K.K. 61)

f) Dardan İndirme Erkânı: Alevî Bektaşiliğinin inanç ve kültür yapısı, eski Türk kültürüyle benzer bir işleyiştir. Ruhun ölümsüzlüğüne ve ölümden sonraki hayata inanan Alevî Bektaşiler, kişinin helalleşmeden öldüğünü düşünür ve ölünün ruhunun şad

---

¹⁵ Gülbanklar, Alevî-Bektaşî inanç önderleri tarafından ritüel bağlamlarında istek ve dileklerin Tanrı’ya ulaştırılması amacıyla icra edilen; genellikle doğrudan yahut dolaylı biçimde söz ya da eylemle iletilen bir talebe karşılık söylenen; iyi dilek iletme, kut kazandırma, hayır dileme gibi amaçlarla kurulan; ritüel yapılarına göre içeriği değişebilen; nazma yaklaşan sistemli bir yapı üzerine inşa edilen; ahenkli ve ritmik bir söyleyişe sahip hayır dua metinleridir (Erdem Kök, 2021: 99).

olması için bu töreni tertip ederler. Ölen kişinin geride bıraktığı borç veya husumet varsa bunlar dede tarafından çözüme ulaştırılır. Bu tören ölen kişinin ardında bıraktığı dünya ile bir hesaplaşmasıdır.

Tören, ölen kişinin varsa musahibi yoksa da varisleri vasıtasıyla gerçekleşir. Musahib veya varis dara çıkar ve orada bulunanlara ölen kişiyle helalleşmesini gerektiren herhangi bir durumun olup olmadığını sorar. Alacaklı varsa çıkar ve hakkını ister yoksa hep bir ağızdan gönül birliğiyle haklar helal edilir, Allah'tan rahmet dilenir. Sazendeler ölen kişi için şu nefesi okur:

*İşte geldim işte gittim
Yağ çiçeği gibi bittim
Şu dünyada ne iş ettim
Ömürçüğüm geçti gitti*

*Çağırdılar imam geldi
Her biri bir işe yeldi
Azrail pençesini saldı
Can kafesten uçtu gitti*

*İşte geldim yuyucular
Tenime su koyucular
Kefenim elinde hoca
Kefenciyim biçti gitti
Ayırdılar ilimizden
İp attılar belimizden
Pek tuttular kolumuzdan
Can cesetten uçtu gitti
İlettiler mezarıma
Sığındım gani kerime
Toprak attılar serime
Gözüm yaşı taşı gitti
İmam telkine başladı
Bir sevapçık iş işledi
Komşular bizi boşladı
Geri dönüp kaçtı gitti*

*Kabrime bir melek geldi
Bana bir sualcik sordu
Hişmedip bir topuz vurdu
Tebdilciğim şaşıp gitti
Teslim abdal oldu tamam
İşte geldi ahir zaman
Yardımcımız oniki imam
Ten türaba karşıtı gitti (Ayata, 2006: 89).*

g) Baş Okutma Erkanı: İcra edilmiş biçimi görgü cemi ile benzer niteliktedir. Bu törenin yapılma amacı, herhangi bir kusuru olsun olmasın fark etmeksizin kişinin kendisini temize çekmek istemesidir. Bu tören yılda bir kez ya da dört yılda bir kez Alevi Bektaşî kişiler tarafından yapılması zorunlu olan bir törendir. (K.K. 50)

h) Perşembelik: Her perşembeyi cumaya bağlayan gece birtakım sorunların ya da ihtiyaçların konuşulup sonuca bağlandığı toplantıdır. Ayrıca bu toplantıda dargınların barıştırılır, husumetler çözülür. Toplantının her hafta düzenlenmesine özen gösterilir. Her hafta farklı bir evde görüşülür. Ev sahibi Cebrail kurbanı hazırlar. Diğer katılımcılar da yiyecekler getirerek sofrayı çeşitlendirir. (K.K. 61, K.K. 62)

Kırşehir’de Alevi inanç sistemine bağlı olan kişilerin cem ritüellerini yörede dini önderlerinin olmamasına bağlı olarak yeterli düzeyde yerine getiremedikleri anlaşılmıştır. Yörede bu kültüre mensup kaynak kişiler, insanların hoşgörü içerisinde yaşamaları gerektiğine sık sık vurgu yapmışlardır. İnsani değerlerin önemini dile getirmişlerdir. Cem törenleri birlikte ibadet etmenin yanı sıra toplumsal birliğin sağlandığı ve sorunların çözüme kavuştuğu, adaletin sağlandığı bir eğitim kurumu niteliğindedir.

2.11. GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ TOYLAR

İnsanın yaşadığı sistem içerisinde bir durumdan başka bir duruma geçme aşamaları geçiş dönemleri olarak adlandırılmaktadır. Toplular, bu geçiş dönemlerine fazlaca önem vermekte ve her toplum kendi inancına göre birtakım pratikleri uygulamaktadır. Nitekim etrafında gördükleri her şeyin bir ruhu olduğuna inanan bireyleri içinde buldukları sistem hem kötü ruhlarla hem de iyi ruhlarla iletişime geçmeyi zorunlu kılar. Bu zorunluluk, insanın ana rahmindeki oluşum sürecinden ruhlar alemine katıldığı ana kadar devam eder. Bu eşikleri geçiren her birey, bir yandan ruhların koruması altına girmeyi amaçlarken diğer yandan da kötü ruhlardan kaçınmak isterler. Söz konusu amaç doğrultusunda Türkler, değişen statülerini törenler vasıtasıyla yaşamakta olduğu topluma duyururlarken tehlikeli ve zararlı etkenlerin üstesinden gelmeyi de başarır.

Kırşehir yöresinde uygulanan geçiş dönemi ritüelleri; doğum, düğün, ölüm, sünnet ve askere gönderme olmak üzere beş temel başlıkta ele alınmış, ritüellerin uygulanış biçimlerine ve bünyesinde barındırdığı sözlü kültür ürünlerine yer verilmiştir. Elde edilen verilerden yola çıkılarak ritüellerin süreç içerisinde uğradığı değişimlere değinilmiştir.

2.11.1. Doğum Toyları

Hayatın başlangıcı anlamına gelen doğum, Türk halk kültüründe en önemli geçiş dönemlerinden biridir. Hamile kalma isteğinden başlayarak doğumdan sonrasına kadar bir dizi âdetler yerine getirilir ve bu çerçevede pek çok inanmalar ortaya çıkar. Soyun devamlılığı, aile bütünlüğünün korunması anlamına gelen doğum, Kırşehir halk kültüründe birtakım uygulamalar ile kendini göstermiş, zamana ve mekâna göre yeniden şekillenerek günümüze kadar gelmiştir.

Türk kültüründeki inançlar ve gelenekler gebe kadını daha doğum öncesinden başlayarak birtakım âdetlere uymaya, bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğum olayı annenin gebe kalma isteğinden başlayarak yüzlerce âdetin, inancın, dinsel ve büyüsel özlü yüzlerce işlemin etkisindedir (Örnek, 2014: 184).

Türk kültür coğrafyasında doğum; Tanrı'nın, doğanın, iyi ruhların yeniden canlanması olarak görülmüş; anne ve bebeğin korunması için de birçok pratik geliştirilmiştir. Bunların bir kısmı halk hekimliği noktasında cereyan ederken bir kısmı da tören ve ritüellerle ortaya çıkmıştır.

Doğum çevresinde gelişen uygulamalar; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç safhada gelişir. Orhan Acıpayamlı, birinci aşamanın kadını ve

çocuğunu doğuma hazırlamayı; ikinci aşamanın, doğumun kolay ve emniyetinin sağlanmasını; üçüncü aşamanın ise lohusa ve çocuğunu emniyet altına almak ve onları topluma girebilecek hâle getirmeyi amaçladığını ifade etmiştir (Acıpayamlı, 1974: 135).

2.11.1.1. Doğum Öncesindeki Toylar

Yaradılış fitratının bir gereği olarak insanoğlu soyunu devam ettirmek ister. Evlilik, sadece bir başlangıç olarak kabul edilirken çocuk sahibi olmak aile kavramının en önemli ikinci basamağıdır. Özellikle Türk toplumlarında çocuk; ailenin devamlılığı, mutlu, bereketli ve güvenli bir yaşam demektir.

Çocuk sahibi olma isteğinin bir sonucu olarak gerçekleştirilen birtakım pratikler, kaçınmalar, hamile kadının başından geçen hadiseler, cinsiyet tayini ile ilgili birtakım inanmalar doğum öncesi ritüellerin temelini oluşturur.

2.11.1.1.1. Kısırlığı Giderme

Türklerin kültürel kimliğinde en çok yer edinen unsurların başında çocuk ve çocuksuzluk gelir çünkü Türkler, doğumu hem kendilerinin hem de doğanın yenilenmesi olarak görür. Bu nedenle pek çok sözlü üründe doğumla ilgili motiflere sıklıkla rastlanır. Bilhassa Dede Korkut Hikâyeleri ve halk hikâyelerinde görülen çocukla ilgili motifler, çocuğun Tanrı'nın bir hediyesi olarak, çocuksuzluğun ise Tanrı'nın gazabına uğramak olarak düşünüldüğünü göstermektedir. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu'nda Bayındır Han, büyük bir ziyafet hazırlamış; attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmiştir. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdu muştur. Bayındır Han, *“Kimün ki oğlı kızı yok kara otağa kondurun, kara kiçe altına döşen, kara koyun yahnısından önine getirün, yir ise yisün yimez ise tursun gitsün dimiş idi. Oğlı olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlı ve kızı olmayanı Allah Ta'ala kargayupdur, biz dahı kargaruz bellü bilsün dimiş idi”* demiştir (Ergin, 2018: 78). Buradan da anlaşılacağı üzere çocuksuzluk, toplum tarafından dışlanma sebeplerinden biri olmuştur.

Kam Püre'nin oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinde de çocuğu olmayan Kam Püre Bey'in edilen duaların neticesinde çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bu hikâyede çocuk sahibi olabilmek süreci şu şekilde ifade edilmektedir. *“Beli budur, menüm dahı oğlum olsa, Han Bayındırın karşusun alsa tursa kullık eylese, men dahı baksam sevinsem kıvansam güvensen didi. Böyle diğec Kalın Oğuz bigleri yüz göge tutdılar, el kaldurup du'a eylediler. Allah Ta'ala sana bir oğul virsün didiler. Ol zamanda biglerün alkış alkış karkış karkış idi, du'aları müstecab olur idi”* (Ergin, 2018: 116).

Kirmanşah adlı halk hikâyesinde de çocuğu olmayan hükümdarın “*Dedim altın testi gan kusuyorum içine, Allah bene bu hükümdarlığı vermiş, bu saltanatı vermiş, bene bir baba diyen bir yavrum yok.*” dediği görülmüştür (Sakaoğlu vd., 1997: 43).

Hurşit Şah ise çocuk sahibi olmak için fakir ve öksüz çocukları sünnet ettirip hayırlar yapması sonucu çocuk sahibi olmuştur. Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde de Dirse Han’ın eşi ona şu şekilde yol göstermiştir:

“Yiründen örü turgıl, ala çadırın yir yüzine dikdürgil, atdan aygır deveden buğra koyundan koç öldürgil, İç Oğuzun Taş Oğuz’un biglerin üstüne yığnak itgil, aç görsen toyurgıl, yalınçak görsen tonatgil, borçluyu borçından kurtargıl, depe gibi et yığ göl gibi kıımız sağdur, ulu toy eyle, hacet dile, ola kim bir ağzı du’alınınun alkışiy ile Tanrı bize bir batman ayal vire” (Ergin, 2018: 80-81).

Anlatılarda görüldüğü üzere çocuğu olmayan bey veya hükümdarlar, birtakım uygulamaları yerine getirir. Yapılan iyiliklerin sonucunda Tanrı’nın lütfu olarak kahramanların çocuk sahibi olması gerçekleşir.

Türkiye’de Türk kültür coğrafyasının devamı olarak hamile kalabilmek için çeşitli dini veya dini olmayan pratikler geliştirilmiştir. Türbe ve yatırların toprağını suda eriterek içmek, çocuğu olan bir kadının avcundan su içmek, hoca tarafından okunmuş meyveyi eşiyile paylaşarak yemek, kendini yarı beline kadar toprağa gömmek, bir bez bebeği sargı ile göbeğinin üzerine bağlamak, çocuk sahibi bir kadının gömleğinin yaka deliğinden geçmeye çalışmak, belirli günlerde Kuran okumak, perşembe geceleri namaz kılmak türlü pratiklerin bazılarıdır (Acıpayamlı, 1961: 14-22).

Boratav kısırlığı gidermek için yapılan uygulamaları “*olağanüstü güçlerden yararlanmalar ve çeşitli büyüklük işlemler, akılcı- gerçekçi, ilaç ve onarma tipinde işlemler*” olarak ikiye ayırır. (1984: 144). Orhan Acıpayamlı, kısırlık sağaltımı ile ilişkili uygulamaları “majik pratikler, dinî pratikler ve tıbbî paratikler” şeklinde tasnif eder (1974: 127).

Toplum tarafından çoğunlukla uğursuz ve eksik olarak değerlendirilip bu baskıya maruz kalan kadınlar, gelişen bilgi ve teknolojiye rağmen geleneklere olan bağlılık ve tıbbî uygulamalar karşısındaki maddi yetersizlik yüzünden kimi zaman dinsel büyüsel pratiklere başvururlar kimi zaman ise olağanüstü güçlerden yardım dilerler. Kırşehir’de hamile kalmak için “buğa oturma”, “adak adama”, “türbe ve ziyaretlerden yardım dileme” gibi ritüeller karşımıza çıkmaktadır.

Kutsal mekânlar ekseninde icra edilen ritüeller şu şekildedir:

Hamile kalamayan kadınlar çocuk sahibi olabilmek için Kırşehir merkezde yer alan Ahi Evran Türbesi'ne ya da Hacı Bektaş ve yakınlarındaki türbelere giderler. (K.K. 9) Çiçekdağı ilçesinin Çepni köyünde ve Kırşehir Abdallarında türbe ziyaretleri oldukça önemlidir. Hacı Bektaş Türbesi'nin yanı sıra Çepni köyünde bulunan Elvan Çelebi Türbesi ziyaret edilerek orada yer alan ağaçlara duaların kabulü için bez bağlanır. Dedeli köyünde çocuğu olmayan kadının saçının türbedeki ağaçlara bağlandığı görülmüştür (Tekeli, 2009: 23). Akçakent ilçesinde Keskin'de yer alan Haydarsultan Türbesi'ndeki kuyuya bakılır o esnada bakan kişi kendinden geçer, dilek tutar ve çocuk sahibi olduktan sonra kız çocuğuna Sultan, erkek çocuğuna Haydar ismi verilir aksi takdirde çocukların öleceğine inanılır. (K.K.7) Adak yerlerinin tercihi önceden çocuksuzluk durumunu yaşayan kadınların tecrübelerinin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Referans olarak kabul edilen anlatılar, insanların sorununu çözmeye bir çare olarak görülmüştür. Ayrıca bu ziyaretler esnasında adak adama, dua etme, Kur'an okuma gibi dinî edimlerin yanında bez bağlama, mum yakma gibi ritüeller de uygulanmıştır. Ayrıca Boztepe ilçesinde kandil gibi bazı özel günlerde şeker, çikolata gibi hediyelerin de hem çocuk sahibi olmadan önce hem de çocuk sahibi olunduktan sonra dağıtıldığı görülmüştür. (K. K. 21) Ayrıca Kırşehir Abdallarında çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar; dede, hoca, ocaklı, şeyh gibi dinî otorite sahiplerine muska yazdırırlar veya bu kimselere okunurlar. (Ayata, 2006: 100).

Hamile kalmasına rağmen hamileliği düşükle ya da ölümle sonuçlanan kadınlara saldırgan ve kötü ruhların musallat olduğu düşünülmektedir. Bu kadınlara "Ümmü Sübyan" adı verilen bir cinin musallat olduğuna inanılır ve hocalar tarafından yapılan sübyan muskasını gebe kalmak isteyen kadın üzerinde taşır ve sürekli okur. Gebe kalmak isteyen kadın hurma ya da elmayı okuyup Hacca gönderir ve Meryem suresini okutturur. (K.K.2, K.K.21)

Halk hekimliğine bağlı olarak gelişen kısırlığı giderme uygulamaları ise şunlardır:

Hamile kalmak isteyen anne adayını tavuk pisliğinin yapıldığı buğuya oturtulur ve böylece rahmin temizlenebileceğine inanılır. Ayrıca sıcak süt, haşlanmış arpa gibi ürünlerden de buğu yapılır. (K.K.4, K.K.6, K.K.7) Çocuğu olmayan kadının nisan ayında nisan yağmurunu içmesi durumunda hamile kalacağına inanılır. (K.K.7) Ebegümece, soğan suyu, zencefil, zerdeçal, maydanoz, sıcak süt gibi bitkilerden kürler yapılır. (K.K.1, K.K.2, K.K.8) Ayrıca yumurtlama dönemi boyunca civanperçemi otu düzenli olarak kaynatılır ve içilir. (K.K. 36).

Kırşehir merkezde yer alan Terme Kaplıca'sında yıkanmanın kısırlığı gidereceğine inanılır. (K.K. 38) Kurancılı kasabasında ısırgan otu ve ayrik otu kaynatılır ve çocuğu olmayan kadına üç gün boyunca içirilir. Ayrıca kabağın içi oyulur ve içine katran akıtılır. Katranlı kabak, tandırda hafif bir şekilde pişirilir. Pişen karışımın üstüne çocuğu olmayan kadın oturtulur, böylece kadının rahmindeki iltihabın söküleceği düşünülür. (Gür, 2018: 27) Seyfe köyünde çocuğu olmayan kadına ham (olgunlaşmamış) karpuzun içi oyulur bir litre zeytinyağı katılarak içirilir. Anne olmak isteyen kadın eşek üstünde gezdirilir (Topçu, 2015: 21).

Sorun bel gevşekliği veya soğukluğundan kaynaklanıyorsa bele yakı yapılır, ovalatılır ya da bele şişe çekilir. (K.K.1) Döl yatağı eğri ya da kaymışsa ebe kadınlar; kadını yere oturturlar, arkasından elleri bağlanarak yere eğdirilir ve bu esnada kasıklar muayene edilerek döl yatağı gevşetilir. (K.K. 37).

Demirli kasabasında ev büyüklüğünde olduğu için adına ev kayası denilen bir kayanın etrafında çocuğu olmayan kadınlar, sabah ezanı okunmadan önce dolandırılır. (Gür, 2018: 27) Hıdırllez'de gül ağacına bebek beşiği çizilir ve bu resim ağaca asılır. (K.K.5)

Kısırlık veya üreme engelini ortadan kaldırmak için yerine getirilen uygulamaların bir kısmının kutsal mekânlar etrafında geliştiği ve kurban sunma amacıyla adaklar adandığı görülmüştür. Ayrıca Kırşehir Abdallarında dede ziyaretleri ön plana çıkmıştır. Söz konusu mekân ve kişiler çoğu zaman engeli ortadan kaldırmada halk belleğinde meşhur olmuş ve her biri kendine has özellikler taşımıştır. Örneğin Kaman ilçesinde bulunan bazı hocaların çocuksuzluk sorununu çözmede daha etkili olduğu görülmüştür. Yöredeki bu hocaların ziyaret eden kimselerin sorununu görür görmez bildiği, birtakım dualarla ve okunan yiyecek içeceklerle bu talihsizliğin üstesinden geldiği kaynak kişiler tarafından ifade edilmiştir. Kırşehir'de hoca, evliya, dede gibi dinî otoriteler dışında halk arasında bazı insanların da hastalıkları iyileştirdiğine inanılmaktadır. “el vermek” suretiyle hastalığı iyileştiren kişi bir tanıdığına özellikle yakınına bu işin sırrını açıklar ve buldukları tedavi yöntemiyle sorunu ortadan kaldırırlar. Mucur ilçesinde kaynak kişinin söylemlerine göre çocuğu olmayan kadının bel kısmına el alan kişinin tükürdüğü görülmüştür. Bütün bu elde edilen bilgiler ışığında görülüyor ki İslamiyet öncesi Türk kültüründe insanlara uğursuzluk getirilen kötü ruhları kovma ve hastalıkları iyileştirme görevini üstlenen “kam”ların yerini İslamiyet sonrasında hoca, yatır, türbe, dede, gibi dinî otoriteler almış ve bir nevi eski tutumlarını ve yöntemlerini devam ettirmişlerdir.

Halk hekimliği kapsamında yer alan kısırlık giderme pratiklerine baktığımızda sebebi tam olarak bilinmese de gelenekselliğin ön planda tutulduğu sağaltma yöntemlerin uygulandığı görölmüştür. Araştırma alanında “kocakarı” ilaçları olarak bilinen genellikle intihap sökücü buğularla rahmin tedavi edilmesi amaçlanmıştır. Son zamanlarda ilerleyen tıbbi imkânların sayesinde buğu tarzındaki tedavi yöntemlerine rastlanılmasa da ağız yoluyla içilen ya da yenilen ilaçların gebe kalmak isteyen kadınlar tarafından alındığı görölmüştür.

Yaşar Kalafat’ın “Türkler, her suyun bir iyesi olduğuna inanırdı. Eski Türklerde çocuksuz kadınlar, kurumuş ırmakların iyelerini memnun etmeye çalışır, onların yardımıyla çocuk sahibi olduklarına inanırlardı.” (1998:50) dediği gibi Kırşehir’de de gebe kalmak isteyen kadınlar, Terme Kaplıca’sına gidip orada şifa aramışlardır. Dedeli köyünde ise hamile kalmayan kadına bir süre su verilmez. Suyun damarları soğutacağına inanılır (Tekeli, 2009: 23).

Elde edilen bilgiler doğrultusunda görölüyor ki Kırşehir yöresinde de Türk kültür ekseninde olduğu gibi çocuğu olmayan kadın cezalandırılmışlık düşüncesiyle uğursuz olarak nitelendirilmişlerdir. Oysa Dede Korkut Kitabı’nda Dirse Han, kara çadıra davet edilip oğlu kızı olmadığı için maruz kaldığı horlamayı sindiremez ve “*Bu kargayub ¹⁶senden midür benden midür*” (Ergin, 2018: 80). diyerek çocuğun olmama ayıbını hem kendinde hem de eşinde aramaktadır. Kadının toplum içerisindeki yerinin bu noktaya gelmesi kadına verilen değerin gitgide azaldığını göstermektedir.

Toplum tarafından önemli bir anlam taşıyan çocuk sahibi olma isteği, tarih boyunca olduğu gibi Kırşehir’de de mahiyetini koruduğu görölmüştür. Modern tıbbın olanakları günümüzde ilk başvuru kaynağı olsa da gelenekselliğin, maddi yetersizliğin, birtakım dinî ve büyüsel inançların etkisiyle bazı kısırlık giderme ritlerine başvuruların olduğu tespit edilmiştir.

2.11.1.1.2. Kaçınmalar

Hamilelik süreci, hem kadın için hem de ailesi için birçok değişimin ortaya çıktığı ve bazı sorumlulukların yaşandığı bir dönemdir. İki canlı, yüklü olarak adlandırılan gebe

---

¹⁶ Bu ifade, farklı araştırmacılar tarafından yapılan aktarımlarda “karayıb, karayıp, karayup, kara ayıp” şeklinde verilmiştir (Tulum ve Tulum, 2016: 397; Özçelik, 2016: 31; Zeyrek, 2014: 165; Ergin, 1989: 79; Gökyay, 2000: 334; Kaçalın, 2006: 109). Bekki, “karayıb” yerine “kara ayıp” ifadesinin kullanımının daha uygun olduğunu şu şekilde açıklamıştır: “*Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu’nda ‘kara’ kelimesine yüklenen anlamları da dikkate alarak bu ibarenin, Arapça ‘garâib (tuhaf, şaşılacak şeyler)’ kelimesinden gelmediğini ‘kara’ ve ‘ayıp’ kelimelerinden oluşan birleşik bir yapı olduğu; burada karanın ayıbın sıfatı olarak kullanıldığı ve ayıbın derecesini yükselttiği dikkate alınarak ‘büyük noksanlık’ şeklinde sadeleştirilen metinlere alınmasının uygun olacağını söyleyebiliriz.*” (Bekki, 2017: 7).

kadın; doğacak çocuğunu birtakım zararlardan korumak ve ona istediği nitelikleri kazandırmak için henüz doğum gerçekleşmeden pek çok uygulamayı yerine getirir. Fiziksel ve mizaç olarak bebeğinde istediği özelliklerin olmasını temin etmek isteyen ailenin özellikle de anne adayının belli başlı tabuları, sınırlılıkları ve yapılması gerekenleri gözetmesi beklenir. Hatta bu sürece sadece aile dahil olmaz toplum da kadına sürekli yapılması gerekenleri hatırlatarak sürece dahil olur ve anne adayının yanında olur. Hamile kadının rahat bir süreç geçirmesi, çocuğunun sağlıklı ve güzel olması için yaptıklarına, yediği içtiği her şeye dikkat ve önemle yaklaşmalıdır.

Türkiye’de gebe kadın çirkin çocuk doğurmak korkusuyla çirkin insanlara bakmaz. Hastalıklı çocuk doğurmak istemiyorsa ölüye; dudağı yarık çocuk doğurmamak için tavşana, deveye; kıllı çocuk doğurmamak için ayıya; soluk benizli ve talihsiz çocuk doğurmamak için tutulmuş ay veya güneşe bakmamalıdır (Acıpayamlı, 1961:27).

Aşeren kadın genellikle kışın ortasında yaz meyvesi, yazın ortasında da kış meyvesi gibi bulunması zor olan yiyecekleri ister. Boztepe ve Mucur ilçesinde hamile kadınların killi toprağa bile aşerdiği görülmüştür. (K.K. 1, K.K. 26) Böyle durumdaki bir kişinin isteğinin yerine getirilmesinin çok sevap olduğu düşünülür. (K.K. 38). Zira hamile kadın canı ne çekerse yemeli yoksa bebekte yenilmeyen yiyecek şeklinde leke oluşur veya bebeğin gözünün şaşı olacağına inanılır. Hamile kadının aşerdiği yiyeceği temin etmeyen babanın vebalinin büyük olacağı yörede yaygın olarak ifade edilmiştir. (K.K.11, K.K.19, K.K.21, K.K. 37)

Hamile kadının yediği içtiği her şeye dikkat etmesi gerekir. Çoğu zaman canının her çektiğinin yenilmesi gerektiği istense de kimi zaman da bazı yiyeceklerden bebeğinin daha sağlıklı ve güzel olması için kaçınması gereklidir. Özellikle acı ve ekşi yiyeceklerden uzak durması gerekir. Çünkü bu yiyeceklerin bebeğe olumsuz etkilerinin olacağı düşünülmektedir. Hamile kadın tatlı yiyeceklere yönelirse bebeğinin güzel olacağına inanılmaktadır. Yiyecek içeceğe dayalı Kırşehir yöresinde uygulanan pratikler şunlardır: “Gebe kadın ayva yerse çocuğun yanaklarında gamze oluşur, elma yerse de bebeğin yanakları kırmızı olur. (K.K.10, K.K.11) Tavuk derisi yerse çocuğun derisi pütürlü olur. (K.K.3, K.K.22) Hamile kadın ciğer, dalak gibi sakatatları ya da zeytin, gül gibi yiyecekleri yer ve bilinçsizce bir yerine dokunursa bebeğin de aynı yerde yenilen yiyecek gibi lekeye veya ize sahip olacağına inanılır. Kelle veya paça yerse de çocuğun aklının kıt olacağı ve yenilen hayvanın aklıyla denk olacağı söylenir. Balık yerse bebeğin gözlerinin balığa benzeyeceği düşünülür. (K.K.1, K.K.2, K.K.9, K.K.10, K.K.12)

Hamilelik döneminde saç kesilmez. Kesildiğinde çocuğun uzun ömürlü olmayacağına ve aklının kıt olacağına inanılır. Önceleri saç hiç kesilmezdi. Uzayan saç belik örülürdü. Böylece, kadın öldüğünde de uzun saçları avret mahallerini kapatabilirdi. Bu yüzden de saç kestirmek günah sayılırdı. (Doğaner, 2006: 64). Bu yasağın temelinde hamile kadının doğum sırasında ölebilmek ihtimali de yatıyor olabilir. Yörede de yaygın inanişe göre hamile kadın saçını keserse çocuğunun ömrünün kısa olacağı inancı vardır. (K.K.1, K.K.10)

Ali Rıza Yalman, hamile kadının doğacak çocuğunun olumlu ve güzel özelliklere sahip olması için başvurduğu bazı pratiklerden şu şekilde bahsetmektedir: *“Hamile kadın, çirkin insanlara, cenazeye, ayıya, yılan, tavşana, maymuna, deveye bakmaz; çocuğunun benzemesini istediği güzel insanlara, aya, aynaya ve denize bakar. Anadolu'nun Güneyindeki Türkmenler arasında, anne karnındaki çocuk oynamaya başladığı zaman anası aya bakarsa çocuğu ay parçası gibi olacağına inanılır. Ağzı tatsızken (aş yermeye) kadın tesadüfen bir çirkin adam, deve, tavşan gibi şeyler görürse çocuğu çirkin olur. Yine bu dönemdeki bir kadın tesadüfen yılan görürse çocuğu çevik, kurt görürse kahraman olur”* (Yalman, 2000: 64). Kime veya neye bakarsan bebeğin ona benzeyeceği inancı yörede yaygın inanışlar arasındadır. Bu inanç doğrultusunda hamile kadın, genellikle güzel kimselere özellikle de aya bakar. Ayrıca mizaç olarak da bebeğinin iyi huylu olması için hamile kadın, ahlâklı iyi insanlarla beraber olmalıdır. Kaynak kişilerin aktardığına göre de hamile kadın, aynaya bakarsa bebeği kendine benzer. Bakmaktan kaçınılması gereken hayvanlar arasında da yılan, baykuş, tavşan gibi hayvanlar yer almaktadır. Yılan bakıldığı takdirde bebeğin yılan gibi yerinde durmayacağı, tavşana bakıldığında dudağının yarık olacağı, baykuşa bakıldığında uğursuzluk olacağı, maymuna bakıldığında kıllı olacağı, keçiye bakılırsa çocuğun keçi gibi inat ve keçi gözlü olacağı düşünülür. (K.K.7, K.K.11, K.K.14, K.K.15)

Gebelik süreci boyunca anne ve baba adayı, davranışlarına dikkat etmeli, çocuğunun mizacını belirleyecek olan eylemleri yerine getirmelidir. Hamile kadın habersizce ne kimsenin bir şeyini almalı ne de birine bir nesne vermeli aksi takdirde çocuğun kötü huylu ya da hırsız olacağına inanılır. (K.K. 6). Dedeli köyünde çocuk doğup büyüdüktan ve belli bir yaşa geldikten sonra boğazında adam kemiği çıkıntısı olmasının sebebi annenin hamileyken haram yemesidir (Tekeli, 2009: 24). Hamile kadın, dedikodu yapar veya yalan söylerse çocuk da aynı şekilde dedikoducu ve yalancı olur diye düşünülür. Ayrıca hamile kadın kimseyi kınamamalı aksi takdirde kınadığı şey başına gelir. Her ne kadar çocuğun karakteristik özelliklerinde annenin tutumu ön planda olsa da baba da çocuğunun iyi ve güzel

mizaçlı olması için anneye özenle davranmalıdır ve hiçbir canlıya zarar vermemelidir. (K.K.13, K.K. 18)

Kısırlığı gidermeye bağlı kaçınmalarda olduğu gibi hamile kalıp düşük yapan veya doğduktan sonra çocuğunu kaybeden kadınlarla bir araya gelmemelidir. Aksi takdirde “kadının tıbikasının” sıçrayacağına ¹⁷inanılır. (K.K. 40)

Kaynak kişilerin aktardığı bilgilere göre Kırşehir’de hamile kadın, doğum öncesinde davranış ve tutumlarından yiyip içtiği her şeye kadar dikkat etmelidir. Yapmış olduğumuz çalışmalar esnasında pek çok kadın, bilhassa yediği yiyeceklerden dolayı çocuğunda lekeler oluştuğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda pek çok sorumluluğu yerine getirirken aynı zamanda yasaklamalar ve yapılmaması gerekenler de karşısına çıkar. Toplum tarafından gözetim altında tutulan kadın, çocuğunun başına gelebilecek zararlı tüm etkenlerden kaçınır. Araştırma alanımızda yaygın olarak görülen davranış ve tutumlar, zaman içerisinde bir kısmının etkisini kaybetmiştir ancak toplum, hamile kadını bu süreçte birçok yasağa, dinsel büyüsel işlemlere uymak zorunda bırakmıştır.

2.11.1.1.3. Cinsiyet Belirleme

Doğum öncesi ritüellerinden biri de doğacak çocuğun cinsiyetini önceden tahmin etmeye yöneliktir. Erkek çocuğuna sahip olma isteği geçmişten günümüze kadar geçerliliğini korumuştur. Soyun erkek çocukla devam edeceği düşüncesi, maddi ve manevi güvence unsuru olarak görülmesi, erkek çocuğuna sahip olma isteğini kuvvetlendiren hususlardır. Nitekim gelinin damadın evine indiği sırada hemen kucığına erkek çocuğu verilmesi, gelin yatağında erkek çocuğunun yuvarlandırılması gibi pratikler de bu temenninin bir sonucudur. Tıpkı kısırlık sağaltımı gibi erkek çocuğuna sahip olamayan çiftler de türbe ziyaretlerinde bulunurlar. Özellikle Hacı Bektaş Veli Türbesi ziyaret edilir. Dua ve kurban adama gibi uygulamalar gerçekleştirilir. İstekleri yerine geldiğinde de bebeklerine “Bektaş” adı verilir. (K.K. 44)

Son doğan çocuk üzerinden doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemeye yönelik pratiklerden biri de var olan kız çocuğuna “Döne, Döndü, Yeter, Tamam” gibi isimler verilir. Bu isimlerin kimi zaman hiç çocuk istenmediği durumlarda da çocuklara verildiği görülmüştür. (K.K., K.K. 9, K.K. 36)

Bebeğin cinsiyetini önceden tahmin etmeye dair pek çok geleneksel uygulama vardır.

---

¹⁷ “Tıbika sıçraması” olumsuz bir özelliğin hamile kadına geçme durumudur. Bebeğin sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmemesidir (Doğaner, 2006: 64).

Günümüzde hamileliğin üçüncü ve dördüncü aylarında bebeğin cinsiyeti tespit edilebilmektedir. Tıbbın bu denli gelişmediği dönemlerde Kırşehir’de özellikle hamile kadının fiziksel özelliklerine bakılarak cinsiyet tayin edilir. Hamile kadının karnı sivri ise erkek çocuğu, karnı, kalçaları geniş ve yayvan ise de kız çocuğuna sahip olacağı düşünülür. (K.K.4, K.K.7, K.K.9) Kız çocuğuna sahip olan anne adayının çirkinleşme sebebi, kız çocuğunun kadının güzelliğini aldığına dair olan inanıştır. Bir başka inanişaya göre de hamile kadının karnı yukarıda ise bebek erkek, aşağıda ise kızdır. (K.K. 2, K.K. 8) Erkek çocuk karnın sağ tarafında, kız çocuk ise sol tarafında yatar. Hamile kadın sağa sola çarparak yürürse bebek kız, dimdik yürürse erkektir. (K.K. 15, K.K. 22, K.K. 35). Anne karnındaki bebek dört beş aylıkken tekme atıyorsa erkek, daha sonraki aylarda tekme atıyorsa kızdır. (K.K. 22) Kadın, on aylıktan gün almışsa erkek çocuğu, daha erken doğarsa erkek çocuğu olacağı inancı da yaygındır. (K.K 1, K.K.2, K.K. 9, K.K. 35)

Hamile kadın güzelleşirse, yüzünde lekeler oluşmamışsa bebek erkek, çirkinleşirse, lekeler ve çiller oluşmuşsa kız olur. (K.K.1, K.K.10)

Cinsiyet tayiniyle ilgili en çok başvurulan yöntemlerden biri de yiyeceklerle ilişki kurmaktır. Kadın hamileliği boyunca ekşi yiyecekler ve turşu yerse kız, tatlı yerse erkek olacağı düşünülür. Aynı şekilde anne adayı, erkek çocuk isterse bol bol tatlı, kız çocuk isterse de ekşi yemelidir. “Ye ekşiyi çıkar Ayşe’yi, ye tatlıyı çıkar Hakkı’yi” sözü de bu durumla ilişkilidir. Yörede yaygın olarak kız çocuğunun annenin midisini erkek çocuğuna nazaran daha çok bulandırdığına dair inanışlar da vardır. (K.K.2, K.K.6, K.K.8, K.K.15, K.K.22)

Seyfe köyünde hamile kadının çocuğunun niyetine koyunun kellesi açılır. Koyunun çene kısmında et birikmiş ise kız, et yok ise oğlan çocuğu olacağına inanılır (Topçu, 2015: 21). Merkeze bağlı Bahçelievler Mahallesi’nde hamile kadının başına fark edilmeden tuz dökülür, kadın elini yüzüne değerse kız, saçına değerse erkek olacağına inanılır. (K.K.9)

Gebe kadının haberi olmadan oturacağı yere makas ve bıçak konulur. Makasın üstüne oturursa bebeğin kız, bıçağın üstüne oturursa erkek olacağı düşünülür. (K.K.1, K.K.2, K.K.9) Fal mahiyetindeki bir başka uygulama da yüzük falıdır. Bir alyans ipe veya saç kılına bağlanır, içi su dolu bardağın üstünde yüzük daire biçiminde hareket ettirilir. Yüzük daire biçiminde hareket ederse bebeğin erkek, ileri geri düz bir biçimde hareket ederse kız olacağına inanılır. (K.K. 20, K.K. 26, K.K. 35)

Kırşehir’de cinsiyet tahminlerinden biri de var olan çocuğun özellikleriyle ilgilidir. Erkek çocuğun yüzü güzel ve albeniliyse ardından kız, kız çocuğunun siması çirkinse, çok

fazla esmerse ardından oğlan çocuğu olur inancı yaygındır. (K.K. 9)

Makasın kızı, bıçağın oğlanı temsil ettiği uygulamada olduğu gibi fal mahiyetindeki ritüellerin bir kısmı sembolik anlamlara sahiptir. Kaynak kişilerin aktardıklarından yola çıkılarak genellikle cinsiyet tahminlerinin erkek çocuğa sahip olma isteğine yönelik olduğu söylenebilir. Cinsiyet tahminiyle ilgili yorumların olumlu tarafları, erkek çocuğuna yapılan atıflarken özellik bakımından daha zayıf olan yorumlar da kız çocuğuna aittir. Ekşi kızı, tatlı oğlana; sancının sağdan geleni oğlana, soldan geleni kıza; hamile kadının güzelleşmesi oğlana, çirkinleşmesi kıza; annenin daha uysal, naif olması oğlana, alıngan ve sinirli olması kıza işaret olması toplumun erkek çocuğuna kız çocuğundan daha fazla önem verdiğinin göstergesidir. Ayrıca anne karnındaki bebeğin cinsiyetini tahmin etmeye yönelik uygulamalar görülüyor ki gözlem ve tecrübenin sonucunda ortaya çıkmış halk bilgisinin yansımalarıdır.

2.11.1.2. Doğum Esnasındaki Toylar

Hayatın başlangıcı olan doğumda hem annenin hem de çocuğun zarar görmeden bu süreci atlatabilmesi için çeşitli dinsel, büyüsel uygulamalar gerçekleştirilir. Önceleri evde gerçekleşen doğumlar ebe vasıtasıyla yapılırdı ve birçok ritüel de bu kadim kültürümüzün varlığını sürdürdüğü zamanlarda yerine getirilirdi.

Doğumu kolaylaştırmak için yapılan uygulamalardan biri de muslukları açık bırakmak, kilitleri açmak türünden uygulamalardır. Anahtar kaybolmuş olan bir kilit bulunur ve suya atılır. Evdeki bütün eşyalar düz konulur, ayakkabılar, tencere, kazan vb. ters durmamalıdır. Doğum yapılan odadaki kötü ruhları kovmak için odanın eşiğine tuz serpilir (Kökten, 2008: 85-86).

Doğum esnasında dinî ve sihri özelliği olduğuna inanılan suları içmek doğumu kolaylaştırır. Bu inanışlar Türk kültür coğrafyasında su kültlerinin önemini gösterir. Örneğin Kerkük Türkmenlerinde doğum yapan kadının eşinin ayakkabısına su koyularak kadına içirilmesi kadının doğum sancısını azaltacağına ve rahat bir doğum yapacağına inanılır. Türkiye’de de gebe kadının kocasının, annesinin, babasının ve kayınbabasının avucundan içeceği suyun doğumu kolaylaştıracağına inanılır (Acıpayamlı, 1961: 45). Bu uygulamanın bir benzeri olarak Kırşehir’de zezem suyunun doğumu kolaylaştıracağına inanılır. Kırşehir’de doğumun kolay ve sağlıklı gerçekleşmesi için yapılan diğer uygulamalar da şöyledir:

Kadının doğum yapacağı yere ehemmiyet verilir kaynana, görümce gibi kişiler

dışında kimse girmez. Özellikle hamile kadının annesine haber verilmez. Anne kızının doğum yaptığını bir şekilde duyarsa o kadının cehennemlik olduğu düşünülür. Erkekler koruyucu bir figür olarak kapı ağzında bekler. (K.K.3, K.K. 37) Çocuğu ölmüş veya çocuğu olmayan kadınlar tıbbıkasının sıçrayacağı düşüncesinden dolayı doğuma alınmaz. Hatta hamile kadın ile görüştürülmez. (K.K.5)

Meryem Ana otu ve Fatma Ana otu kaynatılır ve ardından Meryem, Felak, Nas, Ayet’el Kursi sureleri okunur ve ot el gibi açıldığında hamile kadın kaynatılmış suyu üç defada içer. (K.K.1, K.K.17, K.K.18, K.K.20, K.K. 22) Bu ot, yumruk gibi kapalı bir el ve pençe görümünde olup, kuru kök şeklindedir. Dağ tepelerinde yetişen kurakçıl bir çalı bitkisidir. Kuru haldeyken büzülerek içeri doğru kıvrılır ve kapanır; yağmurlu havalarda ya da suya atıldığı zaman yaprağı su alıp şişer ve açılarak insan eline benzer bir şekil alır; su ile teması kesildiğinde yeniden eski kuru hâlini alır. Fadime Ana otu kullanılarak gerçekleştirilmeye çalışılan amaç, modern tıpta bebeğin rahat dışarı çıkabilmesi cerrahi olarak genişletilmesi işlemini ifade eden “epizyonomi” yöntemidir (Deveci, 2021: 223).

Sağlıklı bir doğumun gerçekleşmesi için başvurulmuş dinî pratiklerden biri de 41 tane Yasin suresinin hamile kadının yakınları tarafından okunmasıdır. Ayrıca doğumun kolay geçmesi için Meryem suresi de okunur. Ardından hamile kadının evinde yemekli bir toplantı tertip edilir ve doğumun kolaylıkla tamamlanması için okunan sureler dualandır. (K.K.4, K.K.11, K.K.20, K22)

Kurancılı kasabasında hamile kadın, anne olacağını öğrendiğinde bir hoca gelir ve dua ile karnına ip ya da lastik bağlar. Lastiğe kilit geçirildikten sonra bu kilit bağlanarak kilidin anahtarı saklanır. Kadın doğum yapacağı zamana kadar bu lastik gebe kadının karnında bağlı durur. Doğum zamanı gelince hoca tarafından dua edilerek lastik ve kilit açılır. Bu lastiğin çocuğu koruduğuna inanılır (Gür, 2018: 27).

Özellikle doğumun yaklaştığı dönemde hamile kadın kimseyi incitmemelidir varsa husumetli olduğu birileri onlarla helalleşmelidir. Bu süreçte bol bol çocukları sevindirmelidir, onlara hediye almalıdır. Akpınar ilçesinde doğumdan önce hamile kadın, kapı kapı gezerek eşinden dostundan helallik ister. (K.K. 39) Hamileyken namaz kılan, Kur’an’ı hatmeden annenin çocuğunun akıllı ve zeki olacağı düşünülür (Topçu, 2015: 21).

Doğumun olacağı duyurulmaz aksi takdirde doğumun zor olacağı düşünülür. (K.K. 9, K.K. 20) Ebeler, doğuma “El benim el değil, Fatma anamızın eli.” diyerek başlar. (K.K.1, K.K.21) Doğum başladığı sırada pek çok büyüsel nitelikte uygulamalar yapılır. Doğumun

gerçekleştiği evin tüm kapıları, çekmeceleri ve pencereleri, doğum yapan kadının varsa saç örgüsü, elbisesinin düğmeleri açılır. Mucur ilçesinde ve Karacaören kasabasında ahırdaki hayvanların dahi ipinin çözüldüğü görülmüştür. (K.K. 1, K.K. 40) Doğum sırasında çok zorlanan kadınlara kocasının ya da kayınvalidesinin elini yıkadığı kirli su, aynı şahısların ayakkabılarından veya avuçlarından içirtilir. Bu uygulamanın sebebi kadının kirli su vasıtasıyla kayınvalidesinden ve kocasından helallik almasıdır. (K.K. 9, K.K. 38) Seyfe köyünde doğumu kolaylaştırmak için hamile kadına tütsü koklatılır. Sancısı başladığında elinde oklava ile evin içinde gezdirilir (Topçu, 2015: 21).

Kurancılı kasabasında doğumu kolaylaştırmak için hamile kadına zeytinyağı içirilir. Kanepeden attırılır, at arabasına bindirilir ve kaya, taş, hendek gibi yerlerden geçirilir (Gür, 2018: 28). Dedeli köyünde doğum yapacak kadının korkup daha kolay doğum yapacağına inanıldığı için hamile kadın, köy mezarlığına götürülür (Tekeli, 2015: 24).

Doğum gerçekleşikten hemen sonra Kırşehir’de çeşitli kutlamalar ve törenler yapılır. Dışarda bekleyen baba ve yakınları, müjdeli haberi aldığı anda havaya üç el ateş eder. Böylece doğum herkese duyurulmuş olur. Bu uygulamanın temeli kötü ruhları çocuğun üstünden kovmak ve onları korkutmaya dayalıdır. Abdulkadir İnan, bu uygulamayı şu şekilde açıklamıştır: “*Altay ve Kırgız Türkleri doğum yapan kadın çok ızdırap çekmeye başlarsa albastı yahut al karısı denilen kötü ruhun lohusaya musallat olduğuna inanırlar. Bu kötü ruhu korkutmak, kovmak için erkekler toplanır “hay huy” diye haykırmaya başlarlar, tüfek ile havaya ateş ederler. Bu gürültü kadın doğuruncaya kadar devam eder. Bazen hocanın yahut baksının müdahalesine gerek görülür* (1986. 169).

Doğum haberini olan yakınlar tarafından pekmez ve nişastanın karışımından oluşan akiste adı verilen tatlı yapılır ve dağıtılır. Kadına hemen kırmızı renkli yazma veya elbiseler giydirilir. Yastığın altına makas, bıçak, kuran konulur. Bebeğe üç ezan vakti geçmeden anne sütü verilmez. Müjdenin verildiği babaanneden, dededen ya da babadan hediye veya bahşiş istenir. (K.K.3, K.K.7, K.K.12, K.K.17)

2.11.1.3. Doğum Sonrasındaki Toylar

Doğumun hemen sonrasında çocuğu kültürel ortama dahil etmek için bir dizi ritüel eylem gerçekleştirilir. Bu ritüellerin amacı anne ve bebeğin gelecekteki hayatının daha sağlıklı ve huzurlu geçmesidir.

2.11.1.3.1. Göbek Bağı

Bebeğin anneye bağı olan göbeğin kesilmesi ve kesilen parçanın gömülmesiyle ilgili

çeşitli ritüeller gerçekleştirilmiştir. Orhan Acıpayamlı, göbek bağının gömülme sürecini şu şekilde açıklamıştır: *“Türkiye’de göbek bağının saklanmasıyla ilgili çeşitli pratikler uygulanır. Örneğin göbek gül ağacının dibine, cami avlusuna, el değmeyecek ıssız bir yere veya ev içerisinde bir yere gömülür. Bazen gömülmek yerine camide okulda bir kovuğa gömülebilir.”* (1961: 53).

Göbeğin kesiliş anında yapılan uygulamalar, günümüzde bebeklerin hastane ortamında doğmasından kaynaklı olarak değişime uğramıştır. Geleneksel yöntemlerle yapılan doğumlarda göbek bağının kesilmesi önemli bir hadisedir. Göbek bağının uzunluğundan göbek bağını kesen kişinin karakteristik özelliklerine kadar pek çok unsurun dikkate alınması gerekir. Araştırma alanımızda göbek bağını kesecek olan kişinin toplumda sevilen, sayılan, sözü dikkate alınan bir kimse olması gerekir. Ayrıca göbek bağı kısa kesilirse bebeğin ömrünün kısa olacağı düşünülür. Uzun kesilirse de bebeğin sesinin güzel olacağına inanılır. Göbek kesimi işlemi yapıldığı sırada hayırlı bir ömrü olması için salavat getirilir ve dualar edilir. (K.K. 37) Kaman ilçesinde bebeğin göbeğini kesildiği esnadan akan kan bebeğin alınına sürülür ve bebek ılık suyla yıkanır. (K.K.8)

Çocuğun gelecekte hangi meslekte olması istenirse göbek bağının gömülmesi de ona göre şekillenir. Adliyeye gömülürse hakim-savcı, hastaneye gömülürse doktor, okusun eğitilmiş olsun diye okul bahçesine hafız olsun diye camiye gömülür. (K.K.1, K.K.2, K.K.4, K.K.11, K.K.21) Çocuk ileride dini bütün olsun diye Kur’an’ın arasına konulur. (K.K.13)

Türk kültür coğrafyasında göbek bağının gömüldüğü yer, çocuğun cinsiyetiyle ilişkilidir. Araştırma alanımızda cinsiyete bağlı olarak göbek bağının birtakım amaçlarla farklı yerlere gömülmesi görülmüştür. Kesilen göbek erkek çocuğa aitse ibadetine düşkün olması için, imam olması için câmiye atılır ya da Kur’an başında saklanır, okuması için okula atılır, çalışkan bir çiftçi olması için de sabanın kulpuna bağlanır, temiz olması için suya ya da denize atılır. Kız çocuklarının göbeği ise evcimen olması için evin alt katına gömülür. Böylece kız çocukları genç kızlıklarında ve evlendiklerinde evine bağlı olacağı düşünülür. (K.K. 9, K.K. 37, K.K. 38)

2.11.1.3.2. Ad Toyu

Doğumun gerçekleşmesiyle beraber çocuğu ve anneyi kötü ruhların etkisinden korumak ve çocuğu toplumsal düzene dahil etmek için bilhassa doğumdan sonraki altı ay içinde bazı ritüellerin yerine getirilmesi gerekir. Bunlardan ilki de çocuğa ad verme törenidir.

Doğumdan sonraki en önemli tören olarak ad verme karşımıza çıkmaktadır. Ad

verme, Türk kültür coğrafyasında yeniden doğuş olarak değerlendirilmektedir. Anlatılarda kahramanın ad almasıyla statü değişimi ve var oluş süreci gerçekleşir. Oğuz Kağan'ın ad alması şu dizelerle ifade edilmiştir:

*Türkler doğan çocuğa, hemen ad vermezlerdi
Bir yaşına girmeden ona ad seçmezlerdi
Büyük toy yapılırdı, eski Türk âdetince
Öyle ad seçilirdi çocuğun kudretince
Kara Han atlar kesti yurdum şen olsun diye
Çağırıldı hep Türkleri bir ad bulunsun diye
Oğlancuk birdenbire “Adım Oğuz’dur.” dedi
Beklemedi kimseyi kendi adını verdi (Ögel, 1989:159).*

Anlatılardaki ad alma töreniyle ilgili bir başka örnek ise Dede Korkut Kitabı'ndaki Dirse Han Oğlu Boğaç Han'dır. Boğaç Han, adını bir boğayla giriştiği mücadeleyi kazanınca elde eder. Önceleri bir kahramanlık sergilemeden adın verilmediği görülürken daha sonra İslamiyet'in de etkisiyle çocuk doğduktan sonra üç veya yedi gün içinde ad vermeye başlanmıştır.

Kırşehir'de ad koyma töreni Türk kültür coğrafyasıyla benzerdir. Çocuklara ezan okunarak ad verilmesine dikkat edilir. Çünkü bu ezanın kişinin öldüğü vakit kılınacak olan cenaze namazının ezanı olduğuna inanılır. (K.K. 30)

Çocuğun dedesi, babası veya imam, namazını kıldıktan sonra ya da abdest aldıktan sonra bebeği kucığına alır. Kibleye dönerek sağ kulağına ezan okur ve bebek için kararlaştırılan adı üç kez kulağına fısıldar. Sol kulağına kamet getirir ve yine üç kez adını tekrarlar. Daha sonra “Adıyla yaşasın.” diyerek bebeğin boynuna sağlıklı ve güçlü olsun diye tereyağı sürülür (K.K. 55, K.K. 56) Ev sahibi de ad koyan kişiye küçük bir hediye verir. (K.K.5, K.K.7, K.K.15)

Kırşehir'in kimi yerlerinde de çocuğa ad vermek için üç ezan vaktinin geçmesi beklenir hatta bazen üçüncü ya da yedinci gün çocuğa isim verilir. (K.K.3)

Yörede bebeğe genelde dedesinin, babaannesinin ya da bir aile büyüğünün adı verilir. Bunun yanında dinî açıdan önem taşıyan Muhammet, Mehmet, Bilal, Ali, Osman, Ayşe, Fatma; millî duyguların etkisiyle Kemal, Fatih, Kağan, Oğuz gibi isimler verilmektedir. Ayrıca özel günlerde doğan bebeklere Kadir, Kadriye, Zafer, Miraç, Ramazan gibi isimler verilir. Bebeğini sürekli kaybeden aileler tarafından çocuğuna Yaşar, Durdu, Durmuş gibi

isimler verilirken artık çocuk istenmiyorsa Songül, Sonay, Dursun, Yeter gibi adlar verilir.

2.11.1.3.3. Tuzlama

Tuz, Türk halk inanışlarında uğur, bereket, nazar kavramlarıyla iç içe geçmiş bir nesnedir. Türk kültür coğrafyasında tuz, geçiş dönemi geleneklerinden halk hekimliğine, nazardan korunmadan büyü bozmaya kadar insan hayatıyla ilgili hemen her inanış ve uygulamada yerini almıştır (Aça, 2001: 94).

Türk kültüründe doğum sonrasındaki en önemli uygulamalardan biri tuzlama geleneğidir. Doğumdan kısa bir süre sonra yapılan tuzlamada çocuğun doğumdan sonraki sağlığını korumak amaçlanır. Tuzlama işlemi, halk tarafından çocuğun kokmaması, terlememesi, pişkin vücutlu olması ve kibirli olmaması için yapılır. Fakat bunun yanında tuz kendisinde majik kudret bulduran maddelerdendir. Çocuğu tuzlayarak daha sonra yapılacak pratiklerin işleyişini temin etmek esas alınır (Acıpayamlı, 1961:115). Boratav ise, tuzlamayı çocuğun teri nefesi kokmasın diye önceden alınmış bir sağlık tedbiri olarak değerlendirir ve tuzun nazar, uğur, bereket inanışlarındaki önemine değinir (1984: 80).

Kırşehir'in Kaman ilçesinde bebek hastaneden eve geldiği ilk gün tuzlu ılık suya konur başta koltuk altları olmak üzere bebeğin tüm vücudu tuzlanır. Bebek ters çevrilir "Arnik, durnuk, sağlık suların olsun." diye dua edilir. (K.K.8, K.K.14) Mucur'da tuzlu suyun içerisine karanfil esans gibi maddeler de eklenir bebeğin göz çukurlarına, burun deliklerine bu karışım sürülür. (K.K.1) Bu işlem Boztepe ilçesinde tuzlamanın ardından bebeğin ilk yıkama suyuna koyulur. (K.K. 3) Bebeğin yakınları bebek benim sözümü dinlesin diye azar azar tuz ekeler suya. Zira kusurlu bir davranış yapanlara da bu yüzden tuzsuz denilir. (K.K.11)

Araştırma alanımızda bu geleneğin önemini kaybettiğini söylemek mümkündür. Bebeklerinin ciltlerinin çok hassas olduğu bu dönemde tuzun bebeklerin ciltlerinde kızarıklığa, kuruluğa sebep olacağı düşüncesiyle doktorlar tarafından önerilmeyen bu uygulama halk arasında terk edilmiş bir ritüel haline gelmiştir. Ancak geleneksel yöntemlerin uygulanmasının doğru olduğunu düşünen kimselerce tuzun bebeğin cildini sağlaştıracığı, hastalıklardan koruyacağına, daha sağlıklı gelişeceğine dair söylemler de mevcuttur.

2.11.1.3.4. Lohusalık ve Alkarısı/Albasması

Türk kültür coğrafyasında lohusa kadının belirli bir zaman dilimine kadar tehlikede olduğuna inanılır. Bu tehlikenin üstesinden gelebilmek adına yeni doğum yapmış kadının

kırk gün evde dinlenmesi ve kötü ruhların etkisinden kurtulmak için birtakım ritüelleri yerine getirmesi ve bazı kaçınmalarda bulunması gerekmektedir.

Uygur Türklerinin doğum adetleri içinde kötü ruhların anneye ve bebeğe zarar vereceği inancına bağlı olarak birçok ritüel ortaya çıkmıştır. Doğum yapan kadın kırk gün yalnız bırakılmaz. Kötü ruhlardan korunsun diye doğum yapan kadının odasına kuş tüyü asılır. Dışarıdan gelenler lohusa evine alınmazlar. Önce başka bir eve alınır. Doğum yapılan eve kızıl veya gök bez bağlanır. Bu hem doğum olduğunun işaretidir hem de kötü ruhlara karşı bir önlemdir (Öger, 2013: 51-52).

Al karısının bir eve uğradıktan sonra o evin ocak kabul edilmesi ve aynı durumu yaşayan insanların al karısının olumsuz etkilerinden kurtulmak için ocakla ilgili birtakım uygulamaları yerine getirmesi hadisesine yörede sıkça rastlanır. Kırşehir’de bu hadiseye yönelik anlatılan bir efsane şu şekildedir:

“Teyzemin kayınbabası bir gün ırmağa yıkanmaya gittiği sırada, ırmağın kenarında bir güzel kadının saçlarını suya döktüğünü ve elinde de bir ciğeri suya salladığını görmüş. Tam bu sırada ayın ışığı ağaçların arasında ırmağa düşmüş ve al karısının yüzünün güzelliği ay ışığı ile birlikte ortaya çıkmış. Teyzemin kayınbabası, al karısının yüzünün güzelliğini görünce ona âşık olmuş ve hemen atlayarak al karısının ciğer sallayan bileğinden tutmuş ve al karısına: “O salladığın ne?” diye sormuş. Al karısı da “Bu senin kardeşinin karısının ciğeri, aldım burada yıkıyorum.” demiş. Teyzemin kayınbabası da: “Sen Allah’tan korkmadın mı? Bu kadın ölürse onun çocuğu yetim kalacak. Gelinin iyi olacağını söyle yoksa seni bırakmam.” demiş Al karısı da “Ben ciğeri suya bırakıyorum, kapının eşiğinde bir damla kan var. O kanı suya öze, geline içir, gelin ayıkır.” demiş. Al karısını orada bırakıp hemen eve koşmuş. Herkesin gelin öldü diye ağlaştığını görmüş. Kalabalığı susturarak eşikleri araştırmış ve hakikaten ciğerden bir damla kanın eşiğine düştüğünü görmüş, bu bir damla kanı ıslattığı tülbentle iyice silmiş ve tülbentteki suyu öldü diye yatan gelinin ağzına akıtmış. Gelin, yavaş yavaş ayıkmaya başlamış. O zamandan beri biz “Al ocağı” sayılırız. Bizim evden bir yazma; lohusa kadının yanına gider, kadın bu yazmayı başına bağlarsa, döşüne korsa “Al karısı” bir daha asla oraya uğramaz.” (Topuz, 2007:44).

Meltem Yılmaz, al ocağından eşya almanın yanı sıra al basan çocuğa yönelik bir başka tedavi yöntemi olarak da Mucur'da yapılan "tuz çevirme işlemi"nden bahsetmektedir. Tuz çevirme işlemi ocak olan bir kadının avuç içine aldığı bir miktar tuzun bebeğin başı üzerinde yedi defa çevrilmesine ve çevirme esnasında, "Erdeşenler, merdeşenler, yeryüzünde kıpraşanlar, söyleyenin, dilleyenin tü gözüne tü gözüne tü tü tü..." şeklinde söylediği dualarla yapılmaktadır. Bebeğin başında çevrilen tuz, daha sonra mutfaktaki ocağın herhangi bir gözüne atılarak yakılır. Tuzun yandıkça göz şekline döndüğüne, çocuğun da esneyerek sağlığına kavuştuğuna inanılmaktadır (2023: 58).

Al karısının cin tayfasından olduğu düşünülür. Bu bağlamda Cavit Güzel tarafından Kırşehir'de derlenmiş olan efsane şu şekildedir:

"Al karısı aynı insan gibiymiş. Ailesi filan varmış. Bunlar ciğer yiyerek beslenirmiş. Cin taifesinden oldukları için çok hızlı hareket ederlermiş. Bunlara iğne batırdığın zaman sana esir olurlarmış, İğneyi yiyince insana dönermiş. Bizim köyde biri yakalamış bunu. Lohusa geline gelmiş kaynanası uyanık bir kadıymış. Eskiler cesaretliydi yavrum şimdilerde gelinler de korkar, kaynanalar da korkar. Neyse tam Al basacağı zaman iğneyi saplamış. Esir almış kapılarında çalıştırmışlar elinden her iş gelirmiş. Yalvarmış çoluğum çocuğum var diye. Acımışlar bir daha bizim aileye, sülaleye musallat olmazsanız bırakırız demişler. Tamam demiş onlar da bırakmış. Şimdi o aile ocak oldu. Al basmasın diye o aileden eşya koyarlar gelinlerin başına. Bu hala da oluyor, yapılıyor." (2016: 170-171).

Doğumdan sonra lohusanın yatakta kalması, dinlenmesi kadının ailesi ve çevresi tarafından istenir. Yemesine, içmesine, sağlığına, çevreden gelebilecek zararlardan korunmasına dikkat edilir. Sütünün bir an önce gelmesi ve bol olması için özel şerbetler hazırlanır. Kırşehir'de de benzer uygulamalar görülmektedir. Kırk gün süreyle lohusa kadın, gözden uzak bir şekilde kendisini dış etkilere kapatmaktadır. (K.K. 49, K.K. 59)

Kırşehir Abdallarında lohusa kadının kırk gün boyunca kefeninin biçilmiş olduğuna, yarısının mezarda olduğuna inanılır; lohusa kadın kırk gün yalnız bırakılmaz (Saygılı, 2015:56).

Yeni doğum yapan iki kadının ve çocuklarının birbirini görmemesi gerekir. Böyle bir durum gerçekleşirse buna kırk basması derler. Çocukların ve annelerin zarar görmemesi için lohusa kadınlar birbiriyle iğne değiştirir. (K.K.7, K.K.8, K.K.9, K.K.13)

Hem bebek için hem de lohusa kadın için tehlike arz eden bu kırk günlük süreçte nazardan, birtakım enfeksiyonlardan, kötü ruhlardan kaçınmak için toplumun uyması gereken kurallar şunlardır:

Kırşehir'in hemen hemen her yerinde regl dönemindeki kadınların yeni doğan bebeği görmesi ve ziyaret etmesi sakıncalıdır. (K.K.1, K.K.2, K.K.5, K.K.12, K.K.14, K.K.17, K.K.18, K.K.19) Böyle bir durum söz konusu olduğunda bebeğin vücudunda yaralar çıkabilir. Bebeklerin yüzlerinde kırmızı lekelerin, topuklarında da "topukçuk" adı verilen yaraların oluşacağına inanılır. Bunları tedavi etmek için aileler, bebeklerinin üstüne gelen kadınların elbiselerinden gizlice kestikleri kumaş parçalarını kullanırlar. Bu bağlamda kesilen kumaşın bebeğin yüzüne sürülmesiyle lekelerin; yakılıp bebeğe koklatılmasıyla da topukçuğun geçeceğine inanılmaktadır (Yılmaz, 2023: 58). Lohusa kadına selam gönderilmez. (K.K.9) Kırşehir merkezde bebeğin kakalı bezi evin girişine asılır, eve gelen misafirler bu bezin altından geçerler. Böylece kötü ruhlardan korunmuş olunur. (K.K.16) Lohusa kadına kırmızı et gönderilmez. (K.K.18) Bebeği ilk kez gören kişilerin mutlaka bir hediye vermesi gerekir. Aksi takdirde hediye vermeyen kişi kötü ruhların etkisinde kalır. (K.K.6, K.K.18, K.K.19) Lohusa kadın kız doğurduysa kuymak, erkek doğurduysa hoşmerim adı verilen yiyecek yakınları tarafından götürülür. Bunlar yapılamıyorsa yağlı yumurta yapıp götürülür. (K17)

Lohusa kadının hayatı bu süreçte hem psikolojik hem de fizyolojik olarak oldukça değişime uğrar. Anne ve çocuk 40 gün boyunca toplumdaki soyutlanır ve anneye birtakım sorumluluklar yüklenir. Onlardan bazıları şu şekildedir:

Kırk gün boyunca lohusa kadının yastığının altına bıçak, makas veya Kur'an-ı Kerim konur. (K.K.1, K.K.2, K.K.3, K.K.4, K.K.6, K.K.7, K.K.12) Akçakent ilçesinde bebeğin ömrü aydınlık olsun ve kötülüklerden korunsun diye ayna konur. (K.K.7) Özbağ kasabasında kırk gün boyunca uğursuzluk olmaması için bebeğin çamaşırları karanlığa asılmaz. (K.K.2) Lohusa kadın başına kırmızı kurdele ya da kırmızı eşarp takmalıdır. (K.K.1, K.K.2, K.K.3, K.K.5, K.K.6, K.K.8, K.K.11, K.K.12, K.K.14, K.K.16) Lohusa kadın evde yalnız kalacak olsa kocasının ceketi lohusa kadının üstüne örtülür ya da kapı arkasına ceket asılır. (K.K.1, K.K.2, K.K.3, K.K.4, K.K.7, K.K.9, K.K.10, K.K.11, K.K.16) Bebeğin yastığının altına kırk gün boyunca çörek otu konur. Çörek otunun bebeği kötü ruhlardan koruyacağına inanılır. (K.K.1) Lohusa kadının mezarının kırk gün boyunca açık kalacağı düşüncesinden dolayı gece ışığı kapatmadan uyur. (K.K.2)

Lohusalık gibi anne ve bebeğin sağlığı açısından kritik bir dönem arz eden bu kırk günde yapılan uygulamalar dikkate alındığında sebebi açıklanamayan hastalıkların ya da olumsuz durumların kaynağının al basması olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Al basmasının sadece anneye değil bebeğe de ölümlle sonuçlanabilecek kadar ciddi etkiler bırakabileceğine inanılmaktadır. Kırşehir’de bu tarz olumsuz durumlara maruz kalmamak için birtakım önlemler alınmaktadır. Alınan tüm önlemlere rağmen al basması gerçekleşmişse kan akıtmak, tuz çevirmek, ocaktan eşya almak gibi bazı tedavi yöntemlerine başvurulmaktadır.

2.11.1.3.5. Kırklama

Bebeğin doğumundan sonraki kırk gün içinde hem anne hem de bebek, kötü ruhların saldırısı altında olduğu düşünülür. Kırk gün boyunca birçok ritüelle anne ve bebek koruma altına alınır. Bu korunma sürecini atlatan anne ve bebek kırkını gün sonunda temizlenir, kötü ruhların etkisinden arınır. Bu arınma aynı zamanda bebeğin bir birey olarak yeni hayatına uyumunun da bir parçasıdır.

Lohusa ile çocuğunu, gebelik ve lohusalık çağlarının kirlerinden arındırmak ve onları temiz bir vaziyette cemiyete sokmak gayesiyle çocuğun doğumunun kırkını gününde yapılan pratiklerin adına “kırklama” denilmektedir (Acıpayamlı,1974: 122).

Kırşehir Abdallarında kırkını günün sonunda ocuk ve anne banyo yaptırılır. Kırklı sudan evin içine de serpilerek bir nevi hane ve ev halkı da kötülüklerden arındırılmış olunur. Anne ve ocuk kırk çıkarma uygulaması sayesinde kırk basması tehlikesinden de kurtulur. Kırk ıkarma işlemi yedi tane çatı (rten) oluklarının altından toplanan kırk tane küçük taşın bir kap içerisinde kırk kaşık suya konulduktan sonra o suyla anne ve çocuğun banyo yapması şeklinde uygulanır (Saygılı, 2015: 66).

Kırklama her ne kadar kırkını günün sonunda yapılıyorsa da Kaman ilçesinde yarı kırklama adı verilen tören, doğumun yirminci günün de de yapılır. Buna yarı kırk da denilirken tam zamanında yapılan kırklamaya büyük kırk denir. (K.K.8) Mucur ilçesinde ise erkek bebekler doğumun kırkını, kırk birinci, kırk ikinci gününde; kız bebeklerin ise doğumun otuz dokuzuncu gününde yapılmaktadır. Bebeklerin cinsiyetine göre kırk çıkarma işleminin farklı günlerde yapılmasının sebebi kadınların bazı özellikler bakımından erkeklerden eksik olduğuna dair düşünceler ile erkek bebeklerin, aileleri tarafından akıllı, bir başka ifadeyle “kırk fikir” olacaklarına dair inanç yer almaktadır (Yılmaz, 2023: 62).

Kırklama yapılacak eve komşular ve yakınlar gelir. Kırklama işlemini genellikle

tecrübeli büyükler yerine getirir. Çocuğun üzerinde kırk tane göz olacağına inanılır bu yüzden el değmemiş kırk taş toplanır, toplanan taşların her birine dua okunur, eleğin içine koyulur; önce bebek üzerine eleğin üstünden su serpiştirilerek yıkanır. Sonra da kalan suyla anne abdest alır ya da bu su, ahıra, eşiğe, beşiğe, kilere dökülür. (K.K.1, K.K.2, K.K.4, K.K.6, K.K.7, K.K.8, K.K.9, K.K.13, K.K.14, K.K.16, K.K.17, K.K.18, K.K.19)

Dedeli köyünde çocuk kırk günlük olduğunda huyu suyu iyi birisine bir sürahi su götürülür. Bu kişi sürahidan kırk kaşık su alır. Aldığı bu kırklı suyun içine bu kişi demir para atar. Suya dua eder. Bu suyu eve getiren anne, kırklı suyu bolca olan suyun içine boşaltır. Bu su ile kendisi ve bebeği yıkanır. Evin her köşesine bu sudan serpiştirilir. Suya atılan para, akıl parasıdır. Bu para ile bebeğe yiyecek bir şeyler alınır. Parayı atan kişiye huy, akıl ve zenginlik bakımından çekmesi amaçlanır (Tekeli, 2015: 26).

Bebek kırklama suyu ile yıkanırken

“Kırklık, arılık, duruluk, sağlık, uykuluk

Ağrısı varsa akıp gitsin

Dağlara taşlara gitsin.”

denir. (K.K.7, K.K.17) Tespih çekilerek salavat getirilerek anne ve bebeğin kırkı çıkartılır. (K.K.3, K.K.20) Bebeğin yıkandığı sudan arta kalan bebeğin beşiğine, evin avlusuna serpiştirilir böylece ev halkı da olumsuzluklardan arınmış olur. (K.K.1)

Yıkama işlemi gerçekleşikten sonra bir yakının evine anne ve bebek gider. Buna “kırk kovalama” veya “kırk uçurma” denir. Ziyaretine gidilen evde bebeğe mutlaka yumurta, şeker, mendil, çorap gibi hediyeler verilir. Hediye verilmediği takdirde evi sıçanların basacağına inanılır. (K.K.1) Nuriye Akyel Ilgın, kırkı çıkan anne ve bebeğe hediye olarak verilen yumurtanın süslenmesiyle ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

“Son zamanlarda popüler kültürün etkisiyle pürüzsüz yapıyla yumurta, geleneksel olarak bebeğin sağlam ve parlak bir geleceğe sahip olması temennisini sembolize eden en önemli hediyedir. Geleneksel bir kırk uçurmada hediye edilen yumurta, popüler dönüşümler doğrultusunda farklı sunum şekillerine konu olmuştur. Buna göre yumurtayı çeşitli şekillerde süsleme ve bir sepet içerisinde sunma pratiği yaygınlaşmıştır. Yumurta; boya, tül ve kurdele gibi malzemeler ile süslenmekte ve bir sepet içerisine yine bebek için konulan küçük hediyeler ile sunum desteklenmektedir. Aynı sepet

içerisine bebek için temennilerin bulunduğu bir not bırakma uygulaması da günümüzde yaygınlaşmıştır.” (2020: 77).

Ömrü uzun ve bereketli olsun diye ziyarete gidilen evde bebeğin yüzüne un sürülür, bebeğin ömrü uzun olsun saçlarına aklar düşecek kadar yaşasın diye. (K.K.9, K.K.17, K.K.18)

Günümüzde yapılan kırk çıkarma uygulamalarında bebeğin yıkanacağı suya tarak, para, nohut, anahtar, tuz pirinç, şeker gibi ürünler de eklenir. Bunların anlamı şu şekildedir:

Anahtar; her kapının kolaylıkla açılması için, tespih; bebek ömrü boyunca imanlı olsun diye, altın; bebeğin geleceği parlak olsun diye, pirinç, bebeğe ve hanesine bereket versin diye, yumurta; tok ve bereketli bir ömür için, tuz; ağzının tadı hiç bozulmasın diye, para; ömrü boyunca hep hayırlı ve bol kazançlı olsun diye, şeker; tatlı dilli, güler yüzlü olsun diye, un; çok uzun, sağlıklı ve tertemiz bir ömür için, pamuk; bebek saçları aklaşana kadar yaşasın diye, ekmek; elinin ekmek tuttuğunu ailesi görsün diye, çörek otu; şanslı ve nasipli olsun diye, Kur'an; dini bütün olsun diye, kahve; hatırlı dostluklar kursun diye, sabun; alın yazısı temiz olsun diye bebeğin kırklanacağı suyun üstüne koyulur ve güzel bir görsel oluşturulur.

Resim 2.24. *Popüler kültürde kırk uçurma töreni*

Anne ve çocuk, ilk kırk günde eşiksel bir dönemi atlatır. Bu süreçte anne ile bebeğin kötü ruhlar etkisinde kalacağı, ölüme yakın olacağı ve her ikisinin de kirli olduğu düşünülür. Kırk günün sonunda bebek toplumsal hayata dahil olurken anne de eski hayatıyla yeniden bütünleşir. Bu süreç tamamlandığında anne ve bebek için âdeta yeniden doğuş gerçekleşir. Kırklama töreni, Anadolu'nun genelinde olduğu gibi Kırşehir yöresinde günümüzde bu haliyle geçerliliğini korumuş hatta popüler kültürün ve sosyal medyanın etkisiyle doğumdan sonra en çok icra edilen törenlerden biri olmuştur. Kendi içinde değişikliklere uğramıştır hatta çeşitlenerek icra edilmeye başlanmıştır. Bebek küvetinin üstünün süslenmesi, bebeğe bugüne özel kıyafet giydirilmesi bu çeşitliliklerden birkaçıdır.

2.11.1.3.6. İlk Diş Töreni/İlk Tırnak ve Saç Kesimi

Kırşehir'de diş toyu önemli bir uygulama olarak kabul edilir hemen hemen bütün bölgelerde benzer şekilde kutlanır.

Diş hediği denilen buğdayın kaynamasıyla yapılan aş yapılır ve komşulara, yakın akrabalara dağıtılır. Diş hediğinin içine nohut, fıstık, sarı üzüm gibi yiyecekler de ilave edilebilir. Bebeğin dişini ilk gören kişi mutlaka bebeğe hediye vermelidir. (K.K.4, K.K.5, K.K.17)

Günümüzde ilk dişin çıkmasına yönelik yapılan kutlamalarda diğer popüler partilerde olduğu gibi masa figürü ön plana çıkmaktadır. Diş görünümlü pastalar, kurabiyeler, diş görselli sunumluklarda hedikler, hediye eşyalar ve aynı zamanda diş fırçası ve macun da masanın üzerinde yerini alır. Diş konseptini oluşturan süslemelerin ve malzemelerin rengi, bebeğin cinsiyetiyle doğrudan ilişkilidir. (K.K. 41, K.K. 42)

Çocuğun ilk tırnağı kesilmeden önce eli babasının cebine sokulur ve buradan para alması sağlanır. Parayı alabiliyorsa tırnağı kesilir. Bu işlemi yapmanın amacı bebeğin ileride hırsız olmamasıdır. (K.K.1, K.K.2, K.K.3, K.K.7)

Kesilen ilk saçın ağırlığınca altın gibi değerli hediyeler fakirlere verilir. Saçı kesen kişiye de bahşiş verilir. (K.K.5, K.K.8, K.K.18, K.K.21)

2.11.1.3.7. Köstek Kesme

Birçok aşama ve uygulamadan geçen bebeğin artık yürüme zamanı gelmiştir. Çocukların sağlıklı bir şekilde yürüyebilmeleri için de çeşitli törenler düzenlenir. Bunların başında da köstek kesme adı verilen âdet gelir.

Kırşehir Abdallarında çocuk sokağa çıkarılarak ayakları ince bir iple bağlanır.

Cinsiyetine göre iki gelişmiş çocuk, yürüme zorluğu çeken çocuğun yanından başlayarak daireye benzeyen sokak aralarında birbirlerine ters istikamette düşmeden koşmaya özen göstererek gelir. İlk gelen, çocuğun ayağındaki bağlı ipi koparır ve ödüllendirilir. Bu uygulamadan sonra çocuğun kösteğini kesen gibi yürüyüp koşacağına inanılır (Saygılı, 2015:68).

Kırşehir merkezde çocuğun ayağına ip bağlanır, daha sonra ayağı kıvrak biri çocuğu kucağına alarak çocuğun evinin etrafında üç kez dolandır, çocuğu bırakır ve ipi keser. Çocuğun annesi ve babası da söz konusu kişiye hediye alır, törene katılan kişilere de kuru yemiş dağıtır. (K.K.4, K.K.17)

Cuma günü sela verilirken çocuk dört yola çıkarılır. Allah ayak ver, demir dayak ver diyerek çocuk üç kez sallanır. Daha sonra ayağına ip bağlanır ve bu ip kesilir. Mucur ilçesinde bu işlem üç cuma tekrarlanır. Benzer bir uygulama da salyası akan çocuğa da yapılır. Dört yolda cuma selası verilirken temsili olarak makasla salya kesilir. (K.K.1, K.K.9, K.K.10)

Kurancılı kasabasında çocuk, üç cuma günü dört yolun ortasına getirilir. Eline sevdiği bir ekmek arası verilir. Yürüyüşü güzel olan biri gelir, çocuğa tokat atar ve elindeki ekmeği alır. En sonunda çocuğun sinirlenip kalkıp yürüdüğüne inanılır. Çocuğun yürümesini sağlayan kişi de ödüllendirilir (Gür, 2018: 30).

2.11.1.3.8. Doğumla İlgili Popüler Kutlamalar

2.11.1.3.8.1. Doğum Günü Kutlamaları

Popüler dönüşümün etkisiyle yukarıda açıklanan geleneksel ritüel ve törenlerin dışında bazı yeni uygulamalar da günümüzde yerini almıştır. Bunlardan ilki doğum günü partileridir. Özellikle anne tarafından oldukça önem arz eden bu kutlama, büyük organizasyonlar ile özel mekânlarda ya da evlerde belirli bir konsept kapsamında çeşitli süslemeler, yiyecek ve içeceklerin bulunduğu kutlamalardandır. Konseptler çocuğun cinsiyetine göre çeşitlenmektedir. Bilhassa renk ve süslemeler dikkate alındığında çizgi film karakterlerinin, hayvan figürlerinin, araba, gemi gibi nesnelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca o günün anısına doğum gününe katılan misafirlere hediyelikler verilmektedir. Sosyal medyanın etkisiyle görüntü ve ortama önem veren anneler için fotoğraf çekimi vazgeçilmez bir hal almıştır. Ayrıca fotoğrafçılar farklı konseptlerle doğum günü haricinde bir yaş çekimleri de yapmaktadır. Hem doğum günü hem de bir yaş çekimi için bebelere özel dikilmiş kıyafetler tercih edilmektedir. Anne ve baba da bebeğin kıyafeti

ile uyumlu giyinmektedir. (K.K41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.1.3.8.2. Bebek Mevlidi

Anne ve bebekle ilgili yerine getirilen bir başka ritüel de bebek mevlididir. Genellikle bebeğin kırkı çıkmadan veya çıktıktan hemen sonra ve topluma katılım gerçekleşmesiyle birlikte evde ya da özel bir mekânda bir hoca önderliğinde davet edilen misafirler ile Yasin suresinin ve mevlidin okunduğu bir toplantıdır. Tören sonunda hem davetli kimselerin hem de annenin birbirleriyle hediyeleşmesi de söz konusudur.

Doğumla ilgili törenlerde genellikle yatağında dinlenen loğusa, kucağında bebeği ile katılımcıların arasına gelir. El öper. Bebek önce hâfız-mevlidhanın kucağına verilir, ardından aile büyükleri ve diğer konukların kucaklarına aktarılır. Bu davranışlar, bebeğin iyi bir Müslüman, iyi bir vatandaş, hayırlı bir evlât, sağlıklı ve başarılı bir insan olması, ailesine bereket ve uğur getirmesi için dualanması, topluma tanıtılması ve cemaate şükran duygularının ifadesi anlamını taşır (Akarpınar, 2006: 55).

Kırşehir’de bebek mevlitlerinin genellikle bebeğin kırkı çıktıktan sonra yapıldığı saptanmıştır. Bebek mevlidi, yörede popüler kutlamaların etkisiyle sonradan yapılmaya başlanmıştır. Çeşitli yiyecek ve süslemelerin ön planda olduğu bu törende Yasin suresi ve diğer önemli sureler okunup bebeğin hayırlı bir ömrü olması için dualar edilmektedir. Tören sırasında bebeğin adının yazılı olduğu dua kitaplarıyla birlikte tespih dağıtılmaktadır. Ayrıca misafirlerin de bebek için hediyeler getirdiği görülmektedir. Bebek görme denilen ziyaretin bu toplantı vasıtasıyla gerçekleştiği de kaynak kişilerin söylemleri arasındadır. (K.K. 41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.1.3.8.3. Baby Shower

Baby shower, hamileliğinin son üç ayını geçiren bir kadının anne olma sevincini sevdikleriyle paylaşmak için arkadaş veya yakın akrabalarıyla bir araya geldiği kutlamadır. Kadınlar arasında gerçekleşen bu kutlamada anne ve doğacak olan bebek için misafirler tarafından hediyeler verilir. Kutlamada bebeğin cinsiyetine göre renkli balonlar, fenerler ve süs objeleri kullanılır.

2.11.2. Sünnet Toyları

İslamiyet’in kabulüyle birlikte Türk kültür tarihine giren sünnet, erkek çocuğunun topluma kabulü anlamına gelmiştir. Türk kültür coğrafyasında sünnet yaşı, sünnetin gerçekleştirilmesi ve ardından düzenlenen törensel kutlamalar büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Türklerin sonradan benimsemiş olduğu sünnet, tekdüze bir şekilde

gerçekleşir. Bu çerçevede düzenlenen toylar çok çeşitli olmasa da okuntunun dağıtılması, eğlencelerin düzenlenmesi, aş verilmesi, kına yakılması bakımından düğün toylarıyla özdeşleşmiştir.

Sünnet genellikle çocuklar 3-10 yaşlarındayken yaptırılır. Sünnet düğünü için ise en çok okulların tatil olduğu yaz ayları tercih edilir. Önceden özellikle yaz aylarında Abdallar köy köy dolaşır ve çocuklar sünnet ettirilirdi. Yörede düğünlerin icracıları olarak görülen Abdallar'ın düğünden sonraki en önemli vazifelerinden biri de sünnet işlemini gerçekleştirmeleridir. Abdallar, kapı kapı gezerek "Sünnetçi geldi, fennî sünnetçi..." diyerek bağırırlar. Abdallar, sünneti usturayla ya da baş bıçağıyla yaparlar. Kesilen kısmı da babaya uzatırlar ve bahşiş alırlar. Sünnetçiye orada bulunan misafirler de para veya hediyelik eşyalar verir.

Kirvelik kurumuna yörede fazla önem verilmediği görülmüştür. Yalnızca Çepni köyünde birkaç kişinin kirve olduğu kaynak kişilerin aktardıkları arasındadır. Kirve, genellikle babanın yakın arkadaşı ya da akrabasıdır. Kirve olacak kişinin Alevî olmasına da dikkat edilmektedir. Kirve, sünnet esnasında çocuğu tutar, işlem tamamlandıktan sonra da çocuğun yanında olur. Kimi zaman sünnet masraflarını karşıladığı da görülmektedir. Kirve çocukları kardeş sayılacağı için evlenemez. (K.K. 50) Sünnetin Hz. İbrahim'den kalma bir gelenek olduğunu kabul eden Abdallar, salâvat getirmediğe ve Hz. İbrahim'in ismi anılmadıkça sünnetin makbul olmayacağını söylemektedirler. Hatta bu konuda sağlık kuruluşlarınca yapılan sünnetleri dahi eleştirmektedirler. Sünnetin usulüne uygun yapılabilmesi için şu salâvatın okunması gerekmektedir:

Bismillahirrahmanirrahim

Halil İbrahim'den kaldı bu âdet

Diyelim boynumuza hem farz hem sünnet

Getirelim peygamberimize salâvat

Salli ala seyyidina Muhammed (Ayata, 2006: 106).

Kırşehir'de sünnet toyları genellikle cuma ya da pazar günleri yapılır. Düğünlerde olduğu gibi önce oku dağıtılır. Düğünden bir gün önce çocuğun eline kına yakılır. Ertesi gün mevlitler, Kuran ve ilahiler okunur. Ardından davul zurna eşliğinde eğlenilir. Yemek faslı da bittikten sonra araçlarla konvoy oluşturulur, arabalara havlu veya yazma takılır. Kimi zaman çocukların faytonla da gezdirildiği görülmektedir. Aile büyükleri ve yakınları hediyeler verir. Daha sonra uzman bir kişi tarafından operasyon gerçekleştirilir. (K.K. 8, K.K. 13, K.K. 15) Sünnet olma işlemi tamamlandığını duyurmak adına havaya birkaç defa ateş edilir (K.K. 3). Kesilen parça kimi zaman göbek bağı gibi çocuğun geleceği hakkında

istenilen dilekler doğrultusunda bir yerlere gömülür. (K.K. 26).

Resim 2.25. 2018 yılında Kırşehir Belediyesi tarafından düzenlenen sunnet şöleni

Sünnetin belediyeler tarafından organize edilerek toplu bir şekilde yapıldığı da görülmektedir. Kırşehir’de en son 2019 yılında 9. toplu sünnet töreni yapılmıştır. Toplu sünnet töreninde 260 tane çocuk sünnet ettirilmiştir. Şölen tadında geçen tören halk konseriyle son bulmuştur (URL-20). Ayrıca Çiçekdağı Belediyesi 29-30 Eylül’de yapılan Bulgur Festivali’nde toplu sünnet şöleni yapmıştır (URL-21).

Önceden okul çağına yaklaşınca sünnet ettirilen çocuklar şimdi çok daha erken yaşlarda hatta bebekken sünnet ettiriliyor çoğu zaman törensel bağlamda bir araya gelmeler de olmuyor. Ayrıca kimi çocukların doğuştan sünnetli olması da söz konusudur. Bu şekilde doğanlara “peygamber sünnetli” de denilmektedir. (K.K. 23)

Modern popüler kutlama ritüellerinde sünnet düğünlerindeki değişimi Nuriye Akyel Ilgın şu şekilde açıklamıştır:

“Sünnet düğününde başrol, çocuktan anneye geçmiş ve anne daha ön plana çıkmaya başlamıştır. Gerçekleştirilen sünnet düğünleri adeta annenin ikinci bir düğünü haline gelmiştir. Bu durum hem kıyafetler hem de içerik anlamında yapılan gözlemlere dayandırılabilir. Sünnet düğününde annenin giydiği bindallı, ‘nedime’ olarak adlandırılan kızlarla gerçekleştirdikleri gösteriler, tefler ve çeşitli kına objeleri evlilik öncesi gerçekleştirilen kına ritüeli ile önemli ölçüde benzeşmektedir. Ayrıca yine sünnet düğününde annelerin genellikle sade bir gelinlik görünümünde beyaz elbise tercih etme eğilimleri, bu

durumu doğrular niteliktedir.” (2020: 68).

2.11.3. Askerlik Toyları

Askerlik yaşı gelmiş bir genci toylar eşliğinde vatanî görevine uğurlamak Türkler için onur verici bir hadisedir. Askerlik erkekler için bir eşiktir. Evlenme, işer girme gibi pek çok hayati meselenin ön koşuludur. Askere gidecek gencin hayırlarla gidip sağ salim yuvasına dönmesi için ziyafetler düzenlenir ve eğlenceler yapılır.

Eskiden askerlik 2 yıl gibi daha uzun sürelerde yerine getirilirdi. Birçok gencin askere gittiği sırada evlendiği hatta çoluk çocuk sahibi olduğu görülürdü. Bu nedenle telefonun da olmadığı sıralarda özlem hat safhalara ulaşılır ve askerden gelen mektupların da ayrı bir değeri olurdu. (K.K. 58, K.K. 60, K.K. 61)

Kırşehir’de askere gidecek gence düzenlenen toya “asker kınası, asker eğlencesi, asker duası” gibi isimler verilir. Kimi zaman bir kişi için kimi zaman ise birden fazla genç için topluca törenler tertip edilir. Maddi durumu iyi olan aileler mevlit okutup yemek dağıtır ya da davul zurna eşliğinde kına yakılıp eğlenilir. Askere gidecek genci yakın akrabaları tek tek davet eder. Yemekler yedirir ve gence bol nasihat edilip askerlik anıları ve tecrübeleri paylaşılır. Harçlık verilir. (K.K. 52, K.K. 58)

Boztepe ilçesinde asker uğurlama törenlerine oldukça önem verilir ve diğer ilçelerde olmayan uygulamalar yapılır. Asker odası diye bilinen bir odada 1 ay öncesinden başlanarak her akşam toplanılır. Eğlenceler tertip edilir, toplu olarak her askerin evi ziyaret edilir, yemekler eşliğinde sohbetler edilir. Son 10 gün içinde bu bir araya gelmeler iyice sıklaşır. Davul zurna eşliğinde tüm ilçe konvoylarla gezilir. Ardından Kale diye biline yüksek bir yerde lastik yakılır. Böylece tüm ilçe bu ateşi görür ve askerlerin eğlence düzenlediğini anlar. Askere gitmeden önceki son cuma günü tüm halk ilçe merkezinde toplanır, kadınlar bu alana varıncaya dek ellerindeki aynayı tutup testilerdeki suyu dökerler. Ayna askerlerin yolu aydın olsun diye tutulur, su da işerinin yolunda gitmesi için dökülür. (Seçilmiş ve Atılın, 2006:127).

Cuma namazından çıkan erkekler, askere gidecek gençler ve imam meydanda toplanır. Herkes kıbleye döndükten sonra imam konuşma yapar ve dualar eder. Kadın erkek tüm ilçe halkı da bu duaya katılır. Tören bitiminde herkes gençlere yol aydınlığı diler ve gençler kendi arasında eğlenmeye devam eder (K.K.3, K.K. 2, K.K. 8).

Askeri otobüse bindirip uğurlamak kendi başına bir tören niteliği taşır. Bayrakların asılı olduğu arabalarla konvoy oluşturulur. Otagara gelindiğinde “*En büyük asker, bizim*

asker” nidalarıyla askere gidecek olan genç hoplatılır, kucaktan kucağa atılır. Asker, ailesiyle ve arkadaşlarıyla helalleşip vedalaşır. Otobüs şehir merkezinden ayrılana kadar konvoyla eşlik edilir. Daha sonra askere giden gencin ailesinin evine gidilir ve anne babaya “*Allah kavuştursun, sağ salim gidip gelsin*” diyerek teselli verilir. (K.K. 8, K.K. 31, K.K. 44, K.K. 56)

Özbağ kasabasında ise askerin yolda yemesi için ekmek yapılır ve bu ekmeklerden biri duvara asılır. Asılan ekmek asker dönünceye kadar duvardan düşerse askerin şehit olacağına düşmezse sağ salim geleceğine inanılır (K.K.2). Askerin uğurlama töreni olduğu gibi karşılama töreni de olur. Askerin geleceği saat belliyse tüm sevdikleri otogarda bekler. Günler öncesinden hazırlık yapılır, gencin sevdiği yiyecekler yapılır. Ağız tatlılığı olsun diye helva kavurulur. (K.K. 52) Evine geldiğinde asker konu komşu, eş dost tarafından gün boyu ziyaret edilir. (K.K. 1)

Kurancılı kasabasında söylenen askerlik manilerinden bazıları şu şekildedir:

Kantine vardım kantin kapalı

Nöbette çavuş eli sopalı

Önüme gatmış körü topalı

Bitecek bir gün bu askerlik

Bahçeye ırağan ekdim

Dibine gözümün yaşını döktüm

Bir guru mektuba boynumu büktüm

Bitecek bir gün bu askerlik

Çamaşır serdim ince tellerde

Kokun gelir esen yellerde

Bensiz bayram ettin gurbet ellerde

Bensiz geçen bayramını gutlarım

Saçım sarı ben bu saça satarım

Aydan aya mektup atarım

Eğer mektubum gelmezse

Hasta olur hastanelerde yatarım

2.11.4. Düğün Toyları

Evlilik, doğum ve ölüm gibi insan hayatında önemli geçiş dönemlerinden biridir. Türk kültür belleğinde düğün, en önemli geçiş ritüeli olarak kabul görmekte, doğum ve ölüme göre daha çok geleneği bünyesinde barındırmaktadır.

Türk kültüründe evlilik, sadece kişiler arasında önemli bir an değildir; yuva kurma, ocağın tütmesi, soyun devamlılığı gibi temellere dayandığı için toplumsal bir değer taşımaktadır. Evlilik sosyal ve beşerî tüm ilişkileri geliştirmekte ve düzenlemektedir. Dede Korkut Kitabı'nda "*Oğlu olan ivermiş, kızı olan köçürmüş*". sözüyle ve Kutadgu Bilig'de "*Oğla kız al, kızı ere ver; ömrünü dertsiz geçir.*" tavsiyesini görmekteyiz. Bu ifadeler, evliliğin Türk kültür evreninde ne denli yaygın bir uygulama olduğunu göstermektedir.

Düğün, Türk kültüründe insanları bir araya getiren bir toy olmasının yanı sıra aile kavramının oluşmasındaki ilk basamak olarak görülmüştür. Eski Türklerde aile kavramı "oguş" sözüyle karşılanmıştır. Sosyal hayat, aile (oguş) ve akrabalık (kadaş) bağları üzerine kurulmuştur. Oguş kelimesi Orhun Yazıtları'nda "Er oguşlandı." (adam aile ve hısım sahibi oldu) şeklinde kullanılır. Uygurlar kan bağı ile birbirine bağlı olan küçük birliklere "oguş" veya uguş derlerdi. Oguşun "og" veya "ogu" kökünden geldiği ve bugünkü "ogu" kelimesinin kökü olabileceği belirtilmiştir (Koçak, 2011: 136). Kaşgarlı Mahmud, eserinde "oguş" için hısım, aile açıklamalarını yapmıştır (DLT, I: 61).

Aile ve akrabalık kültürel antropolojinin temel konularından biridir. Aile ve akrabalığın tesisi için evlilik ön şarttır. Evrensel bir kurum olan evliliğin gerçekleşmesinde mensup olunan toplumun değer yargıları belirleyici olur. Eş seçiminden evlilik töreninin son aşamasına kadar yapılan birtakım seremoniler, ritler ve uygulamalar toplumdaki çeşitlilik göstermektedir (Bekki, 2009: 31).

Toplumun geleceğinin önemli ve belirleyici yapı taşlarından biri olan düğün, kültürel sürekliliği ve dönüşümleriyle canlı uygulamalara sahiptir. Türkler, düğün toyunun öncesinden sonrasına kadar tüm uygulamaları eksiksiz yerine getirirler, aksi takdirde evliliğin kötü ruhların etkisi altında kalacağını düşünürler. *İlkel ve modern toplumlarda evlenmenin geçerli sayılması resmen saptanmasına bağlıdır. Evet dense bile evliliğin geçerli sayılması eski zamanlardan beri yapılagelmekte olan rit ve törenlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır* (Erdentuğ, 1974: 374).

Pertev Naili Boratav (1999: 172) evlenme ritüellerini şu şekilde sıralamaktadırlar:

A. Düğün Öncesi:

1. Görücülük, dünürcülük, kız isteme
2. a. Söz kesimi, b. Şerbet, c. Nişan
3. Düğün okuntusu
4. Çeyizin gitmesi ve sergilenmesi
5. Gelin Hamamı

B. Düğün:

1. Kına geceleri; 1. Kız Kınası, 2. Oğlan Kınası
2. Gelin Göçürme
3. Nikâh
4. Gerdek
5. Gerdek ertesi (duvak-paça)

C. Düğün Sonrası: Gelinlik ve güveylük töreleri

Ali Yakıcı da sırasıyla şu tasnifi yapmıştır:

1. Evlenme çağı ve evlenme arzusunu belirtme
2. Dünür Gezme (görücülük)
  - a. Kız bakma
  - b. Kız beğenme
  - c. Kız isteme
  - d. Kız ve oğlanevi tarafından oğlan ve kız ile ailelerinin soruşturulması
3. Söz Kesme (Şerbet içme, tatlı yeme)
4. Nişan
  - a. Yüzük takma
  - b. Dürü götürme
  - c. Çetnevîr yeme
  - ç. Askıya çıkma
  - d. Çeyiz Götürme

5. Düğün

- a. Düğün hazırlığı
- b. Davetiyelerin dağıtımı
- c. Karşı yemeği, d. Tirit dökme
- e. Zamakbaşı, seğmenbaşı, efebaşı veya bayraktar seçimi
- f. Kına
- g. Zamak
1. Düğün yemeği
- i. Gelin alma
- j. Gelin bakma
- k. Dini nikâh
- l. Gerdeğe katma
- m. Yüz açımı ve el öpme

Kırşehir yöresinde de yukarıda verilen aşamalarla benzer bir durum söz konusudur. Kırşehir’de sırasıyla düğün şu aşamalardan oluşmaktadır:

- A. Düğün Öncesi
  1. Evlenme isteğinin belirtilmesi
  2. Görücülük
  3. Kız İsteme
  4. Söz kesme (Küçük şerbet)
  5. Nişan (Büyük Şerbet)
- B. Düğün esnası
  1. Düğün hazırlıkları
  2. Okuntu dağıtımı
  3. Etlik
  4. Bayrak kaldırma
  5. Düğün yemeği
  6. Asdabcı gitme
  7. Kına a) Kız kınası b)Oğlan kınası
  8. Kayın gitme

9. Dan pilavı
10. Çeyiz serme
11. Gelin alma
12. Gelin indirme
- C. Düğün Sonrası
  1. Dinî nikâh
  2. Gerdek
  3. Kekil kesme töreni

2.11.4.1. Düğün Öncesindeki Toylar

Türk kültür coğrafyasında evlilik belirli aşamalarla gerçekleşir. Erkeğin ve kadının yaş olarak uygun olmaları gerekir. Erkeklerin yaşına ve sosyal konumuna dikkat edilir. Eski Türklerde bir delikanlı evlenecek yaşa gelince bir kahramanlık göstererek il meclisinden milli bir ad alırdı. Böylece ildaş (hemşehri) niteliğini erkek=ermiş sıfatını kazanarak vatandaş haklarına sahip olurdu (Ziya Gökalp, 2014: 254).

2.11.4.1.1. Kısmet Açma Ritüelleri

Evlilik, kurulu sisteme dahil olabilmenin önemli şartlarından biridir. Bu bağlamda evlenebilmek bütün gençlerin önceliğiydi. Evlenemeyen gençler kısmetlerini açabilmek için çeşitli ritüellere başvururlar. Bu ritüellerin bir kısmı da sihrî özellikler gösterir. Örneğin Makedonyalı Türkler, kızlarının kısmetinin açılması için değirmene giderler. Değirmenin çatısındaki kiremitler ters çevrilir. Bu işlemin kısmeti açacağına inanırlar (Kalafat, 1994:34).

Türkiye’de evlenemeyen gençlerin kısmetlerinin açılması için birçok ritüel gerçekleştirilir. En önemli ritüel “kilit açmak” tır. Kısmetlerinin kilit gibi kapalı olduğunu düşünen gençler, kilidi açarak kısmetlerinin de açılacağına inanırlar. Bu sihrî ritüele kutsal zamanları ve dinî mekanları da ekleyerek dileklerini dinî hüviyet kazandırırılar (Çelepi, 2017: 278).

Evlenme yaşı ve zamanı geldiği halde evlenemeyen kişilere Kırşehir’de “kısmeti kapalı” denir. Nazar veya büyü gibi nedenlerle kısmetin kapandığı düşünülür. Bu kişiler hoca veya dedeye giderek kısmetlerini açarlar. Yörede özellikle Hacı Bektaş Veli Türbesi bu amaç için ziyaret edilir. Kaynak kişilerin aktardığı bilgilere göre Çiçekdağı’nda kısmet açmak için gidilecek türbe şu şekilde belirlenir: “*Suya iğne konur. İğne çok paslandıysa Mahsenli Ali Efendi Türbesi’ne gidilir, az paslandıysa Elvan Çelebi Türbesi’ne gidilir.*” Özellikle evlenmek isteyenlerin ziyaret ettiği bir başka türbe de Akkızın Türbesi’dir. (K.K.

44)

Nazar ve büyüünün etkisinden kurtulmak için sirkeli suda yıkanır, bol bol Felak, Nas sureleri okunur. Bu olumsuz durumu sonlandırmak için genç kızlara yapılan bir başka uygulama da önceden örülmüş çorap veya patiklerin ipinin sonuna kadar çözülmesidir. (K.K. 2)

Hıdırellez, kısmet açmak için özel ve önemli bir gündür. Evlenmek isteyen genç kızlar, gül ağacına gelinlik resmi çizer ya da elleriyle yapıp giydirdikleri gelini asarlar. Duaların özellikle Hıdırellez günü kabul olacağına inandıkları için bol bol dua ederler. Hıdırellez akşamı bir kâğıda yazdıkları dilekleri Kızılırmak'a bırakırlar. (K.K. 2, K.K. 44)

Genç kızlara bol tuzlu çörek yapıp yedirtilir. Geceleyin hiç konuşmadan uyuyan kızlar, rüyasında hangi çeşmenin suyunu içtiyse o çeşmenin bulunduğu yere gelin gideceğine inanılır. (K.K. 2, K.K. 9, K.K. 36, K.K. 44)

Nişanlanmış kızın nişan kurdelesini küçük küçük parçalara ayırılır. Bu kurdeleler genç kızlar tarafından uğur getireceği düşüncesiyle saklanır. (K.K. 3, K.K. 15) Gerdek gecesi edilen duaların kabul olacağı inancıyla bekâr kimseler, çiftlerden kısmetlerinin açılması için özellikle dua isterler. (K.K. 52, K.K. 56)

Günümüzde ise gelin ayakkabısının altına evlenmek isteyen kişilerin adı yazılır. Yazılan isimlerden hangisi silinirse o kişinin evleneceği düşünülür. Ayrıca düğün bitiminde gelinin arkasında evlenmek isteyenler bekler ve gelin bu sırada çiçeğini atar. Atılan çiçeği tutanın kısmetinin açılacağına inanılır. (K.K. 41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.4.1.2. Eş Seçme

Son derece kutsal bir müessese olan evlilikte eş seçimine hem bireylerin kendisi hem de aileleri oldukça önem verir. Evlenecek kişilerin, din, dil, örf, âdet, etnik yapı ve kültürel değerlerin uyuşması evlilikte kriter olarak değerlendirilir. Nitekim evlenecek kişilerin ileride sahip olacakları çocukların sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi de eşlerin birbirleriyle olan uyumuna bağlıdır.

Birbiriyle evlenmesi uygun bulunmayan kişiler Kur'an-ı Kerim'in Nisa Suresi 23. Ayeti'nde şöyle açıklanmıştır:

“Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütaneleriniz, süt kız kardeşleriniz, karılarınızın

anaları, kendileriyle zifafa girdiğiniz karılarından olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, öz oğullarınızın karıları, iki kız kardeşi (DĞB, 2011: 91).

Alevî-Bektaşî zümrede musahiplerin birbiriyle evlenmesi uygun görülmemiştir. Kırşehir Abdalları ve Çepni köyünde kaynak kişilerin aktardığına göre musahip olduğu halde evlenen kişilerin evliliği yolunda gitmemiş ve başlarına binbir musibet gelmiştir. Yine bu zümrede dede çocuklarının yine kendileri gibi dede soyundan gelen kimselerle evlenmesi katı kurallarla yasaklanmıştır. Bu yasağa uymayan kişiler ocak silsilesinden atılır. (K.K. 50, K.K. 54)

Eş seçme hususunda dikkat edilmesi gereken bir başka husus da evlenecek kişilerin maddi ve manevî açıdan birbirine denk olmasıdır. Her iki tarafın da saygınlığının, dürüstlüğünün halk nazarında tescillenmiş olması beklenir. Toplum tarafından yanlış olarak bilinen işlerin hiçbirinin ailelerde olmaması gerekir. Kızın özellikle namuslu ve iffetli olmasına dikkat edilir. Geleneksel yaşamın hakîm olduğu dönemde bilhassa kızın herhangi bir erkekle görüşüp arkadaşlık etmesi uygun bulunmaz. Aile terbiyesi görmemiş olarak değerlendirilir. Kızın hamarat, temiz, misafir ağırlamayı seven, ılımlı ve sevecen olması da aranan diğer özelliklerdendir. Erkek tarafında aranan en önemli kriterlerden biri de maddî olarak kız evinden daha güçlü olmasıdır. Erkeğin en azından aile geçimini sağlayabilecek gelire sahip olması istenir. Ayrıca evine ve eşine sadık, kötü alışkanlıklar edinmemiş olması da dikkat edilen hususlar arasındadır. (K.K. 13, K.K. 16, K.K. 20, K.K. 37)

Eş seçiminde diğer önemli bir kriter de erkek veya kızın yaş bakımından birbiriyle uyumlu olmasıdır. Yörede kızların 14-15, erkeklerin ise 18-22 yaşlarında evlendiği görülmektedir. Kızın özellikle erkekten 4-5 yaş küçük olması tercih edilir. Küçük olursa gelin gideceği eve daha kolay uyum sağlayabileceği düşüncesi hakimdir. Ancak erkeğin yaşının küçük olması kızın ailesi tarafından istenmeyen bir durumdur. Yaşı küçük olan erkek, ailesine sahip çıkmakta zorlanır, evin sorumluluğunu alamaz diye düşünülür. Ancak iş güç sahibi olduğu halde uzun süre evlenmeyen erkek de yine kız tarafının tercihleri arasında değildir. Kısacası yaş kriterini göz önüne aldığımızda yörede evli çiftlerin genellikle ya aynı yaşta olduğu ya da erkeğin kızıdan birkaç yaş büyük olduğu görülmektedir. (K.K. 27, K.K. 34, K.K. 45)

Kız ve erkeğin görünüm bakımından da birbiriyle uyumlu olmasına önem verilir. Güzellik ve yakışıklılık algısı bireylerde önemli bir evlenme kriteridir. “*Boyu boyuma posu*

posuma sözü olsun.” sözü de bunun bir göstergesidir. Ayrıca evlenecek kişilerin aynı memleketten olmasına da dikkat edilir. Benzer kültürü paylaşan çiftlerin evliliği daha iyi ve kolay ilerleteceği düşünülür. Özellikle kız tarafının çocuklarını uzak şehirlere göndermek istemediği görülmüştür. (K.K. 2, K.K. 5, K.K. 14, K.K. 46, K.K. 54)

Aileler tarafından yukarıda sayılan kriterler doğrultusunda onaylanmayan fakat birbirini seven gençlerin kaçarak evlendiği de yörede nadiren de olsa görülmektedir. Bu durumda araya arabulucu kişiler girer ve evlenmek isteyen gençleri aileleri affeder. Kimi zaman bu birlikteliğin sonunda düğün yapılırken kimi zaman da yapılmaz. (K.K. 5, K.K. 13)

Yörede genellikle tek eşlilik söz konusudur. Ancak çeşitli nedenlerle az da olsa birden fazla eşe sahip olan erkekler de vardır. Kırşehir’de bu bağlamda ilk eşe “tavuk” ikinci eşe de “ferik” adı verilip bu şekilde hitap edilir. (K.K. 52)

Eş seçiminin günümüzdeki halini dikkate alacak olursak epey değişikliklerin söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. İlk olarak evlenme şeklinin değiştiğini söyleyebiliriz. Görücü usulünden daha çok kendi isteğiyle görüşüp anlaşarak evlenme daha çok tercih edilmektedir. Bu yüzden evlenme kriterlerini aileden daha çok bizzat kişilerin kendisinin belirlediği görülmektedir. Nitekim bu yüzden pek çok kriter geri planda kalırken pek çok yeni kriterler de ortaya çıkmıştır. Nitekim evlenme yaşı çok da önemsenen bir kriter olmamaya başlamıştır. Yaş bakımından erkeğin kızdan daha büyük olmasına çok da dikkat edilmezken evlilikler, daha büyük yaşlarda yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca bireylerin aynı çevreden, aynı kültürden olma şartı da ortadan kalkmıştır. Din, dil, kültür, örf âdetlerin farklılığı kişilerin evlenmesine engel teşkil etmemektedir.

2.11.4.1.3. Evlenme İsteğinin Belirtilmesi

Yörede gençlerin evlenme isteğini belirtmesi hoş karşılanmasa da yine de kız ve erkekte evlenme isteğini gösteren bazı davranış ve tutumlar görülmektedir. Genellikle anne ve babalar “*Falan kişiyi isteyelim mi, senin de yuvanı kuralım mı?*” gibi sorularla çocuklarının evlenme isteğini yoklar ve karşılığında da gençlerden “*Siz nasıl uygun görürseniz...*” gibi cevaplar alırlar. Ancak kimi zaman erkek ve kızın evlenme isteğini sözlü olarak ifade etmekten kaçındığı durumlarda bazı simgesel davranışlar sergilediği görülmektedir.

Hamit Zübeyr Koşay’a göre pilava kaşık dikme, Türkmen aşiretlerin bazılarında savaşa gitmeden önce yapılan, savaş isteğini gösteren sembolik bir harekettir (1944: 8) Kırşehir’de ise evlenmek isteyen erkek, annesinin pişirdiği bulgur pilavına kaşık diker.

Babasının da ayakkabılarını eşige çivi ile çakar. Annesine ve babasına “*Artık yorgan kısa geliyor.*” diyerek evlenme isteğini belirtir. Bunların dışında evlenme çağındaki delikanlılar grup halinde köyde gezip kız beğenirler. Genç kızlar, evlenme isteğini belli etmezler ancak anneleri kızlarının bu durumundan bir şekilde haberdar olurlar. Çünkü evlenmek isteyen genç kız sürekli giyinir kuşanır ve çeşmeye su doldurmaya gider. Böylece kendini göstermiş olurlar. (Yılmaz, 2008: 28) Günümüzde evlilikler, çoğunlukla ailelerin kontrolünde gerçekleşmediği için evlenme isteğinin belirtilmesinde de hem kız hem de erkek açısından herhangi bir çekince görülmemektedir. Evlilik aşamasına gelen gençler, evlenme isteklerini ailelerine doğrudan söylemektedirler.

2.11.4.1.4. Kız İsteme ve Söz Kesimi

Evliliğin ilk adımı olarak kabul edilen kız isteme ve söz kesiminde en önemli görev aracılara düşer. Aracı evlenme antlaşmasını hazırlayan veya yapan kimsedir. Kız ile erkek önceden anlaşmış olsalar bile kız ve oğlan aileleri aracılardan yardımını isterler (Ögel, 2001: 255).

Kültürel değişimin daha çok görüldüğü büyük şehirlerde daha çok kız ile erkeğin kendi arasında tanışıp, evlenme isteklerini ailelerine bildirmeleri söz konusuysen geleneksel hayatın ön planda olduğu yerlerde birbirini hiç tanımayan, ya da az tanıyan erkek ve kızın görücü usulüyle evlenmesi karşımıza çıkar. Evlenecek kız ile erkeğin birbirine uygun görülmesi, evlenme niyetinin kızın ailesine bildirilmesi, arabuluculuk edip evliliğin ilk basamağını oluşturmaları sebebiyle görücü usulüyle evlenmede kadınların rolü büyüktür.

Türkiye’de görücü adı verilen kadınlar, aracı görevini üstlenirler. Aracıya Kırşehir ve çevresinde sebep denir (K.K. 21). Kızlar genellikle hamamlarda, düğünlerde beğenilir. Ayrıca Mucur ilçesinde yapılan köme gezmesinde anneler, oğullarına uygun gördükleri kızları göz ucuyla gözlemler. Beğenilen kızı yakından görmek üzere özellikle sabahın ilk saatlerinde haber vermeden çat kapı gidilir. Bu ziyarette kızın temizliği, konuşması, hal ve hareketleri, evin temizliği ve düzeni gözlemlenir. Koltuk ve halı altları bile kontrol edilir. Bu ziyarette özellikle gelin adayından su istenir. Kızın suyu getiriş edasından, bardağı tutuş şekline kadar her şeye dikkat edilir. Bu ziyarete görücüler, özellikle beyaz çorapla gider ki çoraplarının altlarının kirlenip kirlenmemesi de kontrol edilir. Ziyaretin bitiminde görücüler gelin adayın nefesini, dişlerini, ten kokusunu kontrol etmek için gelin kıza sıkı sıkı sarılırlar. (K.K. 44) Uygun görülen kız için tekrar gelmek üzere karar kılınır. Kırşehir’de beğenilen kızlarla ilgili “*dikme dal gibi, aslı temiz, şık şık incikli*” gibi tabirler kullanılır. Beğenilmeyen

kızlar için de “*Elinden iş gelmez, gözünden yaş gelmez.*” denilir. (K.K. 26) Oğlan ile kızın bir başkasının evinde ya da kendi evlerinde buluşturulması sağlanır. Onlar da birbirini beğenirse bu aşamadan sonra kız isteme süreci başlar. Kimi zaman oğlan ile kızın birbirini hiç görmeden nişanlanması da söz konusudur. Askerde olan oğullarına kız isteyen aileler olduğu gibi düğün gününe kadar birbirini hiç görmeyen çiftler de vardır. (K.K. 44, K.K. 46)

Kendi aralarında anlaşılan veya görücüler aracılığıyla birbirine razı olan gençlerin evlenmelerindeki en önemli ve ilk aşama kız isteme merasimidir. Kadınlar, defalarca gelir gider, kızın çeyizini bile kararlaştırır ancak kız isteme merasimini erkekler gerçekleştirir. Kızı isteyecek kişinin sözünün eri, güvenilir, dürüst, hatırı sayılan biri olması gerekir. (K.K. 2, K.K. 45, K.K. Nitekim Dede Korkut Hikâyelerinde de Bamsı Beyrek’e Banı Çiçek’i Dede Korkut ister (Ergin, 2018:125)

Kız evinde erkekler arasında bir süre sohbet edilir. Daha sonra erkek evinden kız isteyecek kişi hayırlı bir iş için geldiklerini söyledikten sonra “*Allah’ın emri Peygamberin kavliyle kızınızı oğlumıza istiyoruz.*” diyerek kız istediğini ilan eder. Bunun üzerine cevap olumluysa kızın varsa dedesi yoksa babası, “*Allah yazdıysa, bize söz düşmez.*” gibi sözler söyleyerek kız verir. Kız ve oğlan için her şey yolundaysa:

“Karşıda gördüm kuzu

Kıvrım kıvrım boynuzu

Malına tamah etme

Sen dengine ver kızı” manisi söylenir. (Seçilmiş ve Atılgan, 2006: 105).

Cevap olumsuzsa “*Nasibinizi başka yerde arayın, bizim size verecek kızımız yok, kızımız küçük, daha okuyor.*” gibi ifadeler kullanılır. Kız verilmediyse, işler yolunda değilse kahve yerine sadece çay ikram edilir. (K.K. 2) Gelenlerin ayakkabıları düzeltilmez hatta içine taş konur (K.K. 21) Kız, gönlü olmadığını şu sözlerle de ifade edebilir:

Karşıda kara çalı

Kararıp durma çalı

Ben sana varır mıyım

Sümüklü sıracalı

Evleri araymış

Damları saraymış

Sıtkınan bakmaz idim

Oğlunuz garaymış

Genç kızlara laf atar

Etrafa caka satar

Cakasına bakmayın

Evde çuvalla yatar

Kalede evimiz var

Oğlan anama yalvar

Babamın gönlü olmazsa

Dünürücüleri kovar (Seçilmiş ve Atılgan, 2006: 107)

Çiçekdağı Çepni köyünde ve Kırşehir Abdallarında kız istemeye dede, hoca veya musahib olan birileri gider. “Allah’ın emri, Peygamberin kavli ve İmam Cafer-i Sadık mezhebi üzerine diyerek ...” söze başlarlar. Kız ailesi kararını verdikten sonra “Allah, Muhammed ve cemaatin şahit olması için üç kere verdim.” der. Her iki taraf da birbirine hayır dileklerinde bulunurlar. Daha sonra erkek evinin getirdiği tatlı ve lokumlar “ağız tatlılığı” adı altında yenir. (K.K. 50)

Kararını tam olarak veremeyen aileler de damadı araştırıp soruşturmak için biraz süre ister. Bu durumda oğlan evi birkaç kez daha gelir gider. “Kız evi, naz evi sözü” de bu doğrultuda söylenmiş bir sözdür. (K.K. 38, K.K. 44)

Erkekler arasında bu sözler söylenirken aracı kadınlar da kızın annesinden izin isteyerek kız ile oğlanın birbirlerini görmelerini sağlar. Hatta görücülerden bazıları özellikle sık sık su veya başka şeyler isterlerdi ki oğlan kıza iyi baksın. Birileri de kızın bir şekilde ortada konuşmasını sağlar ki oğlan kızın sesini duysun, kız hoş geldiniz diyerek el öperken kızın teni nefesi de koklansın. Kız tarafı da oğlanı test etmek üzere kapının arkasından sesini dinler, boyuna posuna bakar. Damat adayının kahvesi ayrıca tuzlu yapılır ve bu hadiseyle ilgili şu mani söylenir:

Gayfe biştiği yerde

Bişip taşıdığı yerde

Güzel çirkin mi olur

Gönül düştüğü yerde (Seçilmiş ve Atılgan, 2006: 106).

Resim 2.26. Söz kesme merasimi

Kız verildikten sonra aileler kendi arasında anlaşmaya oturur. Kız için verilecek kalın, nişan ve düğünün ne zaman, nasıl yapılacağı konuşulur. Taraflar anlaşmaya vardysa ilk olarak söz kesilir. Kırşehir ve çevresinde söz kesimine “küçük şerbet”, nişana ise “büyük şerbet” denir. Söz kesme ritüelinde şerbet içme önemli bir yer tutar. Şerbetin malzemeleri oğlan evi tarafından temin edilir. Genellikle kız evinde tek evlilik yapmış, mutlu bir yuvası olan biri şerbeti hazırlar. Hazırlanan bu şerbete üç ihlas bir Fatiha sureleri okunur ve salavat getirilir. (K.K. 10, K.K. 13) Çepni köyünde ise şerbet dede veya hocaya dualatılır. (K.K. 48) Söz kesimi ritüeline uğursuzluk getireceği düşüncesiyle evliliği yolunda olmayan, eşinden ayrılan, kırklı veya nazar edeceğine inanılan kişiler davet edilmez. Sözün kesildiği sırada kapılar, kilitler açılır. (K.K. 37, K.K. 44) Yüzükler evliliğin bir bağı olarak görülen kırmızı kurdeleye bağlanır ve bir tepsiye konur. Aileler tarafından uygun görülen, sözü dinlenen biri kız ve erkek için iyi dileklerde bulunduğu kısa bir konuşma yapar. Ardından “*Makas kesmiyor.*” diyerek oğlan evinden hediye istenir. Oğlan evi de karşılığında altın veya para verir, yüzükler daha sonra oğlan ve kızın parmaklarına takılır. Sözü kesilen çift büyüklerin ellerinden öper, küçüklerin “*Allah bahtiyar etsin, Allah tamamına erdirsin, Allah ayırmasın.*” gibi tebrik ve dualarını kabul eder. (K.K.1, K.K. 2, K.K. 37, K.K. 47)

Kadınların kendi arasında gerçekleştirdiği söz kesme merasimi şu şekildedir: Yeni gelin ortaya gelir, evliliği yolunda giden bir kadın tarafından gelinin başına genellikle beyaz, açık pembe gibi renklerde “bellilik” adı verilen bir tülbent örtülür, altın takılır. (K.K. 1, K.K. 9). Söz kesme ritüelinde gelin kıza küpe muhakkak takılır. Bu törene yörede çoğunlukla

“küpe takmak” denilmesi de bundan kaynaklanır. Erkek tarafının kız evi için hazırladığı hediyeler ortaya saçılır ve tek tek gösterilir. Yeni gelin de teşekkür ederek erkek tarafından gelen misafirlerin elini öper. Böylece gelin evliliğin gerçekleşeceğine işaret etmiş olur (K.K. 9, K.K. 21). Söz kesimi merasimine damat adayı hiç katılmayabilir hatta evlilik gerçekleşene kadar kız ve oğlan ulu orta görüşemez, kimi zaman hiç görüşülmeden de evlilik gerçekleşebilir. Genellikle gece vakti gizlice görüşülür. Şu sözler de gençlerin içinde bulunduğu durumu ortaya koyar.

Gelep gelep iplikler

Sırma sırma kirpikler

Güzel seven oğlanlar

Su yolunda pinekler

Çubuğun ucuyunan

Sarardım acıyanın

Bana bir selam yolla

Diliyin ucuyunan (Seçilmiş ve Atılğan, 2006: 108).

Kalın, Türk aile hukukunun önemli bir parçasıdır. Kız ailesine verilen aile malıdır. Kalın, babanın oğullara evlenme payıdır. Babanın sağ iken oğullarının kendi ailesindeki bir payı ve miras hakkı vardır. Kalını verilen gelin, artık erkek ailesinin bir unsuru olur (Ögel, 2001:256). Erkek tarafının verdiği kalın karşısında da kız tarafı da çeyiz hazırlar. Çeyiz de kalın kadar önemlidir. Çeyiz baba malından kıza düşen bir paydır. Evlenme ile kız evi bir çocuk kaybetmiş, oğlan evi ise bir kadın ve iş gücü kazanmıştır. Bunun için çeyiz kalından daha kısa tutulur. Babanın kıza çeyiz yapması bir yükümlülüktür (Ögel, 2001: 263-264). Söz kesiminden nişan töreni gerçekleşinceye kadar kızın annesi, akrabaları ve komşuları büyük bir çabayla çeyiz hazırlar. Günümüzde pek rastlanmayan başlık parası yörede “süt hakkı”, “ana yolluğu”, “kardeş yolluğu” gibi isimlerle de anılmıştır. Başlık parası, Kaman ve çevresinde genellikle 10 bin olarak belirlenmiştir. Boztepe ve Çiçekdağı ilçesinde ise bu durum, yirmi yirmi beş yıl öncesinde çeyiz senetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Şahitler huzurunda yapılan senetlerde ev eşyası, altın gibi unsurlar göz önünde bulundurulur ve boşanma durumunda dahi bu senetler geçerliliğini korur. Bu senet düğünün birinci günü damat kız evine çeyiz almaya gittiğinde yapılır (K.K. 23, K.K. 32, K.K. 44).

2.11.4.1.5. Nişan Toyu

Türkiye’de nişan iki ailenin ilişkilerinin arttığı, evlenme akitlerinin güçlendirildiği, artık ayrılmaların ve vazgeçmelerin olmayacağı dönemin adıdır. Nişana küçük düğün adı

verilir çünkü düğün kadar hazırlıkların yapıldığı bir toydur. Her bölgede söz ile takılan yüzüğün yerine nişan yüzüğü takılır ki önemi çok fazladır. Nişanlılık dönemi ile beraber gençlerin birbirini görmeleri biraz daha kolaydır. Bu dönemde bayramlar, Hıdırellez, başkalarının düğünleri, yöredeki tiyatro, şenlik gibi törenler, kız ve oğlanın buluşmasını toplum önünde sağlarken baş başa görüşmeler oldukça az ve zordur. Baba ve erkek kardeşin haberi olmadan gizlice görüşülür. Bu görüşme genellikle baba ve erkek kardeşin evde olmadığı saatlerde ya da herkesin uyuduğu gece saatlerinde gerçekleşir.

Nişanlılık döneminde yuva kurma telaşı hızlanacağı için ailelerin birlikte geçireceği süreler artar. Bu dönem artık ailelerin hazırlıklarını hızlandırdığı, verilen sözlerin tutulduğu aşamadır. Her bölgede birbirinden farklı nişan uygulamalarına rastlanır. Örneğin Yozgat'taki nişanlarda odanın ortasına bir iskemle konulur. İskemlenin üzerine de bir ucu yerde değnek bir ucu da iskemlenin arkasında geriye doğru sarkmak üzere, birkaç arşın uzunluğunda bir kumaş serilir. Buna "ayak eni" denir. İskemle kızın yüzü Kâbe'ye dönük olacak şekilde yerleştirilir. Daha sonra yüzük iki kez takılır çıkarılır. Üçüncüde ise yüzük tamamen takılır (Akyüz, 1976: 18).

Kırşehir'de nişan önemli bir evlilik âdetidir. Nişan evlilik yolundaki çiftlerin ve ailelerin büyük bir hazırlık dönemine girdiği süreçtir. Öncelikle erkek tarafı, kızın ihtiyaçlarını karşılamak üzere alışverişe çıkar. Bu sürece "pırtı bozma, nişan bozma" gibi isimler verilir (K.K. 34). Çepni köyünde bu alışverişe "düzen" denir. (K.K. 48) Kayınvalide, gelin kız, ve gelinin kız kardeşi şehir merkezine gelerek nişanda giyilecek kıyafeti, bunun dışında birkaç elbise, kışlık kaban, ayakkabı, çanta, ayrıca bilezik, küpe, saat, kolye gibi takılar alınır. Alışverişe götürülen kız kardeşe de mutlaka hediye alınır. Erkek evinin maddi gücüne bağlı olarak kız evinin diğer bireylerine de hediye alınır. Alınan bu hediyeler nişan günü topluluğun önünde sergilenir. (K.K. 5, KK. 44, K.K. 47, K.K. 52)

Resim 2.27. *Nişan toyu*

Nişana davet etme olayı için “okuyucu” adı verilen, genellikle konuşkan, çevik ve ihtiyaç sahibi biri görevlendirilir. Kapı kapı dolaşır ve “*Falan kişinin şu tarihte nişanı var, hepiniz davetlisiniz*” der. Günümüzde davet, genellikle belediye anonsları vasıtasıyla yapılır. Son zamanlarda dernekler ve muhtarlar da insanlara kısa mesaj yollayarak davet işini gerçekleştirmeye başlamışlardır. (K.K. 3, K.K. 9, K.K. 37, K.K. 49)

Nişan töreni kızın evinde ya da özel olarak tutulan mekanlarda düzenlenir. Bu törende dürü adı verilen hediyeler sandıklar aracılığıyla kız evine erkek evi tarafından iletilir. Oğlan evinde toplanan misafirler davul zurna eşliğinde kız evine yürüyerek giderler, mesafe çoksa araba ve dolmuşlarla kız evine varılır (K.K. 7, K.K. 13). Kırşehir’in birçok yerinde nişan masası kibleye doğru konumlandırılır. (K.K. 4). Gelin ve damat masanın başına alınır ailenin ileri gelenlerden biri dualar eşliğinde iyi dileklerde bulunarak nişan merasimini başlatır. Boztepe ilçesinde sadece yakın aile değil altın veya para takmak isteyen tüm misafirler hediyelerini takdim eder. (K.K. 13). Ancak nişanın bozulma ihtimali de göz önünde bulundurulduğu için oğlan evi bazı takılarını düğüne saklar. Kız evi misafirlerine şerbet ikram edilir. Nişan töreni bittikten sonra gelin ve damadın yakın arkadaşları ilçedeki parka gider içecek, dondurma, çerez gibi yiyecekler eşliğinde sohbet edilir. Bu toplanmanın amacı genç kızların ve delikanlıların birbirlerini görüp, beğenip tanışmasıdır. (K.K. 3, K.K. 20). Nişan merasimi bittikten sonra kız evi önceden alınan şerbet takımı ile damada şerbet gönderilir. Şerbeti ileten kişiye de damat bir miktar para verir. Damat da arkadaşları ile bu

şerbeti içer. (K.K. 1, K.K. 2).

Nişan töreniyle birlikte ilişkiler resmîleşmiş ve bu beraberlik herkese duyurulmuş olur. Nişanlı kız bu törenden sonra oyalari yüzüne gelecek şekilde başını bağlar. Böylece nişanlı olduğunu herkese göstermiş olur. Bu durum nişanlı kız için yeni bir evreye geçişin simgesel boyutudur. Yörede söylenen “başı bağlı” sözü de bu nedenle söylenir. (K.K. 9, K.K. 13, K.K. 45)

Nişanlılık süresi boyunca kız evi çeyiz hazırlığı sürecine girer. Kızın yatağı, döşeği, yastığı için bir miktar yün alınır. Kız evi ve erkek evinin yakınları bir araya gelir çeşme başına gidilir, yün yıkanır daha sonra yastık yatak yüzleri dikilir, kanaviçeler geçirilir. Önceden hazırlanan yiyecekler yenir (K.K.21, K.K. 3). Hıdırellez, Kırşehir ve çevresi için nişanlılık sürecinde önemli bir gündür. Erkek tarafı ve kız tarafı baharı müjdeleyen bu günde bir araya gelir ve genellikle piknik yapıp eğlence düzenlerler. Ayrıca nişanlı kızlara Kurban Bayramı’nda koç veya koyun gönderilir. Kurban Bayramı öncesi güzelce süslenen hayvanlar, bayram sabahı kız evine teslim edilir. Kız evi de teslim eden kişiye bahşış verir. Ayrıca bayramda oğlan evi tarafından kıza kıyafet, yazma, bilezik, çanta, ayakkabı gibi eşyalar alınır. Bu eşyalara “bayramcalık” adı verilir. Nişanlılık süresi boyunca oğlanın amcası, dayısı, halası, teyzesi, kardeşleri, yakın komşuları “gelin kız görme” adı verilen ziyareti mutlaka yerine getirmelidir. Kıza çorap, terlik, tülbent, kıyafet, iç çamaşırı gibi hediyelerin bulunduğu bohçalar götürülür. Maddi durumu yerinde olan kişilerin gelin kız görmeye takı götürdüğü de görülür. Kız nişanlılık süresi boyunca kendisine getirilen takıları takarak ve kıyafetleri giyerek alınanları herkese gösterir. Kız da düğünden sonra kendisine getirilen bu hediyelerin karşılığında damadın yakınlarına aynı şekilde bohça hazırlar. Bu bohçaya "dürü" ismi verilir. (K.K. 15, K.K. 37, K.K. 44) Kız evi de bu süreçte gelin olacak kızlarına kıyafet alarak kızın ihtiyaçlarını giderir. Alınan bu kıyafetlere çık git anlamına gelen “çıkırık” denir. (K.K. 52)

Nişanlılık döneminin uzatılması uygun görülmez. Oğlanın askerde ya da gurbette olması gibi durumlar söz konusuysa en fazla iki yıl sürer. Bu sürecin uzaması; her iki taraf için de hayırlı görülmez, ayrılıklara sebep olabileceği düşünülür. Nişanın bozulmasına yörede “nişan atmak” denir. “Söz ağızdan bir kere çıkar, verilen sözden geri dönülmez.” gibi düşüncelerle nişanın atılması hoş karşılanmaz. Nişanı atan kız eviyse alınan hediyeler karşılıklı olarak iade edilir. Nişanı atan oğlan eviyse kızın bu durumdan daha çok mağdur olacağı düşünüldüğünden kız evine verilen hediyeler geri alınmaz. Genellikle bu süreci “aracı” adı verilen kişiler yönetir. Günümüzde bu durum anlayışla karşılanmaya

başlanmıştır. Nişanlanan kişilerin anlaşılamadığı düşünülür ve kimse ayıplanmaz. (K.K. 1, K.K. 4, K.K. 17)

Günümüzde nişan törenleri daha çok cafe, restoran ve özellikle salonlarda düzenlenmektedir. Bu sebeple de nişan törenleri gelenekselliğini kaybetmeye başlamıştır. Diğer popüler kutlamalarda olduğu gibi masa süsleme figürü tüm detaylarıyla ortaya çıkmaktadır. Işıklar, mumlar, masanın arkasında gelin ve damat adaylarının isimlerinin yazılı olduğu süslemeler, çelenkler, süslü söz tepsileri ve makaslar, konseptte uygun pasta ve içecekler özenle hazırlanmaktadır. Kırşehir ve Neşet Ertaş türküleri, Ankara havaları, halayların yanında Kırşehir'e özgü olmayan roman havaları, zeybek gibi başka yörelerin müzik kültüründen de yararlanılır. (K.K. 41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.4.2. Düğün Esnasındaki Toylar

Türkler arasında toy denildiğinde akla gelen ilk bir araya gelme düğündür. Evliliğe verilen önem nedeniyle düğün toy olarak değerlendirilmiştir. Dede Korkut'ta nişan toyuna küçük düğün, evlenme toyuna ise ulu düğün denilmiştir (Ögel, 2001: 269).

Kırşehir Abdalları, yöredeki düğünlerinin en önemli kişileridir. Kimi zaman davul gösterileriyle, kimi zaman köçek oyunuyla düğünleri şenlendiren, akışı sağlayan kişilerdir. Kapı girişinde misafirleri davul zurna eşliğinde karşılarlar. Düğünlere katılım sağlayan misafirler de bunun karşılığını mutlaka vermelidir. (K.K. 27) Büyük Usta Neşet Ertaş ve babası Muharrem Ertaş'ın Kırşehir'in düğünlerinin en büyük icracıları olduğu da kaynak kişiler tarafından söylenmektedir. Ayrıca Salahaddin Bekki ve Dicle Demirbaş, Neşet Ertaş'ın Kırşehir düğün düğün dolaşmaktan okuyamadığını şu sözlerle ifade etmiştir: "Babası ile düğün düğün dolaşmaktan ilkokula gitme fırsatı bulamayan Neşet Ertaş, okumaz yazmayı kendi kendine öğrenmiştir. Düğünlerde ilk başlarda darbuka çalıp köçeklik eden Neşet, 12 yaşında cümbüş çalmaya başlar. Kısa bir sürede keman çalmasını da öğrenen Neşet Ertaş, Çekiç Ali'nin yanında düğünlerde çalmaya başlar." (Bekki ve Demirbaş, 2017: 22-23)

Kırşehir'de düğün hem kız evinde hem oğlan evinde ayrı ayrı yapılır. Takı merasimi, kına, kayın gitme gibi ritüeller vasıtasıyla bir araya gelinip hep birlikte eğlenilir. Her iki tarafta da gelen misafirlere yemek ve içecek ikramı yapılır. Düğünlerde en çok tercih edilen yemekler, yoğurt çorbası, sulu köfte, bamya, dolma, tas kebabı, baklava, börektir. (K.K. 52) Yörede tarihi daha eskiye dayanmakla birlikte düğün günü kazan kazan ciğer pişirildiği de görülmektedir. (K.K. 54)

Genellikle nişanlanan çiftlerin düğünü harman kalktığında, aileler topraktan kazanç sağladığında güz mevsiminde yapılır hatta kışın yapıldığı da görülür. Kaynak kişinin aktardıklarına göre kışın gelinin soğuktan korunmak amacıyla ahıra indirildiği bile görülmüştür. (K.K. 53)

Türk kültüründe olduğu gibi Kırşehir’de de bir yakının ölüm, hastalık gibi acısı varsa bu süreçte düğün yapılması uygun görülmez. Hatta sadece akrabaların değil komşuların da sağlık durumu gözetilir. Bir yerde acı varken bir yerde eğlence olmaz diye düşünülür. Ayrıca iki bayram arasında düğün yapmanın uğursuzluk getireceği inancıyla bu zaman dilimlerinde düğün yapılmaz. (K.K. 4, K.K.9, K.K. 12, K.K. 20)

2.11.4.2.1. Oku Dağıtma

Kırşehir ve çevresinde düğüne davet “davet oku” aracılığıyla yapılır. Düğüne misafirleri kapı kapı gezerek davet eden kişilere de “okuyucu” denilmektedir. Okuyucu olarak genellikle durumu iyi olmayan fakir bir kadın tayin edilir ya da gelinin arkadaşları ev ev gezerek misafirleri düğüne davet eder. Kaman ilçesinde okuntuyu kadın ve erkek ayrı ayrı dağıtır. (K.K. 34) Mucur’da oku olarak kibrit, mendil, çorap, yazma, havlu verilirken kumaş parçası da verildiği görülür. Boztepe ilçesinde ise oku olarak bunların dışında özellikle yumurta verilir (K.K. 20, K.K.21, K.K. 39).

Günümüzde davetiye dağıtmaya düğünden bir hafta önce başlanır. Oğlan evi bastırıldığı davetiyelerin bir kısmını kendine, bir kısmını kız evine ayırır. Davetiyeleri dağıtma işini bizzat düğün sahibi ya da yakın akrabalar üstlenir. Uzakta olan kişiler, telefon aracılığıyla davet edilir. Ayrıca uzaktan gelen misafirlerin köy odalarında mı yoksa yakın akrabalarda mı misafirlik edeceği düğün sahibi tarafından önceden kararlaştırılır. Düğün süresince misafirlerin her türlü ihtiyacı düğün sahibi ve yakınları tarafından karşılanır. Davetiyelerin sunuluş şekli düğünün katılımcıları tarafından çok önemsenir. Kişiler, düğün sahibinin kendilerine verdiği değeri davetiyeler sayesinde gözlemleyebilirler. Ayrıca köy ve ilçelerde belediyenin anonsu aracılığıyla da düğünlere davet gerçekleştirilir. Son zamanlarda derneklerin ve muhtarların da kişilerin telefonuna kendi yörelerinde bulunan kişilerin telefonlarına mesaj yolladıkları da görülmektedir. (K.K. 3, K.K. 20, K.K. 21)

Düğünler; küslüklerin, dargınlıkların sona erdirildiği törenlerdir. Bu süreçte dargın olan kişilerin düğüne uğursuzluk getireceği düşünülür. Bu yüzden düğün sahibi husumetli olduğu kişileri bizzat evine giderek davet eder. Düğün ne kadar kalabalık olursa o kadar hayır ve bereketin evlenen çiftlerin üzerinde olacağına inanılır. (K.K. 34)

2.11.4.2.2. Hazırlıklar ve Toy Aşı

Evlenmeden önce yapılacak hazırlıkların büyük bir kısmı oğlan evine aittir. Günümüzde düğünler genellikle salonlarda olmakta ve bu yüzden pek çok hazırlık da salon sahipleri tarafından yapılmaktadır ancak önceden ev düğünü yapıldığı için çadırların kurulması, masa ve sandalyelerin ayarlanması, müzik ekibinin, fotoğrafçı ve kameramanların tutulması gibi pek çok hazırlığı oğlan evi üstlenir. Elbette aynı hazırlıkları kız evi de yapar ama oğlan evinin yükü biraz daha ağırdır. (K.K. 7, K.K. 11, K.K. 38, K.K. 44)

Önceden evlenen çiftlerin aileleri ile birlikte yaşaması, çoğu ihtiyaca da gerek duyulmamasını sağlıyordu ancak günümüzde ayrı evlerde yaşadığı için oğlan evi mobilyaların büyük bir bölümünü ve beyaz eşyayı alırken kız evi de yatak odası ya da oturma odasını, halıları ve mutfak eşyalarını alır. Günümüzde kız evinin bu kadar ihtiyacı karşılaması da değişen sosyal şartların ve hayat pahalılığının bir gereğidir. (K.K. 6, K.K. 8, K.K. 41, K.K. 43)

Davetlileri en iyi şekilde ağırlamak, düğün sahipleri için âdeta bir sınavdır. Ziyafet vermek düğünün en önemli unsurudur. Hem erkek tarafında hem de kız tarafında ayrı ayrı birtakım hazırlıklar yapılır. Düğünden önce erkek tarafı genellikle büyükbaş hayvan keser. Erkek tarafı, kestiği hayvanın bir kısmını kız evine gönderir bir kısmını da verecekleri ziyafette kullanır. (K.K. 26, K.K. 30, K.K. 32, K.K. 37, K.K. 47, K.K. 52, K.K. 54)

Düğündeki aşların pişirilmesi için erkek tarafı, düğünden 15 gün önce imece usulü odunları toplar. Özellikle köydeki gençler grup halinde oğlan evinin önünde toplanır. Önce davul zurna eşliğinde oynanır sonra da önde gençler arkada davul zurna ormanlık yerlere odun toplamaya gider. Sabahın erken saatlerinde gidilirse odun toplamaya davul zurna eşlik etmez. Ancak muhakkak gençler geldiğinde köyün meydanında davul çalınıp eğlenilir. Odun toplamaya giden gençlere oğlan evi tarafından hediyeler verilir. Getirilen odunlar hem kız tarafına hem de erkek tarafına teslim edilir. (K.K. 58, K.K. 61)

Erkek evinde kadınlar hasatın sonunda değirmende öğütülmüş unlarla hem oğlan evi için hem de kız evi için ekmek yapar. Bu ekmek yapılmadan önce un çuvalını açmak için kayınvalidenin önceden hazırlamış olduğu bohça mutlu bir evliliği olan kadın tarafından açılır. Bohçanın içindeki patik, yazma, ayna, havlu gibi eşyalar çuvalı açan kişiye armağan edilir. Yine ağzı dualı, evliliği yolunda olan bir kadın “*El, benim el değil, Fatma anamızın eli.*” diyerek dua ve bereket temennileri ile hamuru yoğurur. Ekmek yapımına, eşinden

ayrılmış ve lohusa kadınların gelmesi uygun görülmez. Kadınlar, ekmeği açarken ara ara tahtaya vururlar. Bunun amacı, oğlan evinden bahşiş istemektir. Oklavaların sesini duyan kadınlara oğlan evi hemen bahşişi verir. Ayrıca ekmeğin yapımına katılan diğer kadınlara dizlik adı verilen önlük dağıtılır. Açılan un çuvalından imece usulü yağlı yufka denilen ekmekler hazırlanır ve tepsiyle birlikte kız evine gönderilir. Gönderilen bu tepsi düğünün başladığının habercisidir. Kız evi de ekmeğin yapan kişilere gönderilen tepsiye armağanlar koyar ve ekmeğin yapan kadınlar kendi arasında bu hediyeleri paylaşır (URL-6, K.K. 34, K.K. 55).

Düğünlerin en önemli parçası ise verilen ziyafetlerdir. Hem ruhlar tarafından korunmak için hem açları doyurmak için düzenlenen düğün aşısı bütün Türklerin ortak geleneğiydi. Dede Korkut ile Orta Asya Türklerinde görülen “düğün yağması” geleneğini Anadolu’da devam ettirmektedir. Toy; düğün bayrağı, düğün ateşi bütün Türklerde görülen yaygın bir geleneği. Göktürkler düğün için “törün” sözünü kullanmışlardır. Yarışlar, güreşler gibi tören şenlikleri ise bütün Türk düğün ve toylarında görülen eğlencelerdir (Ögel, 2001:269).

Düğüne üç beş gün kala, baklava, börek, sarma, sulu köfte gibi yiyecekler önceden hazırlanır. (K.K. 4, K.K. 10, K.K. 15, K.K. 20, K.K. 34, K.K. 52 Oğlan evi düğündeki yemekleri hazırlamak için büyükbaş hayvan keser. Mucur’da oğlan evi kız evine misafirlerini ağırlaması için “kına davarı” adı verilen koyun ya da koçu götürür. Ayrıca götürülen hayvanın boynuzuna gelin için altın takılır (Yılmaz, 2008: 30).

Kaman ilçesinde gelin ve damadın yakınları, köyün ileri gelenleri bir araya gelir ve bir yemek verilir. Bu yemeğe meşveret yemeği denir. Bu yemekte düğünün nasıl yapılacağı, kimlere ne görevler verileceği karara bağlanır. (K.K. 34) Çiçekdağı ilçesinde ise düğünle ilgili kararlar dede önderliğinde cem evinde alınır. (K.K. 50)

2.11.4.2.3. Gelin ve Damat Hazırlığı

Gelin hazırlığıyla ilgili en önemli gelenek gelin hamamı törenleridir. Düğünden önce gelin hamama götürülür ve böylece kadınlar da düğünün ilk eğlencesini kendi aralarında yapmış olurlar.

Türkiye’nin birçok bölgesinde gelin hamamları yapılır. Bu gelenek hamamlarda olabileceği gibi kızın veya bir başkasının evinde uygulanabilir. Örneğin Erzurum’da “Hamam evi” de denilen bu gelenekte kız evinin bir yakınının evi “hamam evi” olur. Tandırlar yakılır, yemekler pişirilir, köyün genç kızları çağrılır. Kazanlarda sular ısıtılır. Gelinin

arkadaşları türküler söyleyerek gelini yıkarlar. Sağdıç hediye olarak bir elbiselik kumaş getirir. Buna “hamam eni” adı verilir. Öğlen vakti “hamam evi” bütün kadınların çağrıldığı yemek verir. Yemekle beraber şerbet ikram edilir. Şerbeti içenler bardaklarının yanına para bırakırlar. Daha sonra gelin bir odanın ortasına oturtulur ve hazırlanmaya başlanır. Bu sırada çeşitli eğlenceler düzenlenir. Yine Erzurum’da gelin hamamı eğlenceleri, hamamlarda yapılabilir. Hamamlarda yapılan gelin hamamında gelin oğlan tarafındaki bazı yaşlı kadınların ve kayınvalidesinin başını yıkar. Daha sonra ilahilerle göbek taşının etrafında üç defa dolaştırılan gelin göbek taşına alınır. Tellaklar gelini yıkamaya başlarken türküler söylenir, eğlenceler düzenlenir. Saçı taranırken bir tek saçının dahi yere düşmemesine ve kaybolmamasına özen gösterilir. Gelinin yıkandığı sabun güveye götürülür ve karşılığında bahşiş alınır (Çelepi, 2017: 299).

Kırşehir’de düğünden önce gelin hamama götürülür, birtakım yiyecekler eşliğinde eğlenceler düzenlenir ve gelinin düğüne hazırlanması ruhen ve bedenen sağlanır. Kayınvalide, hamam gelen gelinine hamam tası, sedef kakmalı nalın, sırmalı havlu, vb. hediyeler verir. Erkekler tarafında ise, damat ve arkadaşları birlikte hamama giderler. Kız tarafından damada iç çamaşırı, çorap, gömlek, vb. gönderilir.

Boztepe’de gelin düğünden bir gün önce yakın akrabalarından birinin evinde kalır ve bu evde geline büyük bir önem verilir, gelinin tüm istekleri yerine getirilir. (K.K. 3, K.K. 21).

Kırşehir’de damat düğün hazırlığını sağdıçla yapar. Banyo veya hamam gibi temizlik uygulamaları yerine getirildikten sonra sağdıç damadı tıraşa götürür. (K.K. 9).

2.11.4.2.4. Bekarlığa Veda Partisi

Popüler kültürün etkisiyle Batı kaynaklı kutlamalar, araştırma alanımızda da kutlanmaya başlamıştır. Bunlardan biri de bekarlığa veda partisidir. Bu parti, gelinin hayatındaki değişim ve dönüşüm başlamadan önce arkadaşlarıyla birlikte bekar olarak geçirdiği son gecedir.

Eskiden gelin, düğünden önce arkadaşlarıyla bir yakınım evinde bir araya gelirdi. Bu bir araya gelmenin amacı gelini memnun etmek ve gelinle doyusıya bir gece geçirmektir. Bunun dışında evlenecek olan kız akrabaları, düğünden önce yemeğe çağırır ve geline evlilikle ilgili nasihatler edilir, tavsiyelerde bulunulurdu. Bu uygulamanın günümüze evrilmiş hali “bekarlığa veda partisidir”. Aslında eskiden yapılan bu uygulamalar da gelinle bir nevi vedalaşmadır. Bu parti uygulaması biçimi bakımından Batı kaynaklı olsa da geçmişte

de aynı amaçlar doğrultusunda bir araya gelmelerin olduğundan söz edebiliriz.

Düğünden birkaç gün önce gelin ve arkadaşları bir cafe, otel ya da açık alanda aynı renkte ve modelde kıyafetler giyerek bir araya gelirler. Gelin, başına “bired to be” veya “bride” yazılı taç, arkadaşları da koluna gelinin adının yazılı olduğu bileklikler takar. Çeşitli yiyecek ve içeceklerle birlikte gece boyu eğlenirler. Kız kıza yapılan bir uygulama olduğu için oldukça rahat ve eğlenceli bir gece geçirirler. Kimi zaman benzer şekilde damadın da arkadaşlarıyla düğün öncesi bir araya gelip eğlendiği de görülmektedir. (K.K. 41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.4.2.5. Bayrak Dikme

Oğuz Kağan, devletini çocukları arasında paylaştırırken büyük bir ziyafet düzenler. Ziyafetin ihtişamlı olması için de birtakım güç gösterisine dayanan uygulamaları yerine getirir. Şölen şu dizelerle anlatılır:

Bunu diyen Oğuz Han , çağırdı kurultaya

Beğ geldi, halkı geldi, selam verdi otağa

Herkes geldi oturdu, Oğuz Han büyük otağında

Kırk kulaçlık bir direk, sağa dikip sağladı

Direğin üzerine, altın bir tavuk koyup

Direğin altına da kara koyun bağladı

Sağ yanında Bozoklar, sol yanında da Üçok

Oturup eğlendiler, kırk gün kırk geceden çok

Yediler hem içtiler, erip muradlarına,

Oğuz böldü yurdunu, verdi evlatlarına (Ögel, 1989:127).

Metinden de anlaşılacağı üzere toy verilecek yere çadır diktirme çok sık karşılaşılan bir olgudur. Yine benzer bir uygulama da Dede Korkut'ta karşımıza çıkar. Dede Korkut Kitabı'nda Boğaç Han Hikâyesi'nde düzenlenen bir toy şu şekilde ifade edilmiştir: “Şami günlüğü yir yüzine dikdürmüş-idi. Ala şayvanı gök yüzine aşanmış-idi. Bin yirde ipek halıçası döşenmiş idi. Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kerre toy idüp Oğuz biglerin konuklar-idi. Gine toy idüp atdan aygır deveden buğra koyundan koç kurdurmuş idi. Bir yire ağ otağ bir yire kızıl otağ bir yire kara otağ kurdurmuş idi” (Ergin, 2018:78).

“Oğuz Kağan'daki “Kırk kulaçlık bir direk, sağa dikip sağladı

*Direğin üzerine, altın bir tavuk koyup,
Direğin altına da kara koyun bağladı” (Ögel, 1989:206)*

Oğuz Kağan’ın toy vermeden önce yaptırdığı hazırlıklara bakılırsa toyun başladığını belli eden simgesel nesnelere dayanılarak görülmektedir.

Genellikle Kırşehir’de düğünün başladığını belli eden ilk gösterge, davul ve zurna sesidir. Bu ses, düğünün başladığını da bittiğini de yöre halkına duyurur. Bunun dışında bir diğer gösterge de bayrak dikimidir. Türk halk kültüründe bayrak veya bez asma geleneği düğünün hatta ölümün de habercisi olarak görülür. Sıradan bir ölüm için siyah bayrak, şehit için de beyaz bayrak asılır (Ögel, 2010: 220).

Kırşehir’de bayrak dikme merasimi oldukça önemlidir. Düğünün nerede olduğunu ve başladığını göstermek için dikilen bayrak, cuma namazından sonra okunan dualardan sonra aile geçimi iyi olan biri tarafından erkek evinin çatısına dikilir. Bayrak uzun bir sopaya bağlanır, ucuna da elma konur. (K.K. 34). Kimi zaman soğan konulduğu da görülür. (K.K. 1) Kaman ilçesinde bayrağın üstüne kuş tüyü de konulduğu görülmüştür. (K.K. 34) Bayrakçı için de özel bir ziyafet düzenlenir. Orada bulunan misafirlere de şeker, çerez gibi yiyecekler dağıtılır. Gelin almaya giderken oğlan evi bayrağı kız evine sunar ve bunun karşılığında bahşiş alır. Bayraktan sorumlu olan kişiye bayrakçı da denir. Bayrakçı gelini oğlan evine getirene kadar bayraktan sorumludur. Şayet düğün sırasında bayrağı bir çocuğa ya da gence kaptırırsa bahşiş karşılığında bayrağı yeniden almalıdır. Gelin erkek evine indikten sonra yani düğün bittikten sonra da bayrakçı bayrağı damada üç kere öpüp alnına koyarak teslim eder ve damat da aynı şekilde bahşişini vererek bayrağı teslim alır. Bayrağın ucundaki elma da gelin ve damada yedirilir. (K. K. 32, K.K. 34, K.K. 54).

Çiçekdağı, Kaman, Bağbaşı’ndaki Abdallar, düğün alayının bir başkanı seçilir. Düğünün başlangıcından bitimine kadar kız evine gidecek olan topluluğun en önünde önderlik eden bu kişiye “bayraktar” denir. Aynı şekilde kendilerini temsil edecek bir bayraktar da kız evinden seçilir. Bayraktarlar düğün boyunca bayraktan sorumludur. Kırşehir’in geneline yayılan uygulamada olduğu gibi bayrağı kimseye kaptırmamalıdır. Aksi olduğunda yine bahşiş karşılığında bayrağı teslim almalıdır. Oğlan evinden kız evine gidildiğinde bayraktarlar birbirine karşılıklı soru sorar. Soruyu bilemeyen bayraktar, temsili olduğu zümreye karşı zor duruma düşer. Karşılıklı soru cevapların olduğu bir söyleşi kaynak kişilerin aktardığına göre şöyledir:

“Hey hündür hündür

*Denizin dibi kumdur
Denizin dibindeki sarı karıncayı
Kim nallar ?*

*Verelim peygamber eline
Sellalı salavat”*

Orada bulunan tüm halk, salavat getirdikten sonra oğlan evindeki bayraktarın sorusuna kız evinin bayraktarı şöyle cevap verir:

*“Hey hındır hındır
Denizin dibi kumdur
Denizin dibindeki sarı karıncayı
Cebrail nallar”*

Bir başka deyiş de şu şekildedir:

*“Gökten indi bir akrep
Ağzında yeşil yaprak
Sana diyorum bayraktar
Dünya kaç kilo toprak*

*Gökten indi bir akrep
Ağzında yeşil yaprak
Sana diyorum bayraktar
Dünya bir avuç toprak” (K.K. 50)*

2.11.4.2.6. Asdabcı Gitme

Mümtaz Boyacıoğlu'nun aktardıklarına göre Kaman ilçesinde uygulanan “asdabcı gitme” geleneği şu şekildedir:

Cumartesi günü kuşluk vakti düğün evinin kalabalığı artarken oğlan evinin kahyasının telaşı iyice artar. Öğle namazından sonra “asdabcı” gidileceği için herkese düğünden önce perşembe günü yapılan “meşveret” adı verilen toplantıda ayrı ayrı görev verilir. Bu kişiler, kendi elemanları ile yapacakları göreve göre kılık kıyafet hazırlıklarını tamamlarlar.

Sinici: Büyük bir sininin üzerine kuru üzüm, fıstık, kınalı şekerden oluşan çerezini ve gelinin ayakkabısını kadınların içinde hazırlar, üzerine de bir poşu örter.

Bekçi: Eline kalın bir değnek alarak kadınların bulunduğu evin önünde kadınları

bekleyen görevlidir.

Külcü: Yüzünü baca isi ile karalayan, eline sopasını alan, omzuna aldığı torbanın içine külünü dolduran kişidir.

Zeybekler: İki erkek kadın kılığına girer. Diğer ikisi de işlik, yelek ve şalvar giyer. Kollarına, bacaklarına ve başlarına poşularını bağlayarak kaşıkları ellerine alırlar.

Deveci: Zeybekler gibi giyinirler. Ayrıca iki kişinin omuzlarına uzatılan sırkaların ucunu bağlayarak üzerlerine kilim, seccade atılır ve devesi süslenir. Devenin kambur yeri minder ile yükseltilir. Öndeki kişinin gözü göreceğ biçimde örtülür, kafasına bir ayna bağlandıktan sonra eline bir orak, orağın ucuna bağlanmış çuvaldız iğnesinin üzeri de poşularla sarılır.

Bayrakçı: Gecedен bayrağı oğlan evinin damından arkadaşları ile kaçırıp üzerindeki elmayı paylaşıp yedikten sonra (darısı bana olsun anlayışı ile) yerine soğan takıp asdapçının yürümesini bekler.

Halaycılar: Halay çekecek ekiptir.

Davul Zurna, Saz Keman ve Köçekler: Her düğünde davul zurna ve saz ekibi ile bir veya iki köçek bulunur.

Cumartesi öğle namazı kılındıktan sonra, düğün kahyası tüm hazırlıkları kontrol eder. “*Asdabcı gidiyoruz, haydi yürüyün arkadaşlar.*” komutu ile davul ve zurna eşliğinde herkesi kız evine yürümeye davet eder. Asdabcı alayının en önünde çocuklar, gençler, gençlerin içinde bayrakçı bulunur. Ortadaki boşlukta külcü, deveci, zeybekler, sinici, saz-davul ekibi arka arkaya sıralanır. Bunların arkasında halaycılar, orta yaşlılar ve yaşlılar yer alır. Yaşlıların arkasında eli değnekli kadınların bekçisi ve peşinde de kadınlar yürürler.

“*Hey hey*” diye bağıra bağıra davul zurna eşliğinde yol alınır. Asdabcı alayı kız evine doğru ağır ağır hareket ederken külcü oynayarak bağıra çağıra orta yeri açarken yetişebildiğine değnekle vurur, yetişemediğine de çantasındaki külü savurur. Zeybekler de köçeklerle birlikte oynayarak ilerlerken düğün sahiplerinin bahşiş olarak attıkları kâğıt paraları köçekler bellerinin üzerinde ters dönerek ağızları ile yerden alırlar. Deveci, devesini asdabcı alayının üzerine doğru çekerek onlarda orta alanı genişletmeye çalışırlar. Yetişebildiklerine de orağa bağlı iğnelerini batırmaya çalışırlar. Külcünün sopasını, devecinin iğnesini yiyenler, “*Vay anam yandım, off, uyyy!*” diye bağırarak kenarlara kaçırlar. Bu gösterilerle ilerleyen asdabcı alayı kız evine yaklaştıkça birkaç kez durarak

gösterilerini sergiler.

Davulun sesini duyan, asdabcı alayını gören kız evi çardakta ya da evin önünde yerlerini alır. Oğlan evi bu büyük coşku ve sevinçle kız evine gelir. Kız evi kahyası ve yakınları asdabcı alayını karşılar. “*Hoş geldiniz!*” diyerek yaşlılara yer gösterirler. Kız evi ile oğlan evi birbirine karışır. Yaşlılar hazırlanmış yerlere oturlarken külcü ile deveci ortalığı açmak için çalışır. Bekçi de kadınları kız evinin avlusuna götürür, önlerinde bekler ve erkeklerin avluya girmelerine izin vermez.

Davulcu, davuluyla âdeta bir gösteri sunarken zeybek ve köçeklerin oyunları da bir süre izlenir. Kız evinin ileri gelenleri davulcunun ve köçeklerin bahşişini verirken kâhya da zeybekleri birer havlu veya çorapla ödüllendirir. Bu arada deveci yine ortalığı boşaltmak için devesi ile alana girenleri iğnesi ile kovalarken bir görevliden bahşişini aldıktan sonra devesini çöktürür.

Torbası ve değneği ile hopluya zıplaya dolanan külcü için iki sıruk ve sıruklara bağlanmış ip hazırlanır. Külcü torbasını ve değneğini yere bırakarak sıruğın birine tırmanır. Sırukların orta yerinde bağlı ipe ayağını dolayarak kendini tepe aşağı bırakır. Sıruklar gençler tarafında sıkıca tutulur. “*Ben buradan inmem, burada öleyim de kurtulun bari!*” sözlerle kendine acındırır. Yine kız evinden birileri önceden hazırladığı bozuk demir paraları külcünün ağzına doldurur. Bahşişini alan külcü de sıruktan iner.

Bu arada Şeker Mehmet’in yorganı hazırlanmıştır. Davulcu Şeker Mehmet davulunu bırakıp yorganı alır. Zurna eşliğinde önce iki eliyle sonra tek eliyle, hatta tek parmağıyla yorganı döndürürken kendisi de hiç durmadan döner. Süratle dönen yorganı tek parmağının üzerinden bir yöne doğru fırlatır. Dönerek giden yorgan düğün alayı kalabalığında kime denk gelirse o kişi veya kişileri yere yuvarlar. Bu gösteri de bahşışsiz kalmaz.

Oğlan evinin düğün kahyası hazırladığı halay ekibini çıkarır. Davul zurna eşliğinde:

“Kerpiç kerpiç üstüne,

Bu kerpicin aslı ne,

Yarım konak yaptırmış,

Ağ göğsünün üstüne.

Sallan gel de boylarına kurbanım,

Nazik söyle dillerine hayranım.”

Ağırlaması ile başlayan halay orta halayla devam eder, “*Mavilim veya Hoynari Topak Taşın Kenarı*” gibi hızlı bir halayla biter. Halaycılar için de hazırlanmış yağlık veya

havlu tüm halaycılarının döşlerindeki yeleklerin arasına takılır. Terleyen halaycılar halay sonrası aldıkları bu hediyelerle terlerini silerler.

Gösteriler bitince oğlan evinin kahyası kız evinin kahyasında ve yakınlarından izin ister. Kâhyanın gidiyoruz komutu ile “asdabcı alayı” geldikleri sırada yerlerini alarak kız evinden ayrılırlar.

O yıllarda bazı düğünlerde pehlivan da bulunurdu. Varlıklı aileler düğünlerinde ödüllü güreş olacağını ilan ederlerdi. Kız evine asdabcı giderken pehlivanlarda çoğu kez kısbetleri ile asdabcı alayının arasında yerlerini alırlardı. Kız evinde asdabcı gösterilerinin sonunda en heyecanlı gösteri olan güreşler yapılırdı. Hakemler denetiminde yapılan güreşler sonrası kazananlar derecelerine göre ödüllendirilirdi. (K.K. 34)

2.11.4.2.7. Kına Toyu

Kına yakmak, Türk inançlarında seçilmiş, adak edilmiş olanı gösterir. İnanca göre o işareti taşıyan canlı ve cansız varlıkların mukaddesliğine inanılır ve onlara dokunulmaz. Bu niteliği taşıyan nesne ve şeylere dokunmak, onlara saygısızlık göstermek, uğursuzluk ve felaket getirir inancı ile adanmışlar koruma alınmış olurdu (Kalafat, 1990:91).

Kına yakmak, Dede Korkut Kitabı’nda karşımıza Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Destan’da Tepegöz’ün şu konuşmasından kızların eline kına yaktığı anlaşılmaktadır:

Bıyacağı kararmış yiğitçükleri çok yimişem

Yiğitlikleri tutdı ola gözüm seni

Elçügezi kınalı kızçuğazları çok yimişem

Karışçukları tutdı ola gözüm seni (Ergin, 2018:215).

Kam Püre’nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nda da kadınların sevinçli günlerde ellerine kına yaktığı şu sözlerden anlaşılmaktadır: “*Ağ pürçeklü anası buldur buldur ağladı gozinün yaşın dökdi, acı tırnak ağ yüzine aldı çaldı, al yanağın tartdı, kargu gibi kara saçını yoldı, ağlayubanı sıklayubanı ivine geldi. Pay Püre Bigün dünlügi altun ban ivine şiven girdi. Kızı gelini kas kas gülmez oldu, kızıl kına ağ eline yakmaz oldu.*” (Ergin, 2018: 130).

Eski düğünlerin hareketli safhaları söz gelimi kına yakmak, başında mum yakmak gibi törensel kaynaşmalar, renk ve ateş kültü ile ilgili kutsal geleneklerin devamıdır. Kınanın ayrıca Kâbe’den geldiği inancına bağlı, dinî bir anlam taşıması, gelinin süslenmesine kutsal bir anlam ve değer kazandırmıştır. Kınanın yeşil renginin ezilip yakıldığı zaman

kırmızılaşması ve kendine mahsus kokusu uğur sayılmaktadır. Bunun içindir ki, bayramlarda, seyranlarda, düğünlerde, özel günlerde ve törenlerde genç kızların, taze gelinlerin, kadınların ve yaşlı ninelerin ellerine, ayaklarına, saçlarına kına yakmaları uğur sayılmıştır. Bazı yerlerde erkeklerin de serçe parmaklarını kınalama âdeti vardır. (Ataman, 1992:7-8).

Kırşehir’de cumartesi günü “gündüz kınası” adı altında oğlan evini kadınları kız evine gider. Ancak bu bir araya gelmede geline kına yakılmaz. Özellikle gelin kızın görümcesi, gelin kıza sini ile kıyafetlerini getirir ve orada bulunan misafirlere kıyafetler gösterilir. Daha sonra gelin kız giydirilir. Kız evi gelen misafirlere yemek verdikten sonra akşam kınasına geçilir. (K.K. 1, K.K. 3, K.K. 8, K.K. 9, K.K. 20)

Kırşehir’de gelin kınaya çıkartılırken,

“Allahümme salli ala seyidine Muhammed

Hüseynin kucağında, Ebubekir sağında

Ravzanın bucağında seyrettim Muhammed’i

Yeşilin imamesi var başında pembe humar

Her can görmeyi umar seyrettim Muhammed’i”

ilahisi söylenir. (K.K. 26).

Kırşehir’de gelin kınaya çıkartıldıktan sonra kız tarafından bir kişi gelinin önüne iki tane içi unlu bardak koyar. Bu bardakların içine de mum dikilir. Bu mumlar yakılır ve gelinden eliyle bu mumları söndürmesi istenir. Gelin mumları söndürerek topluluğa cesaretini gösterir. Daha sonra, mumlar tekrar yakılarak kınanın bulunduğu kabin içine yerleştirilir. Bu kap, gelinin başında ve etrafında gelini kötü ruhlardan korumak için çevrilir (Yılmaz, 2010: 48). Kına tepsisinin içinde mum yakılması, Türk halk kültüründeki ateş kültü ile ilişkilidir. Ateşin insanı kötü ruhların etkisinden koruyacağı, hastalıkları def edeceği inancının bir parçasıdır. Boztepe ilçesinde genç kızlar karşı karşıya geçer ve el ele tutuşup mum yakarlar ve bu şekilde bir tünel oluştururlar. Gelin ile damat da ilk girişlerini el ele tutuşan kızların kollarının altından geçerek yapar. Bu uygulamanın kına yakılmadan önce yapılmasının amacı nazarı ve kötü ruhları def etmektir. (K.K. 53)

Kırşehir’de gelin iki halı yastığının üzerine oturtulur. Gelin, *“Ufku aydınlık olsun, büyüğünü saysın, küçüğünü sevsin, evine bağlı kalsın.”* diye kibleye döndürülür. Gelinin başına nazardan ve kötülüklerden korunmak adına kırmızı bir örtü örtülür. Genç kızlar örtünün kenarlarını tutarak gelini ağlatırlar. Bu esnada,

“İlgınca, salgınca yağan yağmurlar

Gız annenin gözünün yaşı deal mi

Yüksek yüksek de görünen dâlar

Gız babayın damının başı deal mi”

şeklinde ağıtlar söylenir. Gelin biraz ağladıktan sonra elini açmaz ve kayınvalideden altın ister. Kayınvalide altını getirince gelinin eline kına yakılmaz. Yağmurlu köyünde ise, gelinin dayısı ve amcası tarafından “yol” adı altında para veya tabanca alır karşılığında da geline küçük bir hediye verdikten sonra gelin elini açar. Eli açılan gelinin avucuna fındık büyüklüğünde kınası konur. Kınanın iyi tutması için üzeri asma yaprağı ile kapatılır. Yörede eskiden kınanın, gelinin avucunun tamamına ve parmaklarına yakıldığı görülür. Ayrıca gelin, bu kınalı elini baba evinin duvarına sürer, böylece kendinden bir hatırayı büyüdüğü yetiştigi o eve bırakmış olur (Yılmaz, 2010: 58).

Kırşehir’de gelinin kınası yakıldıktan sonra davetlilere kına çerezi ya da çöreği dağıtılır. Eskiden damat kına yakma törenine katılmazken günümüzde damat da gelinin yanında yer alır ve hem damada hem de geline aynı anda kına yakılır hatta damat da kayınvalidesinden altın almadan elini açmaz. Kına yakıldıktan sonra gelin, damadın etrafında oynamaya başlar. Bu esnada su testisini kırar. Daha sonra damat da gelinin etrafında oynar. (K.K.2, K.K. 13).

Mucur’da kına yakıldıktan hemen sonra kız evinden oğlan evine bakır tas içinde ekmek, un, tuz, iğne veya çivi koyarak gönderilir. Ekmek bereket, tuz ağız tatlılığı, bakır tas mutluluk olsun diye gönderilirken, iğne veya çivide, “*Kem gözlere ve düşmana acı versin.*” diye oğlan evine gönderilir. Oğlan evinden gelen kınacılar,

“Kınası karıldı tasta

Kaynana pek heveste

Kız anası kara yasta”

ya da

“İstanbul’dan geldi tası

Oldu gelinlerin hası

Öğündü kaynanası”

manileri ile kız evinden uğurlanırlar. Oğlan evi kız evinden biraz uzaklaştıktan sonra gelinin arkadaşları oğlan evine şu maniyi söyler:

“Kaynanam hamama varsa

İki ayağı birden kaysa

Oğulları bize kalsa”

ya da

“Görümcem tava karası

Kaynanam kazan karası

Oğulları bal helvası”

Çeyizim asıldı kınam yakılsın

Gidiyom yerime bacım satılsın

Ben gittim gideli göremez oldum

Dertli anam şimdi nasılsın” (Yılmaz, 2010:66-67).

Kırşehir’de kız evinde bulunan misafirler dağıldıktan sonra, kız ile annesi arasında “ana kız ağıdı” yakılır. Bu ağıt, gelinin annesi, kız kardeşleri ve akrabaları arasında gerçekleşir. Kına gecelerinde gelin ağlatmak uğurlu sayılır ve gelin ne kadar ağlarsa toplum nazarında o kadar makbule geçer. Çünkü gelinin ağlaması, baba ocağına olan sevgisinden, düşkünlüğünden kaynaklanır diye düşünülür.

Kırşehir’de söylenen gelin okşamalarından¹⁸ bazıları şu şekildedir:

1. Köprüden geçti gelin

Saç bağı düştü gelin

Diloy loy haldan bilmez diloy loy

Söz anlamaz ne çare

Eğil bir yol öpeyim

Gençliğim geçti gelin

Köprünün altı diken

Yaktın beni gül iken

Allah seni de yaksın

Üç günlük gelin iken (Yılmaz, 2010: 229).

2. Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçan (da) kuşlara malum olsun ben annemi özledim

---

¹⁸ Bu uygulamaya kına övme de denir.

Hem annemi hem babamı hem köyümü özledim

Babamın bir atı olsa binse de gelse
Annemin yelkeni olsa uça da gelse
Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse (K.K. 26).

3. Gesi bağlarında dolanıyorum

Yitirdim yârimi arıyorum
Bir çift selamına güveniyorum

*Atma garip anam beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime*

Gesi bağlarında üç top gülüm var
Ey Allah'tan korkmaz sana bana ölüm var
Ölüm varsa bu dünyada zulüm var

*Gel otur yanıma hallarım söyleyim
Halımdan anlamaz ben o yâri neyleyim*

Gesi bağlarına gurdum herenim
Söktürdüm saçımı yohtur öğrenim
Evvel Allah sonra sensin güvenim

*Gonma bülbül gonma dalım yoh benim
Boyuma bahacah yarım yoh benim (Yılmaz, 2010: 230).*

4. Çattılar ocak başını

Kurdular düğün aşını
Verdiler kızın başını

*Kız anam kınan kutlu olsun
Sonunda ağzın tatlı olsun*

Avcılar ava yelişir
Çengel tazılar oluşur
Sağ olan gelir buluşur

*Kız anam kınan kutlu olsun
Sonunda ağzın tatlı olsun*

Hani bu kızın anası
Elinde mumlar yanası
Bu gece kızın kınası

Kız anam kınan kutlu olsun

Sonunda ağzın tatlı olsun

Atladı çıktı eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Büyük kız evin yakışığı

Kız anam kınan kutlu olsun

Sonunda ağzın tatlı olsun

Bindirdiler atın iyâsine

Sürerler yolun gıyısına

Çağrılar da dayısına

Kız anam kınan kutlu olsun

Sonunda ağzın tatlı olsun

Duz gabını duzsuz goyan

Büyük evi ıssız goyan

Anasını gızsız goyan

Kız anam kınan kutlu olsun

Sonunda ağzın tatlı olsun

Gıcılar gavak gıcılar

Gavak değil oduncular

İşte geldi gınacılar

Gız anam gınan kutlu olsun

Sağdığın inek sütlü olsun

Elimi soktum astara

Elimi kesti destere (oy destere)

Yârim giddi gurbetlere

Gız anam gınan kutlu olsun

Sağdığın inek sütlü olsun

Bizim yaylalar oluklu

İçinde türlü balıklı (oy balıklı)

Yanındaki mor belikli

Gız anam gınan kutlu olsun

Sağdığın inek sütlü olsun

Yukar evler ıssız kaldı

Ağ güğümler susuz kaldı

Evin senin kızsız kaldı

Kız gınan kutlu olsun

Hem orda hem burada dilin tatlı olsun

Gelin uğürler beşiği

Büyük kız evin ışığı

Yok ki baksın bir küçüğü

Kız gınan kutlu olsun

Hem orda hem burada dilin tatlı olsun (Kırşehir) (Yılmaz, 2010: 230-

232) (K.K. 26).

5. Atladı çıktı eşiği

Sofrada galdı gaşığı

Gız büyük ev yakışığı

Ağlama gınan kutlu olsun

Sağdığın inek sütlü olsun

Gız anam da gınan kutlu olsun

Vardığın yerler kutlu olsun

Gızım sana gerek bir ana

Ağlasın yana yana

Gız sana gerek bir baba

Ağlasın gaba gaba

Ağlama gınan kutlu olsun

Sağdığın inek sütlü olsun

Gız anam da gınan kutlu olsun

Vardığın yerler kutlu olsun (Coşkun, 1983: 21)

6. Pazarda bal var (gelinim)

Sende bir hal var (gelinim)

Anana yalvar (gelinim)

Sende bir hal var (gelinim)

Pazarda kuzu (gelinim)

Tüyü kırmızı (gelinim)

Sen sefa geldin (gelinim)

Pazarda geçi (gelinim)

Şıkırdar gıcı (gelinim)
Sen sefa geldin (gelinim)
Ayağın çizme (gelinim)
İzinsiz gezme (gelinim)
Kaynananı üzme (gelinim)
Sen sefa geldin (gelinim)
Pazarda maşa (gelinim)
Geldiğin paşa (gelinim)
Sen sefa geldin (gelinim) (Yılmaz, 2010: 232-233).

7. Anam kirmenini alsın eline
Çıksın baksın gurbet elin yoluna
Kız gelin gördükçe bağı deline
Eyvah eyvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sılaya doymadım
Çık yukarı bağlasınlar başını
İn aşağı sil gözünün yaşını
Anam kır atımı çaya bağlasın
Atım kişnesin anam ağlasın
Anamın kızı var beni neylesin
Anam aşını da bişirdi mi ola
Uşağın başına deşirdi mi ola
Beni de aklına düşürdü mü ola
İnci ile mercan dizem dişine
İndin gittin gurbet elin içine
Allah yazdı kız anayın suçu ne
Yengem geldi çayırılığa düzendi
Yeşil kınam altın tasta özendi
Kınayı görünce benzim bozardı (Turhan-vd. 2000: 71)

8. Cennette yuvanı kurdun
Yeni yuvan kutlu olsun
Yeni yuvanı da gördün
Yeni yuvan kutlu olsun

Ömür boyu mutlu olsun
Ben suçlarımı biliyom
Hem ağlıyom hem gülüyom
Sana mutluluk diliyom (Turhan-vd, 2000: 128)

Bu arada fakir bir ya da iki çocuk kız evinden kına tepsisini damada verir. Damat da karşılığında bir miktar bahşişi çocuklara uzatarak çocukların gönlünü alır. Bahşiş verilmediği takdirde damadın kınasının tutmayacağına inanılır. Tepsideki malzemelerle damadın kınası oğlanın annesi ve kız kardeşleri tarafından davul zurna eşliğinde yakılır. Son zamanlarda ise kız evinde geline kına yakıldıktan sonra davul zurna eşliğinde oğlan evine gidilir ve benzer şekilde damada tüm misafirler kına yakar. (K.K. 34). Kimi zaman orada bulunan erkekler damadın kınasından alarak kendilerine yakarlar. (K.K. 44) Bu pratik aslında evlenme isteğinin belirtilmesi ve kısmet açma ritüelinin bir gereğidir.

Kırşehir Abdallarında sağdıçlardan biri On İki İmam'ın da adlarını anarak bir dua yapar ve şu sözleri söyler:

*“Yastadır yasta
Kınası altın tasta.
Oğlan evi heveste,
Kız evi kara yasta,
Salavat verelim Muhammed'e.”*

Daha sonra *“Ya Muhammet Ya Ali”* diyerek salavatlar çekilir ve damadın kınası yakılır.

Son zamanlarda yapılan kına gecelerinin düzenlenmesinde daha çok organizasyon şirketleri tercih edilmektedir. Gelinin oturacağı tahttan, süslü yelpaze ve şemsiyelere, davullara kadar pek çok obje bu şirketler tarafından temin edilmektedir. Aynı zamanda isteğe bağlı olarak kına gecesini başından sonuna kadar yönetip akışı sağlayan nedime kızlar da organizasyon firmalarına bağlı olarak kına gecesine dahil olabilirler. Nedime kızlar gelini merkeze alarak dans figürleriyle salona giriş yaparlar. Daha sonra kına gecesinde damat da katılır ve ortada bir sandalyenin üzerine oturtulur. Damadın etrafında gelin müzik eşliğinde oynayarak döndükten sonra içi şekerle dolu testiye kırar.

Kına kadınlar için düğünün en özel ve en ayrıcalıklı bölümüdür. Her ne kadar kızın özellikle annesiyle vedalaşması dolayısıyla duygusal bir formda olsa da aynı zamanda gelin olmanın heyecanı ile eğlencenin hat safhalara ulaştığı bir kutlamadır. Günümüzdeki kına

organizasyonlarına baktığımızda gelenekselliği ve popüler kültürün yansımalarını bir arada görebiliriz. Gelinin bindallı giymesi, mumların, teflerin, mendillerin aksesuar olarak kullanılması otantik bir havayı çağrıştıran unsurlardır. Ayrıca gelinin adının yazılı olduğu teflere, yine gelin ve damadın adının yazılı olduğu hediyeliklere baktığımızda son zamanlarda yapılan kına gecelerinde büyük bir hazırlığın söz konusu olduğunu ve günümüzdeki kına gecelerinin gelin merkezli bir kutlama halini aldığını söyleyebiliriz. Özenle düzenlenen kına gecelerinin yanında değişen sosyal ve maddi şartlar dolayısıyla düğün ile kınanın aynı günde yapıldığı ve ayrı bir organizasyon dahilinde olmayıp düğünün bir parçasıymış gibi yansıtıldığı da görülmektedir. (K.K. 41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.4.2.8. Kayın Gitme ve Dan Pilavı

Kız evinde kınanın yakıldığı esnada kız evinin erkekleri oğlan evine “hayırlı olsun”a gider. Genellikle bu uygulamaya kızın babası ve kız evinin önde gelen yaşlıları katılır. Oğlan evine gelen misafirler oldukça iyi ağırlanır. Çünkü misafirler ne kadar iyi ağırlanırsa ertesi gün kızı almak o kadar kolay olur. “Hayırlı olsun”a giden grup döndükten sonra bu kez kayın gidilir. Kayına kızın varsa abisi, komşuları, kızın kardeşinin yakın arkadaşları katılır. Kayın ağırlamak düğünün en zor aşamasıdır. Kayın oğlan evinin diğer misafirlerinden bağımsız olarak özel bir yerde ağırlanır. Kayın gelen kimselerle ilgilenecek kişi önceden tayin edilir. Gelen misafirleri ilk olarak damat ve kayınbaba karşılar, kahve ikram edilir. Varsa özel bir istekleri yerine getirilir. Sonraki istekleri hizmet edecek kişi karşılar. Kızın abisi baş kayındır ve masadaki diğer misafirlerin adına da tüm istekleri baş kayın söyler. Kışın kavun karpuz getirilmesi, yazın tepside kar, leğen içinde canlı balık gibi yerine getirilmesi mümkün olmayan istekler söylenirken bir tepsi baklava, su böreği, çita ile bal gibi daha olağan isteklerde de bulunulur. Gecenin sonunda baş kayın dokuz butlu tavuk ister. İrice bir tavuk tepsinin ortasına konur, etrafına yedi tane de but yerleştirilir böylece but sayısı dokuza tamamlanır. Alkışlar eşliğinde tepsi masaya getirilir. Yeme içme faslı tamamlandıktan sonra baş kayın ve diğer kayın gelen misafirler davul zurna eşliğinde oynar ve oğlan evi tarafından misafirler güzelce uğurlanır. Bu uygulama oğlan evi açısından en zahmetli aşamadır. Kayın ağırlama sorunsuz bir şekilde yerine getirildiyse oğlan evi ziyadesiyle rahatlamış olur. (Seçilmiş ve Atılğan, 2006: 113).

Kayınlar gidip kınalar yakıldıktan sonra damat dinlenmeye geçer ve oğlan evinin delikanlıları için özel bir masa hazırlanır ve bozlaklar, kırık havalar, uzun havalar eşliğinde muhabbetler edilir. Tan yeri ağardığında ustalar Şekerdağı, Ağ Gelin’i çalmaya başlar. Tam o sırada “Dan Pilavı” pişirilir. Dan pilavı, sabaha karşı pişirilen tavuklu bulgur pilavıdır.

Pilavın yenilmesinin ardından Köprüden Geçti Gelin, Başımda Altın Tacım gibi türküler eşliğinde halaya durulur (KK. 27, K.K. 29).

2.11.4.2.9. Çeyiz Serme

Kız evinin en büyük imtihanı olarak görülen çeyiz kavramı, Arapça “cihaz” kelimesinden türetilmiştir (Develioğlu, 1995: 142). Türk Dil Kurmunu Türkçe Sözlük’te de “*gelin için hazırlanan her türlü eşya*” olarak tanımlanmaktadır. (1988: 298) Çeyiz, kızın baba evinden eşyle birlikte yaşayacağı eve götürdüğü birtakım eşyalar ve hediyeliklerdir.

Çeyizin akla ilk gelen kısmını kız ve annesinin maharetini ortaya koyan, yıllar içerisinde hazırlanmış olan, dantel, kanaviçe, iğne oyası, havlu, patik, yazma, şal, seccade, yastık, yorgan gibi ürünler oluşturur. İleride doğacak çocuklarının giyeceği yelek, kazak, çorap, patik gibi eşyalar bile çeyiz kapsamına girer. Kız evinin ev kurmaya yönelik aldığı eşyalar arasında da yatak odası mobilyası, mutfak eşyası, halı, perde, küçük ev aletleri, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi gibi birkaç beyaz eşya da vardır. Ancak önceden daha çok ailelerle birlikte yaşandığı için pek çok şeye de ihtiyaç duyulmadığından kız evinin yükümlülüğü daha azdı. (K.K. 20, K.K. 44, K.K. 45, K.K. 52,)

Kırşehir’de düğünün son günü yani pazar günü damadın yakınları ve arkadaşları kız evine çeyiz almaya gider. Genellikle çeyiz kız evinde değil de gelinin bir yakınının evinde serilir. (K.K. 23, K.K. 44, K.K. 45). Çeyizi seren kadınların diğer ritüellerde olduğu gibi lohusa, regli ve boşanmış olmamasına dikkat edilir. Çeyiz sermenin bir usulü vardır. Çeyizi serecek olan kişi, neyi nereye ne şekilde koyacağına oldukça dikkat etmelidir. Renk ve tür bakımından sınıflandırarak özenle sermelidir. (K.K. 3, K.K. 7, K.K. 52)

Davul zurna eşliğinde çeyiz araçlara yüklendiği sırada şahitler huzurunda çeyiz senedi yapılır. Genellikle 10 gram altın, mobilya, beyaz eşya gibi alınan tüm eşyalar senede tek tek dahil edilir. Gelinin sandığı en son araca yüklenir. Yüklenmeden önce de gelinin bir yakını sandığın üzerine oturur. Damat ya da kayınbaba bahşişi sandığa oturan kişiye verdikten sonra gelinin sandığı araca yüklenir. Ayrıca kız tarafından bir kişiye ayna verilir bu kişi aynayla oğlan evine varır ve bu aynadan da bahşiş istenir. (K.K. 9, K.K. 13, K.K. 30, K.K. 48, K.K. 49).

Çeyiz sermenin bir başka parçası da gelin yatağının hazırlanmasıdır. Genellikle düğün başlamadan hemen önce gelinin bir yakını yatağı hazırlamak için görevlendirilir. Yatağı serecek olan kişinin seçilmesine çok dikkat edilir. Çünkü kötü niyetli kişiler yatağın içerisine büyü mahiyetinde muska gibi olumsuz şeyler koyabilir. Bunun dışında yatağı

serecek kişinin kırklı, regli ve başıbozuk¹⁹ olmaması gerekir. Yatak hazırlandıktan sonra yatağın üzerinde bir erkek çocuğu yuvarlandırılır. Bu uygulamanın amacı gelin ile damadın ileride doğacak çocuklarının cinsiyetinin erkek olmasının istenmesidir. (K.K. 1, K.K. 2)

Çeyizin miktarı ve kalitesi kız evi için gurur meselesidir. Kızın annesi ve babası, kızlarının gelin gittiği evde saygınlığının artması için çeyizin dizilmesine oldukça önem verir. Kız evinin toplumdaki statüsü kurdukları çeyizle ölçülür. Bu doğrultuda çeyizin toplum içinde sergilenmesinin sebebi de statüyü belirlemek ve boşanma gibi olumsuz durumlarda oluşabilecek sıkıntılara karşı önlem almaktır. Bu çeyiz hazırlığı alınan kalın miktarıyla ilgili olsa da kız tarafı da üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirir.

2.11.4.2.10. Gelin Alma

Türk dünyasının çeşitli bölgelerindeki “gelin alma” törenleri bölgelere has özellikler gösterir. Bunların başından gelin evden ayrılırken kansız kurban sayılan saç geleneği gelir. Yeni eve girerken yapılan bu törenle kızın ayrıldığı eve ve gideceği eve bereketi getirmesi amaçlanır (Öger, 2013: 76).

Pazar sabahında yapılacak ilk iş gelinin süslenmesidir. Oğlan evinden “yenge” adı verilen bir grup gelir ve kız evinin gençleriyle birlikte gelini hazırlarlar. Duvağını takarlar. Kaman ilçesinde gelinin kafasına boyanmış kuş veya tavuk tüyü takılır. Günümüzde gelinler kuaför salonlarında hazırlanmaktadır. (K.K. 53) Damat gelinle birlikte gelinin hem yakınlarını hem de arkadaşlarını kuaföre götürür ve masrafları karşılar. Kuaförden çıkan gelin ve yakınlarını kız evine teslim eder. (K.K. 13, K.K. 14, K.K. 34)

Gelinin oğlan evine gideceği günün sabahında “güveyi çamaşırı” denilen bir bohça hazırlanır. Bohçanın içerisine, takım elbise, ayakkabı, çorap, mendil, havlu, seccade gibi eşyalar konur. Bir sininin üzerine hazırlanmış olan bu bohça, bir tepsi baklava, lokum, kolonya konulur ve oğlan evinde damada teslim edilir. Damat da siniyi veren kişiye bahşiş verir. (K.K. 9, K.K. 20, K.K. 34, K.K. 53,)

Gelin ve damadın hazırlığı bittikten sonra sıra gelin arabasının süslenmesine gelir. Arabaya gelin ve damadın baş harfleri asılır, arabanın çeşitli yerlerine çiçek ve kurdeleler bağlanır. Ayrıca gelin arabasının önüne kimi zaman oyuncak bebek de yerleştirilir. (K.K. 2)

Kırşehir’de gelin alma düğünün en önemli aşamalarındandır. Hem sevinç hem de

---

¹⁹ Evlilik, kadının görüşüne yansır. Evlenen kadın başını örter veya başına bir şey takar. Bu nedenle evli kadınlara başı bütün evli olmayan dul kadınlara başıbozuk denir (Sağol, 2006: 672-673).

hüzün bir aradadır. Kız ailesi, yakın akrabaları ve komşularıyla vedalaşır. Vedalaşma sırasında gelinin annesi ve babası kızlarına evlilikle ilgili bazı nasihatler verirler. Gelinin tüm hazırlıkları yapıldıktan sonra kızın erkek kardeşi yoksa amcası, dayısı gibi herhangi bir akrabası tarafından kardeş kuşağı bağlanır. Bu kuşak kırmızı renktedir ve bekâreti temsil eder. Kuşak iki defa bağlanıp çözülür üçüncü bağlayışta çözülmez. Daha sonra gelinin alını öpülür ve başına al bir örtü örtülür. (K.K. 18, K.K. 21, K.K. 29) Gelinin baba evinden çıkıp oğlan evine varıncaya kadar geçen süre boyunca yüzünün duvakla örtülmesi; onu dış etkilere, özellikle kötü nazara karşı koruma amacına yöneliktir (Köksal, 1996: 76). Gelin evden dışarı çıktığında hoca gençlerin kuracağı yuva için dua eder. Gelin giderken yüzüne aydınlık versin diye ayna tutulur. Mucur ilçesinde geline ayna tutan kişi “*Sen mi güzelsin talihin mi güzel?*” diye üç kez sorar. Gelin de “*Talihim güzel.*” diyerek cevap verir. (K.K. 1) Gelinin arkasından pek çok ayrılıkta olduğu gibi su dökülür. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 3, K.K. 5, K.K. 9) Gelin baba evinden çıktıktan sonra dönüp arkasına bakması pek uygun görülmez. (K.K. 44) Bu tören sergilenirken gelin ve yakınları başta anne olmak üzere ağıtlar yakar oldukça hüzünlü bir an gerçekleşir. Yakılan ağıtlardan biri de şudur:

Al elime mor gınalar yaktılar

Gaderim yok gurbet ele sattılar

12 yaşında gelin ettiler

Ağlar ağlar gözyaşımı silerim (Seçilmiş ve Atılğan, 2006: 120).

Gelini ağlatmak için söylenen bir başka ağıt da şu şekildedir:

Severim pek hekimi

Kar yağar ipek gibi

Savrulur kepek gibi,

Aldık kızımızı gidiyoruz

Ağlayın kalın çocuk gibi

Kırşehir’de gelin almaya gelen atlı veya yayaya “seymen” adı verilir. Gelin alma ritüeline de “seymen gitme” denir. Önceden atla, faytonla gelin getirilirdi. (K.K. 34) Kız evi ile oğlan evi birbirine yakınsa oğlan evi gelini almaya yaya olarak kalabalık bir grupta gider. Bu grubun başında da bayraktar bulunur. Yolda birkaç defa durup “Hey Hey” çekerek kız evine geldiklerini duyururlar. Kız evine yaklaştıkça bu “Hey hey”ler artar. Gelin almaya gelen oğlan tarafı, kız evinde davul zurnayla eğlenirken gelinin odasının kapısını bir yakını kapatır ve damattan ya da kayınbabadan bahşiş alır, gelinin kardeşi veya amcası gelinin koluna girerek arabaya kadar eşlik eder. Karahıdır köyünde tam o sırada havaya ateş edilir.

Ayrıca sabah çeyiz yüklenirken sandık kız evinde kalır. Bu sandığın üzerine kız evinden bir çocuk oturtulur. Damat da sandık üzerindeki çocuğa bahşiş verir. Gelin arabasına bindirilir, konvoy halinde mezarlığa uğranır, ölen büyükler ziyaret edilir. Oğlan evine gidene kadar gelin arabasının önu kesilir ve bahşiş istenir. (K.K. 2, K.K. 13, K.K. 20, K.K. 36, K.K. 37, K.K. 34, K.K. 52) Gelin ile damat aynı köyden değilse oğlan evinden gençler gelini durdurur ve zırzop denilen büyükbaş veya küçükbaş hayvan ister. Bu istekleri yerine geldiğinde gelini serbest bırakırlar. Gelini damada teslim eden baba “Emanetime sahip çık.” diyerek damadını tembihler. Konvoya katılan tüm arabalara oğlan evi tarafından havlu veya yazma hediye edilir (K.K. 30).

Bir erkek, bir kadınla evlenme hakkını kazanmak için türlü sınamalardan geçmektedir. “*Bir güzeli bin kişi ister, bir kişi alır.*” sözü de kız almanın ne kadar zor olduğunu ifade etmek için söylenmiş bir sözdür. Kız almak için belirli bir mücadele içerisine giren kahramanları Dede Kokut Kitabı’nda da görmekteyiz. Kan Turalı hikâyesinde kahraman Selcen Hatun ile evlenmeyi hak etmeden önce bir boğa, bir deve ve bir aslanı yenmek zorunda kalır. Bamsı Beyrek hikâyesinde ise Beyrek önce Banu Çiçek ile ok atar, at koşturur, güreş tutar sonra Deli Karçar’ın bin at, bin deve, bin koç, bin köpek ve pire isteğini yerine getirir (Ergin, 2018: 8). Kırşehir’de gelin alma ile ilgili ritüellere baktığımızda destanî metinlerin motiflerinin ufak değişikliklerle de olsa devam ettirildiği görülmektedir. Kırşehir düğünlerinde damada ve ailesine yapılan sınamaların başında bahşiş unsuru ön plana çıkmaktadır. Erkek evinin dağıttığı bahşişlerin temelinde hem bereket temennisi hem de maddi gücünü ispatlama isteği vardır.

2.11.4.2.11. Gelin İndirme

Kırşehir’in pek çok yerinde gelin oğlan evine inmeden önce bir yakınının evine indirilir. Damat ve yakınları o eve gider ve ev sahibine bahşiş vererek gelini alır. (K.K. 21, K.K. 26, K.K. 44). Oğlan evine gelindiğinde ise kayınvalide çerez veya bozuk paralarla dolu bir testiye yere atar ve yere düşenleri almak için çocuklar âdeta birbiriyle yarışır. Bu uygulama gelinle damadın mutlu, bolluk ve bereketle dolu bir evlilik sürmesi için yapılır. (K.K. 3). Gelin hemen arabadan inmez. Kayınbaba gelinine bahşiş verir ve sonra iner. Hatta kimi zaman ev, tarla gibi bazı mallar da bu sırada geline bağışlanır. Bu sırada oğlan evinin kapısını düğün alayından biri kilitler ve yine kayınbabadan bahşiş istenir. (K.K. 34)

Gelin kapının önüne gelince kucağına özellikle bir erkek çocuğu verilir, gelin de bu çocuğa bahşiş verir. Kapıdan geçmeden önce kaynana horoz, koyun gibi bir hayvanı keser,

hayvanın kanını da gelinin alınına sürer. Ardından kaynananın kolunun altından gelin ve damat geçer. Bereket getirsin diye gelinin başından arpa, buğday ve kır çiçekleri saçılır. (K.K. 5, K.K. 10, KK.14, K.K. 21, K.K. 55, KK.57) Çiçekdağı ilçesinde gelinin önüne bir halı serilir. Gelin bu halının üstüne basarak geçerse hoş karşılanmaz, gelinin temiz olmadığı düşünülür. Halıyı toplayıp üstüne basmadan geçmelidir. (K.K. 46) Kapıya bir çivi çaktırılır ki evlilikleri sağlam olsun. Bu çivi kız evinden gelin çıkarılırken alınmıştır. Gelinin yüzüne bereketli olsun diye un sürülür, gelin tatlı dilli olsun diye ağzına bal sürülür, yeni evine yağ gibi erisin diye kapıya yağ sürülür, Mucur ilçesinde çocuk sahibi olsun diye geline yumurta yedirilir. Daha sonra gelin ve damat bir odaya alınır dinlenmeleri sağlanır. Önceden hazırlanan şerbet ikram edilir. (K.K. 1, K.K. 10).

Resim 2.28. *Gelin indirme*

Gelin, damadın evine indiği sırada pek çok sınımayla karşı karşıya kalır. Eşikten atlama olarak değerlendirebileceğimiz bu uygulamalar, özellikle gelin ile kaynananın ilişkilerini belirlemeye yöneliktir. Kayınvalide, aile içindeki otoritesini korumak ister. Gelininden kendisine itaat etmesini bekler. Gelin, eşğin henüz başındayken kaynanana testi kırar. Ardından kolunun altından geçirir. Eşğin içine girdiğinde de kayınvalide ve kayınbaba güreşir ve temsili de olsa galip olan kayınvalidedir. Sadece kayınvalide değil toplum da gelinin yumuşak huylu olmasını ister. Kötü huylarını baba evinde bıraksın diye gelinin eline süpürge verilir. “Benzer benzeri yaratır.” düşüncesiyle gelinin ağzına bal sürülür, şerbet içirilir. Bu eşikte yapılan uygulamaların pek çoğunda da bereket temennisi vardır. Geline

yumurta yedirilmesi, gelinin başından arpa buğday saçılması gibi ritüeller, bereketi artırmaya yönelik pratiklerdendir.

2.11.4.3. Düğün Eğlenceleri

2.11.4.3.1. Kelle Atma

Düğün merasimlerinde misafirlere yemek verip ziyafet düzenlenmesi toyların ana unsurudur. Misafirleri en iyi şekilde ağırlamak hem oğlan evinin hem de kız evinin en önemli yükümlülüğüdür. Oğlan evinde yapılacak yemeklerde kullanmak adına büyükbaş hayvan kesilir. Bu nedenle düğünün ilk günü “etlik” olarak adlandırılır. Kesilen hayvanın kellesi, düğün günü düzenlenecek olan kelle atma töreni için soğuk bir yerde muhafaza edilir.

Düğünün ikinci günü olan cumartesi günü öğleden sonra kız evine gitmeden önce kellenin atılacağı saat yöre halkına önceden duyurulur. Köyün delikanlıları, orta yaşlıları toplanır, davul zurnanın çaldığı oyun havaları eşliğinde çeşitli oyunlar oynanır. Çatısı olmayan kerpiçten yapılmış beş altı metre yüksekliğinde bir evin yanına gidilir. Yerleşim yerinde uygun bir ev bulunamazsa dam yüksekliğinde bir iple sınır belirlenir. Boztepe ilçesinde yakın zamanda yapılan bir kelle atma töreninde bu şekilde bir uygulama yapılmıştır. (K.K. 23). Kelle düğün evinden getirilir. Oldukça kalabalık bir seyirci topluluğu törende hazır bulunur. Bu sırada davul zurna eşliğinde Köroğlu türküsü söylenmeye başlanır. Kendine güvenen gücü yerinde olan kişiler kelleyi dama atmak için niyetlenir. Atacak kişi evin duvarının iki üç metre uzağında bacakları açık vaziyette kellenin çene kısmı yukarı gelecek şekilde alt çene tarafından ağız içinden kellenin yanaklarını her iki tarafından da tutar. Bacakları arasından yukarı aşağı birkaç defa salladıktan sonra dama atmaya çalışırlar. Atamaması durumunda başka bir kişi gelir ve aynı işlemi tekrarlar, gücünü kuvvetini ortaya koyar (URL-14). Bu arada Genç Osman türküsü gibi kahramanlık konulu türküler söylenerek nidalar atılır ve kişiler cesaretlendirilir. Kırşehir'in Mucur ilçesine bağlı olan Dalakçı köyünde ise kişiler birer birer kelleyi atarlar. Kelleyi dama düşüremeyenler elenir. Geriye kalanlar arasında bu yarış devam eder. Her defasında bir iple yükseklik mesafesi artırılır ve sonunda kelleyi en yükseğe atan kişi oyunu kazanır. (K.K. 28)

Kim iyi atış yapıp kelleyi damda bırakırsa o en güçlü kişi olarak seçilir ve yiğitlik havalarıyla alkışlar eşliğinde tezahüratlarla kelleyi atan kişinin evine gidilir. Merkeze bağlı Çayağzı kasabasında özellikle pilav ve biber şenliklerinde düzenlenen kelle atma töreninde ise kelleyi dam başında iki çocuk yakalar ve aşağı indirir. Ardından kelleyi, atanın evine çocuklar taşır. Evin önünde halaylar çekilir. Kelleyi getiren çocuklara da birkaç lira para

verilir Kimi zaman kelle atan kişinin evinde söz konusu kelle ile ziyafetler düzenlenirken kimi zaman ise eve gelen kalabalığa lokum, şeker, kahve gibi çeşitli ikramlarda bulunulur, oyun havalarıyla fasıllar yapılır. Düğün sahibi de cömertliğini göstermek adına elbise kumaşı, gömlek, para, hatta altın gibi hediyeler vererek yarışı kazanan kişiyi ödüllendirir (Burçak, 2005: 102-103).

Resim 2.29. *Kelle atma*

Tarihte görülen yarış ve eğlence anlayışına bakıldığında günümüzdeki uygulamalardan çok da büyük bir farklılıklar yoktur. Destanî metinlerde kahramanlar cesaretini ispatlamadıkça alplık olgusuna erişemezler. Bu hususta hüner ve erdem kahramanın en önemli karakteristik özelliğidir. Ali Duymaz, alplığın ispatını şu şekilde açıklamıştır: *Alplığın iki temel göstergesi vardır; birisi baş kesip kan dökmek tabiriyle ifade edilen gücün ve cesaretin ispatlanması, diğeri ise cömertlik, yani açları doyurmak yalınları giydirmek şeklinde sembolize edilen karakter özelliğidir* (2004: 2). Kelle atma da Kırşehir yöresinde gücün, kuvvetin, yiğitliğin bir simgesi olarak günümüze kadar süregelmiştir. Alplık gösteren kahraman mükâfatlandırılır ve böylece genç neslin alplığa teşviki sağlanır. Kelle atan kişiye verilen hediyeler, onun adına düzenlenen fasıllar, çocukların atılan kelleyi kelle atanın evine kadar taşıması da yine Türk kültüründe toplumun kahramanlığa verdiği değerın göstergesidir (Altuntaş Gürbüz, 2021: 1970).

2.11.4.3.2. Sin Sin

Sin sin, düğün törenlerinde oynanan ateşin ön planda olduğu bir oyundur. Oyunun adı gizlice, sinerek oyuna dahil olduğu için sin sin şeklindedir. Oyuncular oynarken bile dikkatli olmak zorundadır. Hem dikkati hem de gücü kıyas eden bu oyunda ateş figürünün de ön plana çıkması oyunun çok eski bir Türk ritüeli olduğunun apaçık göstergesidir. Fikret Yıldırım sin sin oyununun Şamanist kalıntıları olduğunu şu şekilde açıklamıştır: “Davul, ateş ve ateşin etrafında sergilenen dans figürlerinin eski Türk kültürünün Şamanist kalıntılarını içermektedir. Ateşin etrafında dans eden oyuncunun sürekli tetikte olması ve yaşam alanını koruma çabasına girmesi, eski Türklerin düşmanına karşı geliştirdiği savaş stratejilerini göstermektedir.” (2019: 221).

Sadi Yaver Ataman ateş kültürünün en eski halinin en çok düğünlerde koruduğunu ifade ederek şu sözleri söylemiştir: *“Ateş en eski Türk dini olan Şamanlık ve Budistlikteki kutsal yeri Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra da bir dereceye kadar korunarak sürdürülmüş, değişik ihtiyaçlar ve dine bağlı inançlarla birlikte sevinç ve sağlık işareti olarak da kullanılmıştır.”*(1992: 9) Yakutlarda evlilik, “sönmeyen bir ateş yakma” şeklinde ifade edilmektedir (Ögel, 1995: 504). Salahaddin Bekki, Kayseri’de damadın gerdek odasına girmeden önce kötü ruhları dışarıda bırakmak adına yerine getirdiği “damat ateşi” denilen uygulamadan şöyle bahsetmektedir: *“Damat, gerdeğe girmeden önce yatsı namazına gider. Yatsı namazını müteakip damat ve yakınları imamla birlikte eve döner. Bu sırada “gilamada” denilen bağ çubuklarından bir demet alınarak, kapı önünde, imamın yaptığı duadan sonra yakılır. Damat bu ateş üzerinden atladıktan sonra gerdek odasına girer. Böylelikle şeytanın damatla birlikte gerdeğe girmesi önlenmiş olur.”* (2007: 250).

Kırşehir’de ateş, dans ve müzik temelli sin sin oyununa özellikle Mucur ilçesinde yapılan düğünlerde rastlanır. Köy düğünlerinde geceleyin genellikle kınanın ardından meydana ateş yakılır. Davul zurna çalınmaya başlanır ve sinsin oyununa ait özel bir ezgiyle oyuna davet sağlanır. Seyirciler oyun alanının etrafında daire oluştururlar. Delikanlılar, seyirciler arasına karışır ve ateşin üstünden atlamak isterler. Bir kişi de ateşin etrafında durarak diğer oyuncuları engellemeye çalışır. Oyun kurucu olan bu kişi Mucur’a bağlı Yazıkınık köyünde anlatılanlara göre önce damadı ardından da damadın babası ve kayınbabasını oyuna davet eder. Daha sonra gençler -özellikle evlenme niyetinde olan bekâr gençler- gücünü ve cesaretini ispatlamak adına oyuna dahil olurlar (K.K. 22).

Bir genç ateşin etrafında davulun temposuna ayak uydurarak sırayla bir ayağı

üzerinde oynamaya başlar. Bu sırada etraftan gelecek kişiler için oyuncu çok uyanık davranarak ve yer değiştirerek yakalanmamak üzere dikkatlice tetikte beklerken ateşin çevresindeki halkın içinden biri, birden çıkıverir ve ateşi bekleyen oyuncu tarafından kovalanır. Ateşin yanında duran oyuncuya elindeki kemerle vurursa veya oyuncuyu tutarsa yer değiştirilir. Yenilen oyuncu seyirciler arasına karışır. İntikamını almak üzere fırsat kollar. Bu şekilde silsile devam eder. Ateş sönmek üzereyken bütün oyuncular parmaklarıyla tutuşup davul zurna eşliğinde halay çekerler (K.K. 22).

Kırşehir'in pek çok yerinde oynanan bu oyunda ateşin yakılması aile ocağının daima yanması gerektiğini, etraftan gelecek hamlelere karşı dikkatli olunup gücün ve cesaretin sergilenmesi bu aile ocağının tüm kötülüklerden korumak gerektiğini, oyunun sonunda hep birlikte çekilen halay ise evliliğin birlik, bütünlük ve ebedilik getireceğini gösteren unsurlardır.

Resim 2.30. *Sin Sin oyunu*

2.11.4.3.3. Tura

Derleme Sözlüğü'nde tura için şu tanımlamalar yapılmıştır: “*Kıvrılarak sıkıştırılmış iplik çilesi. 1. Kimi oyunlarda ebeye vurmak için kullanılan düğümlemiş mendil. 2. Düğünlerde oynanan bir çeşit oyun.*” (Derleme, 3993-3994). İki kişi arasında gerçekleşen, kaba güce dayanan ve dayanıklılık isteyen bu oyun, Kırşehir'in çeşitli köylerinde günümüzde de oynanmaktadır. Genellikle düğünlerinde bazen de asker uğurlamalarında

oynanan oyunda erkekler, becerilerini ve güçlerini köy meydanında sergilerler.

Önceden hazırlanan örme ve kalın ipler tuzlu sulara batırılıp bir gün bekletilir ve ipin ağırlık kazanması sağlanır. Davul zurnanın eşliğinde oyun önceleri yavaş bir seyirde sonra da hızlanarak ve hırslanarak devam eder. Oynamak isteyen genç elinde turası ile ortaya çıkar. Herhangi bir yerde durur ve orası oyun alanı olur. Müziğe göre alanda gezinerek rakibini bekler. Çiçekdağı ilçesinde kişi elindeki turayı seyircilerden birinin omzuna atarak kendi rakibini kendisi belirler (K.K. 25). Karşısına oyuncu gelince yavaş yavaş rakibinin bacaklarına vurur, sonra vurmalar şiddetlenerek sıklaşır. O oyuncu da kendisine vurdurmamak için zıplar yorulunca kaçır gider. Canı çok yanan kişi oyunu bırakır, yerine başka biri gelir ve böylece oyun devam eder. Kalçadan üste vurulması durumunda veya oyunun kavgaya dönüşeceği tahmin edildiğinde etraftan gerekli müdahaleler yapılır, oyuncu oyun dışı kalır ve yenik sayılır. Oyuncular öfkesini kontrol etmek zorundadır. Oyunda galip ya da mağlup olmaz, gösteri amaçlı oynanır. (Seçilmiş ve Atılğan: 2006: 129).

Hem savunmayı hem de saldırmayı içeren tura oyununda vuruş şekillerine ve oynarken açığa çıkan davranışlara bakılırsa amacın sadece kişiye vurmak veya gücün ispatı olmadığı, çeşitli figürler sergileyerek oyuna folklorik bir yapı kazandırmak olduğu da görülür. Oyuncular, aynı zamanda müziğe de ayak uydurarak turayı ellerinde sallayarak ritmik hareketlerde de bulunurlar. Oyuncuların başarılı olduklarında naralar atarak turasını yere vurup etrafında dönmesi bu yapının bir unsurudur.

2.11.4.3.4. Güreş Tutma

Sözlü anlatılarda kahramanların rakipleriyle girdiği mücadelelerden biri de güreş tutmadır. Genellikle kızın babası, evladının evleneceği kişiyi tayin etmek için böyle bir yarış düzenler. Kahraman olağanüstü bir yarışın galibi gelir ve böylece evliliğe ilk adımı atmış olur. Kimi zaman da kız, evleneceği kişiyle yarışarak evleneceği kişiyi bizzat kendi seçer. Dede Korkut Kitabı'nda Banı Çiçek, Bamsı Beyrek'i şu sözlerle yarışa davet eder: *“Gel imdi senün ile ava çıkalum, eger senün atun menüm atımı kiçer ise onun atını dahı kiçersin, hem senün ile oh atalum, meni kiçer isen anı dahı başarsın didi”* (Ergin, 2018: 123). Bamsı Beyrek, kızın bu davetini kabul eder ve yarışın kazananı olur. Parmağındaki yüzüğü kızın parmağına takar ve evlenme isteğini belli eder.

Türk halk hikâyelerinde güreş tutma imtihanı yaygın olarak görülmektedir. Ali Berat Alptekin, Beyböyrek hikâyesinde görülen güreş motifinden şu şekilde bahsetmektedir: *“Beyböyrek hikâyesinde Ak Kavak Kızı, kendisinden talip olanlardan kim üç sınavı geçerse*

onunla evlenecektir: av, at yarışı ve güreş ilk iki yarışı kaybeden Ak Kavak Kızı güreşte de yenilince Beyböyrek bütün imtihanları geçerek Ak Kavak kızı ile evlenmeyi hak eder.” (Alptekin, 2016: 200). *“Köroğlu destanında ise Adov Bey’in kızı Dana Hanım da eş seçimini güreş tutma üzerinden yapar. Adaylarla güreşerek Köroğlu’nun amcası Köse Kenan’a yenilir ve onunla evlenir.”* (Alptekin, 2016: 137).

Kırşehir düğünlerinde de birtakım farklılaşmalarla görülmektedir. Düğünün hemen hemen her safhasında görülen mücadeleler gelin kaynana arasında da görülmektedir. Kırşehir’in pek çok yerinde gelin, damadın ailesinin evine getirildiğinde kaynana içi şeker, para gibi hediyelerle dolu bir testiye gelinin kötü huyları gitsin diye kapı önünde kırar. Gelinin bahtı güzel olsun, kötü bakışlar gitsin diye ayna tutulur, kurban kesilerek gelin üstünden atlatılır ve kurbanın kanı gelinin alnına sürülür. Kaynanaya itaat etsin diye gelin kaynananın kolunun altından geçer. Tatlı dilli olsun diye ağzına bal verilir. Budak köyünde çok çocuk sahibi olsun diye geline yumurta yedirilir. Bereket getirsin diye yüzüne un sürülür (K.K. 1). Evin eşiğindeki bu uygulamaların ardından yere bir kilim serilir, merdivenin eşiğinde kaynana ve kayınpeder yöre türküleri eşliğinde güreştirilir. Göstermelik olarak bu güreşi kaynana kazanır, kayınpeder yenilgiyi kabul eder. Akpınar ilçesinde gelin alayı erkek evine gelince gelinin akrabalarından ve damadın akrabalarından iki kişi arasında bilhassa Köroğlu türküsü eşliğinde müsabakalar yapılır. Ödül olarak ortaya altın, koç, para gibi hediyeler konulur. Kız ve erkek tarafları arasında adeta bir çekişme yaşanır (K.K. 32). Sadi Yaver Ataman’ın da ifade ettiği gibi bu tören geline gözdağı vermek, kaynanaya saygıyı ve beraber kalacağı kaynanadan korkması gerektiğini anlatmak için yapılmaktadır. (1992: 83).

2.11.4.3.5. Cirit Atma

Birçok sözlü anlatıda karşılaştığımız ok atma, at yarışırma ve güreş tutma motiflerine birtakım değişikliklerle Kırşehir yöresindeki düğünlerde rastlamak mümkündür. Genellikle törenlerde oynanan cirit diğer adıyla çavgan, at üzerinde bir sopa kullanılarak oynanan meydan oyunu ve Türklerin yüzyıllardan beri oynadıkları bir ata sporudur. Yiğitlik ve savaş oyununu olan cirit meydanında seyircilerin dikkatini çekmek için davullar ve zurnalar çalınır. Kırşehir yöresindeki düğünlerde cirit atma oyununa günümüzde rağbet edilmese de bilhassa 60’lı yıllarda gücün ve erdemin bir simgesi olarak düğünlerde cirit atmak bir gelenek haline gelmiştir (K.K. 27). Kırşehir’de o yıllarda gelin alınıp damadın evine getirildikten sonra delikanlılar atlarıyla cirit oynanacak alana giderlermiş. Davul zurna eşliğinde kıyasıya bir cirit oyunu oynarlarmış. Sonra düğün evine dönerler, koca bir pekmez leğeni ile etli bulgur pilavı yerlermiş. (Burçak, 2005: 96).

2.11.4.3.6. Kelle Oyunu

Boztepe ilçesinde oynanan bir oyundur. Erkeklerden oluşan bir grubun başına biri geçer. Oyunun başında bulunan kişiye yiğitbaşı denir. O ne yaparsa arkasında bulunanlar da onu yaparlar. Bu kişi genellikle komik hareketler yapar. Taklit edemeyen kişiye oyunu yöneten kişi elindeki kemerle vurup eziyet eder. Oyun sırasında kelle türküsü çalar. (K.K. 23)

Resim 2.31: *Alişar köyünde oynanan kelle oyunu*

2.11.4.3.7. Deve Oyunu

Kaman ilçesinde düğüne gelenleri eğlendirmek için oynanır. Orta boyda bir merdiven, tırpan, kilim, iki ayna, hayvan postu deve olacak kişiye giydirilir. Tırpanın ağaç kısmına hayvan postu sarılır, demir kısmına bez sarılır. Üzerine iki ayna bağlanır. Aynalar devenin gözünü simgeler. Üç kişi merdiveni omuzlarına alır. Tırpan öndeki oyuncunun eline verilir. Bu devenin başı olur. Orağın üzeri bezle bağlanır kuyruk yerine kullanılır. Deve ipinden çekilerek oyun alanında gezdirilir. Davul zurnanın ritmine uygun olarak deveci ve deve oyun alanındaki kişilerin yönlendirmesiyle komik hareketler yapar. (K.K. 34).

Resim 2.32. Kaman ilçesinde oynanan deve oyunu

2.11.4.3.8. Yorgan Çevirme

Davul zurna ritmi ile geniş bir alanda yorganı çevirecek bir kişi tarafından oyun başlatılır. Yorgan baş üzerine alınır, bir el çapraz diğeri yorganın ortasında olacak şekilde tutulur. Ağır ağır dönen yorgan, sonunda bir elin üzerinde düzgün şekilde durur. Kaman’da bu oyunu oynamasıyla tanınan kişi Şeker Mehmet’tir. (K.K. 34, K.K.62, K.K. 63)

2.11.4.3.9. Bıçak Oyunu

Davul zurna eşliğinde düğünlerde oynanan bir oyundur. İki oyuncu karşılıklı olarak birbirlerine ellerindeki bıçakları bir yandan savururlar bir yandan da oyun havası oynarlar. Her bir figürün farklı bir anlamı vardır. Birbirlerini alt etmek için kıyasıya yarışır. Bu oyun özellikle dağlık bölgelerde eşkıyaların birbirine meydan okumasından esinlenerek ortaya çıkmıştır. Oyuncu eline aldığı iki kamayı davul zurna eşliğinde çeşitli yönlerde savurarak, çapraz yaparak, bacak altından geçirerek değişik figürlerle oyunu sürdürür. (K.K. 31)

2.7.4.3.10. Köse Oyunu

Akçakent’te genellikle düğünlerde oynanır. 8-10 kişilik bir ekip oluşturulur. Bu ekibin arasından bir köse seçilir. Köse başına koyun derisi geçirilir. Elini yüzünü siyah boya veya isle boyar. Ekibin diğer elemanları üzerlerine çeşitli şeyler atarak deve oluştururlar. Ayrıca bu ekibin içerisinde köseye bir gelin yaparlar. Bu gelini iki tane efe kaçıtır. Köse gelinin bulunması için köyü toplar ve bir kırbacınan bütün halkı dövmeye başlar. Kösenin birde eşiği vardır. Eşiğin üzerine heybe atılır. Heybenin gözlerine kül doldurulur. Köse bu arada hem köylüyü kovalar, kaçanların üzerine de kül serper. Kaçamayanlara vurur.

Özbağ kasabasında kadınların oynadıkları köse oyunudur. Burada köse (erkek kılığına girmiş bir kadın) ve iki karısı, başta kadınlardan biri oyuna özgü türküyü okur, bunun sonunda bahşış toplanır. Sonra köseyi oynayan kadın yere yatırılır. Üzerine çarşaf örtülür, iki karısı ellerine tef alıp türkü söylerler. İki kadın kocasına ölmeden önce kendilerine soracaklarını sorarlar. Kadınlardan birinin adı tavuk, ötekinin adı feriktir. Ferik, Kırşehir yöresinde iki evli erkeklerin ikinci karısına verilen addır. Köse ölürken iki karısına vereceği malları sayar. Malların en iyisi ikinci karısındadır. Sonra ölür, kadınlar ölüyü kimin yıkayacağına dair tartışırken oyun biter. (URL- 52, K.K. 2)

2.11.4.4.Düğün Sonrasındaki Toylar

2.11.4.4.1. Resmi ve Dini Nikâh

Kadın ve erkeğin beraberliğini topluma duyurmak, kabulünü sağlamak, birlikteliği garanti altına almak gibi gerekçelerle nikâh yapılmaktadır. Önceden boşanma çok fazla görülmediğinden resmi nikâh çok önemsenmemiştir. Evlenen kişilerin çocukları okula başlayınca kadar resmi nikâhın kıyılmadığı da görülmektedir.

Dinî nikâh “hoca nikâhı” olarak da bilinir. Genellikle gerdeğe girmeden önce akşam imam gelir. Güva başı denen yemek yenir ardından nikâh kıyılır. Kırşehir’de nikâha herkes katılmaz, aile içinde yapılır hatta özellikle kimseye haber verilmez, gizli tutulur. Çünkü kötü niyetli kimseler veya düşmanlık edebilecek kişiler, nikâhın kıyıldığı sırada büyü yapabilecekleri ihtimalinden çekinilir. Genellikle bağlama büyüü nikâhta yapıldığı bilinen büyülerdendir. Bu büyüye maruz kalan çiftlerin gerdeğe giremeyeceği düşünülür. Bu yüzden bu tarz yapılabilecek büyüleri bozmak için Çiçekdağı’nda nikâhın kıyıldığı sırada biri sürekli makası açıp açıp kapatır. (K.K. 44) Orada bulunan erkeklerden gömleklerinin düğmelerini açmaları, kadınların başörtülerinin bağını çözmeleri istenir. Kilitli kapılar varsa açılır. Gelin ve damat nikâh boyunca ellerini birbirine bağlamamalıdır (K.K. 21, K.K. 38, K.K. 53) Kötü ruhların etkisinden korunmak ve insanlar tarafından gelebilecek olumsuzlukları engellemek adına nikâha gelin ve damadın katılmadığı da görülmektedir. Bu durumda gelin ve damadın nikâhı vekalet yoluyla gerçekleşir.

Nikâh kıyılmadan önce gelin ve damadın abdestli olması önerilir. Nikâhtan önce yapılacak işlerin başında da mihrin²⁰ belirlenmesi gelir. Mihri belirleyen kişi gelinin bizzat kendisidir ancak yörede yaygın olarak verilen mihr bir miktar altındır. Bunun yanında maddi gücü yerinde olan kimselerin gelinine ev, tarla gibi yüksek değere sahip malları da mihr

²⁰ Müslüman bir erkeğin nikâh sırasında eşine vermeyi kabul ettiği mal mal veya paranın adıdır.

olarak verdiği görülür. Maddi durumu elverişli olmayan ailelerde daha sonra vermek üzere gelinle szleşebilir. Verilen her ne ise geri alınamaz ve muhakkak verilen sözler tutulmalıdır. (K.K. 30)

İmam şahitlerin huzurunda dua okur ve 3 defa gelin ve damada “..... ’yı eş olarak kabul ediyor musun?” diye sorar. Gelin ve damat 3 kez “ettim” diye cevap verdikten sonra şahitlere sorulur ve şahitlerin de onayıyla nikâh kıyılmış olur. Genellikle nikâhtan sonra gelin ve damada şerbet ikram edilir.

Kırşehir yöresi Abdallarında nikâh kıyma işini dedenin gerçekleştirdiği zamanlarda nikâh için için ikrar verme ayinleri tercih edilirdi. Nikâhı daha çok dede, hoca veya baba vekili gerçekleştirirdi. İkrar ceminde nikâhı kıyılacak çiftten yalan sylemeyeceklerine, doğruluk ve dürüstlükten şaşmayacaklarına, ahlâk ve iyilikten şaşmayacaklarına dair söz alınırdı. Kısacası tarikatın “*Eline, beline, diline sahip ol.*” prensibine sadık kalmaları tembihlenirdi. Kırtıllar köyünde de gelinin damadın evine indirildiği günün akşamı varsa dede, baba veya baba vekili erkek evine giderdi. şahitler huzurunda nikah kıyan, damat ve geline evlilik için rızalarının olup olmadığını sorardı. Onlardan olumlu cevap aldıktan sonra “*Allah Allah lâ-ilâhe illallah Aliyyü’l-veliyullah, mürşid-i kamilullah Allah’ın emri Muhammed Ali’nin kavli, İmam Caferî Sadık mezhebi zerine Hacı Bektaş-ı Veli’nin yolu üzerine sizleri karı koca ilan ediyorum*” der, iyi dileklerde bulunduktan sonra nikâh kıyma işlemi tamamlanmış olur (Ayata, 2006: 111).

Günümüzde resmî nikâh, genellikle düğünden önce kıyılmaktadır. Gerekli belgeler ve testler yapıldıktan sonra nikâh için belediyeden gün alınır. Nikâh memuru, gelin ve damada “.... ’yı eş olarak kabul ediyor musun?” der gelin ve damat “Evet!” cevabını verdikten sonra memur, şahitler huzurunda çifti karı koca ilan eder. O sırada gelin, damadın ayağına basar. Gelin, nikâh gününe özel gelinliğe benzeyen beyaz bir elbise tercih eder. Çikolata, tatlı gibi yiyecekler nikâha gelen misafirlere ikram edilir. Aynı zamanda misafirlere nikâh hatırası olarak küçük kolonya şişesi, magnet, kokulu sabun gibi hediyeler verilir. (K.K. 41, K.K. 42, K.K. 43)

2.11.4.4.2. Gerdek Etrafında şekillenen Toylar

Gerdek kelimesinin kökeni Farsçadır. Kubbe veya kubbeli oda anlamındadır. Türkler bu sözü Orta Asya’dayken akıp gelin çadırı ve odasına uyarlamışlardır (elepi, 2017: 342). Dede Korkut Kitabı’nda bir yiğit evlenmek istediğinde ok atardı. Oku nereye düşse orada gelin odası dikerdi. Beyrek de aynı şekilde okunu atmış ve düştüğü yerin dibine gelin odasını

dikmiştir (Ergin, 2018: 69).

Akşam olduğunda imama, komşulara, kız evi ve erkek evinin büyüklerine yemek verilir. Bu yemeğe “güva başı yemeği” denir. Yemeğin ardından imam nikahı kıyılır. Gerdekten önce muhakkak dinî nikahın kıyılması gerekir. (K.K. 29)

Kız evi önceden hazırladığı tavuk, baklava, börek gibi yiyecekleri gerdek gecesinden önce oğlan evine ulaştırır. Bu yiyecekleri sadece gelin ve damat yer. Oğlan evindeki gençler damada gerdek öncesinde birtakım zorluklar çıkarır. Damattan yerine getirmesi zor olan isteklerde bulunurlar. Bu istekler gerçekleşmeyince damadın sırtına hızlıca vurulur. (K.K. 30, K.K. 34).

Türklerde öncelikle gerdekte ve daha önceki aşamalarda gelin ve güveye yardım edildiği görülmektedir. Damada yardımcı olan kişiye sağdıç, geline yardımcı olan kişiye yenge denir. Gerdeğin uygun biçimde gerçekleşmesi için son derece dikkatli davranırlar. (K.K. 55)

Gerdek odasına giren damat, öncelikle gelinin duvağını açar ve “yüz görümlüğü” adı verilen genellikle altın bilezik, kolye, yüzük gibi takıları geline takar. Ardından gelin, damadın elini öper. Daha sonra birbirlerinin ayağına basmaya çalışırlar. Genellikle temsili de olsa gelin damadın ayağına basar. Kim hızlı davranıp ayağa basan kişi olursa evde onun sözünün geçeceğine inanılır.

Damat, yüz görümlüğü taktıktan sonra iki rekat namaz kılar. Bu namaza “güva namazı” adı verilir. Bu esnada edilen dualar mutlaka kabul olur düşüncesiyle gelin ve damat dua eder. Dualarında evlenmek isteyen bekâr arkadaşlarının isimlerini zikrederler.

Evliliğin sadece bireyler arasında gerçekleşen bir tören olmadığının en açık göstergesi, gerdektir. Dışarıda hem kız hem de erkek tarafı bekleyiştir. Bilhassa gelin ve damadı bu süreçte yönlendiren, akıl veren “yenge” adı verilen kişiler evde bekleyen sürekli takipte kalan kişilerdir. Bekaretin ilanı farklı şekillerde olmaktadır. Kimi zaman damat pencereden uzanıp havaya iki el ateş eder ama en çok çarşafın kontrol edilmesiyle netice duyurulmaktadır.

2.11.4.4.3. Kekil Kesme Töreni

Sabah ezanıyla kalkan gelin, aile bireyelerine kendini kabul ettirmek ister. Önce kayınvalidesine ve kayınbabasına hürmette bulunur. Onların havlu tutmak, seccade sermek gibi küçük isteklerini yerine getirir. Sonra da yakın akraba ve komşularla birlikte düğününün

mutlulukla sonlanmasını kutlar. Aslında burada yapılan ritüeller gelinin bir aşamadan başka bir aşamaya geçişinin kutlanmasıdır. Bunun ilk basamağını “kekil kesme” töreni oluşturur. Gerdek gecesinin sabahında yakın akrabalar ve komşular oğlan evine gider. Bu kişiler daha çok oğlan evinin yakınlarıdır. Kız evi bu törene katılmaz. Gelin ortaya oturtulur. Gelen misafirlere biri gelinin saçını güzelce tarar ve ardından kekil keser. Törene katılan kadınlar da geline hediyeler verir. (K.K. 2, K.K. 3, K.K. 29). Çiçekdağı ilçesinde kekili kesilen gelin dışarıya çıkartılır. Dışarıda hangi cinsiyette kaç çocuk gördüyse o cinsiyette ve gördüğü çocuk sayısı kadar çocuğa sahip olacağına inanılır. (K.K. 47) Bu sırada yapılan bir başka uygulamada da şöyledir: Gelinin başına bir duvak örtülür. O sırada çocuklar gelinin başındaki duvağı alıp kaçarlar. Gelin de çocuklara bahşiş vererek duvağını alır. (K.K. 45)

Resim 2.33. Kekil kesme töreni

2.11.5.Ölüm Toyları

Ölüm, doğum ve evlenme gibi insan hayatının kaçınılmaz bir gerçeğidir. Aynı zamanda sadece bireyler için değil toplum için de son derece önemli olan ölüm, pek çok uygulamanın bir araya gelmesini sağlar. Bu uygulamalar; toplumun inanç sistemine, öbür dünya anlayışına göre şekillenir ve bireylerin de yaşı, cinsiyeti ritüellerin uygulanış biçimlerini doğrudan etkiler.

İnsan hayatının üç ana döneminden birisi olan ölüm, birçok ritüelin gerçekleşmesine zemin hazırlar. Ölene duyulan saygı ve ölümün yarattığı korku, beraberinde pek çok inanma

ile uygulamayı getirir. Bu nedenle Türkler, doğum ve evlilik gibi törenlerin yanında ölümü de toy olarak kabul etmişlerdir. Dünyayı gurbet olarak gören Türkler için ölüm, tam bir bitiş ya da tükeniş olmaktan ziyade yeni bir hayatın başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Türkler, ölen kimsenin yaşamını herhangi bir biçimde sürdürdüğüne, geride bıraktıklarıyla ilişkiler kurduğuna, hatta onların günlük yaşantılarını ve yazgılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilediğine inanırlar (Örnek, 2014: 91).

Türk dünyasında ölümün ardından yaşamın devam ettiği inancı birçok ritüelde yaşatılır. Ölüm bir göç olarak kabul edilir. Örneğin Altay Şamanistleri, ölümü ölenin bu dünyadan veya güneşli dünyadan güneşin ve ayın olmadığı başka dünyaya göç etmesi olarak görürlerdi. Ölenlere genel olarak “keçkender” (göçkünler) denilirdi. Yaşanılan dünyadan göç etmenin yollarından biri de göçmen kuşlar misali uçmaktır. VIII. yüzyıldan itibaren Türkçe kitabelerde geçen “ruhun uçması” kavramı ruhun kuş şekline girmesi kavramının Türklerde de eski olduğuna işaret etmektedir. VI. yüzyıldan kalma bir Çin kaydında bir Türk Kağanı için şöyle denmekteydi: “Bir oğlu beyaz bir kuğu şekline girdi.” (Esin, 2001: 53).

Yazıtlarda “uçtu” kelimesi, ünlü asillerin ölümleri için kullanılmıştır. Buna karşılık “-öl” terimi ise ünlü olmayanlarla düşmanlar, suçlular ve sıradan halk için kullanılmıştır. Bunun yanında Türk yazıtlarında “ölmek” anlamında adırıl- ve yarıl- fiilleri de kullanılmaktadır. Bu fiillerin tam anlamı ayrılmaktır. Ölenin canlı insanlardan ve nimetlerden ayrılışı, onun Altaylıların söylediği gibi başka dünyaya göç etmesini ifade etmektedir. Eski Türk yazıtlarında var olan başka bir kelime de “yog bul” dur. Bu terim hiç olmak anlamında çevrilebilir. Başka dünyada yaşamını devam ettirirken bu dünyada hiç olmak anlamı derin anlamlar barındırır (Potapov, 2012: 191).

Türkler ruh kavramı ile kutsallık arasında doğrudan bağlantı kurarlar. Ruh belirli bir alan içerisindedir ve ona bağlıdır. Hapsoldüğü bu bedenden ancak ölümle bağımsızlaşır ve sadece bağlı olduğu bedeni etkiler. Her bireyde bulunan ruh fikri kişiselliğin dinsel alana girmesini sağlar. Kutsal olan ruhtur, içinde yaşadığı beden ise profandır. Yani insanın kendisi, kutsallığı ve karşıtını benliğinde taşır. Ruh yücelik fikrini içerir ve insanın bedenine girmeyi kabul ettiğine göre, her insanda bir parça yüceliğin var olduğu düşünülebilir. Ruh veya tin, Tanrı’dan gelen bir kıvılcımdır. Bu ise düalist düşünce çerçevesinde nesnel dünyanın gereksinimleri ile moral yasaların aynı yerde olduğunun işaretidir (Tuğrul, 2010:76).

Türkler farklı coğrafyalarda ve zamanlarda eski Türk dinlerinin ve İslamiyet’in

sentezlenmesiyle oluşan çeşitli ölüm ritüellerine sahip olmuşlardır. Biyolojik olarak beden, yaşama yetisini kaybetse de birey, ölümle birlikte görünen ve bilinen bir mekândan görünmeyen ve bilinmeyen bir mekâna son geçişini yapmıştır. Bu bilinmezlik, korku figürünü açığa çıkarmıştır. Bundan dolayı da ölüm öncesinden sonrasına kadar pek çok tören ve uygulama ölünün yakınları tarafından yerine getirilmiştir. İnsanların törenleri eksiksiz bir biçimde yerine getirmesinin amacı, hem ölüyü öbür dünyada rahat ettirmek hem de kendi varlıklarını koruma altına almaktır.

2.11.5.1. Ölüm Öncesindeki Toylar

Ölüm gerçeğiyle daha fazla yüzleşmek durumunda kalan yaşlılar bu süreçte kendini ibadete verir. Genellikle bu dönemde günahlarının affedilmesi için Hac görevi yerine getirilir. Yaşlı kadınlar öldüklerinde “İmanımı kapatıp yüzümü örtün.” düşüncesiyle saçlarını kestirmezler. Ölmeden önce yapılacak bir başka husus da vasiyetin yazılmasıdır. Borçların ve alacakları, mezar yerinin neresi olacağı, malların dağıtımı gibi pek çok mesele yakınlarına genellikle sözlü olarak bildirilir. Ölen kişinin yakınlarından bu tarz isteklerde bulunmasına “babal atmak” denir. Babalı boynunda olan, yani vasiyetin bildirildiği kişiler, söylenen her şeye eksiksiz uymak zorundadır. Aksi takdirde büyük bir günah işlemiş olunur ve ölen kişi vasiyet bıraktığı kişileri hiçbir zaman rahat bırakılmayacağı düşünülür (Doğaner, 2006: 222-223, K.K. 34)

Ölmeden önce yapılan diğer hazırlıklar da Allah ile dua yoluyla iletişime geçip af dilemektir. Gün içerisinde yapılan ibadetlerin yanı sıra tespih çekmek, salavat çekerek Hz. Muhammed’i anmak, ve insanlarla iyi geçinerek onların da duasını almak, diğer canlıları da koruyup sevmek gibi pek çok iyi vazife yerine getirilir. (K.K.30)

2.11.5.1.1. Ölümü Çağrıştıran İşaretler ve Kaçınmalar

Türk kültür coğrafyasında ölümün habercisi sayılan öngörü mahiyetinde birtakım belirtiler vardır. Hayvanlar, eşyalar ve aniden gelişen durumlar bu belirtilerden birkaçıdır. Sedat Veyis Örnek, bu konu ile ilgili şunları söylemiştir:

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, geleceği bilmek istediğinin de etkisiyle alışlagelmişin dışındaki birtakım davranışları; araç gereçlerin kullanılışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir ön belirtisi olarak saymaktadır (2017:

23).

Ölümü önceden haber veren hayvanlar arasında evcil hayvanlar, yabani hayvanlar, kümes hayvanları ve kuşlar vardır. Bu hayvanların ötüşleri, ulumaları, böğürmeleri, olağan dışı hareketleri ölümün ön belirtisi veya işareti olarak görülür. Baykuş ölümün habercisi diyebileceğimiz hayvanların başında gelir. Ses ve görünüm itibarıyla ve karanlıkta belirmesi, ıssız ve metruk yerlerde yaşaması bakımından Anadolu'da olduğu gibi araştırma alanımız olan Kırşehir'de de uğursuz diye nitelendirilen hayvanlardandır. Baykuşun evin bacasında, çatısında acı acı ötmesi, o eve ölümün geleceğine işarettir. (K.K. 2, K.K. 9, K.K. 20, K.K. 56, K.K. 60)

Ölümün habercisi olarak bilinen bir diğer hayvan da köpektir. Köpeğin ezan vakti, sabaha karşı sık sık uluması ölümün belirtisi olarak kabul edilir. Kimi zamanda kapı önlerinde acı acı ulur. Uluduğu yere ölümün geleceği düşünülür. (K.K. 34, K.K. 44, K.K. 45, K.K. 53) Köpeğin kendisi baykuş gibi uğursuz sayılmaz. Köpek aksine sahibine sadık bir hayvan olarak bilinir. (K.K. 50) Azrail gibi olağanüstü güçleri görebilme yetisine sahip olduğu için köpeğin sürekli ve acı acı uluduğuna inanılır. Çiçekdağı ilçesinde baykuş ve köpek uluduğunda ölümden kaçınmak için hayvanlar kuru soğanla taşlanır (K.K. 50, K.K. 51)

Horoz ve tavuğun özellikle akşam saatlerinde vakitsiz ötmesi de ölümün ön belirtilerindendir. Horoz, Altay mitolojisine göre göksel kaynaklı bir hayvandır ve kötü ruhları kovma ve barışı simgeleme gibi özelliklere sahiptir. Bu nedenle horozun ölüm ruhunu görebildiğine dair inanışlar yaygındır (Korkmaz, 2008: 80). Kuş türlerinden leylek ve karganın da evlerin çatılarına ya da özellikle ceviz ağacının tepesine konması uğursuz olarak değerlendirilir. Ayrıca leyleğin ayağına çaputun dolandığını görmek Kırşehir'de iyiye yorumlanmaz. (K.K. 3, K.K. 13, K.K. 34, K.K. 37, K.K. 47, K.K. 55)

Beyaz, kırmızı ve siyah renkli kelebeklerin ve kara sineğin evin içine girmesi de ölümün habercisi olarak değerlendirilir. Kelebek ve kara sineğin aileden ölen birinin ruhu olduğuna inanılır ve evin içinden bir canı alıp da gidebileceği düşünülür. Bu yüzden kelebek ve kara sinek kesinlikle öldürülmemelidir. Kaynak kişi, bir yakınının bu yüzden öldüğüne inanmaktadır. (K.K. 53)

Ölümün insanlara rüyalar yoluyla bildirildiği, her rüyanın bir manası olduğu, öylesine, rastgele görülmediği düşünülür. Rüyada kır ata binmek, dipsiz bir kuyuya düşmek, evinin yıkıldığını görmek, evinin önünde siyah bir ayakkabının olduğunu görmek, ölünün

seslenmesi, çıplak insan görmek, dışının çekildiğini görmek, ağaçların devrildiğini görmek, hayra yorumlanmaz. Kişinin başına kötü bir olay geleceğine ya da ölümle yüzleşeceğine inanılır. Ayrıca rüyada gelinlik görmek hem hayra hem de kötüye yorumlanır. Rühayı gören kişi genç ise evleneceğine, yaşlıysa da gelinliğin kefenle bağdaştırılmasından dolayı öleceğine inanılır. (K.K. 53, K.K. 54)

Ölümü çağrıştıran belirtilerden biri de doğa olayları ile ilgilidir. Ay ve güneş tutulması, şimşek çakması, suyun bulanması, yıldız kayması gibi hadiseler ölümün habercisidir. Yörede en çok yıldız kayması, ölümün belirtisi olarak görüldüğü saptanmıştır. Her insanın gökyüzünde bir yıldızı olduğu ve kişi öldüğünde yıldızının da kaydığına dair yaygın bir inanış vardır. (K.K. 50, K.K. 53, K.K. 55, K.K. 56)

Evde bulunan eşyalar ve bazı nesnelere de ölümün habercisi olabilir. Geceleyin beklenmedik bir şekilde evden ses gelmesi, duran aynanın sebepsizce kırılması, terliğin ters dönmesi ölümün habercisidir. (K.K. 44, K.K. 53, K.K. 54) Özbağ'da açık kalan makas hemen kapatılır aksi takdirde o evden cenaze çıkacağına inanılır. (K.K. 2)

Hasta ve yatağa düşmüş kişilerde görülen bazı değişiklikler de ölümün belirtileri olarak görülür. Hasta kişinin iştahının çok açılması ve canının sürekli bir şeyler istemesi, “*Dünyadaki son nasiplerini topluyor, son hevesini alıyor.*” diye yorumlanır. (K.K. 1, K.K. 9, K.K. 37, K.K. 53) Aksine hiçbir şey yememesi de ölümü çağrıştıran bir durumdur. Bunların dışında özlediği birinden sürekli olarak bahsetmesi, uzaklara dalması, hiç konuşmaması da hasta kişilerde ölümün habercisi olarak görülen diğer belirtilerdir. (K.K. 2, K.K. 18, K.K. 53, K.K. 54) Ayrıca “*Can ilk ayaktan çıkar.*” düşüncesinin bir göstergesi olarak hasta kişinin ayaklarının morarması, nefesinin kesik kesik olması, kendi kendine sayıklaması, ölmüş yakınlarıyla konuşur gibi yapması da ölümün hasta ve yatağa düşmüş kişi için yaklaştığını gösteren fizyolojik belirtilerdir. (K.K. 20, K.K. 21, K.K. 44, K.K. 53, K.K. 54)

2.11.5.2. Ölüm Esnasındaki Toylar

Ölümün gerçekleştiği ana “zekaret” adı verilir (Devellioğlu, 1993: 931). Bu anın gerçekleşeceği anlaşıldığında yakın çevre tarafından birtakım uygulamalar yapılır. Ölünün bu dünyada ve öbür dünyada gözü arkada kalmasın, ruhunu rahat teslim etsin diye pek çok ritüel yerine getirilir.

Ölüm anı yaklaşan kişinin suya olan ihtiyacı arttığı için dudakları morarır ve kurur. Bu nedenle ölüye sürekli su verilir, içemeyecek durumdaysa ağzı pamukla ıslatılır. Kimi

zaman zemzem suyu da sürülür. Bu suya “iman suyu” denir. Bunun bir başka sebebi de kaynak kişilerin aktardığına göre şöyledir: “Ölüm esnasında şeytan ile insan arasında suyla ilgili bir mücadele yaşanır. İnsan bu esnada çok susadığı için şeytan insana “Sana su vereyim, sen de bana imanını ver.” der. İnsan bu teklifi kabul ederse imanını şeytana satmış olur ve böylece imanlı ölmemiş olur. Bu nedenle hasta kişinin başında sürekli su dolu şişe bırakılır. (K.K. 21, K.K. 30, K.K. 53)

Ölüm döşeğindeki kişinin yanında biri sürekli Yasin, Fatiha, Ayetel Kursi surelerini okur. Son nefesini imanlı vermesi için ve ölümü kolaylaştırmak için gücü varsa hasta kişiye Kelime-i Şehadet getirtilir yoksa yanındaki kişi kulağına sürekli Kelime-i Şehadet’i söyler. Kırşehir Abdallarında ve Çepni köyünde can verecek kişinin kulağına düvazimam²¹ okunur. (K.K. 50) Hastaya vasiyeti ve son kez söylemek istedikleri sorulur. Helallik almak istediği kişiler varsa o kişilerin hastayı ziyaret etmesi sağlanır. (K.K. 21, K.K. 44) Uzun süre görmediği, özlediği kimseler varsa çağırılır. Evde uyuyan kişi varsa uyandırılır. Ölüm esnasında yüksek sesle bağırana ya da ağlayan varsa dışarı çıkartılır. Çünkü can ürkerse ruhu terk edemez ve hasta olan kişi can veremez ya da çok acı çeker. (K.K. 4, K.K. 8, K.K. 40) Adetli kadınlar ölen kişinin yanına alınmaz.

Kırşehir Abdallarında hasta kişinin ölüm anı geldiğinde daha kolay can vermesi için kapılar açılır, kilitler çözülür (Ayata, 2006: 113). Ölen kişi kadınsa saçları çözülür, belli bölgeleri temizlenir, hiç evlenmemiş bir kadınsa eline kına konur. Ölen kişi erkeksen hem yüz hem beden temizliği erkek bir yakını tarafından yapılır. (K.K. 23, K.K. 31) Ölen bir bebekse günahsız olduğu için ve zaten cennete gideceği için cenaze namazı kılınmadan mezara gömülür. (K.K. 45)

Kırşehir ve çevresinde cuma, arefe, bayram veya kandil günlerinde ölen kişinin amelinin iyi olduğuna inanılır. Ölüren hırıltılı ve gürültülü bir ses çıkardıysa günahkâr, sessiz ve rahatça can verdiyse imanlı öldüğü düşünülür. Yine ölen kişinin yüzü, cildi beyaz ve temizse iyi amelli, mor veya karaysa da kötü amelli olduğu düşünülür. (K.K. 8).

2.11.5.3. Ölüm Sonrasındaki Toylar

Ölüm hadisesi gerçekleşir gerçekleşmez ölünün yaşamsal nitelikteki her şey ile bağlantısı kesilir. Bundan sonra yapılan tüm uygulamalar, ölüyü öbür dünyaya hazırlamak içindir. Yıkama, kefenleme, defin işlemleri, cenaze törenleri gibi tüm ritüeller, hem ölünün

---

²¹ Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve On İki İmamların isimlerinin yer aldığı deyiş veya nefes türüne düvazimam denir (Korkmaz, 2003: 126)

yükünü hafifletmek hem de geride kalanları tehlikelerden korumak adına yapılır.

Hikmet Tanyu, ölümden sonra yapılan uygulamaları şu şekilde açıklamıştır:

“Isparta ve Yozgat’ta ölenin odasında veya ölü suyunun kaynadığı yerde, akşamla beraber mum yakılır. Böylelikle ruhun sıkıntıdan kurtulduğuna, kabrinin aydınlandığına inanılır. İnanca göre cenazenin defnedildiği günün akşamı ruh kabirden ayrılıp akşamleyin evinin etrafında dolaşır. Eğer suyun ısıtıldığı yerde mumun yandığını görmüşse bundan sevinç duyarak mezarına döner.” (1976: 297).

Kırşehir’de ölünün dış görünüşüyle ilgili ilk yapılan uygulama, ölünün çenesinin bağlanmasıdır. Bu işlem şeytan ölünün içine girmesin diye yapılır. Gözleri açıksa kapatılır. Çepni köyünde ölünün gözleri “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali!” diyerek kapatılır. (K.K. 50) Gözlerinin açık olması, oldukça üzüntü vericidir. Çünkü gözü açık ölen kimse dünyada birtakım şeylerden mahrum kalmıştır. Yapmak istediklerini gerçekleştirememiş, çocuğunun mürüvvetini görememiş ya da çok özlediği birine kavuşamamış diye düşünülür. (K.K. 2, K.K. 8, K.K. 34) Azrail’in sağdan geldiği düşünüldüğü için ölü sağ tarafına yatırılıp kibleye doğru yöneltilir. Elleri ve kolları düz bir şekilde yana yatırılır. Çepni köyünde elleri kalbinin üstüne bırakılır. (K.K. 50) Cenazenin şişmesini engellemek için de ölünün üzerine demir bir nesne konur. Bu genellikle bıçaktır. (K.K. 30) Demirin koruyuculuk vasfı vardır. Demirin olağanüstü güçleri kovduğu düşünülür. Doğum ritüellerinde al bastıdan korunmak için de demir savunma aracı olarak kullanılır (Deveci, 2022: 507). Ölü bir süre sonra defnedilecekse üstüne beyaz bir örtü örtülür. Nefesten şişebileceği gözetilerek yanında fazla kişi bulundurulmaz. Bu kişilerin de ölünün yanında uyumaması gerekir. Aksi takdirde ölünün üstünden kedi köpek gibi hayvanlar geçerse ölü hortlayabilir. (K.K. 40, K.K. 44) Özbağ’da ölünün yattığı odanın ışığı kabri aydınlık olsun diye üç gün süreyle kapatılmaz. (K.K. 2) Hemen yastığı, yorganı evin içinden çıkarılır. Kişisel eşyaları bir fakire verilir. (K.K. 1, K.K. 3, K.K. 8)

İnsanlar yakınlarının ölüm gerçeğiyle yüzleştikten sonra cenaze töreni düzenlemekle meşgul olurlar. Bu törenler, acıyı paylaşma veya yaşama, ölen kişiye duyulan vefa, dini ve örfi birtakım inanmalar ile kaçınılmalar etkisiyle eksiksiz yerine getirilir ve birçok aşamadan oluşur.

Eski Türklerde cenaze törenlerine “yuğ” adı verilir. Kaşgarlı Mahmud, kelimeyi yoğ şeklinde aktarır. Kelimenin matemi yas anlamlarının yanı sıra ölünün gömülmesinden sonra üçüncü veya yedinci günde verilen yemeğin adı olduğunu bildirir. Yoğla- fiili ölü için yemek

vermek anlamında kullanılmıştır. Yoğci ise cenaze törenini gerçekleştiren kişinin adıdır (DLT, III: 309).

Türklerin tarih boyunca süregelen cenaze törenlerinde tekdüzeliğe rastlanmaz. Cenaze hiçbir zaman değişmeyen kurallara bağlı kalmamış, düzenlenmelerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Cenaze merasimleri sosyal mertebeye, boyun durumuna, ilgili kişilerin farklı isteklerine göre değişmiştir. (Roux, 1998: 210).

Cenaze töreninin düzenlenmesi için yapılacak ilk iş ölüm olayının duyurulmasıdır. İstemsizce yapılan bağış çağrışmalar, ağlayıp feryat etmeler vasıtasıyla ölünün yakınında bulunan kişiler ölüm haberini almış olurlar. Bu aşamada cenaze sahiplerine en çok desteği komşular verir. Daha sonra ölünün defnedilme zamanı gözetilerek cenaze haberinin duyurulması en yaygın olarak camiler tarafından salâ verilmesi yoluyla gerçekleşir. Bunun dışında cep telefonu ve sosyal medya aracılığıyla da ölüm haberi duyurulur. Uzakta olan yakınlarına doğrudan ölüm haberi verilmez. Hastalığı ağırlaştı denilerek kişinin cenazeye katılması sağlanır. (K.K. 34)

2.11.5.3.1. Ölünün Temizlenmesi ve Kefenlenmesi

Ölünün sergilenmesi ve ilk yas törenleri düzenlendikten sonra öteki dünyaya gönderme ritüelleri başlar. Bunların başında da ölünün yıkanıp kefenlenmesi gelir.

Ölümlerle birlikte oluşan ritüel kirlilik onu yaşayanların dünyası ve öteki dünya arasında ara veya eşiksel bir konuma yerleştirir. Ölünün farklı bir varoluşa geçebilmesi için su simgeciliğinin ortaya koyduğu dönüşüm gerçekleştirilmeli, ritüel öznesi yeniden doğuş için yıkanmalıdır. Bu nedenle yıkama ritüelinin her aşamasının kurallara uygun yapılmasında özenli davranılır. Bu kapsamda yıkama araç ve gereçlerine, yıkama suyuna, ölüyü yıkayacak kişilerin özelliklerine varıncaya kadar çeşitli kurallara inanç eksenli algılayış çerçevesinde dikkat edilir (Deveci, 2021:512-513).

Günümüzde cenaze yıkama işlemleri il ve ilçe belediyelerine ait cenaze yıkama araçlarında yapılmaktadır ya da gasilhanede görevliler tarafından yapılmaktadır. Cenaze araçlarının ulaşmadığı yerlerde ise ölü ya kendi evinin önünde ya da cami ve cemevlerinin ölü yıkamaya tahsis edilmiş özel bölümlerinde yıkanır.

Kırşehir'de kadın ölüleri kadınlar, erkek ölüleri de erkekler yıkar. Ölü görevliler tarafından yıkanmıyorsa ölüyü yıkayacak olan kişinin dini bütün olmalıdır. 32 farzı mutlaka bilmelidir. Kaman ilçesinde ölen kişi kadınsa ve kızı varsa cenazeyi kızı yıkamalı. (K.K. 8). Cenaze yıkama işine üç dört kişinin katılması gerekir. Bunlardan biri baş yıkar, biri ayak

yıkar biri de su dökücüdür. Yıkayacak kişi veya din görevlisi ölüye üç kez taharet aldırır. Daha sonra ölünün her uzvu üç defa yıkanır ve Kelime-i Şehadet ve beşmelerle boy abdesti aldırılır. Yıkama işlemi tamamlandıktan sonra “*Gufraneke Ya Rahman, Gufraneke Ya Kerim*” denilir. Bu sözün anlamı “*Artık senin af ve mağfiretinle baş başa, sen onu bağışla ey rahman olan Allah*” tır. Bu işlemlerden sonra helalleşme başlar. Orada bulunan kişiler, hakkını helal ederek ölünün başından ayağına kadar birer tas su döker. Bütün bu işlemler tamamlandıktan sonra ölü kurulur. Ölen kişi kadınsa ve saçlı örgülüyse çözülür ve eline kına yakılır. (K.K. 10) Kırşehir’in hemen hemen bütün yörelerinde ise ölü için hazırlanan suya karanfil, gül gibi güzel kokan otlar konur. Bu suyun tamamen bitmesi gerekir, su kesinlikle artmamalıdır. Suyun ne soğuk ne sıcak olmamasına dikkat edilir. Ölünün gevşememesi için ılık su tercih edilir. (K.K. 1, K.K. 4, K.K. 8, K.K. 10) Ayrıca suyun ısıtıldığı kazanlar ters çevrilir, suyu ısıtmak için yakılan ateşin kendi kendine sönmeye beklenir ve üç gün boyunca bu kazanlar hiç hareket ettirilmez. Ölü yıkamada kullanılan hiçbir eşya tekrardan kullanılmamak üzere hepsi atılmalıdır. (K.K. 21, K.K. 40, K.K. 44)

Ölünün temizlenmesinin ardından kefenlenme işlemi başlar. Halk arasında kişinin önceden kefenini hazır etmesi ya da bunun için köşeye bir miktar para ayırması makbuldür. Bu paraya “kefen parası” denir. Özellikle yaşlı kadınlar kimseye yük olmamak için kefenini çeyiz düzer gibi özenle hazırlar. Hacdan getirilen esans ve zenzem suyu da kefenlenme işlemi için hazır edilir. Kefenin kendisinin de Hac’dan getirilmesi makbuldür. Bunun yanında lif, havlu, sabun gibi diğer eşyalar da kefen bohçasının içine konur. (K.K. 53, K.K. 54)

Kefen; erkekler için izâr, kâmis ve lifâfe adı verilen üç parçadan; kadınlar için izâr, kamîs, lifâfe, himâr ve göğüs bağı olmak üzere beş parçadan oluşur. Üç parçadan oluşan erkek kefeninin parçalarına yörenin bazı yerlerinde yelek (sırçapıtı), içgömlek ve salma adı verilir. İç gömleğin ön tarafı dizden aşağıda olacak şekilde uzun yapılır. Sırçapıtı ondan daha kısa olur. Kadınlara bunlara ilaveten yaşmak denilen başörtü parçası eklenir. Yaşmağın üstüne hocaya Amentü suresi Arap harfleriyle yazdırılır. Bazı yerlerde kadınlar için duvak denilen yüz örtüsü de kullanılır (Deveci, 2021: 518). Kefenin ölçüsü genellikle 12 metredir. Renginin bembeyaz olması gerekir. Kırık beyaz olması dahi uygun görülmez. (K.K. 1, K.K. 9, K.K. 44) Ölüyü dünyevî her şeyden arındırmak düşüncesiyle Kaman ilçesinde kefene makas vurulmaz. Küçük bir delik bıçakla açıldıktan sonra geri kalanı elle parçalanır. (K.K. 8, K.K. 34)

Kırşehir’de ölünün kefenlenmesi Türk kültür coğrafyasındaki genel geçer kefenlenme

uygulamaları ile uyumludur. Cenaze kefenlenirken tekbirler getirilir. Erkekler beş, kadınlar üç kat kefenlenir. Kefenin üst kısmı vücuda sarılarak ölünün boğazından aşağıya doğru dizlerine kadar indirilir. Diğer iki parça ölüyü enden ve boydan örtecek şekilde sarılır; ayak başparmakları birbirine bağlanır. Kefenlenme işlemi tamamlandıktan sonra ölünün üzerine gül suyu dökülür. (K.K. 30, K.K. 31, K.K. 34, K.K. 50) Özbağ ilçesinde ise güzel kokması için kefenin içine çörek otu döküldüğü de görülür. (K.K. 2). Ölen kişi kadınsa ellerine kır çiçekleri konur (K.K. 38)

Yıkanıp kefenlenen cenaze genellikle öğle namazı sonrasında camiye getirilir. Cenazenin mezarlığa götürülme süreci sal adı verilen taşıma aracı ile sağlanır. Ölen kişi kadınsa salın baş tarafına yazma takılır, genç kızsa çeyizinden bir ürün serilir, hiç evlenmemişse gelinlik örtülür. Erkekse ceket, şehit olmuşsa bayrak, hiç evlenmemişse salın üstüne damatlık ya da yeşil bir örtü konur. (K.K. 30, K.K. 31, K.K. 53) Cenaze görevliler tarafından kefenlenmişse yüzü açık bırakılır ve sevenleri son kez yüzüne bakıp ölüyle vedalaşır. Kefenlenmeden önce ölüye bakılmaz aksi takdirde ölünün abdestinin bozulacağına inanılır. Ölen kişi kadınsa kocası ona bakamaz. Erkekse de karısı bakamaz. Bunun nedeni öldükten sonra nikahın bozulmasıdır. Ölüye anne, baba ve kardeşler bakabilir. (K.K. 9, K.K. 13)

Çepni köyünde ve Kırşehir Abdallarında cenaze namazını önceleri dede kıldırırken şimdi daha çok cami imamları kıldırılmaktadır. Cenaze namazını kıldırın dede cemaate “Ey cemaati müslimin bu er/hatun kişiyi nice bilirsiniz, hakkınızı helal ediyor musunuz?” diye sorar, katılımcılar da, “İyi biliriz, helal olsun.” cevabı verir ve dede “Helal olsun diyen dillerden Hak, Muhammed, Ali razı olsun.” ve “Vessalatü vessalam alel mürsalin velhamdüillahi rabbilalemin Hakk” a yürümüş bu canımız için el Fatiha” der ve ardından Fatiha suresi okunur. K.K. 50, K.K. 63) Diyanet İşleri tarafından görevlendirilmiş imamlar da aynı şekilde ölüyle cemaatin helalleşmesini sağlar. Dünyanın geçiciliğiyle ilgili konuşma yapar. (K.K. 26)

Cenaze taşıma araçlarının olmadığı dönemde tabutlar insanların omuzlarının üstünde taşınırdı. Tabut taşımanın sevap olduğu düşüncesiyle tek bir kişi taşımaz, birçok kişi tabutu taşımak için niyetlenir. Tabut, sarsılmadan ve sessizce taşınmalıdır. Boztepe ilçesinde ölen kişi defnedilmeden önce ölünün evinin önünden geçilir bir süre evin önünde beklenir. Cenaze alayını gören herkes dışarı çıkar ve ölünün ruhu için dua eder. (K.K. 26).

2.11.5.3.2. Defin

Ölünün teşhirinden sonra diğer dünyaya göndermenin en önemli aşaması, ölüyü yolcu etme aşamasıdır. Türkler, bu aşamada toprağa gömme, yakma, ağaçlara asma, sergileme, yırtıcı kuşlara teslim etme gibi yolları tercih etmişlerdir. Ancak Çin belgelerinde Türk hakimiyeti dönemindeki cenaze törenleriyle ilgili olarak geleneklerde değişiklik meydana geldiği aktarılır. Çin İmparatoru'nun şu sözleri dikkat çekicidir: “*Bir zamanlar Tu-kiularda ölüleri yakma geleneği vardı, artık ölüler gömülmekte ve mezarlar yapılmaktadır.*” (Roux, 1999: 227). Çin İmparatoru'nun bu sözü, Türklerde ölü gömmenin çok eski zamanlara kadar dayandığını göstermektedir.

Türkler, ölülerin değişken ve huysuz olduğuna inanırlar. Sebepsiz yere öfkelenbildikleri gibi bu öfkelerini sebepsizce başkalarına yöneltebilirlerdi. Bu nedenle ölünün cesedi evde durdukça akrabaları ve yakınları tehlike altındadır ve çok dikkatli olmalıdırlar. Bundan dolayı ölüyü en kısa sürede evden çıkartmalıdırlar (Harva, 2014: 232-233).

Kırşehir’de ölü genellikle öğle veya ikindi namazından sonra gömülür. İkinci vaktinden sonra ölüyü gömmek uygun görülmez, toprağın da bu vakitlerde ölüyü kabul etmeyeceğine inanılır. (K.K. 34)

Mezar yeri genellikle önceden hazırlanmıştır. Ölü mezara yakınları tarafından indirilir. Ölen kişi kadınsa nikahın düşeceğinden dolayı kocası indiremez genellikle varsa kardeşi indirir. Daha sonra kefenin bağı açılır. Alevî Bektaşî zümrede ölünün musahibi varsa musahibi kefen bağını açar. Ölü başının altına toprak gelecek şekilde kibleye doğru sağa yatırılır. Hoca Yasin suresini okurken orada bulunanlar da ölünün üstünü tahtalarla çapraş şekilde kapatır. Yerleştirildikten sonra da önce ölünün yakınları sonra isteyenler kürekle tabutun üzerine toprak atar. Toprak atma işlemi ölüye karşı yapılan son vazife olarak görülür. Kürek değişimi elden ele yapılmaz, kürek yere konur, yerden alınır. Aksi takdirde elden alan kişiye ölümün uğrayacağı düşünülür. Toprak atma işlemi çok hızlı yapılmalıdır çünkü ölünün üstü uzun süre açık kalırsa şeytan ölüye musallat olabilir. Toprakla kapatılma işlemi tamamlandıktan sonra Fatiha suresi hoca ve orada bulunanlar tarafından okunur. (K.K. 23, K.K. 30, K.K. 34, K.K. 52) Çepni köyünde ölü gömme işlemi tamamlandıktan sonra duvazımam okunur. (K.K. 50) Sorgu melekleri geldiğinde ölü korkmasın diye bir süre gidilmez. Toprağın üstü sulanır, çiçek dikilir. Etrafı tuğlalar ile kapatılır. Tahtaya ölünün adı soyadı, ölüm tarihi yazılır ve mezarın başına konur. Mezar bu haliyle bir yıl bekler. Toprağın

çökmesi, iyice yerleşmesi beklenir. Daha sonra mermerle kaplanır, maddi duruma göre mezarın yapımı ve görüntüsü değişiklik gösterebilir. (K.K. 23)

İmam, bazı sureleri okuduktan sonra Münker ile Nekir'in sorularına ölen kişi rahatça cevap versin diye mezar başındaki tüm kişiler gittikten sonra "Talkın"²² verir. (K.K. 30).

Ölen bir Müslüman'ın sağlığında yerine getiremediği oruç, namaz, yeminler için fakirlere fidye verilme işlemi yani "devir ıskat" yapılır. Yoksul kimsenin parayı aldıktan sonra "*Aldım, kabul ettim.*" demesi gereklidir. Borç işlemi bitene kadar fidye tekrarlanır. (K.K. 30).

2.11.5.3.3. Defin Sonrası

Ölü gömüldükten sonraki ilk bir hafta ölü evi, cenaze evi olarak adlandırılır. Cenaze defnedildikten sonra kötü ruhların etkisinden kurtulmak adına bazı uygulamalar yerine getirilir. Ölenin giysisi²³ yıkandıktan sonra ihtiyaç sahiplerine verilir bir an önce ölümün geride bıraktığı izlerden kurtulmak istenir. Bu işlemin yapılmadığında ise ölen kişinin ruhunun rahat etmeyeceğine inanılır. (K.K. 1, K.K. 26, K.K. 34).

Bu aşamadan sonra taziyeler bildirilmeye başlanır. Baş sağlığı dilemek toplumsal bir görev, bir âdettir. Bu davranışın temelinde de sosyal ilişkiler ve dayanışma ruhu yatmaktadır. Anadolu'nun her yerinde baş sağlığı, sabır dileme; taziyede bulunma oldukça yaygındır. Çünkü ölü yakınlarının yalnız bırakılmadığı, acısının paylaşıldığı, toplumsal birlik ruhunun devam ettiği mesajı verilmektedir (Altun, 2004: 357). "*Ölüyü sahibi hürmetlendirir.*" atasözünde olduğu gibi ölüm söz konusu olduğunda küslük olmaz. Cenaze törenine ölen kişinin akrabaları, eşi dostu, tüm yakınları katılmalıdır. Cenaze törenine katılmayan kimseler toplum tarafından ayıplanır. (K.K. 2, K.K. 53)

Ölen kişinin yakınlarını rahatlatmak adına birkaç gün cenaze evine yemek getirilir. Cenaze evinde üç gün yemek pişirilmez. Ölü sahipleri yemek yemek istemse de "*Acıyan yerin başka, acıkan yerin başka*" denir ve yemek yemeleri için ısrar edilir. Alevî köylerinde cenaze evinde su ve şekerden oluşan şerbet dağıtılır. (K.K. 50) Bunun yanında cenaze evi de defin işlemi tamamlandıktan sonra pide, helva gibi yiyecekler dağıtır. Alevî köylerinde ölü defnedildikten üç gün sonra kurban kesilir ve yemek verilir. Buna "ağız köpüğü" denir. (K.K. 48) Özbağ ilçesinde ölünün defnedildiği gün cenaze evi; bulgur, yağ, kibrit ve çakmağı

²² İmanla ilgili birtakım soruların cevabının imam tarafından söylenmesi.

²³ Bu giysilere soyka denir.

bir kaba koyup fakirlere verir. (K.K. 2).

2.11.5.3.4. Yas Tutma, Başsağlığı Dileme ve Ağıt Yakma Ritüelleri

Türk kültür evreninde ölünün ardından yas törenleri düzenlenir. Bu törenlerde özel kıyafetler giyilir, ağıtlar okunur. Anadolu’da yasin rengi karadır. Yasin bir diğer belirtisi de kıyafetlerin ters giyilmesidir. Kars’ın Yemençayır köyünde kadınlar ölümün 52. gününe kadar giysilerini ters giyerler. Van’ın Karahan köyünde bu süre 30 gündür. Erzurum’un Doğan köyünde ölü sahipleri, yas süresince giysilerini yıkamazlar. Yasin bitiminde giysiler çıkarılır, ters giyilen elbiseler düzeltilir. Başlarındaki kara yazmalar alınır, yerine al veya ak yazma bağlanır. Anadolu’da yasin diğer bir belirtisi de kadınların saçlarındaki örgüleri çözmeleridir (Örnek, 2017: 100-101).

Kırşehir’de kırk gün yas tutulur. Yas süresi boyunca yaşam durağandır, radyo, televizyon açılmaz. Renkli kıyafetler giyilmez, takı takılmaz, erkekler saç sakal tıraşı olmaz. Yüksek sesle konuşulmaz, gülünmez. Miras paylaşılmaz. Kırk gün boyunca ölen kişinin ruhunun yaşadığı eve uğrayacağı düşüncesiyle ışık kapatılmaz. Yas tutulan süre ölen kişinin yaşına, ölme şekline, sosyal statüsüne göre değişiklik gösterir. Şehit ölümünden duyulan üzüntü ile yaşlı bir kimsenin ölümünden duyulan üzüntü aynı değildir. Yas tutan ailelere toplum da saygı gösterir. Yakın çevrede bir yakını kaybetmiş biri varsa yas süresince düğün yapılması uygun görülmez ya da yasta olan ailelerden düğünü yapmak için izin alınır. (K.K. 1, K.K. 23, K.K. 30, K.K. 53, K.K. 59)

Yas süresi boyunca cenaze sahipleri toplum tarafından yalnız bırakılmaz, acıları paylaşılır. Definden sonraki üç gün cenaze evi hiç terk edilmez ancak bu sürenin daha fazla olması da uygun bulunmaz. Boztepe ilçesinde ölünün yakınları doğrudan cenaze evini terk etmez, komşuları cenaze evinden ölünün yakınına almaya gider ve hep beraber alınan o kişinin evine gidilir. (K.K. 3, K.K. 13) Başsağlığı ziyaretleri ise ara ara belirli bir zamana bağlı olmadan devam eder. Bu ziyaretlere “taziye gitmek” denir. Ölünün en yakınlarının toparlanıp gündelik hayatlarına geri dönmeleri için konu komşu, eş dost sürekli ziyarette bulunur ve ölenle ölmeyeceğini, hayatın devam ettiğini hatırlatırlar. Ayrıca başsağlığı dilemeye giderken cenaze evine mutlaka hediye götürülür. Bu hediye çoğunlukla çay, şeker kimi zaman da tavuktur. Başsağlığı belirli kurallar çerçevesinde yapılır. Cenaze evinde gülünmez, fazla konuşulmaz. “Allah rahmet eylesin, mekânı cennet olsun, toprağı bol olsun, Allah Fatma Anamıza komşu eylesin, Allah taksiratını affetsin.” gibi kalıplaşmış sözler söylenir. Taziyede bulunmak hem örfî hem de dinî bir görev sayılır, yerine getirilmemesi

hoş karşılanmaz. Günümüzde telefonla da olsa muhakkak ölümden duyulan üzüntü dile getirilir. (K.K. 8, K.K. 21)

“Ölüye giden ağlar, düğüne giden oynar.” sözünde olduğu gibi başsağlığına gidildiğinde özellikle ölü defnedildikten hemen sonra ağıt yakılır. Cenazeye gelenlerin ağlayıp ağıt yakması çok doğal karşılanır hatta ağıt yakılmaması hoş karşılanmaz, cenaze sahiplerine saygısızlık olarak değerlendirilir. Ölümden duyulan üzüntünün sözlü olarak ifade edilmesi gerekir. İlhan Başgöz, ağıdın erkekler arasında değil de kadınlar arasında icra edildiğini ve ölü kalktıktan sonra başsağlığı dileme ortamlarında acının paylaşılmasına yönelik yakılan ağıtların işlevsel bir araç olduğunu ifade etmiştir (1986:245-246). Salahaddin Bekki, kadın yaratıcılığının ortaya çıkması için kadının belli faaliyetlerin aktörü olması gerektiğini ifade etmiştir. Ağıdı, ölüm hadisesinden duyulan üzüntüyü içtenlikle ifade eden kadının yaratıcılığının bir ürünü olarak değerlendirmiştir (Bekki, 909-910).

Ağıtlar, üzücü her durum için söylenebilir. Gurbete çıkma, askere gitme, çeşitli hastalıklar, afetler pek çok şeye ağıt yakılırken en çok da ölüm için ağıt söylenmektedir. İnsanların özellikleri, geride kalanların çektiği zorluklar, yaşanan acı ağıtlarda dillendirilen unsurlardır. Ağıt söyleyenler, ölen kişinin annesi, babası, eşi, çocukları, kardeşi gibi bizzat yakınları olabildiği gibi ücret karşılığında ağıt yakanlar da olabilir. Ancak yörede böyle bir uygulama söz konusu değildir. Sesi yanık olan ve güzel ağıt yakan kadınlar yörede karşılık beklemeden ağıt yakarak ölü sahiplerinin acısını paylaşır. Ağıt genellikle ölü yeni öldüğünde acı tazeyken yakılır. Özellikle ölen kişinin eşyalarının verilmesi gibi acının katlandığı zamanlar, ağıdın zeminini oluşturan zamanlardır. Yakılan bu ağıtlar doğaçlama şeklindedir bu yüzden herhangi bir nazım düzeni yoktur.

Dede Korkut Kitabı’nda Bamsı Beyrek’in annesi yüzünü tırnağıyla parçalamış ve saçını yolmuştur, kız kardeşleri de ak giysilerini çıkartıp kara giysilerini giymişlerdir (Ergin, 2018: 9). Günümüzde böyle bir uygulama söz konusu değildir aksine çok fazla dövünüp ağlamanın dinen uygun olmadığı, ölen kişinin de bu tarz davranışlardan dolayı azap duyacağı düşünülür. (K.K. 53)

Karacaören kasabasında düğün günü camız tarafından öldürülen Mevrit adındaki bir gence karısı tarafından yakılan ağıt şu şekildedir:

Camızı yağladım sürdüm bayıra

Tokuşu tokuşu indi çayıra

Mevlam bizim işi gayıra

Kanlı camız yaraladın yârimi

Eğri boynuzunla döktün kanını

Bugün günlerden pazardır pazar

Açmayın yorganı yaralar azar

Şu benim yârimdeki nazardır nazar

Kanlı camız yaraladın yârimi

Eğri boynuzunla döktün kanını

Bugün günlerden de cumartesi

Ahırda geliyor güvanın sesi

Gelin sıyırıyor duvağı fesi

Kanlı camız yaraladın yârimi

Eğri boynuzunla döktün kanını

Dikili dikili ökçe²⁴ paslandı

Ağlaya ağlaya duvak ıslandı

Mevlit oğlan hatıla yaslandı

Kanlı camız yaraladın yârimi

Eğri boynuzunla döktün kanını (K.K. 21).

Mucur Seyfe köyünde bir delikanlı, sevdalandığı kızı abileri vermeyince kızı kaçıır. Yanına aldıkları yiyecek bitince de sevdiği kızı kaçmasın diye ağaca bağlar. Yiyecekleri alıp döndüğünde kızı sineklerin yediğini görür ve bu olayın üzerine delikanlı şu ağıdı yakar:

Güvenemedim de sevdiğim kollarını bağladım

Döndü'mü sinekler yedi ben de ağladım

Doğru istedim de gardaşları vermedi

Döndü'mü sinekler yedi ben de ağladım

Gözümün yaşı Terme çayını tutuyor

Yana yana güzel ömrüm bitiyor

Bu zalım ayrılık da imanıma yetiyor

Sivrisenek nasıl kıydın gülüme

Bu zalım ayrılık da imanıma yetiyor

Hayın sinek nasıl kıydın gülüme

Kara tepeyi de yüz beyine bağladım

---

²⁴ Ayakkabı.

Gülüm öldü de uğrun uğrun ağladım
Güvenemedim de kollarını bağladım
Sivrisinek nasıl kıydın gülüme

Bu zalım ayrılık da imanıma yetiyor

Hayın sinek nasıl kıydın gülüme

Yine kararıyor da dostlar oy havanın ardı
Geldim bulamadım da muhannet oy gonca bir mardı
Doğru istedim de kardaşları şımardı
Sivrisinek nasıl kıydın gülüme

Bu zalım ayrılık da imanıma yetiyor

Hayın sinek nasıl kıydın gülüme (Topçu, 2015: 52).

Ölünün bu dünya ile vedalaşması ve ölünün hayrına ortak bir yemekte yiyeceklerin tüketilmesi ölüyü anma merasimlerinin baş unsurudur. Türkler bu törene “yoğ aşısı” adını verirler. Definden sonra bir araya gelinerek yemekler yenilir. Bu yemeklerin bir kısmı bu törende kurban edilen hayvanın etiyle hazırlanır. Yiyecekler ölenin ailesi tarafından hazırlanabileceği gibi davetliler tarafından da getirilebilir. Bu yiyecek ve içecekler sadece ölü için değil, kutlamaların doğal katılımcıları ruhlar hatta orada bulunmayanlar için de hazırlanmaktadır (Tryjarski, 2012: 348).

Kurban sunma ve yoğ aşısı definden hemen sonraki günler içerisinde yapılsa da Türkler arasında ölünün anılması törenleri yıl içerisinde belirli günlerde tekrarlanır. Türkler arasında bu törenler genellikle ölümü takip eden ilk 40 gün içerisinde gerçekleştirilir. Formülistik bir sayı olan 40 sadece ölüm törenlerinde değil hayatın her aşamasındaki tören ve geleneklerde belirleyici bir rakam olarak kabul edilir. Ölüm törenlerinde ise 40. gün birçok inanışın kaynağı olarak belirginleşir. Örneğin Güney Sibiry Türklerinin defin töreninde yaşam ve ölüm arasındaki mücadele kırk gün sürerdi. Kırkıncı gün ölenin ruhu canlılarla vedalaşır ve öbür dünyaya ayrılırdı (Lvovo, vd., 2013:180).

Kırşehir’de ölümün ardından 7, 40, 52. günlerde, yıldönümlerinde kimi zaman rüyada görüldüğünde kırk bir Yasin veya mevlit okutulur. Halka açık düzenlenen törenlerde genellikle pide ve ayran dağıtılır. Bamya, fasulye, dolma, tavuklu pilav, çorba gibi yiyecekler de hazırlanabilir. (K.K. 34)

İncelemiş olduğumuz geçiş dönemi törenleri sadece bireyi ilgilendiren bir olgu değil, aynı zamanda toplumun tamamını ilgilendiren toplumsal bir olay olduğu görülmüştür. Toyların hayatın her alanında kendine yer bulduğu anlaşılmıştır. Çocuğun cinsiyetini

belirlemeden kırklama törenine, evlenme isteğinin belirtilmesinden düğün eğlencelerine, ölümle ilgili kaçınmalardan defin ve yas törenlerine kadar bütün toylarda halk felsefesini gösteren örneklerle karşılaşmıştır. Geçiş dönemleri ve ritüelleri içerisinde söylenen pek çok atasözü, deyim ve türkü gibi sözlü ürünlere ilgili yerlerde yer verilmiştir. Bu sözlü ürünler, duyguların açığa çıkmasında çok önemli bir işleve sahip olmuştur. Birtakım uygulamaların işlevselliğini büyük ölçüde koruduğu görülürken bazı uygulamaların gelişen sosyo-kültürel hayatın olumsuz etkisiyle yok olmaya yüz tuttuğu tespit edilmiştir. Eski Türk dininin ve İslam dininin tesiri doğumdan ölüme kadar tüm toylarda görülmüştür. Ayrıca törenler sırasında dağıtılan aş toylarının insanları birleştirici ve iyileştirici özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır.

BÖLÜM III

3.TOYLARIN İŞLEVLERİ

3.1. TOYLARIN İŞLEVLERİ

Halk biliminin sahip olduğu işlevlerini ortaya koyan en önemli çalışmalardan biri W. Bascom'a aittir. Bascom folklorun dört işlevini olduğunu belirtmiştir. Folklorun Bascom'a göre ilk işlevi eğlencedir. İkinci işlevi, kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanmasıdır. Folklorun üçüncü işlevi bireylerin kültürel eğitimidir. Son ve dördüncü işlevi de kabul edilmiş davranış örüntülerinin sürdürülmesidir (Bascom, 2014: 78-81).

Folklorun işlevleri hakkında bir başka çalışma da Nebi Özdemir'e aittir. "Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü" adlı eserinde Türk halk eğlencelerinin işlevlerini kendi arasında "Ekonomik İşlevler, Siyasal İşlevler, Sosyal ve Psikolojik İşlevler" olmak üzere dört temel başlığa ayırır (2005: 7).

3.1.1. Kültürel İşlevi

Kırşehir'de icra edilen toyların tümü, UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin kapsam alanındaki "Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler" e örnek teşkil etmektedir. İnsanlar, binlerce yıllık birikim ve deneyimlerinin sonucunda elde ettikleri kültürel kodlarının yaşamasına toylar vasıtasıyla imkân verirler. Toyların belirli aralıklarla tekrar etmesi, kültürel kimliğin devredilmesini kolaylaştırır ve insanın beşerî hayatını devam ettirmesini sağlar. Toyların icrası sırasında toplumlar, tek tipleşme ve küreselleşme karşısında güçlü dururken bireyler de kimlik sahibi olarak kendilerini koruma altına alırlar.

Kırşehir'deki toyların bir kısmını yerel yönetim, çeşitli kuruluşlar ve dernekler tertip etse de bir kısmını da bireylerin bizzat kendisi düzenler. Her iki durumda da katılımcılar, toyları yaşatıp koruyarak tarihî sorumluluklarını yerine getirirler.

Bereket toyları, tarımın önemli bir geçim kaynağı olduğu Kırşehir'de yerel kimliğin oluşmasına zemin hazırlayan toylardır. İnsanların bir araya gelmesini sağlayan, birlik ve beraberliği güçlendiren, büyük katılımlarla daima yerine getirilen yağmur dualarının ve sonrasında verilen toy aşımın eski Türk kültüründe Yer-Su ruhlarına sunulan kurban ritüelleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Yağmur duası edilmeden önce toplanan taşların Yada taşıyla özdeşleştirilmesi, çocukların arklardan topladığı kurbağaların su tanrıçası olduğuna

inanılması, insanı temsilen kuklaların hazırlanması hususlar kadim Türk kültürünün izleridir. Akçaağıl köyünde ayı donatma olarak da bilinen saya gezme geleneğinin 2020 yılında yeniden yaşatılması için uygulanması, kültürün aktarımının gerçekleştiğinin kanıtıdır.

Kırşehir’de zamana bağlı olarak kutlanan Nevruz, daha çok resmî kuruluşların organizasyonları ile tertip edilmektedir. Demir dövme, ateş üzerinden atlama gibi kadim Türk kültürünün izlerine kutlama programlarında rastlamak mümkündür. Türklerde baharın gelişini müjdeleyen kökeni çok eskiye dayanan bahar bayramı olan Nevruz, Kırşehir Abdalları ve Çepni köyü halkı tarafından Hz. Ali’nin doğum günü olarak anılmaktadır. İslamî inançla sentezlenmiş olan Hıdırellez, yöre halkı tarafından büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Hıdırellez öncesinde yerine getirilen gül ağacına dileklerin bağlanması, cüzdanlarda bereket paralarının saklanması, evlerin büyük bir özenle temizlenmesi gibi pek çok ritüel ve uygulama, günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Kırşehir’de Hıdırellez’in nişanlı kızlar için özel bir gün olması, onları değerli hissettirmek adına koçların süslenmesi, pikniğe gidilmesi, hediyeler alınması ritüellerin korunduğunun ve gelecek kuşaklara aktarıldığının göstergesidir. 2017 yılında yoğun bir katılımı kutlanan Hıdırellez programında ata sporu olarak bilinen güreş, halat çekme, spor müsabakaları gibi pek çok geleneksel oyun oynanmış ve büyük sofralar kurulmuştur. Gerek piknikte gerek organizasyonlarda katılımcıları bir araya getirip beşerî ilişkileri artıran sofraların Dede Korkut Hikâyeleri’nde Bayındır Han’ın tertip ettiği sofralardan çok da farklı olmadığı görülmektedir.

Kırşehir, Anadolu’da Ahilik teşkilatıyla birlikte ticarî ahlakın temellerinin atıldığı bir şehirdir. Kırşehir’de Ahilik geleneğini yaşatmak adına her yıl Ahilik haftası büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Düzenlenen sempozyum ve konferanslar, Ahiliğin eğitim yoluyla halka aktarılmasını sağlamaktadır. Ayrıca hem Ahilik haftası çerçevesinde düzenlenen programlarda hem de Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mezuniyet Törenlerinde şet kuşatma törenlerinin gerçekleştirilmesi Ahiliğin korunarak yaşatılmasının amaçlandığını göstermektedir. Ahilik esaslarını yaygınlaştırmak istendiğini gösteren bir başka uygulama da Ahi pilavının şehrin meydanlarında bilhassa Cuma namazı çıkışlarında düzenli olarak dağıtılmasıdır. Ayrıca sosyal kalıtların müzelenmesi bağlamında Ahilik Müzesi’nin 2023 yılında açılması ve etnografik malzemelerin sergilenmesi de Ahilik kültürünün korunmasının amaçlandığını göstermektedir.

Geleneksel sohbet toplantıları, Kırşehir’de son günlerde yeniden yaşatılmasına en

çok önem verilen toplantılardır. 2020 yılında Mucur'da köy odalarının açılması, helebiş gecelerinin Kırşehir Belediyesi tarafından düzenlenmesi, İnanç köyünde ve Çiçekdağı'nda bayramlarda ve özel günlerde köy odalarının açılması; bu geleneğin yeniden canlanmasını istenildiğinin açıkça göstergesidir. İnsanlar bir araya gelmeye, uzun ve koyu sohbetler etmeye, güncel konuları konuşmaya ihtiyaç ve özlem duymaktadırlar. Bu sebeple hem yöre halkı hem de resmî kuruluşlar geleneksel sohbet toplantılarının unutulmamasına önem vermektedir.

Her yıl düzenlenen festival ve şenlikler, törenin ticarî unsurlarına destek sağlasa da bünyesinde barındırdığı yarışmalar, mehteran gösterileri, müzik faaliyetleri ve yöresel yemekler; kültürün aktarımına önemli katkılar sunmaktadır.

Geçiş dönemi törenlerinin icra ediliş amaçları diğer törenlere göre daha farklıdır. Doğum törenleri daha çok yeni doğan çocuğun beşerî sisteme adapte olmasını sağlamaktadır. Sisteme dahil olamayan çocuk, kötü ruhların etkisinde kalır ve bu olumsuz durum, kalıcı sonuçları ortaya çıkarır. Bu nedenle bireyler, çocuğun büyüme sürecini kontrol altında tutmak ister. Olumsuz durumlardan kaçınmak isteyen aileler, doğum törenlerinin ve ritüellerinin devamlılığını sağlamaktadır. Modern tıbbın son derece gelişmiş olması; tuzlama, hamilelik ve lohusalık kaçınmalarını geri planda bırakmış olsa da günümüzde kısırlığı giderme, göbek bağına gömme, kırk çıkarma, ad koyma gibi pek çok uygulama hâlâ yerine getirilmektedir. Elbette bu uygulamaların devamlılığının sağlanmasında gelenekselliği ön planda tutan aile büyüklerinin etkisi çoktur.

Düğün toyları, popüler kültürün etkisiyle pek çok değişim ve dönüşüme uğrasa da diğer törenlere kıyasla güçlü bir şekilde kültürel aktarımı devam ettirmektedir. Toy denildiğinde akla öncelikle düğünün gelmesi, evliliğin insan ve toplum nazarında ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Günümüzde kısmet açmak için hâlâ türbe ziyaretleri yapılır, kız isteme ve söz kesimlerinde gelinin başına beyaz örtü örtülür, büyük bir özenle düğün aşları hazırlanır, gelin alma ve indirmede hediyeleşmeler ve berekete yönelik birtakım uygulamalar yerine getirilir, davul ve zurna olmadan düğün yapılmaz. Kırşehir'de düğün geleneklerinin canlı bir şekilde hâlâ devam etmektedir. Kırşehir'in özellikle köy düğünlerinde kelle atma, sin sin, kaynana-kayınbaba güreşi, tura gibi pek çok düğün eğlencelerinin yerine getirilmesi de düğün toylarının kültürün devamlılığını sağladığını göstermektedir.

Kırşehir'de ölüm törenleri, İslam kültür ve anlayışının Türk kültürüyle sentezlenmiş

haliyle icra edilmektedir. Kırşehir’de yöre halkının baykuşun görülmesi, köpeğin ulması, horozun vakitsiz ötmesi gibi ölümü çağrıştıran pek çok belirtinin etkisinde olduğu söylenebilir. Özbağ’da ölünün gömülmesinin ardından yakılan mumun eski Türk kültüründe ateş kültürüyle ilişkisi olduğu aşikârdır. Ölünün temizlenmesi, kefenlenmesi ve gömülmesi daha çok İslamî kaideler ve gelenekler doğrultusunda şekillenmektedir. Ölünün yakınlarına maddi ve manevi verilen destekler Türk kültürünün birlik, beraberlik ve dayanışma anlayışıyla örtüşmektedir. Ölünün kemiklerinin ve etinin çürüme zamanlarıyla aynı doğrultuda 3, 7, 40, 52. günlerde verilen ölü aşları kadim kültürümüzdeki yoğ aşının aktarımı olduğunu göstermektedir.

3.1.2. Eğitime İşlevi

Kültür, insanın sosyal çevresiyle olan ilişkisinden doğmuştur. İnsanın icra ettiği tüm alanları kapsayacak kadar geniş niteliktedir. İnsanın kendisini ve yaşamını daha anlaşılır yapan, sahip olduğu değerleri başkalarıyla paylaşmasını sağlayan bir sistemdir. İnsanın bu sistem içerisinde uyumla yaşayabilmesi sahip olduğu kimliğin korunarak yaşatılmasına bağlıdır. Popüler kültürün etkisinde kalan aile yapıları, kültürün yaşayarak uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle kültürel mirasın toplumda farkındalık yaratması ve koruma bilincinin oluşması bağlamında eğitime duyulan ihtiyacın arttığı gözlemlenmektedir. Folklor, bu noktada işlevsel olarak bireylerin eğitimini üstlenmektedir. Folklorun eğitici işlevine Özkul Çobanoğlu, şu şekilde değinmiştir:

Folklorun üçüncü işlevi ise (eğitim ya da kültürün gelecek kuşaklara aktararak eğitilmesi işlevi) özellikle yazılı kültür geleneği olmayan veya sözlü kültür ortamının tek kültür ortamı olduğu toplumlarda folklorun taşıdığı bilgiler tarihsel olarak gerçek ve öğretimleri son derece önemli kabul edilir. Bu bağlamda folklor, kültürün aynası ve insanlara yönelik pratik kurallar ve kılavuz olarak düşünülmektedir (1999: 26).

Folklorun hemen hemen bütün alanlarını kapsayabilecek durumda olan törenler ise kültürel eğitimde ön plana çıkmaktadır. Birer eğitim toplantısı olan törenlerdeki eğitimle, birey kendisine biçilen rol gereği kültürü yaşatarak kültürel daire içerisine girer. Böylelikle kültürü aktarırken kendisini de koruma altına alır. Birey, çok türden insanların katıldığı törenlerde kendini ve davranışlarını hatta ailesinde geçerli olan tutum ve davranışları değerlendirme fırsatını elde eder. Belirli bir durum karşısında en uygun davranışın ne

olduğunu belirlemeye çalışır. Böylelikle birey, uygunsuz davranış ve tutumlarını yok ederek ait olduğu toplumla uyum içinde yaşar (Çelepi, 2017: 407).

Kırşehir’de düzenlenen toylar, kültürün eğitim işlevini destekleyici niteliktedir. Bereketin temenni edildiği yağmur dualarına özellikle eğitimde hedef kitle olan çocukların götürülmesi dikkat çekicidir. İmece usulü olarak yiyeceklerin toplanıp hazırlanması, paylaşmanın ve dayanışmanın güzel örneklerindedir. Hıdırellez’de yumurta tokuşturmaca, çuvalla yürüme, halat çekme gibi çocukların kendi arasında oynayabileceği yarışmaların düzenlenmesi, çocuklarda Türk bayramlarına yönelik farkındalığın oluşmasını sağlamaktadır. Hıdırellez’de açık ve yeşil alanlarda yapılan piknikler birlik ve beraberliğin oluşmasına, başka insanlarla birlikte olmanın getirdiği sorumluluk duygusuna katkıda bulunurken aynı zamanda yeme içme kültürünün ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Ahilik kutlamalarında önemli bir uygulama da “şed kuşanma” törenidir. Eğitim alanında önemli göstergeleri olan bu tören vasıtasıyla esnafın ustalığa geçiş süreci tamamlanmaktadır. Bir esnafın çıraklıktan itibaren uzun yıllar boyunca ustasına hizmet etmesi, ustası tarafından öğretilen meslek ahlakını ve kurallarını öğrenmesi, günümüzde üniversitelerde verilen diploma töreni ile denk olarak değerlendirilebilir.

Akademik toylar kapsamında düzenlenen kongre, konferans ve bilgi şölenlerinde bilimsel ortam oluşturulmaktadır ve pek çok konuda alanında uzman kişilerin araştırmalarına yer verilmektedir. Ayrıca genç araştırmacıların bilimsel bakış açısı oluşturması sağlanır.

Okul ve sınıf kapsamında düzenlenen geziler, okul çağındaki çocukların tarihi ve kültürel anlamda bilgi sahibi olmasını sağlar. Aynı zamanda çocuklarda toplumsal uyumun pekişmesine zemin hazırlar.

Alevî Bektaşî kültürünün hakim olduğu Abdalların yaşadığı bölgelerde ve Çiçekdağı ilçesinin Çepni köyünde düzenlenen cem törenlerinden görgü cemi aynı zamanda öğreti cemi olarak bilinmektedir. Adından anlaşılacağı üzere özellikle gençlere edep, erkânın öğretilmesinin amaçlandığı bu törenler, geleneğin canlı tutulmasını desteklemektedir.

Ramazan ve Kurban Bayramları, dinî vecibelerin yerine getirilmesinin yanında sosyal yaşantı içerisinde insanların paylaşma, dayanışma ve bir arada yaşama gibi hususlarla toplumsal birliğin devam ettirilmesine katkıda bulunmaktadır. Resmî toylar, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundaki tarihsel olayları öğretir ve millî bilincin oluşmasını sağlar. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün Kırşehir’e gelişinin kutlanması ve bu konuda

konferansların verilmesi, Ahilik haftasında Ahiliğin esaslarının panellerle anlatılması, şed kuşatma törenlerinin şehir meydanlarında ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi mezuniyet törenlerinde canlandırılması, Neşet Ertaş, Yunus Emre, Dadaloğlu, Aşık Paşa gibi Kırşehir'in kültürel değerlerinin oluşmasına zemin hazırlayan önemli şair ve ozanların adına programların düzenlenmesi şehrin kent kimliğinin oluşmasını desteklemektedir. Festival ve şenliklerde yöre kültürünü ön plana çıkaran yiyeceklerin ve el sanatlarının sergilenmesi, yöresel müzik ve oyunların tanıtılması da geçmiş ve bugünün değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Geçiş dönemi törenleri, Türk kültürünün pek çok ögesini bir araya getirir ve süreç içerisinde ritüellerin icra ediliş biçimlerinin gözlemlenmesini sağlar. Bu törenlerin katılımcıları geleneksel kültürü rol model yöntemiyle öğrenir. Dede Korkut Kitabı'nda yer alan "Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul atadan görmeyince sufra çekmez" (Ergin, 2018:74). sözleri de doğal eğitim ortamını vurgulayıcı niteliktedir. Aktarıcılar, yediği yemekle, giydiği yöresel kıyafetiyle, ettiği dansla, söylediği sözlerle, inandığı ve uyguladığı ritüellerle kültürel alt yapının oluşmasına destek olurlar. Doğum törenlerinde özellikle tecrübe sahibi büyüklerin anne ve babalığa yeni adım atmış kişileri yönlendirmesi kültürün eğitimi noktasında çok önemli bir işleve sahiptir. Kısırlığı gidermek için günümüzde pek çok tıbbi yollara başvurulsa da geleneksel yöntemlerin denendiği de bir gerçektir. Bebeğin kırkının çıkarılması, göbek bağının gömülmesi, lohusalık kaçınmaları gibi pek çok uygulamanın yerine getirilmesi geçmiş ile bugünün yorumlanmasının sonucudur. Düğün toyları, kadim kültürün izlerinin çok canlı bir şekilde sürülebileceği ve kültürel devamlılığın sağlanabileceği toylardır. Düğün toyları, evlilik kurumuna verilen önemi, gelin ile damadın aileleriyle olan ilişkilerini, sözlü ve görsel pek çok kültür ürününü, eğlence kültürünü, maddî ve manevî paylaşımları, toplumsal birliği tanıma ve değerlendirme fırsatı yaratır. Ölüm törenleri ise bireylere öte dünya kavramlarını, Tanrı-ruh tasarımı, İslamî kaideleri, ölü ve ölü sahiplerine duyulan saygı, yardımlaşma, bir acıya ortak olma duygusunun deneyimlenmesini sağlar.

3.1.3. Eğlendirme İşlevi

Eğlence, Bascom'a göre folklorun birincil ve en önemli işlevidir (1954: 333). Eğlence, toyların önemli bir parçasıdır. Katılımcı sayısı, toyların işlevselliğini arttıran bir unsurdur. Bu bağlamda eğlencenin insanları bir araya getirmedeki fonksiyonu büyüktür. Çünkü eğlencenin yer aldığı bir toplantıya katılmak bireylerin hoşça vakit geçirmesini sağlayarak günlük hayattaki streslerini atmalarına olanak verir, beden ve zihin yorgunluğunu

azaltır. Ayrıca eğlence, bireyin sosyolojik ve psikolojik açıdan topluma dahil olmasını kolaylaştırır.

Çocukların “çömçe gelin” adını verdikleri kuklalarla gezip tekerlemeler eşliğinde yiyecek toplamaları, yağmur dualarında eğlence figürünün ön plana çıktığını göstermektedir. Ayrıca yağmur duası yapıldıktan sonra kesilen kurban etlerinin hep birlikte yenmesi yöre halkının hoşça vakit geçirmesini sağlamaktadır. Koç katımında hayvanların süslenmesi, saya gezmelerinde ise insanların ayı kılığına veya kadın kılığına girip kapı kapı gezmesi ve yere düşüp bayılıyormuş gibi yapıp birtakım canlandırmaların sergilenmesi de bu törenlerde eğlenme işlevinin varlığına işarettir.

Mevsime ve zamana bağlı toylardan olan Nevruz, eğlencenin ön planda olduğu bir bayramdır. Türklerin Ergenekon’dan çıkışı, baharın ilk günü, doğanın canlanması kutlanmaktadır. Ateş üzerinden atlama, demir dövme gibi çeşitli etkinlikler ve anma programları düzenlenmektedir. Alevi Bektaşî inancında ise Nevruz, Hz. Ali’nin doğum günü olarak kutlanmaktadır. Bu amaçla düzenlenen Nevruz ceminde kurbanlar tığlanmakta ve kesilen kurbanın etiyle çeşitli yiyecekler hazırlanıp yenilmektedir. Doğanın canlanışının kutlandığı bir başka bayram da Hıdırellez’dir. Kırşehir’in hemen hemen her bölgesinde açık ve yeşil alanlarda pikniklerin düzenlenmesi, salıncakların kurulması, Mucur’da Köme Şenlikleri’nin özellikle Hıdırellez gününde başlaması, nişanlı kızlara özgü hazırlıkların yapılması, insanların hep birlikte güzel vakit geçirdiğini göstermektedir.

Uzun kış gecelerinde köy odalarında yapılan sohbetlerde başta yüzük oyunu olmak üzere çeşitli köy seyirlik oyunları icra edilir, halk hikâyeleri anlatılır, sofralar hazırlanır. Eğlence ve beraber vakit geçirmenin ön planda olduğu bir başka toplantı da helebiş ve ferfene geceleridir. Hem Şemsi Yastıman’ın öncülüğünde hem de günümüzde resmî kuruluşlar tarafından düzenlenen helebiş gecelerinde yeme içme kültürü vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Bu tarz toplantılarda Abdalların katılımıyla müzik ve oyun öğeleri ortaya çıkmaktadır. Gözlemci olarak katıldığımız helebiş gecelerinde insanların eski günleri yad ederek hoşça vakit geçirdikleri görülmüştür.

Kırşehir’de yerel kimliğini açığa çıkaran Ahilik haftası kutlamaları, Neşet Ertaş’ı Anma Programları, festival ve şenlikler gibi büyük kalabalıkları bir araya getiren toplantılarda insanlar epeyce eğlenmektedir. Çeşitli sanatçıların konserleri, yarışmalar, mehteran gösterileri gibi renkli uygulamalar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Ahilik kutlamalarında yöresel yemek yarışması, Boztepe Hasat Festivali’nde emekleme yarışması,

Kaman Ceviz Festivali'nde ses ve şiir yarışması gibi eğlence figürünün ön planda olduğu yarışmalar düzenlenmiştir. Ayrıca bu tarz bir araya gelmelere farklı bölgelerden halk oyunları toplulukları da çağrılmaktadır.

Kırşehir Belediyesi'nin 2010 yılından beri her yıl düzenlediği Uçurtma Şenliği'nde çocuklara yönelik pek çok etkinlik tertip etmektedir. Animasyon gösterileri, canlı müzik ve davul zurna gösterileriyle çocukların eğlenceli ve güzel bir gün geçirmesi hedeflenmektedir.

Dinî bayramlarda yapılan ziyaretlerle birlikte insanlar; uzun süre görmediği kişileri görür, başkalarını dinleme ve tanıma fırsatı yakalar, zengin ve çeşitli sofralarda yakınlarıyla bir araya gelmenin tadına varır. Bütün bu imkanlar sosyal ve beşerî ilişkilerin pekiştirilmesini sağlar.

Millî duyarlılık ve bilincin oluşmasına katkı sunan resmî toylarda hemen hemen her yaş grubundan çocuk ve gençler görev almaktadır, pek çok gösteri sunmaktadır. Resmî günler ve bayramlarda günün anlam ve önemine uygun şiir dinletilerinin yapılması, tiyatroların sergilenmesi, bilimsel toplantıların tertip edilmesi, konserlerin verilmesi, sergilerin düzenlenmesi gibi pek çok etkinliği bir arada görmek mümkündür. Özellikle okulların ve silahlı kuvvetlerin gösterileri halk tarafından büyük bir coşku ve heyecanla karşılanmaktadır. Evlerin, okulların, resmî kuruluşların bayraklarla süslenmesi, tüm şehrin beyaz ve kırmızıya boyanması ortaya oldukça güzel manzaraları çıkarmaktadır.

Hac öncesi ve sonrasında verilen ziyafetler, hem Hacca gidenler hem de törene katılanlar için huzurlu ve keyifli anlar yaşanmasını sağlamaktadır. Hayır aşî düşüncesiyle bütünleşen bu ziyafetler, her statüden insanı bir araya getirip birlik ve beraberliğin verdiği içtenlik duygusunu oluşturmaktadır. Kırşehir'de askerler, askere gitmeden önce kendi aralarında bir oda tertip etmektedirler. Bu odada sıkça bir araya gelip hoş sohbet ederler, gönüllerince eğlenirler. Davul zurna eşliğinde sokaklarda konvoy yaparak gezerler. Askere gidecek gençlere toplu veya bireysel törenler düzenlenir, kınalar yakılıp düğün tadında eğlenceler yapılır. Sünnet törenlerinde ise hem verilen yemekler hem de yapılan eğlenceler, göz önüne alındığında karşımıza adeta küçük bir düğün organizasyonu çıkar.

Ölüm dışındaki doğum ve düğün gibi geçiş dönemi törenleri bünyesinde pek çok kutlama ve eğlenceyi barındırır. Geçilen her eşik, yeni bir mutluluk kaynağını beraberinde getirir. Bu mutluluk da büyük kalabalıklarla paylaşılır. Doğum törenlerinde sisteme yeni dahil olan bebeğin ad toyundan, kırklama törenine, dış buğdayından bebek ziyaretlerine kadar pek çok uygulamada eğlence, önemli bir paya sahiptir. Ayrıca popüler kültür, doğum

toylarını azımsanmayacak ölçüde değişime ve yeniliğe açık hale getirmiştir. Cinsiyet partileri, baby shower ve doğum günü kutlamaları, hem şekil açısından hem de içerik açısından eğlence temellidir.

Düğünlerde eğlence, evliliğin toplum tarafından onaylanmasını sağlar. Bu onaylanma kimi zaman zengin bir sofranın etrafında kimi zaman büyük kalabalıkların önünde sergilenen bir yöresel oyunda gerçekleşir. Toy denildiğinde akla ilk gelen bir araya gelme düğündür, bu düşüncenin altında yatan şey de eğlence unsurunun ve katılım sayısının düğünlerde çok fazla olmasıdır. Düğün toyları tek bir törenden ibaret değildir. Görücüye gitme, söz kesme, nişan töreni, kına, gelin alma, gelin indirme gibi pek çok aşamadan oluşur. Her aşamanın kendine has eğlence şekli ve yoğunluğu vardır. Örneğin söz kesme, daha çok aile arasında sade bir törenle gerçekleşirken gelin alma ve indirme töreni neredeyse tüm yöre halkının katılımıyla gerçekleşir. Eğlencenin boyutu da katılımcı sayısı ile doğru bir orantıda değişkenlik gösterir.

Düğün ekmeğinin yapıldığı sırada kadınların kendi arasında eğlenmesi, odun toplamadan gelen gençleri köylülerin davul zurnayla karşılaması, bayrak asıldığında “bayrak faslı”nın gerçekleştirilmesi, kına gecesinde kadınların kendi arasında söyledikleri türküler, maniler, kelle atma, tura, sin sin, deve oyunu gibi köy seyirlik oyunlarının icra edilmesi, kayın gitmede sırf eğlence olsun diye oğlan evinden dokuz butlu tavuk gibi olmayacak şeylerin istenmesi, sabaha karşı türküler eşliğinde dan pilavının yenmesi, gelin almaya giderken yolda hey heyler eşliğinde türküler söylenip oyunlar oynanması, gelinin indiği sırada kapı önünde kaynana ve kayınbabanın temsili olarak güreşmesi, gerdek sonrasında kadınların kendi arasında eğlenip kekil kesme törenini gerçekleştirmesi gibi pek çok uygulama düğünlerdeki eğlence kültürünün önemini göstermektedir.

3.1.4. Psikolojik ve Sosyolojik İşlevi

Toyların temel işlevlerinden biri de sosyolojik ve psikolojik işlevdir. Toyların birleştirici ve bütünleştirici yönü pek çok bir araya gelmede görülür. Birlik ve beraberliğin ortaya çıkmasını sağlayıp dayanışma kültürünü pekiştirir. İnsanlar toylar vasıtasıyla topluca eğlenir, sohbet eder, sorunları çözer ve uyum sağlama olanağını elde eder.

Bereket toylarının alt yapısında Tanrı ve ruhlarla iyi geçinme duygusu vardır. Törenlerin sonunda kurban kesilmesi bunun bir göstergesidir. Yağmurun yağmaması, bir cezalandırılma olarak görülür. Bu nedenle insanlar kendini Tanrı karşısında aciz ve yardıma muhtaç göstermek ister. Dualara bilhassa yaşlıların ve çocukların götürülmesi bu isteğin

sonucudur. Savaş gezmelerinde kösenin kapı kapı gezip yağ, bulgur istemesi ve “*Verenin oğlu olsun, vermeyenin kızı olsun.*” demesi insanlar üzerinde psikolojik bir baskı oluşmasına neden olur. Bereketle ilgili toyların sonunda ortaya çıkan yeme içme kültürü de birlik ve beraberliği kuvvetlendiren bir unsurdur.

Zamana ve mevsime bağlı toylardan Nevruz Bayramı’nda ateş yakılarak hastalıklardan ve olumsuzluklardan korunmak istenir. Hıdırellez Bayramı’nda gül ağacına dileklerin bağlanması, cüzdanda bereketi temsilen paraların saklanması, kâğıtlara istenilen dileklerin resminin çizilmesi gibi pratikler; umut, beklenti ve heyecan duygusunu ön plana çıkarır. Ayrıca bu uygulamalar geleceği tayin etme isteğinin sonucudur. Hıdırellez ve Nevruz’da insanların açık alanlarda piknik aracılığıyla bir araya gelmesi ve hep birlikte yiyip içmesi de sosyolojik bağları kuvvetlendiren hususlardandır.

Geleneksel sohbet toplantıları, karşılaşılan birtakım olumsuzlukların ve sorunların çözüm yeri. Çözüm yoluna giden insanlar da hem kendisiyle hem de çevresiyle barışık bir hayat sürer. Kırşehir’de Ahiliğin bir yansıması olarak karşımıza çıkan bu toplantılar toplumsal dayanışma ve iş birliğinin geliştirilmesinde etkin bir rol oynar. Bu bağlamda cem törenlerinin de benzer işlevlere sahip olduğu söylenebilir.

Festival ve şenliklerde düzenlenen etkinlikler bölgelerin sadece ekonomik anlamda canlanmasını sağlamakla kalmaz, insanların psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarına cevap verir. Festival ve şenlikler, her yaşta katılımcının büyük bir heyecanla beklediği organizasyonlardır. Eğlenme, yemek yeme, alışveriş yapma, düzenlenen yarışlara ve etkinliklere katılma gibi davranışlar, insanları olumlu yönde etkileyen iyileştirici ve birleştirici özelliğe sahiptir.

Milli bayramlar, topyekün mücadelenin sonucunda elde edilen zaferin kutlanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Söz konusu toylar, insanların ortak bir paydada buluşmasını sağlarken aynı zamanda bireylere aidiyet duygusunu aşılar ve milli bilincin oluşmasına katkıda bulunur. Milli bayramlar ve 10 Kasım Atatürk’ü Anma ve Yas Günü, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk ile silah arkadaşlarına duyulan saygı, sevgi ve minnet duygularını açığa çıkarır.

Sevdiklerimizle bir araya gelmemizde aracı olan dini bayramlarda yapılan ziyaretler aile kavramının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Değişen sosyo-kültürel hayatın etkisiyle insanlar yalnızlaşmaktadır ve karamsarlığa bürünmektedir. Bayramlar insanların bu duygulardan uzaklaşmasına yardımcı olur, sevgi ve hoşgörü içinde yaşamalarını sağlar. Hac

ve cem törenlerinde inançları gereği insanların bazı uygulamaları yerine getirmeleri de huzur duygusunun açığa çıkmasını sağlar.

Mezuniyet kavramı ekseninde gerçekleşen toylar, pek çok duyguyu bünyesinde barındırır. Eğitim sürecini tamamlamanın verdiği gurur, yeni bir hayata başlamanın oluşturduğu heyecan, okul ortamından uzaklaşmanın yarattığı hüznün bu duyguların başında gelir. Bireysel toylar ve okul kapsamında gerçekleşen bir araya gelmelerde ise bireyler, hoşça vakit geçirmenin mutluluğuna varır. Okul ve sınıf gezileri toplu bir şekilde hareket etme davranışını geliştirirken uyum sağlama olgusunu da pekiştirir.

Geçiş dönemi törenlerinden doğumun her aşaması psikolojik açıdan oldukça önemli özelliklere sahiptir. Doğum, kadınlar için oldukça heyecan ve mutluluk verici bir hadiseyken aynı zamanda korku, endişe gibi duyguların da açığa çıkmasına sebep olur. Çocuk sahibi olmak isteyen aileler için kısırlık, özellikle kadın açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kadınlar, kısırlık nedeniyle aşağılanma duygusuna maruz kalır. Bu bağlamda kısırlığı gidermek için kadın, halk hekimliğine dayanan pek çok uygulamayı yerine getirmek durumunda bırakılır. Ayrıca türbe ve yatır ziyaretleri de kısırlığı gidermede önemli bir çare olarak görülür. Hamilelik süreci ise başta anne adayları olmak üzere toplumda koruma içgüdüsünü açığa çıkarır. Bu içgüdü de birtakım kaçınmalara sebep olur. Doğum eyleminin sağlıklı ve sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi için dinsel- büyüsel pek çok pratik gerçekleştirilir. Doğum törenlerinin en kritik dönemi ise lohusalıktır. Lohusalık sürecinde anne ve bebeğin tehlike altında olduğuna inanılır ve al basması gibi kötü ruhlardan korunmak adına bir dizi uygulama yerine getirilir. Korku, endişe, koruma, kaçınma gibi duyguların yanında doğum törenleri bir bebeğin gelişimine şahit olma duygusunun verdiği mutluluğu da beraberinde getirir. İlk saç kesimi, diğ buğdayı töreni, doğum günü kutlamaları bunun en güzel örneğidir.

Doğum törenleri sosyolojik açıdan da ele alınması gereken noktaları içerir. Aile olmanın bir göstergesi olan çocuk sahibi olma, toplum tarafından oldukça önemsenir. Çocuk sahibi olamayan çiftler, baskıya maruz kaldıkları gibi uğursuz olarak bile nitelendirilirler. Ayrıca doğumla ilgili ritüellerde cinsiyet ayrımının da yapıldığı açıkça görülmektedir. Çocuk sahibi olamama durumunda toplum, daha çok kadını kusurlu görür. Hamilelik sürecinde cinsiyet tahminiyle ilgili tüm inanmalarda da iyi özellikler erkek çocuğuna, kötü özellikler ise kız çocuğuna işarettir. Ayrıca lohusalık döneminde erkeğin ceketinin al karısını uzaklaştırdığına inanılması da toplumun erkekleri koruyucu olarak vasıflandırdığını göstermektedir.

Sünnet geleneğinin devam ettirilmesi, birtakım dini inançları ve görüşleri barındırır. Sünnet olanın olmayana göre daha temiz olduğu düşünülür. Sünneti, toplum nazarında çocuklar açısından bir statü atlama olarak da görmek mümkündür. Askerlik toyları da tıpkı mezuniyet törenleri gibi gençlerde ve ailelerde gurur duygusunun açığa çıkmasını sağlar. Vatani görevini yerine getirmek, milli duyguları ve vatana hizmet etme bilincini geliştirir.

Evlilik sadece iki insanın arasında gerçekleşen bir olgu değildir. Hem bireyler hem de toplum açısından oldukça önem arz etmektedir. Evlilik, yuva kurma, ocağın tütmesi, soyun devamlılığı gibi temellere dayandığı için toplumsal bir değer taşımaktadır. Sosyal ve beşerî tüm ilişkileri geliştirmektedir ve düzenlemektedir. Evlilik hem kadın için hem de erkek için yeni bir hayata başlangıcın ilk adımındır. Evlenme yaşı, eş seçimi, nikâh gibi hususlar sosyolojik şartlara ve inançlara bağlı olarak gelişir. Ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan evlenecek olan kişilerin denk olması istenir. Kızlarda namus olgusuna, erkeklerde ev geçindirme kriterlerine dikkat edilir.

Evlilik bir nevi statü atlamaktır. Kırşehir’de nişanlı kızların başına beyaz bir tülbent örtülmesi ve düğün sonrasında geline kekil kesme töreninin düzenlenmesi eşğin atlandığını gösteren sembolik unsurlardır. Toplum nazarında statü belirlemenin bir başka örneği de çeyiz dizme, kalın verme, aş dağıtma uygulamalarında karşımıza çıkmaktadır. Hem kız evi hem de erkek evi için bu uygulamalar, maddi anlamda gücü gösteren bir işarete dönüşmektedir. Güç gösterisini vurgulayan bir başka husus da düğün eğlenceleridir. Kelle atma, güreş, sin sin, cirit atlama gibi uygulamalar, gücü simgeleyen ve kazanma isteğini açığa çıkaran eğlencelerdir.

Düğüne hazırlık sürecinde imece kültürü ön plana çıkar. Kırşehir’de erkeklerin düğünde kullanmak için odun toplamaya gitmeleri, kadınların düğün ekmeğini yapması yardımlaşmanın ve dayanışmanın örneğidir. Toplu olarak yenilen yemekler, birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirir.

Ölüm toyları, sosyal ve psikolojik açıdan ele alınması gereken, pek çok kaçınmayı, inanmayı ve pratiği barındırır. Ölümle kişiliğin kalkmayacağı düşüncesi psikolojik açıdan pek çok duygunun açığa çıkmasını sağlar. Yaşayan kişiler ölüye karşı kendini sorumlu hissederler. İnsanların birincil sorumluluğu, ölüyü öbür dünyada rahat ettirmektir. Bu amaç doğrultusunda belirli günlerde düzenlenen aş toyları birlik ve beraberliği ön plana çıkarır ve sosyalleşmeyi kolaylaştırır. Cenaze evine yemek götürülmesi, baş sağlığı dileklerinde bulunulması, acının paylaşılması, telkinlerde bulunulması ölü sahiplerine psikolojik desteğin

verilmesini sağlar.

Ölüm olayı ile ilgili batıl inançlardaki öte yaşam anlayışında, Şamanizm ve atalar kültü önemli bir işleve sahiptir. İnsanlar çoğu ritüeli batıl olarak değerlendirirse de inançların etkisinde kalmaktan kendini alamaz. Çünkü insan, yaşamının her alanında ölüm düşüncesiyle tetiktedir. Kimi zaman ölümün bulaşıcılığına inanır, kimi zaman ölüme kötü ruhların sebep olduğunu düşünür. Bu nedenle ölümün gerçekleştiği anda uyuyanlar uykusundan uyandırılır, ölünün yıkanması için kullanılan kazan ve kepeçler ters çevrilir, doğanın olağan hallerini ölümün habercisi olarak değerlendirir.

3.1.5. Politik İşlevi

Özkul Çobanoğlu, Dorson'un ifadeleri doğrultusunda halk biliminin ideolojik açıdan yönlendirilmesinin 19. asır romantik milliyetçilerden kaynaklandığını söylemektedir. Halk şiirinin millî şekillerini tanımlayan Johaan Gottfried Von Herder'in liderliğinde Avrupa'nın bütün ülkelerindeki bilim adamlarının yerel dillerde anlatılan halk masalları ve şarkılarında, folklor konularını işleyen edebiyatta ve milli kahramanların eylemlerini yücelten tarihî eserlerde halkın ruhunu aramışlardır (1999: 165-166).

Türk kültüründe düzenlenen toyların, ayinlerin, törenlerin tümü ilk olarak dinî özellikler, daha sonra dinî olmayan özellikler gösterir. Türkler, kendini yönetme hakkının Tanrı'nın yarlığıyla hükümdara verildiğine inanır. Hükümdarlar bu nedenle Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak algılanırdı. Hükümdarlar, kalabalık toplantılar vasıtasıyla yarlık inancını pekiştirmişlerdir. Toyler, kengeşler, kurultaylar, potlaç ve yağmalar; hükümdarların kendi faaliyetlerini anlattıkları ve meşruiyet kazandırdıkları toplantılardır (Çelepi, 2017: 413). Toelken'in ifadesiyle "Folklor, sadece bir eğlence değildir; politik bir güç olarak kullanılabilir (1996: 425). Hükümdarlarda görülen büyük kalabalıklardan siyasî otoritesini koruma isteği günümüz siyasetinde de devam etmektedir. Törenlerin politik gücünden faydalanma, çok partili hayata geçişle görülsede 1980'li yıllardan sonra Türk siyasal aktörelere daha çok benimsenmeye başlanmıştır. Kültürel olaylar, "hazır ve etkili" siyaset ortamları olarak algılanmıştır (Özdemir, 2005: 322).

Siyasî aktörlerin toyların politik gücünden yararlanma eylemi Kırşehir'de giderek ağırlık kazanmıştır. Özellikle bahar ve yaz aylarında insanların kalabalık ortamlarda daha çok bulunması sebebiyle halk ve siyasetçilerin sık sık bir araya geldiği görülmektedir. Kırşehir'de Nevruz Bayramı'nda geleneksel demir dövme ve ateşten atlama uygulamalarını bizzat siyasetçilerin kendisi gerçekleştirmiştir. Mevcut siyasi partilerin temsilcileri ve

milletvekilleri Kırşehir’de yeniden yaşatılmaya çalışılan köy odası sohbetlerine, helebiş gecelerine katılarak Kırşehir’in güncel olayları ve sorunları hakkında halk ile konuşma fırsatını elde etmişlerdir.

Ahilik Haftası ve Neşet Ertaş’ı Anma Programları, festival ve şenliklerde yapılan etkinlikler, her yaştan ve statüden insanın bir arada bulunmasını sağlar. Bu tarz toplantıların organizasyonu da belediyeler ya da resmî kuruluşlar tarafından düzenlenir. Çok ciddi boyutlarda politik işleve sahip olan bu toplantıların açılış konuşmaları siyasi parti temsilcileri ve yöneticiler tarafından yapılmaktadır. Festival ve şenliklerde alt yapı, yol, su, hizmet binaları gibi kuruluşların açılış törenleri kasıtlı olarak aynı anda gerçekleştirilir. Halkın sevinçle karşılayacağı haberler özellikle bu törenlerde duyurulur. Örneğin 2023 yılında gerçekleştirilen Çiçekdağı Bulgur Festivali’nde arsa sahiplerinin uzun süre beklediği tapu töreni gerçekleştirilmiştir. 36. Ahilik Haftası’nda Ahilik Müzesi’nin açılışı pek çok siyasetçinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Millî günler ve bayramlarla ilgili kutlama, tören ve eğlenceler de önemli siyasal işleve sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarını ve tarihsel olaylarını anlatıldığı, toplumsal bilincin oluşturulmaya çalışıldığı bu özel günler, halka verilmek istenen mesajların doğrudan iletilmesini sağlar.

3.1.6. Ekonomik İşlevi

İnsanlar, eğlenmek, hediyeleşmek, toplumun onayını kazanmak, statü elde etmek gibi amaçlar doğrultusunda harcama dinamizmini canlı tutar. Toyların icrası sırasında mal, yiyecek, içecek, giyim gibi ürünler tüketilir. Bu tüketim, ülke ekonomisine katkı sağlar, ticarî bir ortamın oluşmasına zemin hazırlar.

İslamiyet öncesi ve İslamî dönem Türk eğlence sistemi içindeki toy ve şölenlerdeki potlaç ve benzeri uygulamalar düşünüldüğünde siyasal otoritenin oluşturulması, ortaya konulması ve pekiştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu servetle meydan okumalar, toplumun ekonomik yaşamını harekete geçirir. Aynı özellik Osmanlı şenliklerinde de görülmektedir (Özdemir, 2005: 311).

Kırşehir’de saya gezme, çömçe gelin gibi takvim ritüellerini içeren uygulamalarda kapı kapı gezip yağ, bulgur gibi yiyeceklerin toplanması, yağmur dualarının sonunda imece usulü toplanan paralarla yemek dağıtımının yapılması, Nevruz, Hıdırellez gibi bayramlarda önceden hazırlanan yiyeceklerle pikniğe gidilmesi küçük de olsa ekonomiye canlılık kazandırmaktadır.

Festival ve şenlik ve anma programlarının ekonomiye sağladığı katkılar, tahmin edilenin çok üzerindedir. Genellikle yöresel yiyeceklerin ve kültürel faaliyetlerin tanıtımı için organize edilen bu toplantılar, ticareti ve pazarlamayı fazlasıyla olumlu yönde etkilemektedir. Kaman Ceviz Festivali'nde yüz ton ceviz satıldığı bilinmektedir. Ahilik haftası boyunca şehir içi ve dışından yöresel ürünlerin satıldığı stantlar kurulmuştur. Gurbetçiler Şenliği'nde emek pazarı kurulmuş ve kadınların ekonomik kalkınmadaki payı desteklenmiştir. Konser ve gösteri gibi sanatsal faaliyetlerin düzenlenmesine kurumların azımsanmayacak bütçeleri ayırdığı görülmektedir.

Dinî bayramlarda yapılan alışverişlerin ekonomi üzerinde önemli katkıları vardır. Hacca giden kimselerin misafirlerine dağıtacağı hediyelikler ve ikramlıkların son zamanlarda kutsal topraklardan ziyade ülkemizde alınmaya başlanması ekonomiye canlılık kazandıran bir başka husustur.

Geçiş dönemi törenlerinden özellikle doğum ve düğün törenlerinde aileler sıra dışı alışverişler yaparak bu törenler için çok fazla bütçe ayırmak durumunda kalmaktadır. Günümüzde henüz bebek doğmamışken bile cinsiyet ve baby shower gibi partilerin yapılması söz konusudur. Bu partilerde yiyecek içecek ikramı, hediyelik eşyaların alınması, süslemelerin yapımı gibi pek çok ayrıntı ciddi maliyetlere sebep olmaktadır. Kimi zaman bu tarz partiler için organizasyon şirketleri ile bile anlaşılmaktadır. İnsan hayatının en önemli dönüm noktası olan evlilik için hazırlıkların yapılması yıllar boyu bile sürebilir. Çeyiz dizme Türk geleneğinde aileler için oldukça önemsenen ve ailelerin toplum içerisindeki saygınlığını ortaya koyan bir uygulamadır. Hem kız evi hem de oğlan evinin bu bağlamda ayrı ayrı yükümlükleri vardır. Takı, giysiler, ikramların alınması, düğün mekânlarının ve eğlence unsurlarının ayarlanması, düğün sırasında dağıtılacak bahşişler; düğünün maliyetini ortaya koymaktadır. Acı ve üzüntünün paylaşıldığı ölüm törenleri bile günümüzde ağır maliyetlere sebep olabilmektedir. Cenaze sahiplerinin ölen kişiye son vazifesini en iyi şekilde yerine getirmek adına hayır aşısı dağıtımında bulunması bu durumun en açık göstergesidir.

Mezuniyet törenleri kapsamındaki pek çok uygulama önemli ölçüde ekonomik değere sahiptir. Mezuniyet kınası ve balosu önemli organizasyonları içermektedir. Bu organizasyonların her parçası da belirli düzeyde harcamalara sebep olmaktadır. Doğum günü, evlilik yıl dönümü gibi kutlama gerektiren özel günler, eğlence ve hediyelik eşya sektörünü yakından ilgilendirmektedir.

3.2. KÜLTÜREL MİRAS OLARAK TOY

Uygarlık seviyesine ulaşmış her millet, dünyayı kendi değerleri ve deneyimleriyle algılamakta ve binlerce yıllık kültürel birikimini gelecek kuşaklara aktararak varlığının devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Milletlerin kendi kimliğini koruması için kültürel değerlerini göz ardı etmeden evrensel değişimlere ayak uydurması gerekir.

Öcal Oğuz, küreselleşmeyi “*Bir şeyi dünya ölçeğinde kılma, dünyaya mal etme*” düşüncesiyle “*bizde olanı dünyaya vermek, başkasında olanı almak*” şeklinde açıklamaktadır (2001: 6). Özellikle siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda küreselleşmenin etkisinde kalan toplumlar, zamanla kendi karakteristik özelliklerini kaybedip dünyadaki diğer yaşam alanlarıyla aynı şekilde düşünüp aynı şekilde yaşamaya başlarlar. Dil başta olmak üzere pek çok değer yargısını kaybetmeye başlarlar ve var olan kültürel miraslarını yaşayamaz hale gelirler. Artık müzik zevkinden, yemek alışkanlığına, giyim tarzından eğlence tarzına, dilinden sanatına, kültürel değerlerinden milli ülkülerine ve tarihine kadar pek çok alanda kendi karakteristiklerini terk etmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle kültürel kodlarını koruma altına alma çabasına girmek, ulusal bilinci olan her toplumun bir vazifesi haline gelmiştir. Topluma ulusal bilinci kazandıran unsurlar Mustafa Arslan’a göre bir ulus veya ülkenin diğer ulus ve veya ülkeler karşısındaki farklılığını ve varlığını belgeleyen, kültür tanımlamasının kapsam alanına giren bütün ulusal yaratıları, kazanımları ve maddesel varlıklarıdır (2006: 712). Öcal Oğuz ise ulusal kimliği oluşturan, destekleyen, açıklayan, gösteren maddî ve manevî bütün unsurları “ulusal kalıt” kavramıyla ilişkilendirmektedir (2001: 6).

Dünyanın her tarafına yayılan küreselleşme ve tek tipleşme milletleri kaygılandırmış Birleşmiş Milletler Örgütü bünyesinde olan UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihinde 32. Genel Konferansı sırasında “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni imzalamıştır. Türkiye 19 Ocak 2006 tarihinde ilk olarak TBMM tarafından sözleşmenin onaylanması kabul edilmiş ve 27 Mart 2006 tarihinde 45. ülke olarak sözleşmeye dahil olmuştur. Sözleşmenin amacı; “somut olmayan kültürel mirası korumak, ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek, somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığını artırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak, uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlamak.” (Oğuz, 2013: 129).

UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini “Bir

toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miraslarını korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkanlar olarak tanımlar. Sözleşmenin sınırlarını toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar” olarak sınırlandırır (Oğuz, 2013: 110).

Somut olmayan kültürel mirasın kapsam alanları şunlardır:

- a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar
- b) Gösteri sanatları
- c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler
- d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar
- e) El sanatları geleneği (Oğuz, 2013: 64).

Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile uluslararası bir farkındalık yaratmaya çalıştığı somut olmayan kültürel miras terimi altında toplanan unsurlar, aslında birkaç kuşak öncesine kadar “kendiliğinden” aktarılarak var olmaya devam eden ya da süreç içinde “kendiliğinden” kaybolan ürünlerdi. Bir toplumun içine doğmakla birlikte o toplumun kültürüyle kültürlenmiş birey için masalları, efsaneleri, kültürel değer yargılarını, inanışları, yeme içme, giyim biçimlerini öğrenmek o topluluğun bir bireyi olması dolayısıyla kendiliğinden gerçekleşen doğal bir süreçti. Ancak yeni dünya düzeninin modern insan kurgusu, medya kanalları aracılığıyla öne çıkan ve değer biçilen hâkim kültürler “geleneksel/ yerel bilgilerin” aktarımını sekteye uğrattı (Teke, 2013: 32-33). Öncelikle aile içinde başlayan bu doğal süreç, zamanla aktarıcılar ve aktarılanların arasındaki ilgisizlik nedeniyle işlevini yitirmiştir. Bu nedenle somut olmayan mirasın kuşaklar arasındaki aktarımının eğitim vasıtasıyla mümkün olacağı düşünülmüştür. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nde eğitim, “ulusal kalıt”ı koruyan en önemli yollardan biri olarak görülmüştür. Sözleşmede eğitimin önemine değinen madde şu şekildedir: “Kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme, yeniden canlandırma” gibi koruma yollarını yanında özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarımının önemine dikkat çekilir (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 17 Ekim 2003: Madde 2.3.).

SOKÜM'ün Türk kültür coğrafyasında ortaya koyduğu sözel ve görsel tüm zenginlikleri korumak ve geleceğe aktarmak tarihsel bir sorumluluktur. Çağdaş kültür “evrensel ve “popüler” adı altında insanlığın çok kültürlü doğasını bozmuştur. Popüler ve evrensel kültür hızla geleneksel kültürün yerini almaya başlamıştır. Öcal Oğuz, Türkiye'nin son dönemlerde çeşitli nedenlerle birçok somut olmayan kültürel mirasını örgün ve yaygın eğitim alanına, kent yaşamına ve medyaya taşıyamadığını ifade etmiştir. Bunun sonucunda birçok referans kaynağının unutulduğunu, onların yerini kitle kültürünün ürettiği örneklerin aldığını söylemiştir. Bu duruma örnek olarak Nevruz ve Hıdırellez'de bereket dağıtacağına inanılan Hızır'ın günümüzde Noel Baba'ya zamanla nasıl evrildiğini şu şekilde açıklamıştır:

“Hayvancı ve kırsal gruplarda Nevruz, tarımcı ve kentli gruplarda Hıdırellez olarak yaygınlaşan yeni yıl kutlamaları, 1926 yılından sonra yerini kentli toplumda miladi takvime bırakmış, bu süreçte de Noel Baba ve etrafında oluşan kültür benimsenmiştir. Noel Baba, kendisinden önce benzer bir role sahip olan Boz Atlı Hızır'ı tamamen unutturmuş, kentli toplum için Hızır, marjinal bir İslami figüre dönüşmüştür. Bugün yeni yıl kutlamalarının ve kültür endüstrisinin hiçbir yerinde Hızır yoktur. Artık, Hızır ile yeni yıl arasında bir ilişki kurmak söz konusu değildir. Hızır'la birlikte korunması gereken somut olmayan kültürel mirasın unutulması ve bunun yerini Noel Baba'nın alması, kaçınılmaz bir sonuç olarak kültürel ifade çeşitliliğine de hizmet etmemektedir.” (2009: 6-11).

SOKÜM sözleşmesinde yer alan toyların yeniden yaşatılması ve kutlanmaya devam edenlerin daha güçlü bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılması kültürel mirasın korunması açısından oldukça önemlidir. Sözel ve görsel pek çok ritüeli bünyesinde barındıran toylar, folklorun bütününe temsil edecek kadar kapsamlı bir işleve sahiptir. Bu nedenle toyların Türk halk kültürü içerisinde sahip olduğu işlevler ile folklorun işlevleri örtüşmektedir. Öcal Oğuz, SOKÜM alanlarından “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlerin” oldukça yoğun ve karışık olduğunu şöyle dile getirmiştir: “Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlerde diğer bütün alanlarla ilgili ve ilişkisi olan toplumsal uygulamalar bulunmaktadır. Örneğin bir evlilik ritüeli aynı zamanda şiir, müzik, dans ve giyim-kuşak konularıyla ilişkili olabiliyor (Oğuz, 2013: 153).

SONUÇ

Bu çalışmada Kırşehir folklorunda toylar, alan çalışması yöntemi ile tespit edilmiştir ve Türk kültür tarihindeki gelişimi ve değişimi incelenmiştir. Toyların icra edilişi sırasında söylenen pek çok kalıplaşmış ifadeler, türkü ve ağıtlara, inanışlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda toyların insan hayatının her alanını ilgilendiren, inanç, din ve töre etkisinde gelişen, kültürün pek çok unsurunu bünyesinde barındıran bir toplum olayı olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma alanımız olan Kırşehir; Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecinde sağlam ve düzenli bir toplum yapısını oluşturan Ahi Evran, Türkçenin Anadolu'da bir edebiyat dili olmasını sağlayan Âşık Paşa, Hak sevgisini halk diliyle en güzel şekilde anlatan Yunus Emre, Anadolu'daki ilk astronomi okulunun kurucusu Cacabey, Osmanlının manevi kurucusu olarak bilinen Şeyh Edebali, Türk düşünce dünyasına damgasını vuran Hacı Bektaş Veli ile Türk dünyasının ata yurdudur. Binlerce yıllık deneyim ve birikimle varlığını devam ettiren bu topraklarda yetişen insanlar, töreyi ve kültürü korumak adına toplumu en anlamlı şekilde bir araya getirebilmeyi başaran toyların hem icracısı hem de katılımcısı olmuşlardır.

Kırşehir folklorunda toylar incelenirken çalışmanın ana hatlarını oluşturan birtakım hususlar üzerinde durulmuştur. Bunlardan ilki Kırşehir toylarında yer alan uygulamaların ve ritüellerin kaynağının kadim Türk kültürünün izlerini taşıyıp taşımadığıdır. İkinci bir husus, toyların icra ediliş şekillerinin nasıl bir süreçte geliştiği, birbirini izleyen ve tamamlayan bir dizilime sahip olup olmadığıdır. Üçüncü bir husus, toyların günümüzde geçerliliğini koruyup korumadığı ve uğradığı değişim ile dönüşümlerin boyutlarıdır. Son husus ise toyların insan ve toplum hayatındaki işlevleridir. Aşağıda ele alınan toylar, bu hususlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Bereket toyları, doğa, ruh ve insan ilişkisi üzerine inşa edilmiştir. Doğa ve insan ilişkisini düzenleyen unsur Türklere göre Yer-Su ruhlarıdır. Bu yüzden tarımsal faaliyetlerin ön planda olduğu ilkbahar, sonbahar ve yaz mevsimlerinde imece usulünün çokça görüldüğü bir araya gelmeler yaşanır. Kırşehir halkı, tarlalarını ekime hazır hale getirir, tohumlarını eker ve yağmur diler. Dolayısıyla Kırşehir'de yağmur duası düzenli olarak yerine getirilen bir uygulamadır. Mahsulün artmasının hedeflendiği bu törende dua, kurban, çocuk, hayvan ve yaşlı gibi masum varlıkların katılımı ile Tanrı'nın merhametinin celbedilmesi sağlanır. İslamî çerçevede hayır aşlarının düzenlenmesi de yine bu nedendir. Son yıllarda Kırşehir'de düzenlenen ürün festivallerinin asıl gayesi de Tanrı'ya şükür etme isteğidir.

Hayvancılığa yönelik koç katımı ve saya gezme toylarının temelinde bereket temennisi ve ve eğlenme isteği vardır. Ayrıca Kırşehir’de saya gezme geleneği 2020 yılında Akçaağıl köyünde ayı kılığına giren gençlerin ev ev gezmesiyle yeniden canlandırılmıştır. Bu tarz gelişmeler, toyların kültürel aktarımı gerçekleştirdiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Doğaya sıkı sıkı bağlı yaşayan Türklerin Nevruz, Hıdırellez gibi törenleri birleştirici ve canlandırıcı özelliklere sahiptir. Yeni yılı ve baharı müjdeleyen Nevruz Türk kültür coğrafyasında coşkuyla her yıl kutlanmaktadır. Kırşehir’de Nevruz, bireysel kutlamalarından daha çok valilik veya belediyeler tarafından meydanlarda düzenlenen devlet töreni özelliği göstermektedir. Mayıs ayının başlangıcını, doğanın canlanmasını, ilk ürünlerin yeşermesini İslamî bir anlayışla birleştiren Hıdırellez, Kırşehir’de özellikle nişanlı kızların hoşça vakit geçirmesini sağlayıp onlara değer verildiğini göstermek adına kutlanan bir bayramdır. Açık alanlarda yapılan piknikler, hediyeleşmeler, salıncakta sallanmalar, gül ağacına bağlanan dilekler; bereketin artmasına, doğal dengenin devamlılığına, birlik ve beraberliğe işaretlerdir.

Kırşehir, yerel kimliğinin oluşmasında, siyasi ve sosyal hayatın sağlanmasında önemli işlevleri olan Ahilik teşkilatının önemli bir merkezidir. UNESCO tarafından “Somut Olmayan Kültürel Miras” listesine alınan şed kuşatma töreni, Ahiliği anma programları, Kırşehir’in kalkındırılmasında ve yerel kimliğin korunmasında çok önemli katkıları vardır. Ahilik, kendi içerisinde çeşitli uygulamaları barındırdığı gibi başta geleneksel sohbet toplantıları olmak üzere pek çok toyun ortaya çıkışına ve icra edilmiş biçimine de sirayet etmiştir. Örneğin köy odası sohbetlerinde ve helebiş gecelerinde katılımcıların uyması gereken kuralların belirlenmesinde Ahilik esaslarının etkisi görülmektedir.

Köylerde köy odaları, kentlerde hanedan odaları, Kırşehir’de âşıkların, ozanların, Köroğlu’nun, Hz. Ali’nin kahramanlık dolu hikâyelerinin anlatıldığı mekânlardır. Ahilik geleneğinin devamı olarak yurt sorunlarının tartışıldığı, yöre halkını problemlerinin çözüldüğü, yardımseverlik ve misafirperverliğin en güzel örneklerinin görüldüğü bu odalarda bir araya gelmelere günümüzde pek rastlanılmamıştır. Ancak Kaman ilçesinin İnanç köyünde varlığını sürdüren bir köy odası tespit edilmiştir. Ayrıca Mucur’da köy odası sohbetlerini yeniden canlandırma çalışmaları, Ahi meclisi toplantılarının yapılması, eğlence ve ziyafet merkezli helebiş gecesini yeniden yaşatma çalışmalarının 2020 yılında Kırşehir Belediyesi tarafından başlatılması da bu sohbetlere duyulan özlemi açıkça göstermektedir.

Tarımsal faaliyetler doğrultusunda yöresel yemeklerin, ilçelerin ve köylerin tanıtımını yapmak için düzenlenen festivallerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Çeşitli yarışmaların, eğlencelerin, kültürel ve ticari faaliyetlerin gerçekleştirildiği festivallere katılım oldukça fazladır. Kırşehir, başta Almanya olmak üzere yurt dışına çok sayıda göç veren bir şehirdir. Bu durum özellikle sıla özlemi çeken gurbetçilerin yörede düzenlenen festivalleri yakından takip etmesini sağlamaktadır. Nitekim Kırşehir’de “Gurbetçiler Şenliği” adı altında bir araya gelmelerin olması da onların festival ve şenliklere duyduğu ilgiyi açıkça göstermektedir.

Türklerin İslamiyet’i kabulü ile kutlanan en önemli toy haline gelen dinî bayramlar; arife günü yapılan hazırlıklar, mezarlık ziyaretleri, erkek tarafının nişanlı kızlara süsleyerek gönderdiği kurbanlıklar büyük ölçüde devam etmektedir ve bayramların birleştirici ve iyileştirici özelliğinden faydalanılmaktadır. Cem törenlerinin ise yörede bulunan inancına mensup kişiler tarafından sınırlı düzeyde yerine getirildiği tespit edilmiştir. Bu durum, yörede dedenin bulunmayışından kaynaklanmaktadır.

Kırşehir’deki ömür toylarından doğum âdetleri; kırklama, diş buğdayı, bebek mevlidi gibi kutlamalarla gelenekselliğini korurken aynı zamanda cinsiyet partisi, baby shower, altı ay yani yarım yaş partisi gibi popüler kutlama ritüelleri ile de değişime ve gelişime uğramıştır. Doğum ve bebekle ilgili yapılan törenler, organizasyon ve süsleme gibi yeni faaliyetlerle desteklenmeye başlandığı görülmüştür.

Düğün toyları Kırşehir’de aslını en çok koruyan ve çalışmamızda ağırlıklı olarak yer verdiğimiz toydur. Aile kurmak Türkler için oldukça mühimdir. Kız istemeden kınaya, nişandan düğüne oldukça çeşitli uygulamalar karşımıza çıkmaktadır. Kimi zaman evliliği kötü ruhlardan korumak adına iki bayram arasında düğünün yapılmaması gibi kaçınmalarda bulunulur; kimi zaman kısmet açma uygulamaları ve basit büyüsel inanışlar ile gelin erkek evine indiğinde ve düğünün ertesi günü bir dizi pratikler gerçekleştirilir. Kına gecesindeki maniler, atışmalar; düğün boyunca söylenen türküler ile sözlü ürünlerin en güzel örneklerine rastlanılır. Tura, kelle atma, sin sin gibi canlandırmaya dayalı oyunlar ve “Kesik Çayır, Biter Biter Kırşehir’in Gülleri Biter, Allılar” gibi oyun havaları icra edilir. Kırşehir düğünlerinin en önemli icracıları elbette Abdallardır. Abdallar, sadece düğünlerin değil neredeyse Kırşehir’deki eğlence merkezli tüm kutlamaların ana katılımcılarıdır.

Düğünün başladığının habercisi bayrak asma geleneği, Türk hükümdarlarının çadırlarının başındaki sıriklara yerleştirilen nesnelere ipuçlarıdır. Oku dağıtma, okla toya

davet etme geleneğinin işaretidir. Bu yüzden Türk kültürünün birçok tasarımını ve inancını belirgin olarak düğünlerde görmenin mümkün olduğunu söylemek mümkündür.

Türk kültürünün ve İslamiyet'in iç içe geçtiğinin en açık şekilde görüldüğü toy da cenaze toylarıdır. Yakını ölenler her ne kadar keder içinde olsalar da son görevlerini yerine getirmek adına pek çok uygulamaları yerine getirirler. Bunların her birinde de ölüm ve ruh ilişkisi ön plana çıkar. Ölümün bulaşıcılığına inanan insanların kaçınmalarda bulunmasında ise korku figürü açıkça görülür. Ölüm sonrasında yerine getirilen uygulamaların aşamalı bir şekilde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca üç, yedi, kırk gibi sayıların kutsallığına bağlı olarak ölüyü rahat ettirmek adına yapılan uygulamaların ve yas tutma süreci şekillendiği anlaşılmıştır.

Çalışmanın ana hatlarını oluşturan hususların üzerinde durduktan sonra genel bir değerlendirme yapacak olursak yöre insanının toyların korunması ve yaşatılmasında aktif bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür. Gelinin kına gecesinde kınalı elini baba evinin duvarına iz olarak bırakması, düğünlerde sergilenen kelle atma töreni, askere gidecek bir gencin asker odası tertip etmesi, erkek evine asılan bayrağın kaçırılıp bahşiş istenmesi, bebeği ziyarete gelen kişilerin kakalı bezin altından geçirilmesi, cenaze evinin mum yaktığı tabağı fakirlere göndermesi, Hıdırellez'in nişanlı kızlara değer verildiğini göstermek için özel bir gün olarak görülmesi gibi Kırşehir'de geçerliliğini koruyan pek çok uygulama tespit edilmiştir. Ancak çalışma alanımızda toyların tamamının işlevini devam ettirdiğini söylemek mümkün değildir. Değişen sosyo-kültürel hayatın etkisiyle birtakım uygulamalar ve inançlar hurafe olarak görülüp ya tamamen terk edilmiş ya da günümüz koşullarına göre evrilmiştir.

Kırşehir'in küçük bir yüzölçümüne sahip olması sebebiyle ilçeler ve köyler arası etkileşimin fazla olduğu görülmüştür. Bu durum da toyların icra ediliş şekillerinde büyük farklılıkların olmamasına sebep olmuştur. Ayrıca bu etkileşim Kırşehir'in kültürel birikiminde yer alan kendi içerisindeki farklılıklara insanların uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır.

Kırşehir'de geçmişten günümüze kadar uygulanan birçok toyda Ahilik ve Abdallık geleneğinin önemli ölçüde etkili olduğu anlaşılmıştır. Ahilik geleneğinin yansımalarını geleneksel sohbet toplantılarından mezuniyet törenlerine kadar görmek mümkündür. Abdallık geleneği ise eğlence kültürünün neredeyse tamamına yayılmıştır. Kırşehir'de başta düğün olmak üzere festival ve şenliklere, geleneksel sohbet toplantılarına, mezuniyet törenlerine, okul pikniklerine kadar pek çok toyda Abdalların icralarına rastlamak

mümkündür.

Kırşehir toyları, kadim kültürümüzün izlerini taşımaktadır. Bereket anlayışının, evren-ruh tasarımının, dini törenlerin, defin geleneklerinin ve halk inanışlarının kaynağı eski Türk inanç sistemine dayanmaktadır. Kötü ruhlardan arınma düşüncesi, olumsuzluklardan kaçınma isteği, Tanrı ile iyi geçinme çabaları gibi hususlarda Şamanizm'in etkisi görülürken bayrak dikme, ad koyma, toy aşı düzenleme gibi uygulamalarda ise Oğuz Kağan'dan Dede Korkut'a pek çok kültürel değerlerin izlerini sürmek mümkündür.

Kırşehir'de yağmur duası, Hıdırellez, geleneksel sohbet toplantıları, festival ve şenlikler, Hac, askerlik, sünnet, düğün, ölüm gibi pek çok törenlerde düzenlenen aş toyları birlik ve beraberliği artırmaktadır, yardımlaşma ve toplu hareket etme davranışını geliştirmektedir. Bunun dışında toyların insan ve toplum hayatında pek çok işlevi olduğu tespit edilmiştir.

Toy, hayatın maddi ve manevi bütün unsurlarını bünyesinde barındıran kültürün mihenk taşlarından biridir. Hazırlamış olduğumuz bu çalışmada Kırşehir'in tüm toyları bütünsel bir bakış açısıyla bir araya getirilmiştir. Eski Türk kültürünün izlerini taşıyan toyların işlevlerini ve kökeni hakkında bilgi verilmiştir. Popüler kültürün Kırşehir'deki toylara küreselleşme ve tek tipleşme girdabında olduğumuz bu günlerde Kırşehir'in yerel kimliğinin korunmasına yapmış olduğumuz bu çalışma ile katkı sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1961). *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Erzurum: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Acıpayamlı, O. (1963). Türkiye’de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21 (1-2), 1-39.
- Aça, M. (2001). Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: Tuzlama. *Millî Folklor*, (52), 93-101.
- Akyel Ilgın, N. (2020). *Popüler Kutlama Ritüelleri ve Toplumsal Yansımaları: Çanakkale İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Akyürek, A ve Aydın, K. (1997). *Tarihten Günümüze Mucur (Kırşehir)*. Ankara.
- Altınok, B. (2003). *Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları*. Ankara: Oba Kitabevi.
- Alptekin, A. B. (2016). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artun, E. (1998). Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, (9), 85-107.
- Artun, E. (2004). Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları. *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, 57-72.
- Artun, E. (2011). *Çukurova Halk Kültüründe Törenler, Bayramlar, Şenlikler*. Fethiye III. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı, Fethiye Belediyesi Yayınları.
- Artun, E. (2014). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Ataman, S. Y. (1992). *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritüelleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ayata, S. (2006). Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri.
- Aydoğan, H. A. (2012). Türk Kültüründe Bereketi Artırmaya Yönelik İnanış ve Uygulamalar (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Balıkkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Balıkkesir.
- Ayverdi, İ. (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.
- Avşar, C. (1990). *Kırşehir ve İlçeleri*. Ankara: Özgün Matbaacılık Sanayi.
- Bakırcı, N. (2019). Dede Korkut Bağlamında Oğuzlarda Toy geleneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 130-142.
- Baran, G. (2018). *Orda Bir Köy Kurancılı*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Başçetinçelik, A. (2009). *Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm*, Adana: Altın Koza Yayınları.
- Bekki, S. (2003). Türk Halk Anlatılarında Ölüm Ruhu Motifi. *Millî Folklor*, (62), 53-66.
- Bekki, S. (2007). Ateş Etrafında Oluşan Halk İnanışları ve Nevruz Ateşi. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (41), 249-254.
- Bekki, S. (2009). *Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler*. Ankara: Öncü Kitap.

- Bekki, S., Demirbaş D. (2017). *Son Abdal Neşet Ertaş*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bekki, S. (2017). Dedem Korkut Kitabı Dresden Nüshası'ndaki "Karayıb" İbaresini ve Yüz Yıl Sonra Kilisli'yi Okumak. *İlesam İlim ve Edebiyat Dergisi*, (6), 4-7.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Coşkun, B. S. (1983). Kırşehir ve Çevresine Ait Düğün Adetleri, *Türk Folkloru*, 43: 19-22.
- Çağatay, N. (1990). *Ahilik Nedir?*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çay, A. M. (1999). *Nevruz Türk Ergenekon Bayramı*. Ankara: Tamga Yayınları.
- Çelepi, M. S. (2017). *Türk Kültür Evreninde Toy Denizli Örneği*. Ankara: Kömen Yayınları.
- Çetin, İ. (2004). *Edebiyatta Nevruz. Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara: Ankara Kültür Merkezi Başkanlığı, 95-129.
- Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London: Oxford At The Clarendon Press.
- Demirci, H. (2008). Türk Kültüründe Bayram Anlayışı ve Türk Dünyasında Bayramlar. *Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Kayseri.
- Deveci, R. (2021). *Amasya Yöresi Geçiş Dönemi, Takvim ve Bereket Ritüelleri* (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Devellioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Divitçioğlu, S. (2000). *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Kanat ve Devlet)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğaner, A. (2006). *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerinin Geçiş Törenleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Durkheim, È. (2005). *Dini Hayatın İlkel Biçimleri*. (Çev. Fuat Aydın). İstanbul: Ataç Yayınları.
- Duymaz, A. (2005). Oğuz Kağan Destanından Dede Korkut'a Toy Geleneğinin Simgesel Anlamı ve Türk Paylaşım Modeli. *Karam Dergisi*, 5, 37-60.
- Eliade, M. (2014). *Şamanizm* (Çev. İsmet Birkan) Ankara: İmge Yayınevi.
- Esin, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eraslan, İ. (2014). *Bir Ahilik Geleneği Kırşehir'deki Hanedan Odaları*. Ankara: Gürler Matbaacılık.
- Erdentuğ, N. (1971). Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri III. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*. (6), 1-28.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Ergun, M. (1998). *Altay Türklerinin Kahramanlık Destanı: Alıp Manaş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergönenç D. ve Benli H. (2011). Anadolu'da ve Kuzey Kafkasya'da Yaşayan Nogay Türklerinde Doğum Sonrası İnançlar. *Gazi Türkiyat*, (9), 87-100.
- Eröz, M. (1990). *Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Honko L. (2014). *Miti Tanımlama Problemi (Çev. Nezir Temür) İçinde: Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 145-54.
- Honko L. (2015). *Ritüellerin Oluşum Süreci, (Çev. Ruhi Ersoy). İçinde: Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 199-213.
- Gökyay, O. Ş. *Dedem Korkut'un Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Günay, U. (1990). Ritüeller ve Hıdırellez. *Milli Kültür*, 26, 2-3.
- Günşen, A. (1997). *Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemaatleri ile Kırşehir*. İstanbul: Ahi Kültürü Araştırma Vakfı Yayınları.
- Günşen, A. (2001). *Kırşehir ve Yöresi Ağzları Sözlüğü*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Günşen, A. (2011). *Kırşehir Mutfak Kültürü ve Ahilik Geleneğinden Gelen Bir Ortak Yemek: Herva:ne/Ferfene*, I. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Bildiriler, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Araştırma Merkezi Yayınları, 1425-1450.
- Günşen, A. (2016). "Ahi". Ahilik Ansiklopedisi: Cilt I. (Ed. Yusuf Küçükdağ vd.). Ankara: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, 30-31.
- Gür, K. (2018). *Kurancılı Kasabası Monografisi*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırşehir
- Gürbüz, E. (1997). *Kurban Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, C. (2016). *Kırşehir'den Derlenen Efsanelerin Retorik Analizi*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), Kırşehir.
- İnan, A. (1948). Eski Türklerde ve Folklorda Ant. *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (6), 7, 9-290.
- İpek, B. (2012). Kırgızistan'da Bir Nevruz Geleneği: Sümölök. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 34-44.
- "Kırşehir'de Unutulan Geleneğimiz": Saya Gezmeleri". Kırşehir Çiğdem Gazetesi. 21.03.2022.(<https://www.kirsehirciğdem.com/kirsehirde-unutulan-gelenegimiz-saya-gezmeleri>) [E.T. 25.05.2023].
- Kaçalin, M.S. (2006). *Oğuzların Diliyle Dedem Korkut'un Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (2010). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken.
- Kafesoğlu, İ. (2014). *Umumî Türk Tarihi Hakkında Tespitler, Görüşler, Mülâhazalar*. İstanbul: Ötüken.
- Kalafat, Y. (1990). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara.
- Kalafat, Y. (1994). *Makedonya Türkleri Arasında Yaşayan Halk İnançları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Kalafat, Y. (1998). *Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta Eski Türk Dinî İzleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kalafat, Y. (2011). *Türk Kültürlü Haklarda Ölüm*. Ankara: Berikan Yayınları
- Karaman, R. (1999). Türkiye'de Nevruz Kutlamaları. *Milli Folklor*, 42, 39-52.
- Kâşgarlı Mahmud (2005). *Dîvanü Lugâti't-Türk*. (Çev. Seçkin Erdi, Serap Tuğba Yurtsever). İstanbul: Kabcacı Yayınları.

Kırşehir İl Yıllığı. 2003.

Kırşehir Mad., (1982). *Yurt Ansiklopedisi*, (7), 4896.

Koç, A. (2016). Eşikteki Mücadele: Anadolu Düğünlerinde Kaynana-Kaynata Güreşi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (42), 252-274.

Koçak, K. (2011). *Eski Türklerde Devlet Gelenekleri ve Törenleri* (Tarih Öncesi Devirlerden Türklerin İslam Dini Medeniyetine Girişine Kadar) (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Koçak, K. (2011b). İslamiyet'ten Önceki Türk Devlet Geleneklerine Göre Tahta Çıkma Töreni ve Yöntemleri., (4), 102-117. *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Korkmaz, M. K. (2004). Sağdıçlık Geleneği. *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Motif Vakfı Yayınları, 359-371.

Koşay, H. Z. (1944). *Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme*. Ankara: T.C. Maarif Vekilliği Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınları.

Kökten, Y. (2008). Gilan Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum Evlenme-Ölüm). *Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Doktora Tezi), Sakarya.

Köksal, H. (1996). Türk Düğünlerinde 'Saçı' Geleneği, Buna Bağlı Ritler, Pratikler."III. *Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 176-185.

Köksal, M. F. (2008). *Ahi Evran ve Ahilik*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Yayınları.

Köprülü, F. (1999). *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kutadgu Bilig. (1947). Haz. Reşit Rahmeti Arat. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Lvovo, E., vd. (2013a). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri I-Kâinat ve Zaman, Nesnelere Dünyası*. (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.

Lvovo, E., vd. (2013b). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri II-Kâinat ve Zaman, Nesnelere Dünyası*. (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.

Merdin, A. Ö. (2016). Ahilikten Kaynaklanan Kırşehir Sohbet Toplantıları. *Anadolu Sohbet Gelenekleri ve Yaren Sempozyumu*, 228-244

Merdin, A. Ö. (2022). Ahilik Kültüründe Şenlik ve Kutlama Geleneğinin İşlevsel Halk Bilimi Kuramı Açısından İncelenmesi. *TÜRKBİTİG Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 10-21.

Oğuz, Öcal. (1996). Türk Dünyasında Nevruz. *İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi. 304-308,

Oğuz, Öcal. (2001). Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halk Bilimi. *Millî Folklor*, (50), 5-8.

Oğuz, Öcal, vd. (2012). Türkiye'de 2011 Yılında Yaşayan Ramazan ve Kurban Bayramı Geleneksel Kutlamaları. *Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Çalışması*.

Onarlı, İ. (2003). Nevruz Bayramı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, (25), 41-74.

Ögel, B. (1989). *Türk Mitolojisi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ögel, Bahaeddin. (2001). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası

Araştırmaları Vakfı Yayınları.

- Öger, A. (2013). *Uygur Türklerinde Törenler ve Bayramlar*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Örnek, S. V. (2014). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Örnek, S. V. (2017). *Anadolu Folklorunda Ölim*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Özbudun, S. (1997). *Ayinden Törene Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Özçelik, S. (2016). *Dede Korkut/Dresden Nüshası*. (1), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdemir, İ. (2019). *Kuruştan Günümüze Dalakçı Köyü*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Yayınları.
- Özdemir, N. (2004). Eğlence Müze İlişkisi ve Türk Eğlence Geleneği Araştırma-Uygulama Merkezi, *Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 152-169.
- Özdemir, N. (2005). *Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ.
- Özhan, M. (2011). *Kırşehir Köy Seyirlik Oyunları*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Yayınları.
- Potapov, L. P. (2012). *Altay Şamanizmi*. (Çev. Metin Ergun), Konya: Kömen Yayınları.
- Rappaport, Roy A. (1979). *Ritual and Religion in the Making of Humanity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rappaport, Roy A. (2003). "Ritüel" İçinde: *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. (Çev. Kürşat Korkmaz). Ankara: Milli Folklor Yayınları.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin A. B. vd. (1997). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeler I*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları: Ankara.
- Salman Bolat, B. (2007). *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*. (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Saygılı, Y. (2015). Kırşehir İli Abdallarında Geçiş Ritüelleri. (*Yüksek Lisans Tezi*) Niğde Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Seçilmiş, S. ve Atılğan M. (2006). *Anadolu Kültürünün Nazar Boncuğu*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Yayınları.
- Şahin, İ. (2016). *Ahilik Ansiklopedisi*. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları.
- Şenesen, R. (2011). Türk Halk Kültüründe Bolluk ve Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Eski Türk Kültürü İzleri. *Folklor Edebiyat*, 17(66), 209-228.
- Şimşek, E. (2003). Anadolu'da Yağmur Duasına Bağlı Olarak Oynanan Bir Oyun: Çömçeli Gelin. *Millî Folklor*, 60, 78-88.
- Tanyıldızı, E. (2015). Elazığ Halk Kültüründe Doğum Âdetleri. *Turkish Studies*, (10), 1067-1084.
- Tanyu, H. (1968). *Türklerde Taşlarla İlgili İnançlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Tanyu, H. (1973). *Dinler Tarihi Araştırmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Tanyu, H. (1992). *Büyü İçinde: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye

Diyaret Vakfı Yayınları, 6, 501-506.

- Tarım, C. H. (1938). *Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I*, Kırşehir: Vilayet Matbaası.
- Tarım, C. H. (1948). *Tarihte Kırşehir-Gülşehri ve Babailer –Ahiler –Bektaşiler*, İstanbul.
- Tryjarski, E. (2012). *Türkler ve Ölüm*. (Çev. Hafize Er). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Topuz, V. (2007). *Kırşehir ve Çevresinde Anlatılan Efsane ve Menkıbeler* (Bitirme Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir
- Tulum, M. ve Tulum, M. M. (2016). *Dede Korkut, Oğuznameler, Oğuz Beylerinin Hikâyeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Turan, F. A. (2008). Anadolu'daki Hıdırellez Kutlamalarına Dair İnanmalar, Ritüeller, Yasaklar ve Yaptırımlar. *Gazi Üniversitesi Türkiyat Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, (02), 101-111.
- Turan, F. A. (2000), “Anadolu'daki Nevruz'la İlgili Uygulamalar”, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Turan, M. (1965). Koç Katımı. *Kars Eli*, (16), 12.
- Turhan, S. vd. 2000. *Kırşehir Halk Müziği*. Ankara: Cem Web Ofset.
- Ülgen, E. (2019, 6 Şubat). “Kırşehir'e ve Ahilik Kültürüne Adanan Bir Ömür: Ahi Baba Mustafa Karagüllü”. *Kırşehir Çiğdem Gazetesi*, 3.
- Yalman, A. R. (2000). Cenupta Türkmen Oymakları I. (Haz. Sabahat Emir). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yastıman, D. (2016, 23 Mayıs). “Başlangıçtan Bugüne Esnaf Bayramlarımız”. *Kırşehir Çiğdem Gazetesi*. Erişim: <http://kirsehirciğdem.net/baslangictan-bu-gune-esnafbayramlarimiz/>
- Yeşil, Y. (2012). *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri ve Bu Ritüellerde İcra Edilen Türler* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2008). *Palangıç Köyü Monografisi* (Bitirme Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırşehir.
- Yılmaz, M. (2010). Türkiye'de Kına Yakma Geleneği ve Kına Türküleri (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Sivas.
- Yılmaz, M. (2023). Mucur'da Kırklama Geleneğine Bağlı İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*. 8 (1), 23-50.
- Ziya Gökalp. (2005). *Türk Töresi*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Ziya Gökalp (2014). *Türk Medeniyet Tarihi*. İstanbul: Toker Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1: <https://www.nufusu.com/il/kirsehir-nufusu> [E.T. 15.01.2022]

URL-2: <http://www.kirsehirsmmmo.org.tr/> [E.T. 02.05.2022]

URL-3: <https://turku.sitesi.web.tr/kirsehir/saya-gezme-turkusu-1.html> [E.T. 06.08.2022]

- URL-4: <http://www.kirsehir.gov.tr/nevruz-2023> [E.T. 14.12.2022]
- URL-5: <https://www.kirsehirmemleket.com.tr/makale/13764948/ibrahim-duger/kirsehirde-helebis> [E.T. 25.10.2023]
- URL-6: <https://www.youtube.com/watch?v=vU3ka52kVS8> [E.T. 28.11.2021]
- URL-7: <https://www.youtube.com/watch?v=IiTrCjtvPnI> [E.T. 11. 03. 2021]
- URL-8: <https://www.youtube.com/watch?v=4w-Q2It2ji0> [E.T. 14. 08. 2022]
- URL-9: <https://www.youtube.com/watch?v=1P3Ti4ehegI&t=2054s> [E.T. 07. 06.2022]
- URL-10: https://www.youtube.com/watch?v=S48mq3Vf_5Q [E.T. 15.01. 203]
- URL-11: <https://www.youtube.com/watch?v=IiTrCjtvPnI&t=26s> [E.T. 09. 05. 2022]
- URL-12: https://www.youtube.com/watch?v=4Uypebf_3DA [E.T. 12.10. 2023]
- URL- 13: <https://youtu.be/2bFZAAtEhvfq> [E.T. 05. 02. 2023]
- URL- 14: <https://youtu.be/1SUGD32vT-A> [E.T. 06. 12. 2022]
- URL-15: <https://youtu.be/4w-Q2It2ji0> [E.T. 13. 09. 2023]
- URL -16: https://youtu.be/0VpaYpvUN_s [E.T. 06. 07. 2022]
- URL -17: <https://youtu.be/C9-CoOSfe2E> [E.T. 04. 01.2022]
- URL- 18: <http://www.kirsehir.gov.tr/35-ahilik-haftasi-kutlamalari-basladi> [E.T. 16. 09. 2023]
- URL-19: <https://www.ilgazetesi.com.tr/ataturkun-mucura-gelisi-18227h.htm> [17. 09. 2023]
- URL-20:<https://www.yanki40.com/kirsehir-belediyesinden-sunnet-soleni-13422h.html> [E.T. 12. 08. 2022]
- URL-21:<https://www.kirsehirmemleket.com.tr/haber/15619188/geneleneksel-bulgur-festivali-sunnet-kayitlari-basladi> [E.T. 16. 12. 2023]
- URL-22: <https://www.nufusu.com/il/kirsehir-nufusu> [E.T. 13. 11. 2023]
- URL-23: <https://sozluk.gov.tr/> [E.T. 02. 12. 2023]
- URL-24:<https://kirsehir.meb.gov.tr/www/ilimizde-nevruz-bayrami-coskusu-yasandi/icerik/2394> [E.T. 03. 01. 2024]
- URL-25: <https://sozluk.gov.tr/> [E.T. 14. 12. 2023]
- URL-26: <http://www.ozbag.bel.tr/haberler/ozbagda-festival-coskusu/> [E.T. 22.12. 2023]
- URL-27:<http://www.kirsehir.gov.tr/cicekdagi-5-bulgur-festivali-duzenlendi>[E.T. 22.12.2023]
- URL-28:<http://www.kirsehir.gov.tr/boztepede-6-hasat-festivali-heyecani-yasandi> [E.T. 22.12.2023]
- URL-29: <https://beyazgazete.com/haber/2021/7/3/kirsehir-de-lavanta-festivali-duzenlendi-6125064.html> [E.T. 22.12.2023]
- URL-30:<https://www.kirsehir.bel.tr/haberler/anadolu-nun-ornek-projesi-kir-koy-de-binlerce-cocuk-gokyuzune-ucurtma-saldi> [E.T. 23.12.2023]
- URL-31:<https://www.kirsehircigdem.com/belediyenin-gurbetci-senligi-8-10-agustosta> [E.T. 23.12.2023]

- URL-32: <http://www.kirsehir.gov.tr/geleneksel-karacakurt-turkmenleri-senligi-duzenlendi> [E.T. 23.12.2023]
- URL-33: <https://www.kirsehircigdem.com/dalakci-koyunde-senlik> [E.T. 25.12.2023]
- URL-34: <https://www.dunya.com/gundem/ataturkun-kirsehire-gelisinin-103-yil-donumu-torenlerle-kutlandi-haberi-678957> [E.T. 25.12.2023]
- URL-35: <http://mucur.gov.tr/gazi-mustafa-kemal-ataturkun-mucura-gelisinin-100-yil-donumu-cesitli-etkinliklerde-kutlandi> [E.T. 25.12.2023]
- URL-36: <http://www.kirsehir.gov.tr/36-ahilik-haftasi-kutlamalari-basladi> [E.T. 27. 12. 2023]
- URL-37: <https://kirsehir.bel.tr/haberler/unesco-uluslararası-neset-ertas-11-yil-anma-programi-25-eylul-de> [E.T. 25.12. 2023]
- URL-38: <http://www.kirsehir.gov.tr/yunus-emre-turbesi-basinda-dualarla-anildi> [E.T. 25.12. 2023]
- URL-39: <http://www.kaman.gov.tr/dadaloglu-anma-programi-ve-siir-soleni> [E.T. 02.01.2024]
- URL-40: <https://www.kirsehirhaberturk.com/haber-kirsehirde-uluslararası-asikpasa-siir-soleni-gercekleştirildi-38563> [E.T. 02.01.2024]
- URL-41: <http://www.kirsehir.gov.tr/ilimizde-23-nisan-coskusu-2023> [E.T. 02.01.2024]
- URL-42: <https://kirsehir.bel.tr/haberler/kirsehir-de-19-mayis-coskusu> [E.T. 03.01.2024]
- URL-43: <https://www.kirsehir.bel.tr/haberler/30-agustos-zafer-bayrami-nin-101-yilinda-kirsehir-belediyesi-nden-leman-sam-konseri> [E.T. 03.01.2024]
- URL-44: <https://www.kirsehir.bel.tr/haberler/kirsehir-belediyesi-nden-cumhuriyetimizin-100-yili-etkinlikleri> [E.T. 03.01.2024]
- URL-45: <https://www.kirsehirmemleket.com.tr/haber/17533616/kirsehir-atasini-anacak> [E.T. 03.01.2024]
- URL-46: <https://kamanubyo.ahievran.edu.tr/arsiv-genel-duyurular/6602-2022-2023-mezunlarimizi-ugurladik> [E.T. 04.01.2024]
- URL-47: aglikaktuel.com/haber/kaeude-bahar-senligi-duzenlendi-83460.htm [E.T. 04.01.2024]
- URL-48: <https://www.kirsehircigdem.com/kirsehirde-3-uluslararası-ahilik-sempozyumu> [E.T. 04.01.2024]
- URL-49: <http://www.kirsehir.gov.tr/ahi-evran-universitesi-akademik-yili-acilisi-gercekleştirildi>
- URL-50: <https://www.kirsehirmemleket.com.tr/haber/16139517/kirsehir-piknik-alanlari> [E.T. 04.01.2024]
- URL-51: <https://kirsehir.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/63749/sehit-aileleri-ve-gonullu-genclerden-canakkale-gezisi.aspx> [E.T. 04.01.2024]
- URL-52: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirsehir/kulturatlasi/oyun> [E.T. 04.01.2024]

SÖZLÜ KAYNAKLAR

- K.K. 1. Nazire Gürbüz, 1940, Mucur/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 15.01.2022.
- K. K. 2. Fatma Yağlı, 1973, Özbağ/ Kırşehir, İlkokul, Ev hanımı, 20.01.2022.
- K.K. 3. Ayşe Gevrek, 1976, Boztepe/Kırşehir, Lise, Ev Hanımı, 10.02.2022.
- K.K. 4. Halise Demirel, 1941, Dalakçı Köyü/Mucur/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 21.02.2022.
- K.K. 5. Fatma Paşaoğlu, 1940, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 21.02.2022.
- K.K. 6. Döndü Lafçı, 1958, Sıdıklı Köyü/Merkez/Kırşehir, Ev Hanımı, İlkokul, 22.02.2022.
- K.K. 7. İlhan Ünsal, 1951, Taşlıoluk Köyü/ Akçakent/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 25.02.2022.
- K.K. 8. Güler Topçu, 1948, Kaman/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 26.02.2022.
- K.K. 9. Nurgül Cesur, 1970, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Aşçı, 02.03.2022.
- K.K. 10. Kezban Coşgun, 1966, Mucur/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 08.03.2022.
- K.K. 11. Nahide Yeşiltaş, 1945, Hacıduraklı Köyü/ Çiçekdağı/ Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 11.03.2022.
- K.K. 12. Aysel Özcan, 1969, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 15.03.2022.
- K.K. 13. Güngör Türe, 1965, Boztepe/Kırşehir İlkokul, Ev Hanımı, 20.03.2022.
- K14. Zeliha Tekinarslan, 1966, Kaman/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 22.03.2022.
- K.K. 15. Zeynep Ceylan, 1967, Karahıdır Kasabası/Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 25.03.2022.
- K.K. 16. Seda Genç, 1968, Merkez/Kırşehir, Lise, Memur, 29.03.2022.
- K.K. 17. Zeynep Köksal, 1954, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 17.04.2022.
- K.K. 18. Adalet Öncü, 1965, Toklumen Kasabası/Merkez/Kırşehir, Ev Hanımı, İlkokul, 17.04.2022.
- K.K. 19. Sultan Çetin, 1956, Yağmurlu Köyü/Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 17.04.2022.
- K.K. 20. Leyla Dalgacı, 1977, Boztepe/Kırşehir, Lise, Ev Hanımı, 20.04. 2022.
- K.K. 21. Emine Altuntaş, 1941, Boztepe/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 20.04.2022.
- K.K. 22. Hüseyin Aşkun, 1954, Yazıkımık Köyü/Mucur/Kırşehir, Lise, İşçi, 08.12.2020.
- K.K. 23. Metin Altuntaş, 1943, Boztepe/Kırşehir, İlkokul, Emekli,10.05.2021.
- K.K. 24. Murat Bulut, 1980, Karacaören Köyü/Boztepe/Kırşehir, Öğretmen, Lisans, 21.03.2021.
- K.K. 25. Necati Eroğlu, 1978, Çiçekdağı/Kırşehir, Lisans, Öğretmen, 27.05.02021.
- K.K. 26. Rabia Dalgacı, İlkokul, 1952, Boztepe/Kırşehir, Ev Hanımı, 15.03.2021.
- K.K. 27. Adem Göçer, 1960, Kaman/Kırşehir, Eğitimi Yok, Davul Yapımı ve İcracısı, 08.01.2021.
- K.K. 28. Ömer Köksal, 1952, Dalakçı Köyü/Mucur/Kırşehir, İlkokul, Emekli, 28.09.2020.
- K.K. 29. Gürsel Seçilmiş, 1960, Merkez/Kırşehir, Lisans, Memur, 31.05.2021,
- K.K. 30. Eyüp Temur, 1953, Merkez/Kırşehir, Lisans, Memur, 01.06.2021,

- K.K. 31. Mehmet Tuğ, 1955, Hamit Köyü/Kaman/Kırşehir, İlkokul, Emekli, 24.12.2020,
- K.K.32. Ayşe Urcan, 1958, Kaman/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 02.04.2021.
- K.K. 33 Mehmet Yenice, 1940, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Emekli, 08.07.2021.
- K.K. 34. Mümtaz Boyacıoğlu, 1948, Merkez/Kırşehir, Lisans, Emekli Öğretmen, 10.05.2022.
- K.K. 36. Merve Şahin, 1987, Kaman/Kırşehir, Lisans, Memur, 15.05.2023.
- K.K. 37. Gülderen Korkmaz, 1947, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 07.08.2023.
- K.K. 38. Hamide Taş, 1952, Karıncalı Köyü/Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı,14.08.2023.
- K.K. 39 Gönül Tekin, 1970, Karıncalı Köyü/Merkez/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 14.08.2023.
- K.K. 40 Şavga Ateş, 1939, Karacaören Köyü/Boztepe/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 14.10.2023.
- K.K. 41 Seval Çetinkaya, 1989, Merkez/Kırşehir, Lisans, Öğretmen, 21.10.2023.
- K.K. 42 Melisa Doygun, 1993, Merkez/Kırşehir, Önlisans, Ev Hanımı, 05.10.2023.
- K.K. 43 Refika Sümeyye Önal, 1985, Çiçekdağı/Kırşehir, Lisans, Lise, Memur, 10.11.2023.
- K.K. 44 Zehra Karakoca, 1970, Çiçekdağı/Kırşehir, Lise, Öğretmen, 10.11.2023.
- K.K. 45 Züleyha Tataroğlu, 1973, Çiçekdağı/Kırşehir, Lisans, Öğretmen,10.11.2023.
- K.K. 46 Fatma Türk, 1962, Çiçekdağı/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 10.11.2023.
- K.K. 47 Meltem Güler, 1968, Çiçekdağı/Kırşehir, Ev Hanımı, 10.11.2023.
- K.K. 48 Gülay Doğan, 1970, Çepni Köyü/Çiçekdağı/Kırşehir, Ev Hanımı, 10.11.2023.
- K.K. 49 Nurhayat Yılmaz, 1966, Kaman/Kırşehir, Ev Hanımı, 10.11.2023.
- K.K. 50 Muharrem Demir, 1962, Çepni Köyü/Çiçekdağı/Kırşehir, İlkokul, Emekli, 10.11.2023.
- K.K. 51 Ahmet Ay, 1961, Merkez/Kırşehir, Ortaokul, Ahşap Oyma Sanatçısı, 10.11.2023.
- K.K. 52 Nurten Büyüksaraçoğlu, 1958, Merkez/Kırşehir, Emekli Öğretmen, 17.11.2023.
- K.K. 53 Fatma Akça, 1940, Boztepe/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 22.11.2023.
- K.K. 54 Melahat Mutlu, 1938, Boztepe/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 20.11.2023.
- K.K. 55 Ömer Yürekli, 1955, Akpınar/Kırşehir, Lise, Emekli, 18.11.2023.
- K.K. 56 Gülizar Yürekli, 1957, Akpınar/Kırşehir, Eğitimi yok, Ev Hanımı, 18.11.2023.
- K.K. 57 Tuğba Doğan, 1990, Boztepe/Kırşehir, Lisansüstü, Öğretmen, 15.09.3023.
- K.K. 58 Deniz Gürcü, 1965, Kırşehir/Akpınar, İlkokul, İşçi, 27.11.2023.
- K.K. 59 Memduha Çelik, 1959, Sıdıklı Büyükoba Köyü/Kırşehir, İlkokul, Ev Hanımı, 16.11.2023.
- K.K. 60 Muammer Köksal, 1964, Kızıldağı Yeniyanan Köyü/Mucur, Ortaokul, İşçi, 20.11.2023.
- K.K. 61 Yıldırım Tokgöz, 1969, Kızıldağı Yeniyanan Köyü/Mucur, Ortaokul, İşçi, 20.11.2023.

K.K. 62 Vedat Öz, 1970, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Bağlama Keman ve Saz Ustası, 12.12.2023.

K.K. 63 Yusuf Deveci, 1949, Merkez/Kırşehir, İlkokul, Emekli, 12.12.2023.

K.K. 64 Behzat Karakuş, 1970, Kaman/Kırşehir, İlkokul, Bağlama Ustası, 12.12.2023.

K.K. 65 Özdemir Göçer, 1969 Kaman/Kırşehir, İlkokul, Keman Ustası, 12.12.2023.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Özgenur ALTUNTAŞ GÜRBÜZ

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans: Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı.
(2014).

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı. (2017)

Mesleki Denevim

Kırşehir Boğaziçi Özel Öğretim Kurumları Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği,
(2017-2019)

Kırşehir Simya Koleji, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, (2019-2022)

Kırşehir Analiz Kişisel Gelişim Kursu Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, (2022-2023)

Yayımlar:

Altuntaş Gürbüz, Ö. (2019). “Şemsi Yastıman”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.
(Erişim Adresi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-semsi-yastiman-mehmetgalip>).

Altuntaş Gürbüz, Ö. (2019). “Yanık Ahmet Şahinoğlu”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. (Erişim Adresi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yanik-ahmet-sahinoglu>).

Altuntaş Gürbüz, Ö. (2021). Türk Dügünlerinde Güç Gösterisine Dayanan Uygulamalar: Kırşehir Örneği. *İstanbul Kültür Üniversitesi VI. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi* (13-16 Haziran 2021), Bildiri Tam Metinleri Kitabı içinde (1693-1706).

Altuntaş Gürbüz, Ö. (2022). Kırşehir Halk Kültüründe Doğum Âdetleri ve İnanmaları. Salahaddin Bekki ve Yeliz Saygılı Savaş (Ed.). *Prof. Dr. Ensar Aslan' a Armağan* içinde (413-424). Erzurum: Fenomen Yayınları.